

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет економіки та управління

**ЗБІРНИК ДОПОВІДЕЙ
91-ї щорічної студентської наукової конференції**

**«ІННОВАЦІЙНІ ПРОЄКТИ
ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДРОДЖЕННЯ
ТА КОНКУРЕНТНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ»**

15 квітня – 19 травня 2024 р.

УДК 657:336.221]:005.4(043)

I-66

Відповідальний за випуск:

к.е.н., доцент

кафедри бізнес-економіки та підприємництва Старіков О.Ю.

Рекомендовано до друку

Науково-експертною радою КНЕУ імені Вадима Гетьмана

Протокол № 6 від 20.06.2024 р.

Інноваційні проєкти для економічного відродження та конкурентного розвитку України: зб. доп. 91-ї щорічної студентської наукової конференції, 15 квітня – 19 травня 2024 р. [Електронний ресурс]. Київ, КНЕУ, 2024. 181 с.
ISBN 978-966-926-494-7

Збірник тез укладено за підсумками студентських досліджень, представлених на науковій конференції КНЕУ 15 квітня – 19 травня 2024 року. Доповіді здобувачів вищої освіти присвячено актуальним питанням розвитку бізнес-економіки та підприємництва, використанню кращих управлінських практик вітчизняними організаціями для відновлення і інноваційного розвитку економіки України. Розглянуто проблеми здійснення повоєнної інноваційної трансформації національної економіки, формування державної політики відродження України.

УДК 657:336.221]:005.4(043)

*Розповсюджувати та тиражувати
без офіційного дозволу КНЕУ забороняється*

ISBN 978-966-926-494-7

© КНЕУ 2024

ЗМІСТ

ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА УПРАВЛІННЯ

КАФЕДРА БІЗНЕС-ЕКОНОМІКИ ТА ПІДПРИЄМНИЦТВА

ПЛАТФОРМА

ІМПЕРАТИВИ РОЗВИТКУ БІЗНЕС-ЕКОНОМІКИ ТА ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Савранська Анна Вікторівна

Впровадження штучного інтелекту у сучасний бізнес 8

Платонов Володимир Сергійович

Фіскальна децентралізація: особливості імплементації в Україні 11

Правдюк Владислава Михайлівна

Імідж як інструмент розвитку та конкурентної переваги в динамічному середовищі 13

Красножон Олександра Михайлівна

Ключові фактори впливу на інвестиційну привабливість підприємства 14

Коваль Владислав Сергійович

Інноваційні моделі бізнесу та їх роль у розвитку економіки України 16

Павленко Антоніна Павлівна

Дискусійні аспекти визначення економічного зростання підприємства 18

Самохвалова Дарина Іванівна, Захарченко Ангеліна Сергіївна

Концепція та структура тіньової економіки 20

Лукашенко Роман Віталійович

Особливості ринку мікрозелені в умовах війни 21

Савельєв Данило Дмитрович

Конкурентні переваги підприємства: сутність та особливості забезпечення 25

Бобренко Аліна Олексіївна

Стратегічний аналіз підприємства 27

Житніков Максим Павлович

Методичні підходи до визначення ефективності логістичної діяльності підприємства 29

Шарук Олексій Миколайович

Роль корпоративної культури в підвищенні продуктивності компанії. 32

Клименко Микола Миколайович

Виведення на ринок нового продукту: бізнес-модель для хлібопекарського підприємства 35

Котова Олександра Олегівна

Особливості оцінювання прибутковості діяльності компанії
на засадах концепції економічного прибутку 37

Шлапак Ірина Русланівна

Тенденції розвитку ринку медичного туризму в світі. 38

Іванцов Дмитро Дмитрович

Особливості розвитку малого бізнесу у післявоєнному економічному відродженні. 41

Тітаренко Андрій Русланович

Перспективи та можливості застосування smart-технологій в логістичному бізнесі. 43

Гльмінський Михайло Андрійович, Копотун Олександр Анатолійович	
Зелений туризм як елемент підприємництва в сільських місцевостях	44
Харченко Вікторія Костянтинівна	
Інвестиції в інновації	46
Гайдамаха Дмитро Миколайович	
Методичні засади оцінювання капіталізації підприємства	48
Розов Роман Олексійович	
Вплив зміни клімату та забрудненості навколишнього середовища на економіку України	51
Ігнатенко Ольга Олександрівна	
Роль глобальних трендів у формуванні стратегій розвитку бізнесу в Україні	53
Лановенко Богдана Олександрівна	
Методи кількісної оцінки ризику економічного розвитку підприємства	55

КАФЕДРА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ
ПЛАТФОРМА
ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ

Вартанов Стас Олександрович	
Стрес та тайм менеджмент як запорука успішної професійної діяльності в публічній сфері	59
Ємець Дмитрій Олегович	
Контрпропаганда як інструмент інформаційної війни	61
Жабко Владислав Іванович	
Інституційний механізм забезпечення цифрової дипломатії в Україні	64
Жданов Максим Романович	
Процеси цифровізації у забезпеченні захисту прав інтелектуальної власності	67
Желіба Жанна Віталіївна	
Цифровізація публічного управління: стратегії та технології	68
Кецко Вадим Володимирович	
Медико-соціальні аспекти реалізації державної політики щодо наркотиків в Україні: проблеми та перспективи розвитку	70
Курилько Ярина Віталіївна	
Економічні санкції як інструмент реалізації зовнішньо-торговельної політики в умовах російсько-української війни	72
Лудан Вероніка Віталіївна	
Механізми публічного управління в сфері освіти	75
Медвідь Олена Іванівна	
Інформаційно-комунікативна діяльність органів публічної влади в умовах воєнного стану	78
Миколайчук Дар'я Олексіївна	
Відновлення енергетичної інфраструктури в Україні на засадах сталого розвитку	81
Олійник Тетяна Миколаївна	
Організаційно-правові засади регулювання обігу рослин роду коноплі (Cannabis) в медичній діяльності	84
Островерхов Владислав Андрійович	
Роль ІТ-індустрії для відновлення економіки України	86

Охрименко Анна Всеволодівна Механізми координації між органами влади різних рівнів у наданні електронних послуг в рамках сервісно-орієнтованого підходу	87
Плехунов Сергій Володимирович Синхронізація цифрового розвитку регіонів для відродження України.	89
Пономаренко Ярослав Олександрович Особливості забезпечення кіберзахисту державних інформаційних систем в умовах кризових викликів сьогодення	92
Пушкарьова Олександра Денисівна Шляхи вдосконалення взаємодії органів публічної влади та ІТ-компаній в умовах цифровізації України.	94
Ром Михайло Михайлович Державна політика у сфері відновлювальної енергетики	97
Рудик Іван Анатолійович Управління безпекою банківської системи в умовах цифровізації.	100
Славів Роман Олександрович Особливості публічних закупівель в період воєнного стану	102
Стрельнік Аліна Дмитрівна Цифрові трансформації публічного управління	104
Суднік Герман Русланович Роль цифрової демократії у суспільстві: виклики та можливості для України	106
Тимченко Владислава Вікторівна Пріоритети зв'язків з громадськістю органів місцевого самоврядування України в умовах воєнного стану.	107
Халіман Марина Олександрівна Кар'єрний розвиток персоналу у сфері охорони здоров'я: проблеми та шляхи удосконалення . . .	109
Чайка Роман Русланович Розвиток цифрової демократії: український та зарубіжний досвід	111
Чернявський Богдан Олексійович Аспекти регулювання механізму впровадження штучного інтелекту в систему публічного управління.	113
Чернякова Тетяна Владиславівна Комунікаційна стратегія територіальної громади: сучасний стан та проблеми реалізації	114
Янчук Анна Олександрівна Фактори розвитку науково-технічної сфери України у забезпеченні відродження України.	117

КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ

ПЛАТФОРМА

УПРАВЛІНСЬКІ ПРАКТИКИ ДЛЯ ВІДНОВЛЕННЯ ТА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Довженко Анастасія Ігорівна Система стимулювання покоління Зет в умовах воєнного стану України	120
Загородня Дарина Ігорівна Метрики для оцінки ефективності wellbeing-ініціатив в бізнес-організаціях	122
Мрозек Марина Романівна Оцінка цифрової зрілості організацій як шлях до організаційної ефективності	125

Німчук Юлія Олександрівна	
Методи діагностики організаційної культури підприємства	126
Пономаренко Нікіта Андрійович	
Економічна безпека підприємств: виклики та можливості в контексті геополітичних ризиків . . .	129
Самойленко Катерина Сергіївна	
Методи управління організаційною культурою підприємства	131
Ткаченко Анастасія Олександрівна	
Управління процесом впізнаності бренду	133
Черпакова Поліна Геннадіївна	
Холакратія як управлінська концепція: сутність, інструментарій, можливості та обмеження застосування	135

КАФЕДРА ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

ПЛАТФОРМА

ПОВОЄННА ІННОВАЦІЙНА ТРАНСФОРМАЦІЯ УКРАЇНИ

Рабошук Софія Ярославівна	
Електронне урядування як фактор підвищення ефективності державного управління в умовах повоєнної трансформації.	138
Досіна Дар'я Ігорівна	
Сучасний стан та перспективи розвитку ФОПів в Україні у повоєнний період	140
Гуменна Софія Леонідівна, Хоменко Марія Сергіївна	
Використання інформаційно-аналітичних технологій у забезпеченні інноваційного розвитку економіки України	143
Фесенко Іван Олександрович	
Вплив відновлюваної енергетики на інноваційну трансформацію економіки України	145
Виничук Наталія Юріївна	
Перспективи розвитку ІТ-сектора та його вплив на цифрову трансформацію економіки України	147
Назім Аліна Русланівна	
Формування інфляційних очікувань домогосподарств у період воєнного стану.	151
Цапов Мирослав Олександрович	
Суспільні блага в контексті відновлення економіки України.	154
Філімонов Ігор Олександрович	
Динаміка ВВП України під впливом військового конфлікту	156
Гуртовий Євген Олександрович	
Аналіз підприємницької діяльності в Україні в контексті економічної безбар'єрності.	158
Залітач Владислав Андрійович	
Соціальні наслідки війни для працездатного населення.	161
Данилко Софія Андріївна, Легка Єлизавета Леонідівна	
Цифрова трансформація: роль в економічному відновленні України	163
Нейла Альона Сергіївна	
Розширення можливостей фінансового аналізу у повоєнному відновленні України	166
Хоменко Марія Сергіївна	
Неефективність реалізації принципу Парето як інституціональна вада держави	169

Лазарук Ірина Вікторівна

Інноваційні підходи в агробізнесі після війни: технологічні та стратегічні перспективи
для України 171

Гуменюк Антоніна Ігорівна, Захаріна Карина Костянтинівна

Відродження економіки України з урахуванням міжнародного досвіду 172

Алексеев Сергій Сергійович

Стратегічна поведінка підприємств в умовах війни й відновлення економіки 174

Овсяннікова Дар'я Олегівна

Приватизація як ресурс повоєнної відбудови і модернізації економіки України. 176

Литвинець Ростислав Романович

Вплив штучного інтелекту на економіки країн світу і України 178

**ПЛАТФОРМА
ІМПЕРАТИВИ РОЗВИТКУ БІЗНЕС-ЕКОНОМІКИ
ТА ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ**

Савранська А.В.

ОП «Бізнес-економіка», 1 рік магістратури

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Науковий керівник – к.е.н., доцент кафедри бізнес-економіки та підприємництва Теплюк М.А.

ВПРОВАДЖЕННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У СУЧАСНИЙ БІЗНЕС

Актуальність проблеми. Сучасний бізнес вперше переживає революцію в галузі технологій, яка визначається впровадженням штучного інтелекту (ШІ) в різноманітні сфери діяльності. Підприємства, незалежно від їх розміру та галузі, активно досліджують можливості використання ШІ для оптимізації процесів та стратегій управління. Управління бізнесом, яке раніше базувалося на традиційних методологіях та досвіді, нині переосмислюється та вдосконалюється завдяки впровадженню інноваційних технологій, зокрема ШІ.

Основною **метою** даного дослідження є ретельний аналіз імплементації штучного інтелекту в управлінні підприємством. Згідно сформульованої мети, були визначені та успішно виконані такі **завдання**:

- провести аналіз етапів інтегрування штучного інтелекту в бізнес-управління;
- проаналізувати основні аспекти штучного інтелекту;
- падати характеристику інструментам штучного інтелекту.

Виклад результатів дослідження. Одним з ключових аспектів управління бізнесом є використання сучасних інформаційних технологій і цифровізація бізнес-процесів. Це необхідна умова для побудови конкурентоздатного підприємства в сучасному цифровому світі.

Впровадження штучного інтелекту в стратегічне управління визначається його здатністю надавати підприємствам можливість проглядати далі, ніж їхні конкуренти. Це не тільки дозволяє адаптуватися до змін, але й надає можливість передбачати їх заздалегідь. Таким чином, використання штучного інтелекту в управлінні підприємством стає важливим фактором успіху в сучасному бізнесі [1]. Цей передовий інструмент дозволяє не лише підприємствам ефективно взаємодіяти з невпорядкованим обсягом даних, але й виявляти та використовувати невидимі зв'язки для прогнозування тенденцій. Таке використання штучного інтелекту створює унікальні можливості для управління, що дозволяє підприємствам зазнавати успіху в динамічному та конкурентному бізнес-середовищі.

Активне використання елементів штучного інтелекту дозволяє стандартизувати подання та поширення інформації про інноваційні ідеї, які в подальшому можуть бути реалізовані відповідно до конкретних вимог учасників інноваційних проєктів [2].

Застосування ШІ в управлінні підприємством – це не просто технологічний прорив. Це перехід до нової ери, де інтелект та інновації співпрацюють, приводячи до неймовірних досягнень та відкриття нових можливостей, які раніше здавалися лише уявленням. Штучний інтелект стає невід'ємною частиною стратегічного мислення, допомагаючи компаніям адаптуватися до змін та вибудовувати більш гнучкі та реактивні стратегії. Інноваційне

впровадження ШІ в управління підприємством може стати ключовим фактором для досягнення високого рівня конкурентоспроможності та успішного розвитку в еру цифрової трансформації.

Інтеграція штучного інтелекту в управління бізнесом є складним, але перспективним завданням. Цей процес може бути розділений на кілька етапів (рис. 1.).

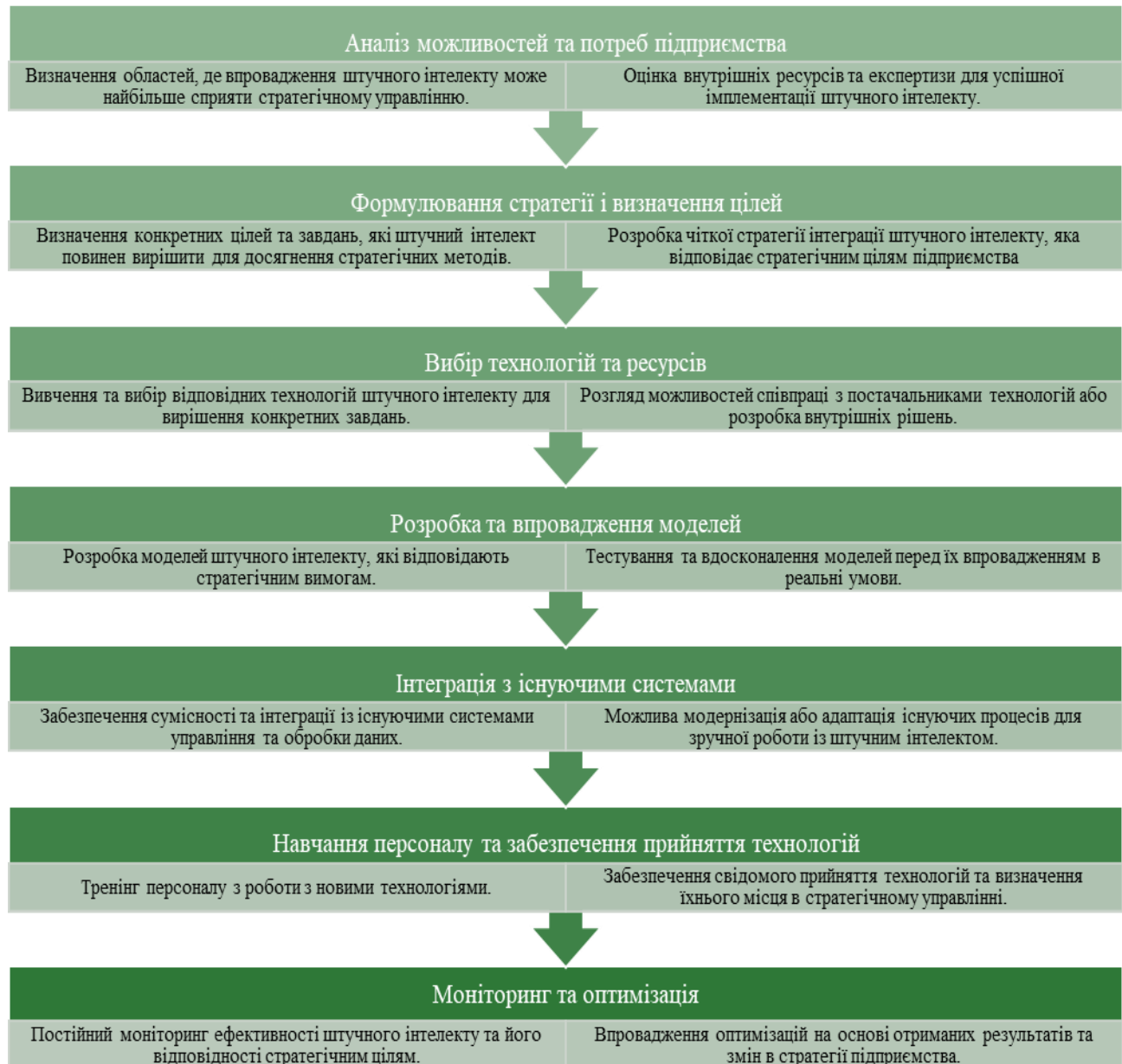

Рис. 1. Етапи інтеграції штучного інтелекту в стратегічне управління підприємством

Джерело: сформовано автором

Цей процес має залишатися постійним, оскільки штучний інтелект і технології постійно розвиваються, і стратегічне управління повинно неперервно адаптуватися до нових можливостей та викликів. Важливо приділяти увагу етичним та соціальним викликам, пов'язаним з розвитком штучного інтелекту, з метою забезпечення відповідального та безпечного використання цієї технології.

Штучний інтелект (ШІ) відкриває нові горизонти для стратегічного управління підприємством, надаючи комплексний набір інструментів для оптимізації бізнес-процесів і прийняття обґрунтованих рішень. Аналіз даних в масштабах, непідвладних людському розуму, дозволяє отримувати глибокі інсайти в поточне становище підприємства, ідентифікувати можливості для поліпшення та підвищити конкурентоспроможність [3-4].

Прогнозування за допомогою алгоритмів машинного навчання допомагає підприємствам адаптуватися до змін ринкових умов і приймати стратегічні рішення, спрямовані на майбутнє. Оптимізація процесів та автоматизація завдань роблять виробництво та ланцюг постачання ефективнішими, що, в свою чергу, сприяє зменшенню витрат та підвищенню продуктивності.

Автоматизація рутинних завдань та покращення обслуговування клієнтів через персоналізовані відповіді зміцнюють зв'язок підприємства зі споживачами. Моніторинг ринку та реакція на новини чи тенденції дозволяють підприємствам швидко адаптуватися до змін в зовнішньому середовищі. Інтеграція ШІ управлінням ризиками надає підприємствам інструменти для передбачення можливих викликів та розробки стратегій мінімізації ризиків. Підтримка прийняття рішень за допомогою аналітичних інструментів робить управління бізнесом більш об'єктивним і обґрунтованим. З усією своєю потужністю, важливо враховувати етичні та правові аспекти використання ШІ та забезпечити необхідну підготовку персоналу.

Штучний інтелект дозволяє аналізувати великі обсяги даних, прогнозувати тенденції на ринку, оптимізувати процеси прийняття рішень та підвищувати рівень ефективності. Застосування штучного інтелекту в різних галузях, таких як фінанси, маркетинг, виробництво, допомагає підприємствам забезпечити конкурентні переваги і зберегти лідерські позиції на ринку. В кожному бізнес-рішенні та стратегічному кроці ШІ вносить елемент прогнозування, забезпечуючи підприємству можливість передбачити та реагувати на зміни в ринковому середовищі. В умовах стрімкої цифрової трансформації сучасний бізнес все частіше виявляється перед необхідністю впровадження штучного інтелекту (ШІ) для підтримки стратегічного управління. ШІ, з своєю можливістю аналізувати величезні обсяги даних та виробляти складні обчислення, стає потужним інструментом для прийняття обґрунтованих стратегічних рішень та оптимізації бізнес-процесів.

Отже, імплементація штучного інтелекту в стратегічне управління підприємством означається не лише технічними аспектами, але і глибоким розумінням бізнес-процесів та потенціалу, який може надати штучний інтелект для досягнення стратегічних цілей підприємства.

Список використаних джерел

1. Голей Ю.М., Дрік А.І. Аналіз використання штучного інтелекту в системах управління бізнес-процесами: переваги та недоліки. У: Виклики та проблеми сучасної науки. Зб. наук. пр. Дніпро, ДНУ, 2023. Т. 1. С. 382—386. URL: <https://files.fti.dp.ua/cims/cims-vol-1>
2. Бей Г., Шперчук А., Думанська А. Можливості застосування технологій AI в системі стратегічного управління розвитком банківської установи. Економіка та суспільство. 2022. No 44. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-53>
3. Вітлінський В.В. Штучний інтелект у системі прийняття управлінських рішень. Нейро-нечіткі технології моделювання в економіці. 2012. №1. С. 97–118.
4. Riepina, I., Sahaidak, M., & Tepliuk, M. (2023). Partnership and diversification: key components of strategic management in the development enterprises of business-segment HoReCa. MODELING THE DEVELOPMENT OF THE ECONOMIC SYSTEMS, (3), 101–108. <https://doi.org/10.31891/mdes/2023-9-14>

ФІСКАЛЬНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ: ОСОБЛИВОСТІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ В УКРАЇНІ

Вивчення і аналіз імперативів розвитку бізнес-економіки та підприємництва в Україні надзвичайно актуальні в контексті сучасних викликів економічної нестабільності та глобалізації. Низький рівень інвестицій, складність бізнес-процедур та нестабільність законодавчого середовища є серйозними перешкодами для сталого розвитку підприємництва. З іншого боку, відкриваються нові можливості завдяки стрімкому технологічному прогресу та змінам у споживчих уподобаннях. У цьому контексті, важливо провести комплексний аналіз економічного, правового, технологічного та соціального середовища з метою ідентифікації ключових проблем та потенційних можливостей для подальшого розвитку [1, с. 75–83].

Аналіз виявив необхідність вдосконалення управлінських практик, адаптації до змін у законодавстві та регуляторному середовищі, а також активного впровадження інноваційних технологій. Особлива увага приділяється впровадженню екологічно чистих технологій та соціальної відповідальності підприємств.

На основі цих висновків рекомендується розробити та впровадити стратегії, спрямовані на подолання ідентифікованих проблем та використання нових можливостей для стимулювання сталого розвитку бізнесу та підприємництва в Україні.

Цілісний підхід до вирішення цих завдань передбачає співпрацю між урядовими органами, бізнес-спільнотою та академічними установами для спільного розроблення та впровадження стратегій. Реалізація таких стратегій може включати в себе поліпшення бізнес-середовища, спрощення процедур реєстрації підприємств, зниження адміністративних та фінансових бар'єрів, а також створення стимулів для інновацій та впровадження екологічно чистих технологій [2, с. 97–100].

Для досягнення успіху у розвитку бізнес-економіки та підприємництва, необхідно також враховувати контекст міжнародного співробітництва та використовувати найкращі практики та досвід країн з розвинутими економіками.

Завершенням цього дослідження є не лише розуміння сучасних викликів та можливостей для розвитку бізнесу та підприємництва, а й визначення конкретних кроків, які можуть бути прийняті для досягнення цієї мети. Висновки дослідження слугують основою для подальших стратегічних рішень та дій, спрямованих на підтримку розвитку економіки та підприємництва в Україні.

Напрацюванням та впровадженням ефективних механізмів моніторингу й оцінки результатів виконання стратегій забезпечиться постійний контроль за їхньою ефективністю та вчасна корекція напрямків діяльності у відповідності зі змінами у внутрішньому та зовнішньому середовищі. Крім того, активна комунікація та співпраця між всіма зацікавленими сторонами, включаючи урядові органи, бізнес-спільноту, наукові установи та громадські організації, є ключовими для успішного впровадження стратегій та досягнення спільних цілей [3, с. 58-72].

При цьому слід пам'ятати про важливість розвитку людського капіталу, зокрема навичок управління, технологічних знань та підприємницької компетентності. Забезпечення доступу до якісної освіти та навчальних програм, спрямованих на розвиток сучасних компетенцій, сприятиме створенню сприятливого середовища для інновацій та підтримки підприємницької активності.

Крім того, створення сприятливого інвестиційного клімату, включаючи заохочення внутрішніх та зовнішніх інвестицій, сприятиме розвитку бізнес-економіки та підприємництва в

Україні. Важливою складовою цього процесу є забезпечення правової стабільності, захисту прав власності та зменшення корупції.

Отже, впровадження комплексного підходу, який враховує всі аспекти сучасного економічного середовища та використовує найкращий досвід міжнародної співпраці, сприятиме стабільному та сталому розвитку бізнес-економіки та підприємництва в Україні.

Зростання конкурентноспроможності та інноваційний розвиток вимагають системного підходу до підтримки підприємництва. Наприклад, створення сприятливих умов для розвитку малого та середнього бізнесу, які є основою економічної активності та джерелом нових ідей та інновацій. Підтримка інкубаторів та стартап-акселераторів, надання фінансових та консультативних послуг молодим підприємцям, а також розвиток системи кредитування та мікрофінансування сприятимуть створенню сприятливого клімату для розвитку нових підприємств та технологій [4, с. 145–151].

Успіх розвитку бізнес-економіки та підприємництва в Україні також залежить від збереження та розвитку зовнішньоторговельних зв'язків. Активна участь в міжнародних торговельних відносинах та участь в міжнародних інтеграційних процесах може стати додатковим джерелом росту для внутрішнього бізнесу.

Загалом, ефективний розвиток бізнес-економіки та підприємництва в Україні потребує комплексного підходу, що охоплює як внутрішні, так і зовнішні аспекти економічної діяльності. Це вимагає активної участі уряду, бізнес-спільноти та громадськості в розробці та впровадженні стратегій, спрямованих на створення сприятливих умов для розвитку підприємництва, стимулювання інновацій та підвищення конкурентоспроможності національної економіки [5, с. 139–143].

Досягнення цих цілей потребує розробки та впровадження стратегій, спрямованих на покращення бізнес-середовища, збільшення доступу до фінансових ресурсів, підтримку інновацій та технологічних розвідок, а також на підвищення якості освіти та розвиток кадрового потенціалу. Важливою складовою таких стратегій є також розвиток механізмів моніторингу та оцінки, які дозволять ефективно відстежувати та адаптувати стратегії до змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі.

Здійснення такого комплексного підходу до розвитку бізнес-економіки та підприємництва в Україні сприятиме підвищенню конкурентоспроможності країни, створенню нових робочих місць, забезпеченню сталого економічного зростання та підтримці соціально-економічного розвитку.

Отже, розробка та впровадження ефективних стратегій розвитку бізнес-економіки та підприємництва в Україні є першочерговим завданням для забезпечення сталого розвитку країни та поліпшення якості життя громадян.

Список використаних джерел

1. Чеберяко О. В. Особливості міжбюджетних відносин в умовах децентралізації. Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Економіка. 2021. № 4 (217). С. 75–83.
2. Беспалов М. О. Міжбюджетні відносини в Україні в умовах децентралізації. Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 21-22. С. 97–100.
3. Опарін В. М., Сарнецька Я. А. Імперативи бюджетного регулювання в Україні в умовах фіскальної децентралізації. Фінанси України. 2020. № 1. С. 58-72.
4. Бикадорова Н. О. Фінансова децентралізація місцевого самоврядування. Економічний вісник Донбасу. наук. журн. Луган. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Ін-т екон. промисловості Нац. акад. наук України. 2010. № 2(20). С. 145–151.
5. Дем'янчук О. І. Децентралізація фінансових ресурсів місцевими бюджетами України. Наукові записки НУ «Острозька академія»: зб. наук праць. Нац. ун-т «Острозька академія». 2013. Вип. 21. С. 139–143.

ІМІДЖ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ТА КОНКУРЕНТНОЇ ПЕРЕВАГИ В ДИНАМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Вступ: Сучасна українська бізнес-економіка стикається з низкою труднощів, серед яких війна, інфляція та політична нестабільність. У цих умовах стійкість і розвиток підприємств багато в чому залежить від їхнього іміджу. Позитивний імідж сприяє залученню інвестицій, підвищенню лояльності клієнтів, поліпшенню репутації на ринку та створенню конкурентних переваг.

Актуальність дослідження: Актуальність цього дослідження обумовлена суттєвими факторами: 1) зростання значення іміджу в сучасних умовах ведення бізнесу; 2) загострення конкуренції на українському ринку; 3) необхідність підтримки стійкості та розвитку українських підприємств в умовах сучасних викликів.

Метою цього дослідження є вивчення впливу іміджу на розвиток підприємств в умовах сучасних викликів української бізнес-економіки і розробка практичних рекомендацій щодо його покращення.

Результати дослідження. Дослідження показало, що імідж відіграє суттєву роль в успішності підприємств в умовах сучасних викликів української бізнес-економіки. Позитивний імідж може стати ключовим фактором, що дозволяє наступне. По-перше, збільшити інвестиційну привабливість: інвестори частіше вкладають кошти в компанії з хорошим іміджем, оскільки це знижує ризики та потенційно гарантує вищий прибуток. По-друге, підвищити лояльність клієнтів та партнерів [2, с. 3]: споживачі частіше купують товари та послуги у компаній з позитивним іміджем, до того ж вони готові платити більше за високоякісну продукцію та сервіс [1, с. 150]. Партнери також більше цінують співпрацю з компаніями, які мають хорошу репутацію. По-третє, зміцнити конкурентні переваги: позитивний імідж дозволяє компаніям виділитися на конкурентному ринку та залучити більшу кількість клієнтів [4]. Також важливою частиною іміджу є його можливість підвищувати ефективність рекрутингу: талановиті фахівці частіше прагнуть працювати в компаніях з хорошим іміджем, що дозволяє підвищити продуктивність праці та досягти кращих результатів.

Необхідність активного управління іміджем. В умовах сучасної конкуренції недостатньо просто мати хороший імідж. Важливо активно його формувати та управляти ним. Важливо слідкувати за розробкою чіткої стратегії управління іміджем: стратегія повинна враховувати цілі компанії, її цільову аудиторію та специфіку ринку [2, с. 2]. Пріоритетним є використання різноманітних інструментів та каналів комунікації: до цих інструментів можуть відноситися PR, маркетинг, реклама, робота з соціальними мережами, участь в галузевих заходах тощо. Останнє, але не менш важливе постійний моніторинг іміджу: важливо регулярно оцінювати імідж компанії та реагувати на будь-які зміни в ньому [3].

Специфіка управління іміджем в Україні. В умовах української бізнес-економіки існують певні особливості управління іміджем. До них можна віднести: необхідність будувати довіру до компанії: українські споживачі часто недовірливо ставляться до брендів, тому компаніям важливо будувати довіру з перших днів роботи; використання української мови та культури в комунікації: це допоможе компаніям налагодити зв'язок з цільовою аудиторією та зробити свій імідж автентичнішим.

Висновки та пропозиції: На основі проведеного дослідження та аналізу джерел можна зробити такі висновки: Імідж є потужним інструментом розвитку підприємств в умовах сучасних викликів української бізнес-економіки [5]. Формування та управління іміджем по-

винні стати пріоритетним завданням для українського бізнесу. Під час розробки стратегії управління іміджем необхідно враховувати специфіку українського ринку та сучасні виклики. На основі цих висновків пропонуємо наступні рекомендації щодо покращення іміджу підприємств: 1) орієнтація на клієнта: забезпечувати високу якість продукції та послуг, працювати над підвищенням рівня обслуговування клієнтів, це найважливіший фактор, що впливає на імідж компанії; 2) управління репутацією в мережі Інтернет: слідкувати за відгуками про підприємство в Інтернеті та оперативно реагувати на негатив [1, с. 164]; 3) соціальна відповідальність: брати участь в соціальних проєктах, підтримувати громадські ініціативи; 4) внутрішній PR: підтримувати позитивний імідж роботодавця всередині компанії, створювати комфортні умови праці та можливості для професійного росту співробітників; 5) кризовий менеджмент: розробити стратегію поведінки під час кризових ситуацій, щоб мінімізувати їх вплив на імідж підприємства.

Впровадження цих рекомендацій допоможе українським підприємствам підвищити рівень довіри з боку цільової аудиторії, зміцнити конкурентні переваги та забезпечити сталий розвиток в умовах сучасних викликів української бізнес-економіки.

Список використаних джерел

1. Міллер Д. Метод StoryBrand: Розкажіть про свій бренд так, щоб у нього закохалися. 2020. С. 150-164.
2. Одінцева С.В. Артеменко Л.П. Формування іміджу підприємства: світовий та вітчизняний досвід. URL: <http://ape.fmm.kpi.ua/article/viewFile/130972/126705>.
3. Хомуленко Т.Б. Теоретичні та практичні аспекти дослідження іміджу. Х. : ВД «Інжек», 2005. С. 272.
4. Конкурентоспроможність підприємства: навчальний посібник /І.А. Дмитрієв, І.М. Кирчата, О.М. Шершенюк Х.: ФОП Бровін О.В., 2020. С. 323.
5. Лозовський О.М., Дрончак І.В. Формування іміджу підприємства як елементу конкурентоспроможності. Молодий вчений, 2016. № 1 (1). С. 101-104.

Красножон О.М.

ОП «Економіка підприємства», 4 курс,

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

*Науковий керівник - доктор філософії з підприємництва, торгівлі та біржової діяльності;
старший викладач кафедри бізнес-економіки та підприємництва Якушева Н.В.*

КЛЮЧОВІ ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ІНВЕСТИЦІЙНУ ПРИВАБЛИВІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах сучасності будь-якому підприємству необхідно бути конкурентоспроможним, постійно розвиватись і забезпечувати економічне зростання. Для цього необхідно постійно вдосконалювати продукцію та впроваджувати інновації, що є ключовим орієнтиром розвитку сучасної економічної системи. Через обмежені власні ресурси підприємствам необхідно залучати зовнішні джерела фінансування їхньої діяльності, саме тому інвестиційна привабливість є критично важливою для підприємства.

Завданням дослідження є розкриття ключових факторів впливу на інвестиційну привабливість підприємства та їх узагальнення.

Проблемами управління інвестиційною діяльністю та підвищенням рівня інвестиційної привабливості підприємств займалися багато як закордонних, так і українських учених. Насамперед Бурковець О. С. [1], Фльорко В. А. [2], Коюда О.П. [3], Дука А. П. [4], Пилитяк А. В. [5] та інші.

Інвестиційна привабливість - це багатостороннє поняття, яке надається підприємству, яке містить набір позитивних значень економічної, соціальної та фінансової діяльностей, що своєю чергою робить його цікавим для залучення активів.

Інвестиційна привабливість підприємства визначається через оцінку фінансово-економічних показників, становище на ринку та потенційні результати інвестиційної діяльності, які вона може призвести [6].

Для успішного залучення інвестицій важливо створити таку інвестиційну привабливість підприємства, яка б забезпечила збереження наявного обсягу інвестицій і одночасно створила умови для ефективного використання цих інвестицій, з метою максимізації економічної та соціальної вигоди від їх реалізації.

Інвестиційні ресурси можна поділити на внутрішні та зовнішні. Внутрішні інвестиційні ресурси відображають частку власних коштів підприємства, яку можна використовувати для фінансування інвестиційних проєктів. Зовнішні інвестиційні ресурси, зі свого боку, являють собою частину капіталу, яку підприємство залучає зовнішніми джерелами для фінансування своїх інвестиційних ініціатив [7].

Інвестиційна привабливість може бути сформована на різних рівнях економіки, включаючи мікро-, мезо- та макроекономічні рівні. Інвестори зазвичай ретельно аналізують усі ці аспекти перед тим, як вирішити, чи вкладати свої кошти в певний проєкт чи підприємство. На рис. 1 показано фактори, що впливають на інвестиційну привабливість на кожному з цих рівнів:

На сьогодні існує система параметрів, яка дозволяє визначити фінансовий стан компанії і оцінити її інвестиційну привабливість. Одночасно проводиться аналіз фінансових звітів компанії та конфіденційної інформації, а також враховуються макро- та мікроекономічні фактори для оцінки інвестиційної привабливості.

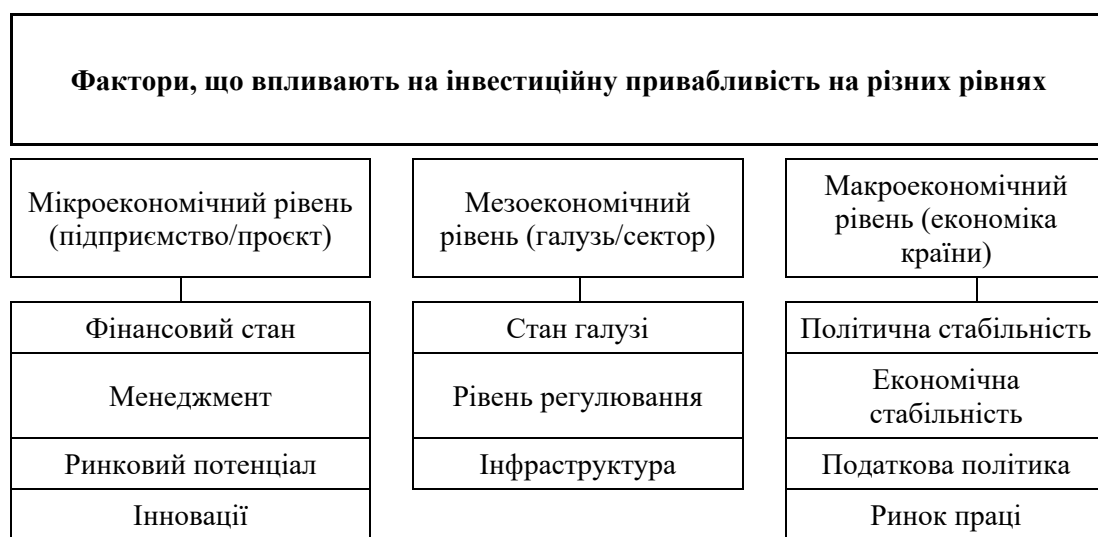

Рис. 1. Фактори, що впливають на інвестиційну привабливість на різних рівнях

Джерело: створено на основі [8].

Комплексний аналіз надає можливість потенційним інвесторам ідентифікувати підприємства, які мають значний потенціал для подальшого росту в середньо- та довгостроковій перспективі і дозволяє інвесторам отримати запланований прибуток в умовах реальних ризиків. Тому кожне підприємство, розглядаємо як об'єкт інвестиційного ринку, має свої власні характеристики. Інвестиційна привабливість також залежить від рівня привабливості вищої системи, в яку воно впирається.

Отже, сучасні економічні умови надихають компанії на посилення своєї позиції на корпоративному ринковому середовищі. Щоб бути конкурентоспроможними, підприємства по-

винні покращити свій процес інвестування. Інвестори відповідно проводять докладний аналіз цих аспектів, щоб прийняти рішення щодо вкладення коштів у конкретне підприємство.

Список використаних джерел

1. Бурковець О.С. Підвищення інвестиційної привабливості промислових підприємств: автореф. дис. канд. екон. наук : 27.05.06. Луганськ, 2006. 20 с.
2. Фльорко, В. А. Ризик неточної оцінки інвестиційної привабливості підприємства/ В. А. Фльорко // Економіка промисловості. – 2011. – № 1. – С. 107-119.
3. Коюда О.П. Інвестиційна привабливість підприємства в умовах трансформації економіки : автореф. дис. канд. екон. наук : 08.06.01. Харків, 2003. 20 с.
4. Дука А. П. Теорія та практика інвестиційної діяльності. Інвестування : навч. посібник / Дука А. П. – 2-е вид. / А. П. Дука. – К. : Каравела, 2008. – 432 с.
5. Пилитяк А. Инвестиционная привлекательность регионов Украины: социально-демографический аспект / А. Пилитяк // Экономика Украины. – 2004. – № 8. – С. 82–85
6. Бланк І.О. Управління інвестиціями підприємства. Київ : Ніка-Центр, 2003. С. 83–93.
7. Будяєв М.О. Підвищення інвестиційної привабливості підприємства в розрізі соціального підприємництва. Інноваційне підприємництво: стан та перспективи розвитку. Зб. матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. К.: КНЕУ. 2017. URL: <https://plus.google.com/u/0/b/101507334527510921269/101507334527510921269>. (Дата звернення: 27.09.2023).
8. Пилипенко О.І. Методика аналізу інвестиційної привабливості підприємства: макро- і мікроекономічні аспекти. Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: економічні науки. 2009. № 4(50). С. 120-127.

Коваль В.С.

*ОП «Інноваційне підприємство та цифрове лідерство», 1 рік магістратури
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.е.н., доцент кафедри бізнес-економіки
та підприємництва Шергіна Л.А.*

ІННОВАЦІЙНІ МОДЕЛІ БІЗНЕСУ ТА ЇХ РОЛЬ У РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

В умовах глобалізації та швидкого технологічного прогресу традиційні моделі бізнесу все частіше виявляються неефективними та неконкурентоспроможними. Тому все більше українських підприємств починають шукати нові, інноваційні підходи до ведення бізнесу. Досліджувана тема є надзвичайно значимою та важливою для вивчення та дослідження в контексті сучасних глобальних тенденцій і викликів, з якими стикається українська економіка.

Однією з ключових передумов розвитку економіки будь-якої країни є впровадження інноваційних підходів і технологій у бізнес-процеси. Інноваційні моделі бізнесу дозволяють підприємствам ефективніше використовувати ресурси, знижувати витрати, підвищувати конкурентоспроможність та задовольняти потреби споживачів.

На основі зазначеної інформації було сформовано такі завдання дослідження:

1. аналіз стану та тенденцій розвитку інноваційних моделей бізнесу в Україні та світі;
2. визначення ролі інноваційних моделей бізнесу у розвитку економіки України;
3. вивчення передумов та чинників, що впливають на успішне впровадження інноваційних моделей бізнесу в Україні;
4. аналіз державної політики у сфері інноваційного бізнесу та визначення перспектив її вдосконалення;

5. розробка рекомендацій щодо створення сприятливих умов для впровадження та розвитку інноваційних моделей бізнесу в Україні.

З огляду проведеного дослідження було визначено, що наразі спостерігається активний розвиток інноваційних моделей бізнесу, які все більше визначають конкурентоспроможність підприємств та економік країн. В Україні цей процес також відбувається, але його темпи значно поступаються світовим тенденціям. Згідно з даними Глобального індексу інновацій (Global Innovation Index), Україна займає 55-те місце серед 132 країн світу за рівнем розвитку інноваційної економіки. За даними Державної статистичної служби України, у 2022 році загальний обсяг інвестицій склав 50 986,7 млн дол. США, в той час як в 2021 році аналогічний показник становить 65 746,8 млн дол. США, що безумовно свідчить про негативну динаміку. Однак, цей показник все ще залишається низьким у порівнянні з іншими країнами. Це пояснюється низкою чинників, серед яких: недостатня державна підтримка, відсутність чіткої стратегії розвитку інноваційного бізнесу, низький рівень інвестицій в інновації, недостатня кількість кваліфікованих фахівців, слабка інноваційна інфраструктура та ін. [1, с. 19; 219; 2, с. 1; 3, с. 1].

Варто також зазначити, що інноваційні моделі бізнесу є одним з ключових факторів розвитку економіки України. Вони сприяють підвищенню конкурентоспроможності підприємств, створенню нових робочих місць, збільшенню обсягів виробництва та експорту, залученню інвестицій, розвитку інфраструктури та підвищенню якості життя населення. За даними Міністерства Економіки України, станом на 2021 рік, частка інноваційно активних підприємств в Україні складала 27,1 %, що на 3,1 % більше, ніж у 2019 році. При цьому, за даними Європейського банку реконструкції та розвитку, підприємства, які впроваджують інновації, мають на 22 % вищий рівень продуктивності, ніж ті, що не роблять цього [3, с. 1-3].

Згідно з даними опитування українських підприємців, проведеного Європейським банком реконструкції та розвитку, головними перешкодами для впровадження інновацій в Україні є: нестача фінансування (41 % респондентів), відсутність кваліфікованих фахівців (36 %), недостатня державна підтримка (35 %), відсутність інноваційної інфраструктури (29 %) та складне регуляторне середовище (28 %) [4, с. 2; 3].

Також варто зацентувати увагу на факті, що державна політика у сфері інноваційного бізнесу в Україні недостатньо ефективна та не відповідає сучасним викликам. Згідно з даними Міністерства Економіки України, станом на 2021 рік, в Україні діє 19 державних програм підтримки інноваційного бізнесу, серед яких: програма спільного фінансування інноваційних проєктів, програма стимулювання інноваційної діяльності малих та середніх підприємств, програма розвитку технопарків та ін. Однак, за даними експертів, ефективність цих програм є низькою через недостатнє фінансування та неефективну систему управління. Для вдосконалення цієї політики необхідно: збільшити фінансування інноваційних проєктів, створити сприятливе регуляторне середовище, розвивати інноваційну інфраструктуру, залучати інвестиції в інновації, підвищувати рівень кваліфікації фахівців та ін. [5, с. 1].

На основі проведеного дослідження можна визначити такі рекомендації, які варто імплементувати:

1. збільшити фінансування державних програм підтримки інноваційного бізнесу та вдосконалити систему управління цими програмами;
2. створити сприятливе регуляторне середовище для інноваційного бізнесу, зокрема, шляхом спрощення адміністративних процедур та зниження податкового навантаження;
3. розвивати інноваційну інфраструктуру, включаючи технопарки, інноваційні центри, бізнес-інкубатори та ін.;
4. залучати інвестиції в інновації, створюючи сприятливі умови для інвесторів;
5. підвищувати рівень кваліфікації фахівців, створюючи відповідні навчальні програми та проводячи тренінги;
6. вивчати та адаптувати світовий досвід у сфері інноваційного бізнесу, зокрема, у сфері створення інноваційних кластерів;
7. сприяти розвитку співпраці між бізнесом, наукою та освітою.

Впровадження цих рекомендацій дозволить створити сприятливі умови для розвитку інноваційних моделей бізнесу в Україні, підвищити конкурентоспроможність підприємств, створити нові робочі місця, збільшити обсяги виробництва та експорту, залучити інвестиції, розвинути інфраструктуру та підвищити якість життя населення.

Після проведення аналізу інноваційних моделей бізнесу та їх ролі у розвитку економіки України, можна дійти висновку, що ці моделі мають значний потенціал для стимулювання економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності країни на світовому ринку. Однак, незважаючи на потенціал інноваційних моделей бізнесу, в Україні вони все ще недостатньо розвинені. Це пов'язано з низкою чинників, серед яких відсутність належної інфраструктури, недостатнє фінансування, обмежений доступ до кваліфікованих фахівців та неефективна державна політика в галузі інновацій.

Для подолання цих перешкод та стимулювання розвитку інноваційних моделей бізнесу в Україні необхідно вжити комплекс заходів. Зокрема, необхідно створити належну інфраструктуру для інновацій, збільшити фінансування інноваційних проєктів, забезпечити доступ до кваліфікованих фахівців та вдосконалити державну політику в галузі інновацій.

Підсумовуючи, розвиток інноваційних моделей бізнесу є важливим чинником економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності України на світовому ринку. Для досягнення цього необхідно вжити комплекс заходів, спрямованих на створення сприятливих умов для інноваційного бізнесу та співпраці між бізнесом, науковими установами та державою.

Список використаних джерел

1. Global Innovation Index 2023 Innovation in the face of uncertainty. 2023. 250 p. URL: <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo-pub-2000-2023-en-main-report-global-innovation-index-2023-16th-edition.pdf> (Дата звернення: 12.05.2024).
2. Інвестиційна діяльність в Україні за 2022 рік | Міністерство економіки України. Міністерство Економіки України. URL: <http://surl.li/tplnw> (Дата звернення: 12.05.2024).
3. Інформаційно-аналітичні матеріали щодо інвестиційного клімату в Україні за 2021 рік | Міністерство економіки України. Міністерство Економіки України. URL: <http://surl.li/tplmy> (дата звернення: 12.05.2024).
4. Data on EBRD work in Ukraine. European Bank for Reconstruction and Development (EBRD). URL: <https://www.ebrd.com/where-we-are/ukraine/data.html> (date of access: 12.05.2024).
5. Програми підтримки інноваційної діяльності | Міністерство економіки України. Міністерства Економіки України. URL: <http://surl.li/tplnk> (дата звернення: 12.05.2024).

Павленко А.П.

ОП «Бізнес-економіка», 1 рік магістратури

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

*Науковий керівник – к.е.н., доцент кафедри бізнес-економіки
та підприємництва Терентьєва О.В.*

ДИСКУСІЙНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ ПІДПРИЄМСТВА

Економічне зростання будь-якого суб'єкту господарювання є дуже важливим з точки зору того, що з одного боку це виступає критерієм якості процесів ведення бізнесу, з іншого – є джерелом подальшого розвитку та успішності. Критичний аналіз наукових публікацій на тему економічного зростання дозволяє зробити висновок, що дана тема розглядається вченими переважно в контексті макроекономічних процесів. На мікрорівні питання економічного зростання є мало дослідженими, а саме поняття не визначеним. Так, у переважній більшості публікацій дослідники використовують поняття «зростання», «організаційне зростання», корпоративне зростання», ін., проте сутність даних понять не уточнюється. Зростання розглядається в певному

контексті досліджуваної проблематики та має сутнісне значення як збільшення як в обсязі, так і в якості. Неоднозначність, навіть дискусійність у змістовній невизначеності поняття «економічне зростання підприємства» зумовило актуальність даного дослідження.

Аналізуючи наукові публікації зроблено висновок, що найчастіше економічне зростання підприємства визначається як збільшення масштабів підприємства або масштабів діяльності підприємства. Щодо масштабів діяльності, то мається на увазі збільшення обсягів виробництва та продажу продукції (послуг), частки ринку. А масштаби підприємства крім зростання обсягів передбачають і зростання ресурсної бази підприємства. Слід зазначити, що досить часто говорячи про зростання компанії вчені не конкретизують, про зростання чого саме йдеться. Саме це ускладнює розуміння того, як саме і в яких ситуаціях визначаються критерії ідентифікації зростання.

Питання зростання компанії досить активно обговорюється в теорії розвитку підприємства, де зростання характеризується як кількісна форма прояву розвитку. У такому аспекті дослідження науковці вводять у науковий оборот поняття «якість зростання», що досить складно розуміння та розмежування взаємопов'язаних понять. Наукові публікації на тему стратегій підприємства також характеризують зростання у кількісних формах прояву, частка ринку, кількість клієнтської бази, інше.

У наукових дослідженнях Є. Є. Смирнова та Н. В. Шевчук економічне зростання характеризується як стійка позитивна динаміка економічних результатів, яка є наслідком розвитку підприємства [1]. У такому визначенні науковці поєднують декілька підходів до визначення зростання. Так, позитивна динаміка економічних результатів передбачає їх кількісне та якісне збільшення. А обмеження розвитком свідчить про те, що позитивна динаміка економічних результатів, які отримано в результаті функціонування підприємства дослідники не визначають як економічне зростання. Тобто, економічне зростання визначається в контексті розвитку.

Ще одним підходом до визначення економічного зростання підприємства є цільовий, відповідно до якого економічні цілі є основою для ідентифікації того, чи дійсно зростає компанія [2-3]. Так, якщо цільова модель бізнесу пов'язана із зростанням вартості, то досягнення цієї мети може бути покладено в основу визнання того, що компанія економічно зростає. Такими критеріями ідентифікації зростання також можуть бути обсяги продажу компанії, прибуток та прибутковість діяльності, якість капіталу, інше.

Якщо узагальнити представлені наукові погляди на визначення змісту поняття «економічне зростання», то можна сформулювати ті позиції, які є досить аргументованими та відрізняють економічне зростання від інших взаємопов'язаних категорій. Так, цілком справедливим є теза про те, що економічні результати пов'язані із стійкою позитивною динамікою економічних результатів. Стійкість у даному випадку є характеристикою того, що підприємство забезпечує реалізацію економічних цілей незалежно від впливу дії факторів бізнес-середовища. Якщо характеризувати економічні результати, то мова йде перш за все про економічні наслідки реалізації представлених цілей, які можуть вимірюватися як на основі кількісних, так і якісних індикаторів.

Щодо розвитку, як ключової передумови ідентифікації економічного зростання підприємства, то цілком аргументованим є підхід дослідників, які наголошують на тому, що зростання є кількісною формою прояву розвитку. Характеристика «кількісна» у даному випадку передбачає кількісну інтерпретацію змін у тому числі якісних показників, які характеризують економіку розвитку підприємства. Відповідно, визначаючи економічне зростання підприємства є одним із аспектів економічного розвитку суб'єктів господарювання.

Список використаних джерел

1. Шевчук Н.В., Смирнов Є.Є. Взаємопов'язані категорії економічного зростання підприємства. *Економіка та підприємництво. Збірник наукових праць*. 2022. №48. С. 4-16.
2. Смирнов Є.Є., Катрич Д.Ю. Наукові підходи до визначення економічного зростання підприємства. *Стратегія економічного розвитку України*. 2023 №6, Том 52. С. 111-121.
3. Верба В.А., Гребешкова О.М. Управління розвитком компанії : навч. посібник. Київ: КНЕУ, 2011. 482 с.

КОНЦЕПЦІЯ ТА СТРУКТУРА ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Одним з компонентів підприємницького середовища є так звана «тіньова економіка».

Тіньова економіка – це ринкова діяльність, яка з економічних або інституційних причин приховується від офіційних органів влади [1].

Вона існує паралельно з офіційною економікою та охоплює різноманітні сфери, такі як нелегальне підприємництво, ухилення від сплати податків, корупцію, контрабанду, незаконну трудову міграцію та інші незаконні операції. Основними причинами існування тіньового сектору є надмірне податкове навантаження, надмірна зарегульованість економіки, корупція та недосконалість законодавства [1].

Однією з найбільших і найпоширеніших сфер тіньової економіки є ухилення від сплати податків. Це включає приховування реальних доходів, фальсифікацію звітності, використання схем із «мінімізації» податкових зобов'язань. Подібні дії позбавляють бюджет країни необхідних надходжень, зменшують фінансування соціальних програм та інфраструктури [1].

Тіньова зайнятість, коли роботодавці наймають працівників без офіційного оформлення, є іншою важливою складовою тіньової економіки. Незареєстровані мігранти, зокрема з країн Азії та Африки, часто стають жертвами експлуатації, низьких зарплат та відсутності соціального захисту. Окрім порушення трудового законодавства, така діяльність позбавляє бюджет податкових надходжень і сприяє розвитку корупції [1].

Зараз більшість українських економістів вважають, що структура економіки складається з: неофіційної діяльності, фіктивної діяльності, підпільної діяльності:

- неофіційна діяльність характеризується легальною організацією, але не з зафіксованою статистикою [2];
- фіктивна – заборонена законом діяльність, яка здебільшого базується фінансових операцій або фіктивних договорів [2];
- підпільна – незаконне виробництво та надання заборонених послуг [2].

Серйозною проблемою є тіньовий сектор фінансів, який включає незаконні операції з готівкою, відмивання грошей, незареєстровані кредитно-фінансові установи. Такі дії сприяють кримінальному перерозподілу ресурсів, фінансуванню злочинної діяльності, ухиленню від сплати податків. Крім того, тіньова фінансова діяльність підриває довіру до банківської системи та загальну фінансову стабільність.

Значну частку тіньової економіки займає нелегальна торгівля товарами та наданням послуг. Це включає контрабанду, виробництво та продаж контрафактної продукції, незареєстровані приватні підприємства у сфері побутових, ремонтних, бізнес-послуг тощо. Така діяльність позбавляє бюджет податкових надходжень, ставить під загрозу здоров'я споживачів та спотворює конкуренцію на ринку.

Рівень тіньової економіки часто вимірюють через аналіз обігу готівки та порівняння його з рівнем безготівкових трансакцій. Збільшення обігу готівки може свідчити про зростання тіньової економіки. Точне вимірювання тіньової економіки допомагає урядам краще розуміти економічну динаміку і формувати ефективну економічну та фіскальну політику [2].

Тіньова економіка негативно впливає на економічний розвиток країни, спотворюючи конкуренцію, знижуючи надходження до бюджету та підриваючи соціальний захист працівників [2].

Водночас, в умовах слабкої економіки та високого рівня безробіття, тіньовий сектор може виступати своєрідним "амортизатором", забезпечуючи людей роботою та доходами.

Боротьба з тіньовою економікою має ґрунтуватися на комплексному підході: удосконаленні законодавства, детінізації ринку праці, посиленні контролю та підвищенні обізнаності суспільства [3; 4].

Держава, вона повинна сформувати ефективну нормативно-правову базу, яка б чітко регламентувала правила ведення бізнесу, запровадила прозорі процедури реєстрації, ліцензування та оподаткування. Важливим кроком є спрощення податкового законодавства, зниження ставок оподаткування та зменшення адміністративного тиску на легальний бізнес [3; 4].

Активні та свідомі громадяни відіграють ключову роль у викритті корупційних схем, викриванні фактів ухилення від сплати податків та недобросовісної конкуренції. Поширення серед населення інформації про негативні наслідки тіньової економіки та формування культури чесного ведення бізнесу є важливим внеском громадськості у детінізацію.

Також детінізації потрібно провести податкову реформу, яка буде сприяти забезпеченню однакових умов оподаткування та ефективного податкового адміністрування [4].

Судова реформа повинна гарантувати справедливий суд та рішення. Це сприятиме зменшенню корупції, зміцненню ролі конституційного суду [4].

Міжнародні організації, такі як МВФ та Світовий банк, наголошують на важливості подолання тіньової економіки для забезпечення стійкого економічного зростання [5].

Тіньова економіка призводить до ухилення від сплати податків, що веде до зниження доходів державного бюджету. Це обмежує можливості уряду фінансувати соціальні програми, інфраструктуру тощо.

Список використаних джерел

1. Сомова В. О. Актуальні питання забезпечення фінансової безпеки держави в умовах глобалізації. Сутність і структура тіньової економіки. 2022. С. 61-63. <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/34b1d949-bd18-4bb2-b38a-6c6243913c47/content>
2. Купина Т.Ю. Оцінка рівня тіньової економіки України. 2022. с. 5-11. [http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/21598/1/Купина Т.Ю..pdf](http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/21598/1/Купина%20Т.Ю..pdf)
3. Приступа Т.В., Чайковська М. А. Тіньова економіка та її вплив на соціально-економічний розвиток України. 2019. С. 56-60. http://www.pev.kpu.zp.ua/journals/2019/1_12_uk/11.pdf
4. Статівка, Н.В., Кучерява, К.Я. Основні складники комплексного механізму детінізації економіки України. Публічне управління та митне адміністрування. 2019. С. 121-130. http://customs-admin.umsf.in.ua/archive/2019/3/3_2019.pdf
5. Національний банк України. Дослідження тіньової економіки в Україні: майже чверть ВВП - або 846 млрд гривень - перебуває в тіні. 2020. <https://bank.gov.ua/ua/news/all/dosliddjennya-tinovoyi-ekonomiki-v-ukrayini--mayje-chvert-vvp--abo-846-mlrd-griven--perebuvaye-v-tini>

Лукашенко Р.В.

ОП «Підприємництво», 4 курс

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Науковий керівник – д.ф., доцент кафедри бізнес економіки

та підприємництва Кирилюк О.В.

ОСОБЛИВОСТІ РИНКУ МІКРОЗЕЛЕНІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Аграрна галузь в Україні є однією з найперспективніших напрямків для розвитку бізнесу чи інвестицій. Вона повниться інноваціями та технологіями, що здатні забезпечити, розвиток ринку та принести надходження у кишені власників та податки у державний бюджет. Одним з таких інноваційних напрямків є ринок мікрозелені.

Поняття мікрозелень (microgreen) – є збірним, що уособлює собою невеликі рослини, які вирощуються з насіння, мають високу поживну цінність, воно є естетично привабливим до-

повненням до страв. Зелень переважно вирощується вертикальними фермами, тепличними господарствами, звичайними фермами та в домашніх умовах.

На ринку сучасному ринку мікрозелень існує у двох видах – мікрозелень зростаюча і мікрозелень зрізана.

Мікрозелень зростаюча – в пропозицію якої входить свіжа, не пошкоджена зелень, разом з кореневою системою. Особливість цього продукту є те, що клієнт отримує «живий» продукт, та самостійно обирає час для збору зелені, завдяки чому вона залишається свіжою, до моменту поки споживач не збере її, або не вичерпається запас поживних речовин субстрату, та збирає її самостійно, коли забажає.

Мікрозелень зрізана – розфасована у пакети чи коробки і готова до вживання. Перевагою цього метод є те, що клієнт не витрачає час на зрізання, а одразу отримує готовий до вживання продукт.

Ціна на мікрозелень може залежати від багатьох факторів: пакування, форма продукції тощо. Наприклад, у другому кварталі 2024 року у роздрібних мережах мікрозелень можна придбати за такою ціною як:

середня ціна в гривнях за одну порцію зростаючої зелені:

- соняшник – 59 – 100;
- базилік – 119 – 170;
- горох – 59 – 100;
- редис – 69 – 130;
- крес-салат – 50 – 120.

Середня ціна за коробку зелені масою 50 грам:

- соняшник — 30 – 59;
- базилік - 61,9 – 119;
- горох – 37,8 – 59;
- редис – 39,2 – 95;
- крес-салат – 47 – 59.

Ціна продукції на ринку коливається в межах 59 ... 69 грн за обидва види зелені. Підприємства встановлюють таку ціну, при чому зазначають різну вагу продукції. Відповідно можна помітити тенденцію до утворення цін з використанням методу «привабливих» та заокруглених цін, без використання копійок. Проте не всі виробники притримуються цього. Адже висока маржинальність продукції дозволяє використовувати різні цінові стратегії [1].

Щодо оптового ринку, то можна припустити, що ціна там значно менша за рахунок масштабу, та цінової дискримінації для опту. За приблизними підрахунками ціна на цьому ринку може бути нижчою на 10-20 грн.

Місткість ринку мікрозелені згідно з дослідженням The Business Research Company оцінювалась 2,5 млрд дол. США в 2021 році, після чого зазнав негативного впливу через світову економічну кризу. Події російсько-української війни остаточно підірвали шанси на відновлення світової економіки після пандемії COVID-19, принаймні в короткостроковій перспективі. Проте наразі ринок перебуває у стані відновлення, аналітики очікують зростання ринку з 1,91 млрд дол. США у 2023 році до 2,14 млрд дол. США у 2024 при середньорічному темпі зростання (CAGR) у 12,2 %. До 2028 очікується стрімке зростання ринку мікрозелені до 3,46 млрд дол. США [2, 3].

Причина зростання є комплексною. З одного боку, є підвищення обізнаності споживачів щодо здорового харчування. З іншого, як відзначає аудиторська компанія PwC – споживачі все частіше звертають увагу на екологічну вигоду, що спричиняє зацікавленість у ринку загалом. Хоча тренд на екологічно чисту продукцію з'явився вже доволі давно, але наразі він стрімко набуває все більшої і більшої популярності [4].

Зростання можна пояснити такими чинниками, як підвищений акцент на стійкому сільському господарстві, зростаючий попит на альтернативні джерела білку, а також якісні інгредієнти для страв. Підвищення попиту раціонально збільшує потік інвестицій у галузь.

Немалим чинником впливу на ринок стала мода, що відіграє суттєву роль у популяризації мікрозелені. У світовій кулінарії ця тенденція набирає мультиплікативного ефекту у форматі популяризації страв у інтернет медіа та відтворюваності цього послідовниками. Іншими словами кулінарні інфлюенсери у спробах охопити тренди здорового харчування підтримують тенденцію до популяризації мікрозелені, що, у свою чергу, популяризує її і збільшує аудиторію інфлюенсерів. Не менш важливим чинником зростання є мода на продукцію. Стави з використанням мікрозелені все частіше додаються в меню ресторанів, популяризуються в мережі тощо.

Клієнтами компаній на цьому ринку є такі суб'єкти: роздрібні магазини, ресторани, кулінарні заклади, фізичні особи та інші. Для їх залучення підприємства використовують різноманітні методи. Проте найпоширенішими є інтернет реклама, створення власних сайтів та публікацій на них, ведення соціальних мереж тощо.

Конкуренція на ринку мікрозелені є мінливою, та як і ринкові умови змінюватиметься відносно сезону. Постійними конкурентами на ринку є теплиці та вертикальні ферми, через їх здатність цілий рік вирощувати продукцію.

Впродовж року конкурентами компанії будуть переважно такі підприємствами: Грін Гарден Груп, Щастя Здоров'я, Fit&easy, Green wawe , Good for life, Vita verde, Зелена грядка, Зелена країна та інші.

Проте влітку ринок зазнає змін, які полягають у тому, що сприятливий температурний режим дає змогу вирощувати мікрозелень на городі чи на полі. Тобто, в цей час агровиробники, які користуються класичною схемою вирощування продукції, на відкритому повітрі, підвищують пропозицію на цей продукт.

Паралельно цьому, активне населення, котре є одним з кінцевих споживачів продукції, за можливості починає вирощувати зелень для власного споживання, чим зменшує попит на зелень ферм. Тобто, влітку ринкова ціна зелені цілком може бути мінімумом окупності або навіть збитковою. Іншими словами, це відбувається через заміщення мікрозелені звичайною зеленню з городів, котра починає у великих об'ємах насичувати ринки. Зелень є товаром, що дуже добре заміщує собою мікрозелень, через свою нижчу ціну, поширеність та звичність для споживача. Таким чином, вплив сезонності відображається тим, що влітку, відбувається скорочення ринку і підвищення пропозиції.

Український ринок має всі ті ж самі тенденції що і світовий, за умови вищих чинників, що пов'язані з війною та її руйнівними процесами (табл. 1). Тому нижченаведені обрахунки внутрішнього ринку ґрунтуються на припущенні, що розподіл ринку є рівномірним та рівнорозподіленим для на кожного жителя планети. Таким чином були вираховані коефіцієнти співвідношення в якому була визначена частка населення України у світі. Добуток цієї частки та світового ринку показує місткість українського ринку в доларах США. Кількість населення України після 2022-го року в розрахунках є припущенням, адже дані за ці роки Державною службою статистики не опубліковані через воєнний стан. Коефіцієнт за 2028-й рік розрахований як пропорція за попередні роки.

Таблиця 1

Чисельність населення і місткість ринку мікрозелені в світі і Україні

Показник	2021	2022	2023	2024	2028
Місткість світового ринку, млн \$	2500	1710	1910	2140	3460
Кількість населення світу, млн осіб	7800	7950	8000	8100	
Кількість населення України, млн осіб	43,82	38	38	38	
Частка українського населення, коеф.	0,00562	0,00478	0,00475	0,00469	0,00496
Місткість українського ринку, млн \$	14,04	8,17	9,07	10,04	17,16
Середній курс гривні, грн/\$	27,4	33,5	36,5	38,3	38,3
Місткість українського ринку, млн ₴	384,83	273,82	331,15	384,51	657,26

Джерело: розроблено автором на основі [2,3,5,6,7]

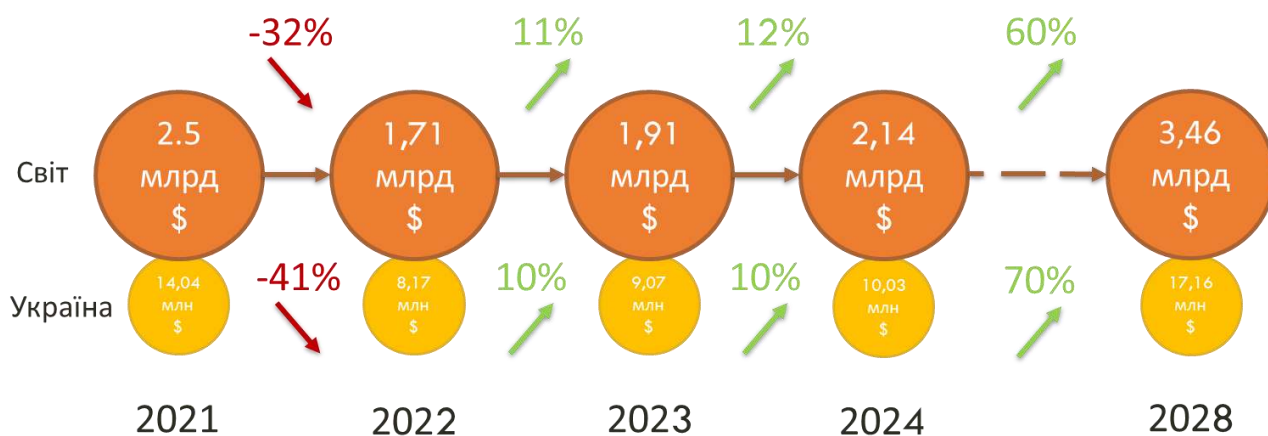

Рис. 1. Динаміка місткості ринку мікрозелені в Україні і світі

Джерело: розроблено автором на основі [2,3,5,6]

Як видно з рис. 1, навіть за приблизними розрахунками військове вторгнення росії сильно відобразилось на українському ринку мікрозелені. Падіння ринку майже на 41 % відбулося на фоні масової міграції і еміграції населення, втрати території, бойових дій і руйнувань. Ця подія відкинула ринок на роки назад, проте наразі на ньому спостерігається тенденція до стабільного щорічного відновлення.

Наразі можна стверджувати, що ринок переживає певну стабілізацію. Хоча в умовах сьогоднішньої сфери діяльності, зазнавала суттєвих змін, оскільки багато господарств постраждали від бойових дій і відключень електроенергії, знизилася купівельна спроможність населення, багато українців виїхали за кордон, ускладнились ланцюги поставок через зруйновану інфраструктуру.

Проте, незважаючи на значні труднощі, сільгоспвиробники адаптуються та продовжують працювати. Теплиці закуповують генератори, фермери накопичують ресурси, ланцюжки постачання відновлюються. Багато з виробників і надалі вирощують продукцію та постачати її, що дає надію на світле майбутнє та розвиток для ринку та економіки.

Список використаних джерел

1. Мікрогрін: маржа — висока, але обсяги споживання малі [Електронний ресурс] // Agroportal. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://agroportal.ua/news/ukraine/mikrogrin-marzha-vysokaya-po-obemu-potrebleniya-maly>.
2. Світовий ринок мікрозелені зросте до 3,04 млрд доларів до 2027 року. Growa. URL: <https://growa.com.ua/svitoviyj-rynok-mikrozeleni-zroste-do-304-mlrd-dolariv-do-2027-roku/>.
3. Microgreen Global market Report 2024 [Електронний ресурс] // The Business Research Company. – 2024. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.thebusinessresearchcompany.com/report/microgreens-global-market-report>.
4. Майбутнє споживчих ринків [Електронний ресурс] // PwC. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.pwc.com/ua/uk/survey/2021/future-of-consumer-markets-ukr.pdf>.
5. Населення України [Електронний ресурс] // Мінфін – Режим доступу до ресурсу: <https://index.minfin.com.ua/ua/reference/people/> (дата звернення (14 травня 2024)).
6. World Population [Електронний ресурс] // Worldometer – Режим доступу до ресурсу: <https://www.worldometers.info/world-population/>. (дата звернення (14 травня 2024)).
7. Курс валют в Україні [Електронний ресурс] // Мінфін – Режим доступу до ресурсу: <https://minfin.com.ua/ua/currency/> (дата звернення (14 травня 2024)).

КОНКУРЕНТНІ ПЕРЕВАГИ ПІДПРИЄМСТВА: СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Підвищення рівня конкурентоспроможності підприємства пов'язане з визначенням конкурентної переваги: стратегічні перспективи, міцність конкурентної позиції підприємства, переваги та недоліки діяльності підприємства тощо. Проте існує проблема відсутності єдиного визначення сутності поняття «корпоративна конкурентна перевага». Зміни у зовнішньому та внутрішньому середовищі в Україні в умовах війни вимагають від підприємств швидкого та повного реагування для підтримки та підвищення конкурентоспроможності. На цій основі конкурентоспроможність підприємства може бути гарантована через реалізацію та розвиток конкурентних переваг в економічній, технологічній та організаційній сферах діяльності підприємства.

Таким чином, конкурентна перевага є одним із основних понять теорії конкуренції, а її дія виникає за конкретних ринкових умов. Однак вплив одних і тих самих факторів може посилювати або послаблювати ті самі переваги, що зумовлює необхідність дотримання системного підходу в процесі дослідження.

Підприємства повинні мати унікальні конкурентні переваги. Досягти лише тимчасових результатів можна за рахунок переваг наявних ресурсів або забезпечення оперативності, чого в сучасних умовах недостатньо. Тому важливим напрямком формування та розвитку конкурентних переваг є створення ефективного механізму оцінки конкурентних переваг на основі унікального позиціонування компанії та унікального позиціонування виду діяльності. Це забезпечить довгострокову конкурентну перевагу та ефективно використає і розвине довгостроковий потенціал компанії [1].

Відомий американський економіст Майкл Портер вперше запропонував поняття «конкурентна перевага». Він писав, що: «було багато спроб пояснити промисловий успіх через міжнародну торгівлю. Класичним підходом є ідея порівняльної переваги. Конкурентна перевага має особливе значення для економістів, тому що термін «порівняльна перевага» сьогодні має набагато ширше значення». Майкл Портер у своїй роботі надає детальний структурний аналіз поняття «конкурентна перевага». Згідно з його теорією, конкурентну перевагу компанії над конкурентами можна пояснити [4]:

- підприємства, компанії та організації виробляють і продають товари за нижчою сукупною вартістю, ніж їхні конкуренти;

- споживча властивість, яка забезпечує більшу цінність для споживача.

Боришкевич І.І. класифікував поняття конкурентної переваги за шістьма підходами:

- якісні (орієнтовані на параметри якості продукції та компанії);
- ресурси (виявлення ресурсів як основи переваги);
- ексклюзивність (основною переваги є цінність ексклюзивності);
- адміністрування (переваги залежать від впливу керівників бізнесу);
- простір (перевага залежить від займаної конкурентної позиції);
- домінуюче становище (підприємство займає домінуюче становище завдяки певним перевагам) [3].

Петриків О.С. виділив 5 способів формулювання цього поняття:

- «ресурси», тобто основою конкурентної переваги є дослідження факторів, що сприяють конкурентоспроможності;
- «управління» – зосередження на інших факторах впливу та ефективній політиці;

– «інвестиції» – як основний фактор формування переваг пропонує напрямок вкладення ресурсів у людський капітал;

– «інновація» – базується на розумінні інновацій, орієнтації на появу інтелектуальних переваг, а найголовніше – це «ключова здатність» використовувати знання та навички людей [2].

П'ятий спосіб – "комбінація", формується за рахунок продуктивності різних ресурсів. Виявлення сильних сторін – це ефективність використання всіх ресурсів.

Конкурентна перевага постійно змінюється і надає можливості для розширення сфери конкуренції. Тому бізнес повинен копіювати та підтримувати його, інакше він втратить перевагу та успіх на ринку.

Мета конкурентної переваги полягає в тому, щоб відрізнити підприємство від конкурентів, пропонуючи своїм клієнтам щось відмінне та цінніше. Конкурентна перевага також означає, що бізнес може перевершити своїх конкурентів на ринку та отримати вищий прибуток.

Наявність конкурентної переваги може створити велику цінність для підприємства та його акціонерів через певні переваги, якими володіє підприємство порівняно з конкурентами. Постійна конкурентна перевага може допомогти підприємствам залишатися лідерами ринку у своїх галузях. У будь-якому бізнесі конкурентна перевага може призвести до збільшення прибутку та контролю за ринком. Наявність конкурентної переваги перед конкурентами має важливе значення для успіху підприємства, тому що:

- може сприяти збільшенню прибутку;
- може допомогти частіше залучати більше клієнтів;
- допомагає підтримувати лояльність бренду;
- може додати передбачуваності та сталості потоків доходів підприємства;
- може допомогти залучити більше альянсів брендів, талантів і потенційних інвесторів.

Оскільки виграти може той, хто має конкурентні переваги в ринковій конкуренції, то підприємства повинні формувати і підтримувати конкурентні переваги на відповідних ринках. Вивчення функціонування конкретного ринку показує, що бізнес буде конкурентоспроможним на конкретному ринку, якщо він матиме такі конкурентні переваги [1]:

– на економічному ринку – забезпечувати продукцію вищої якості за такою ж ціною. Це виходить з реальної ситуації: умовою виходу компанії на ринок є можливість виробляти продукцію з певними якісними характеристиками. Проте в ході діяльності трапляються відхилення від встановлених норм, які визначають рівень якості. При цьому принцип «низька якість – низька ціна» є неприйнятним, оскільки діє правило: ціна недоліків вища за ціну рівноцінних досягнень;

– конкурентна перевага на ринку праці полягає в робочих місцях, які надають підприємства, які забезпечують більш високий рівень продуктивності праці. Останнє зменшує відносний і абсолютний попит на трудові ресурси, тим самим зменшуючи тиск на відповідні сектори ринку праці. Вищий рівень продуктивності праці забезпечує вищу заробітну плату і соціальні виплати, стаючи найважливішим економічним фактором для працівників при виборі конкретного підприємства;

– конкурентна перевага на ринку обладнання залежить насамперед від уміння ефективніше використовувати обладнання у виробництві. Це призвело до зменшення тиску на ринок, монополізований невеликою кількістю вузькоспеціалізованих виробників технічних засобів, обладнання, машин та установ. Здатність використовувати технологію ефективніше дозволяє використовувати просунутіші, високотехнологічніші та часто дорожчі технології у виробництві, тобто фірми стають інноваційними;

– конкурентна перевага ринку матеріальних ресурсів полягає в ефективнішому використанні матеріальних ресурсів у виробництві. Це той самий наслідок, який спостерігається на ринках технологій;

– конкурентна перевага на ринку фінансових ресурсів залежить від здатності забезпечити ефективнішу роботу грошової системи підприємства, що проявляється шляхом максимізації грошових надходжень і мінімізації грошових відтоків, що в основному відображається в поточній діяльності, суворому дотриманні платіжної дисципліни та раціональному викорис-

танні заощадження. Це дозволить, по-перше, мінімізувати або навіть виключити запозичення як джерело формування оборотних коштів, по-друге, прискорить процес накопичення необхідних фінансових ресурсів для вирішення завдань розвитку виробництва, насамперед його технологічної бази, мінімізації зовнішніх запозичень для фінансування.

Отже, на нашу думку, конкурентною перевагою є унікальна перевага компанії над конкурентами, яка поєднує в собі найкращі елементи ведення бізнесу, такі як маркетинг, використання технологій, організація діяльності на інноваційних платформах. Унікальні продукти чи послуги забезпечують конкурентоспроможність підприємств. Метою конкурентної переваги є відрізнити підприємство від конкурентів, пропонуючи своїм клієнтам щось відмінне та цінніше. Конкурентна перевага також означає, що бізнес може перевершити своїх конкурентів на ринку та отримати вищий прибуток.

Список використаних джерел

1. Остапук Б. Б., Клименко К. О., Кириченко О. О. Напрями забезпечення стратегічної конкурентоспроможності підприємства. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2023. № 83. С. 98-105.
2. Петрикiва О.С., Гулько Д.В. Теоретичні підходи до визначення - поняття “конкурентні переваги регіону”. *Проблеми економіки*. 2012. № 4. С. 107-114.
3. Боришкевич І.І. Стратегічні напрями забезпечення конкурентоспроможності сільсько-господарських підприємств. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Економічні науки*. 2017. Вип. 12. Т. 1. С. 6-11.
4. Портер М.Е. Стратегія конкуренції. Пер. з англ. А. Олійник, Р. Скільський. К.: Основи, 2015. 390 с.
5. Должанський І.З., Загорна Т.О. Конкурентоспроможність підприємства. К.: Центр навчальної літератури, 2017. 384 с.

Бобренко А.О.

ОП «Менеджмент бізнес-організацій», 3 курс
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.е.н., доцент кафедри бізнес-економіки
та підприємництва Дмитренко А.І.

СТРАТЕГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПІДПРИЄМСТВА

Актуальність стратегічного аналізу підприємства у сучасному світі неоспорима. У змінному і конкурентному бізнес-середовищі, де технологічні та економічні тренди постійно еволюціонують, підприємствам необхідно постійно оновлювати свої стратегії, щоб залишатися конкурентоспроможними та адаптуватися до змін.

Стратегічний аналіз допомагає підприємствам отримувати глибше розуміння їхнього внутрішнього та зовнішнього середовища. Це включає аналіз ринкових тенденцій, конкурентів, сильних і слабких сторін компанії, а також оцінку можливостей та загроз. На основі цього аналізу виробляються стратегічні рішення, які спрямовані на досягнення поставлених цілей та забезпечення стійкого розвитку.

У наш час, коли швидкі зміни в технологіях, зростання екологічних проблем, а також геополітичні та економічні нестабільності стають нормою, стратегічний аналіз стає важливішим, ніж будь-коли раніше. Він допомагає підприємствам впроваджувати інновації, прогно-

зувати ризики та реагувати на зміни вчасно, забезпечуючи їхню стійкість та успішність в довгостроковій перспективі.

Методи стратегічного аналізу відіграють ключову роль у визначенні напрямків розвитку підприємства та вирішенні стратегічних завдань. Загальнонаукові методи – аналіз і синтез, індукція і дедукція – дозволяють системно розглядати складні проблеми та знаходити оптимальні рішення. Системний аналіз, який використовується для розуміння взаємозв'язків між різними елементами системи, допомагає виявити можливі шляхи оптимізації бізнес-процесів [1].

Прикладні методи, такі як статистичні та економіко-математичні, надають конкретні інструменти для аналізу даних і прийняття рішень. Статистичні методи дозволяють оцінювати тенденції та ризики на основі числових даних, тоді як економіко-математичні методи, такі як моделювання та математичне програмування, допомагають вирішувати складні оптимізаційні завдання.

Спеціальні методи – SWOT-аналіз і PEST/STEP-аналіз – стали важливими інструментами в стратегічному аналізі. Вони дозволяють визначити сильні та слабкі сторони підприємства, а також оцінити вплив зовнішніх факторів на його діяльність.

Місія підприємства виступає як важлива складова стратегічного аналізу, визначаючи його цілі та основні принципи діяльності. Правильно сформульована місія відображає суть бізнесу, його цінності та спрямованість. Вона є не лише комунікативним інструментом, але й основою для прийняття стратегічних рішень та розвитку підприємства в цілому [2].

Пошуки факторів стратегічного успіху: основна проблема для керівників та менеджерів. Використані шляхи аналізу: звіти, виступи, висновки, систематичність. Залежність стратегічного успіху від галузевої структури та обраної стратегії. Напрями стратегічного аналізу: внутрішнє та зовнішнє середовище підприємства.

Функції аналізу середовища: планування, політика, поточна діяльність. Початковий процес стратегічного управління: аналіз середовища. Роль аналізу середовища в розробці місії, цілей та стратегії. Потреба у поглибленому уявленні про внутрішнє та зовнішнє середовище. Внутрішнє середовище: сильні та слабкі сторони підприємства. Зовнішнє середовище: загрози та можливості [3].

Складові зовнішнього середовища: макро- та мікросередовище. Мікросередовище: взаємодія з суб'єктами, вплив на внутрішнє середовище. Макросередовище: непрямий вплив на підприємство. Завдання стратегічного управління: забезпечення взаємодії з зовнішнім середовищем. Аналіз зовнішнього середовища: контроль факторів для передбачення загроз та можливостей. Групи факторів зовнішнього середовища: економіка, політика, ринок, технологія, міжнародне положення, соціальна поведінка.

Стратегічний аналіз в сучасному бізнес-середовищі виявляється ключовим інструментом для керівництва підприємством, оскільки він допомагає у визначенні найбільш ефективних шляхів досягнення стратегічного успіху. При цьому, належне розуміння впливу зовнішніх і внутрішніх факторів стає ключовим аспектом цього процесу [4].

Стратегічний аналіз передбачає не лише дослідження окремих аспектів середовища, але й усвідомлення їхнього взаємозв'язку та впливу один на одного. Кожне підприємство має розробляти свої власні методики для аналізу внутрішнього середовища, які відображають його унікальні характеристики та переваги. Ці методики слід базувати на дослідженні сильних і слабких сторін підприємства, а також можливостей і загроз зовнішнього середовища.

Ключовим аспектом стратегічного аналізу є здатність передбачати та адаптуватися до змін, що відбуваються в середовищі. Це вимагає систематичного вивчення та оцінки факторів, які впливають на діяльність підприємства. Аналіз середовища дозволяє ідентифікувати можливості для розвитку, а також потенційні загрози, які можуть виникнути внаслідок змін у зовнішньому середовищі [5].

У висновках можна підкреслити, що своєчасний і глибокий стратегічний аналіз зовнішнього, проміжного та внутрішнього середовищ підприємства дозволяє керівникам і менеджерам приймати обґрунтовані рішення, спрямовані на розвиток та успішну діяльність бізнесу. Аналіз середовища допомагає визначити потенційні шляхи розвитку та забезпечити

конкурентні переваги підприємству в умовах постійних змін. Такий підхід є важливою складовою стратегічного управління, оскільки дозволяє підприємствам адаптуватися до змін в конкурентному середовищі та забезпечує їхню стабільність та успішність у майбутньому.

Список використаних джерел

1. Головка Т.В., Сагова С.В. Стратегічний аналіз: Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни. / За ред. М.В. Кужельного. - К.: КНЕУ, 2002. - 198 с.
2. Сарай Н. Стратегічний аналіз виробничого потенціалу та його роль в процесі формування стратегії розвитку підприємства / Н. Сарай // Економічний аналіз. – 2010. – №5. – С. 160-163.
3. Betz F. Strategic Business Models / F. Betz // Engineering Management Journal. – 2002. – Vol. 14. – No. 1. – P. 24–34.
4. Вінюкова О.Б., Чугрій Г.А. Особливості стратегічного управління розвитком аграрних підприємств Донецької області. Інфраструктура ринку. 2018. № 20. С. 46–49.
5. Мних Є.В. Економічний аналіз : підручник ; 2-е вид., перероб. і доп. Київ : Центр навчальної літератури, 2005. 472 с.

Житніков М.П.

ОП «Бізнес-економіка», 1 рік магістратури

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Науковий керівник – доктор економічних наук, доцент,

професор Кизенко О. О.

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЛОГІСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасному світі, де глобалізація та технологічний прогрес швидко змінюють умови бізнесу, визначення та оцінка ефективності логістичної діяльності підприємств стають ключовими завданнями. Підприємства постійно шукають способи оптимізації процесів, зниження витрат, підвищення рівня обслуговування клієнтів та розвитку конкурентних переваг. Тому методичні підходи до визначення ефективності логістичної діяльності стають актуальними, дозволяючи підприємствам аналізувати й удосконалювати свої ланцюги постачання, забезпечуючи їхню конкурентоспроможність та стійкість у складних умовах ринку.

Метою даного дослідження є систематизація та аналіз методичних підходів до визначення ефективності логістичної діяльності підприємств. Результати дослідження сприятимуть збагаченню теоретичного та практичного розуміння особливостей оцінювання логістичних процесів, а також нададуть підставу для розробки рекомендацій щодо оптимізації логістичних стратегій на підприємствах.

При проведенні дослідження використовувалися такі методи: логічний – для аналізу ефективності логістичних процесів; порівняльний аналіз – для оцінки різних логістичних стратегій; абстракція – для розробки нових підходів; методи індукції та дедукції — для формулювання узагальнюючих висновків.

Питаннями дослідження логістичної діяльності на підприємствах та підвищення її ефективності займалися вчені Агій Я.Ю., Шевчун М., Бутов А.М., Євдокимов А.В., П'ятницька Г., Черленяк І.І., Марченко В.М., Талан М.В., Тридід О.М., Уотерс Д. та інші.

Аналіз наукових досліджень, зосереджених на методичних підходах та практичному аспекті оцінки ефективності логістичної діяльності на міжнародному та національному рів-

нях, виявляє різноманітність підходів до цього питання. Підвищення ефективності логістичної діяльності підприємства, яке є комплексним завданням вдосконалення та узгодження окремих ланок логістичної системи з іншими системами підприємства, може відбуватись за трьома основними напрямками (рис. 1).

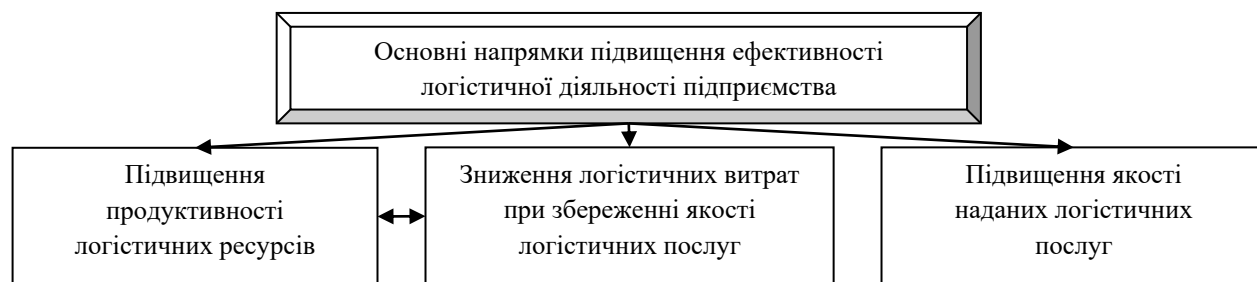

Рис. 1. Основні напрямки підвищення ефективності логістичної діяльності підприємства

Джерело: побудовано на основі [1 с.187, 2 с.149, 3 с. 5]

На рис. 1 визначено основні напрямки з підвищення продуктивності логістичних ресурсів, включаючи оптимізацію праці, оборотних засобів та обладнання через нові технології та вдосконалення організації. Зниження логістичних витрат через усунення неефективних операцій та поліпшення процесів забезпечує вивільнення ресурсів та скорочення витрат. Водночас підвищення якості логістичних послуг передбачає поліпшення взаємодії логістичної системи з клієнтами та постачальниками, що сприяє зменшенню термінів доставки та пошкоджень продукції, зміцнюючи надійність логістичної діяльності.

Для підвищення ефективності діяльності логістичної системи підприємства використовуються низка методів, частина з яких є спеціалізованими методами логістики, а інші частина методів складають методи, які використовуються не тільки у логістиці, але й у інших напрямках економічної діяльності. Наведемо всі методи підвищення ефективності логістичної діяльності, які використовуються в різних галузях економіки, де логістична діяльність має важливе значення для діяльності підприємства (табл. 1).

Таблиця 1

Основні методи підвищення ефективності логістичної діяльності підприємства

Метод	Опис	Примітки
ABC-аналіз	Метод полягає у розподілі запасів за питомою вартістю та важливістю для підприємства. Метод знижує вплив суб'єктивного фактора при формуванні запасів підприємства [4, с. 15]	Використовується для складської логістики
XYZ-аналіз	Класифікація запасів за середнім квадратичним відхиленням постачання та споживання запасів [5, с. 50]	Використовується для оптимізації обсягу та частоти замовлення запасів
Ощадливе виробництво	Даний метод полягає у виявленні втрат у логістичній системі та їх максимального зниження	Застосовується для оптимізації всієї логістичної системи
Управління якістю	Метод полягає у створенні гуртків якості, перевірці якості матеріалів та сировини, впровадженню контролю якості на всіх етапах руху матеріального потоку підприємства	Підвищення якості збільшує ефективність функціонування логістичної системи в цілому
Метод Парето	Правило Парето свідчить, що 20 % зусиль приносять 80 % результату, а наступні 80 % зусиль приносять лише 20 % результату	Метод використовується разом з методами ABC-аналізу, управління якістю, ощадливого виробництва

Метод	Опис	Примітки
Автоматизація логістичної діяльності	Метод полягає у впровадженні інформаційних систем обліку та управління запасами	Прискорює рух матеріального потоку та підвищує продуктивність праці
Планування потреб у матеріалах	Метод полягає у плануванні попиту на сировину, матеріали та комплектуючі вироби в залежності від обсягу та структури попиту на готову продукцію, адже для виробництва різних видів продукції потрібна різна сировина	Поєднує дані маркетингу з виробництвом та постачанням
Аутсорсинг	Полягає у передачі окремих функцій логістичної діяльності стороннім підприємствам	Використовується у різних сферах діяльності
Прогнозування	Полягає у створенні прогнозів попиту на готову продукцію та потребу в сировині та логістичних ресурсах	Використовується в управлінні розподілом, запасами, постачанні

Джерело: побудовано на основі [4, с. 15, 5, с. 50, 6, с. 698, 7, с. 48]

У табл. 1 представлено основні методи підвищення ефективності логістичної діяльності підприємства: ABC-аналіз, XYZ-аналіз, ощадливе виробництво, управління якістю, метод Парето, автоматизація логістичної діяльності, планування потреб у матеріалах, аутсорсинг та прогнозування. Ці методи грають важливу роль у підвищенні продуктивності та зниженні витрат у логістичній системі підприємства. Їх комбінування та врахування специфіки конкретного підприємства допомагають досягти оптимальних результатів у підвищенні ефективності логістичних процесів.

Для забезпечення ефективності імплементації зазначених методів, важливим є їх інтеграція в стратегічні ініціативи підприємства. Ефективне впровадження сучасних логістичних методів вимагає комплексного підходу, який включає не тільки технологічне оновлення, але й розвиток навичок персоналу, оптимізацію внутрішніх процесів, а також адаптацію міжнародних практик до умов національного ринку. Ключове значення має система інтеграція нововведень, що передбачає тісну взаємодію між всіма ланками логістичного ланцюга та вдосконалення комунікаційних механізмів в організації. Ці заходи сприятимуть підвищенню загальної продуктивності та конкурентоздатності логістичних систем підприємства.

За результатами проведеного дослідження виявлено, що систематичний аналіз і впровадження методичних підходів до оцінки ефективності логістичної діяльності сприяють підвищенню продуктивності та конкурентоздатності підприємств. Дослідження підкреслило значення комплексного оцінювання логістичних процесів, включаючи оптимізацію логістичних ланцюгів, зменшення витрат, та покращення якості послуг. Ці аспекти виявились вирішальними для забезпечення адаптивності та ефективності логістичних систем у динамічних ринкових умовах.

Детальний аналіз методів, таких як ABC-аналіз, XYZ-аналіз, та автоматизація логістичних операцій, вказав на їх значний потенціал у підвищенні ефективності управління запасами та розподілу ресурсів. Враховуючи отримані дані, було сформульовано рекомендації, спрямовані на інтеграцію цих практик у стандартні операційні процедури підприємств. Реалізація цих рекомендацій дозволить підприємствам не лише оптимізувати внутрішні процеси, але й значно підвищити рівень задоволення клієнтів через покращену якість та швидкість обслуговування.

Список використаних джерел

1. Черленяк, І.І., Агій, Я.Ю. Побудова ефективної стратегії управління логістичною системою фірми як джерело конкурентних переваг. Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія: Економіка, № 1(5), 2016. С. 184–190.
2. Лихолат, С. М. Роль логістичної складової у формуванні конкурентоспроможності підприємства. Наукові перспективи, № 8(26), 2022. С. 146–154
3. П'ятницька Г., Шевчун М. Логістичні стратегії в торгівлі: різновиди, методи вибору, інноваційні зміни за умов сталого розвитку. Економіка та суспільство, №50, 2023.
4. Кустріч Л.О. Підвищення ефективності діяльності як основа розвитку логістичного підприємництва в Україні. Агросвіт, № 3, 2020. С. 13–19.
5. Маковесва О. В. Напрямки підвищення ефективності логістичної системи виробничих підприємств. Бізнес Інформ. 2020. № 5. С. 436–442.
6. Талан М. В. Моделювання логістичних стратегій торговельних підприємств. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". 2018, № 633. Логістика. С. 696–701.
7. Марченко В.М. Шутюк В.В. Логістика: Підручник 2–ге вид., доповн. Київ: НУХТ, 2022. 334 с.

Шарук О.М.

*ОП «Бізнес-економіка», 1 рік магістратури
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.е.н., доцент кафедри бізнес-економіки
та підприємництва, Кузьменко О.М.*

РОЛЬ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ В ПІДВИЩЕННІ ПРОДУКТИВНОСТІ КОМПАНІЇ

Сучасний бізнес-середовище вимагає від компаній не тільки фінансової ефективності, але й адаптивності культури та управлінських практик, що здатні сприяти інноваціям та залученню талантів. Корпоративна культура відіграє ключову роль у формуванні внутрішньої етики та цінностей організації, впливаючи на мотивацію та залученість співробітників. З огляду на це, розуміння та оптимізація корпоративної культури може значно підвищити продуктивність роботи, що є критично важливим для підтримання конкурентоспроможності підприємства на міжнародному рівні. В контексті великих мережевих компаній, зі структурою, аналогічною до великого роздрібного продавця, актуальність даного питання зростає, оскільки людський капітал є основним ресурсом, який визначає ефективність бізнес-операцій та загальний успіх компанії.

Метою даного дослідження є систематизація та аналіз методичних підходів до визначення впливу корпоративної культури на продуктивність підприємств. Це дослідження сприятиме збагаченню теоретичного та практичного розуміння особливостей оцінювання корпоративних культурних процесів. Крім того, воно надасть підставу для розробки рекомендацій щодо оптимізації стратегій управління корпоративною культурою на підприємствах.

У ході дослідження проводиться аналіз наукових публікацій, що розглядають корпоративну культуру та її вплив на продуктивність підприємств. Окрема увага приділяється виявленню та систематизації методичних підходів, які використовуються для оцінки корпоративної культури. Для збору первинних даних використовуються опитування, інтерв'ю та спостереження на підприємствах, які активно впроваджують різні моделі корпоративної культури. Отримані результати дозволяють оцінити реальний вплив корпоративної культури на ефективність роботи організацій.

Аналіз робіт, де розглядаються методичні підходи до оцінки впливу корпоративної культури на продуктивність, підкреслює важливість цієї категорії у різних напрямках організаційної науки, таких як вивчення особистості в організації, колективної поведінки, підвищення ефективності та адаптація до внутрішнього і зовнішнього середовищ [1]. Широке та вузьке значення корпоративної культури відображають її різноманітність, охоплюючи від матеріальних до духовних аспектів, включно з правилами поведінки та традиціями [2].

Корпоративна культура також розглядається як інтердисциплінарна область, що має зв'язки з менеджментом, філософією, психологією та культурологією, що вказує на її значення у діловій етиці та філософії бізнесу [3]. Це підтверджує визначення Едгара Шейна, який характеризує корпоративну культуру як набір основних положень, сформованих під час адаптації та внутрішньої інтеграції, які передаються новим членам як правильний спосіб сприйняття та ставлення до проблем [4].

Історичний розвиток концепції корпоративної культури засвідчує її поступове визнання в організаційній теорії, особливо з 1980-х років, коли концепція стала однією з провідних в організаційних дослідженнях [5, с. 248]. Цей аналіз демонструє не лише різноманітність методичних підходів, але й значення корпоративної культури у формуванні мотиваційного середовища, інноваційної активності та адаптації персоналу до змін.

У дослідженні теоретичних підходів до корпоративної культури, аналізується різноманітність інтерпретацій цієї концепції, відображене у працях таких науковців як С. Роббінс [6], Е. Шейн [4], Дж. Пфейфер [5] та інших. Вони вказують на значення корпоративної культури у формуванні стратегій адаптації та інтеграції організацій, особливо в контексті змін зовнішнього середовища та внутрішньої динаміки. Згідно з їх дослідженнями, ефективне управління корпоративною культурою сприяє підвищенню мотивації та продуктивності працівників, відіграючи ключову роль у загальному успіху організацій (рис. 1).

Автор	Теоретичний підхід	Вплив на організацію
С. Роббінс	Структурний підхід	Фокус на внутрішній ієрархії та контрольних системах
Е. Шейн	Психологічний підхід	Акцент на основних цінностях та уявленнях, які формують поведінку
Дж. Пфейфер	Культурно-адаптивний підхід	Адаптація до змін у зовнішньому середовищі та внутрішній інтеграції

Рис. 1. Взаємозв'язок теоретичних підходів та їх впливу на організацію

Джерело: побудовано на основі [4 с.476, 5, с.248, 6, с. 249-252]

Автори по-різному підходять до визначення корпоративної культури. Наприклад, С. Роббінс звертає увагу на структурні аспекти організації, Е. Шейн наголошує на значенні основних цінностей та норм, а Дж. Пфейфер розглядає культуру як засіб адаптації до зовнішніх та внутрішніх викликів.

Вітчизняні та закордонні дослідники вказують на необхідність комплексного аналізу впливу корпоративної культури на продуктивність підприємств, використовуючи систему показників, що охоплює як традиційні показники ефективності, так і спеціальні показники, які міряють згуртованість і відданість співробітників. Важливо коригувати показники оцінки ефективності, враховуючи внесок корпоративної культури у мотиваційне середовище та її вплив на інноваційну активність. Підходи до оцінки включають інтегрований, який враховує вплив на всі аспекти діяльності, і диференційований, який зосереджується на конкретних аспектах продуктивності.

Роль корпоративної культури у підвищенні продуктивності компанії не може бути переоцінена. Корпоративна культура формує основу для взаємодії всередині компанії, впливає на мотивацію співробітників, їхнє відчуття впевненості у майбутньому та лояльність до компанії. Згуртованість команди та відданість корпоративним цінностям забезпечують високу продуктивність роботи та ефективне вирішення завдань. Це, в свою чергу, веде до інноваційності, підвищення якості обслуговування клієнтів і, як наслідок, до зростання конкурентоспроможності на ринку[7, с.11-15].

Впровадження стратегій, які підтримують і розвивають корпоративну культуру, вимагає уважного аналізу та глибокого розуміння особливостей самої організації. Інтеграція корпоративних цінностей у повсякденні процеси і рішення сприяє створенню стійкої культури, що адаптується до змін і нових викликів. Такий підхід дозволяє не тільки оптимізувати внутрішні процеси, але й генерувати зовнішнє позитивне сприйняття компанії, що є надзвичайно важливим у сучасних умовах глобалізації та високої конкуренції.

У завершальному висновку до даного дослідження можна стверджувати, що корпоративна культура є ключовим елементом, який формує не лише внутрішню атмосферу організації, але й її зовнішні успіхи. Вона впливає на різноманітні аспекти діяльності компанії, від стратегічного планування до щоденних оперативних процесів, від інноваційної поведінки до співпраці між командами. Корпоративна культура сприяє адаптації до динамічних умов ринку, забезпечує стійкість у складних умовах, та зміцнює лояльність і мотивацію співробітників.

Сильна корпоративна культура є визначальним фактором у забезпеченні довгострокового успіху компанії, оскільки вона не тільки сприяє внутрішньому згуртуванню та ефективності, але й створює позитивний імідж організації на зовнішніх ринках. Забезпечення єдності між корпоративними цінностями та повсякденною поведінкою співробітників може значно покращити якість обслуговування клієнтів, інноваційну діяльність та оперативне рішення складних задач. Розроблення та впровадження стратегій управління корпоративною культурою, заснованих на ґрунтовному аналізі і системному підході, є вирішальними для досягнення цих результатів.

Отже, підтримка та розвиток корпоративної культури має бути одним із пріоритетів керівництва будь-якої організації, яка прагне до успіху у висококонкурентному бізнес-середовищі сьогодення.

Список використаних джерел

1. Монастирський Г.Л. Теорія організаційної культури підприємства: підручник. Тернопіль: ТНЕУ, 2014. 288 с.
2. Виходець О. М. Соціальні комунікації в культурі української організації. Одеса : Олтех, 2019. 285 с.
3. Нижник В.М. Механізм мотивації високопродуктивної праці персоналу підприємств : монографія. Хмельницький: ХНУ, 2011. 210 с.
4. Слиньков В. Н. Персонал та його менеджмент : практ. рекомендації Київ : КНТ, 2017. 476 с.
5. Лозниця В. С. Психологія менеджменту : Навч. посібник. Київ. : КНЕУ, 2010. 248 с.
6. Білецька О.О. Методи зміни організаційної культури підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2010. № 6. С. 249–252.
7. Бала О.І., Мукан О.В., Бала Р.Д. Принципи корпоративної культури підприємства: сутність та види. *Вісник Національного університету “Львівська політехніка”* . 2016. № 682. С. 11–15.

ВИВЕДЕННЯ НА РИНОК НОВОГО ПРОДУКТУ: БІЗНЕС-МОДЕЛЬ ДЛЯ ХЛІБОПЕКАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

Виведення на ринок нового продукту має значний вплив як для компанії, що його випускає, так і для ринку в цілому. Новий продукт може стати рушійною силою для компанії, особливо якщо він задовольняє невирішену потребу на ринку або пропонує значні вдосконалення порівняно з існуючими продуктами. Новий продукт надає компанії конкурентну перевагу, особливо якщо він унікальний або інноваційний. Це може бути ключем до завоювання більшої частки ринку. Іноді новий продукт може створити зовсім новий ринок або сегмент ринку, відкриваючи нові можливості для зростання та розвитку. У цілому, виведення на ринок нового продукту є складним, але часто необхідним кроком для зростання та інновацій компанії, зокрема у галузі хлібобулочних виробів.

В Україні хлібопекарська галузь посідає одне з найголовніших місць у харчовій промисловості. Якщо проводити огляд ринку хлібобулочних і борошняних кондитерських виробів, то понад 70 % виробленої продукції займає саме хлібобулочна [2]. В основному ринок хліба представлений власним виробництвом України, імпорту складає дуже малу частку. Великі хлібозаводи конкурують з меншими приватними пекарнями, в тому числі з власними пекарнями торгових мереж. Тому для окремих підприємств виведення на ринок нового продукту стає нагальною проблемою пошуку стійкої конкурентної переваги.

Обґрунтування підприємницької ідеї виведення на ринок нового продукту – інтерактивний процес, який вимагає постійної адаптації та вдосконалення на основі зворотного зв'язку від клієнтів та аналізу ринкових тенденцій. Розробка бізнес-моделі для реалізації подібної підприємницької ідеї на підприємстві з виробництва хлібобулочних виробів вимагає: визначення цільового ринку та аудиторії; формування унікальності торгової пропозиції; аналізу конкурентів, ціноутворення та рентабельності, каналів дистрибуції; розробки маркетингової стратегії, фінансового плану та стратегії розвитку. Важливо також враховувати правові аспекти, такі як сертифікація продукції, вимоги до якості та безпеки харчових продуктів, а також патентування унікальних технологій або рецептів.

Зокрема, уявляється цікавою практика ПАТ «Київхліб» — одного з лідерів серед виробників хлібопекарської продукції не тільки у Києві та Київській області, а й в Україні в цілому [2]. Основними конкурентними перевагами ПАТ «Київхліб» на ринку є здатність підприємства надавати широкий асортимент продукції, не тільки хлібобулочної, а також і кондитерської, наявність власного спеціалізованого автотранспорту, удосконалення виробничого процесу та виробництво нової продукції, вигідне місце розташування виробничих майданчиків. З метою зміцнення своїх позицій на ринку ПАТ «Київхліб» доцільно продовжувати реалізовувати стратегію продуктової диверсифікації та виведення на ринок нових продуктів. Перспективним напрямом є просування корисних видів хлібобулочних виробів — білково-пшеничного, висівкового, ахлоридного хлібу та дієтичного хлібу з ліцетином) [2].

Бізнес-модель підприємницької ідеї виведення на ринок нового продукту хлібобулочних виробів ПАТ «Київхліб» (рис. 1) побудована за концепцією бізнес-моделі Остервальдера-Пін'є, яка містить 9 основних блоків [1]:

1. сегменти споживачів: який споживач є найважливіший?
2. ціннісна пропозиція: яка цінність, допомога, послуга пропонується цільовій аудиторії)?
3. канали: як доноситься інформація про можливості отримати цінність? Як кожен сегмент отримує допомогу? Яка цінність послуги?

4. відносини з клієнтами. Формування стосунків з аудиторією: як вибудовуються стосунки з клієнтами?
5. джерела доходів: отримання коштів для діяльності. Потоки доходів.
6. ключові ресурси, які потрібні для провадження діяльності.
7. ключова діяльність. Як можна організувати діяльність за проектом?
8. ключові партнери, без яких організація не може функціонувати. Дорожня карта для постраждалих. Як складається? Як нею користуватися?
9. структура витрат. Прямі витрати, непрямі витрати, інші витрати, вартість ресурсів тощо.

Ключові партнери	Ключова діяльність	Пропозиція	Відносини з клієнтами	Сегменти споживачів	
Мережеві супермаркети	виготовлення дієтичного хліба та хліба з різними корисними доданками (висівок, овочів, насіння тощо)	дієтичний хліб та хліб з різними корисними доданками (висівок, овочів, насіння тощо)	Довготривалі договірні відносини, які реалізуються через систему господарських контрактів	Оптові покупці	
Торгові точки	Доставка	Упаковка	Періодична доставка продукції гуртовими і роздрібними партіями	Кінцеві споживачі (всі категорії населення)	
Спеціалізовані магазин	Збут торговим точкам	Доставка			
Ключові ресурси Лінія для виробництва хлібопродуктів Складські площі Обладнання для упаковки продукції			Канали комунікації Власний веб-сайт Телефонні дзвінки Facebook, Instagram Електронні листи, розсилки Telegram-канал		
Види витрат			Джерела доходів		
Сировина Упаковка Пряма зарплата працівникам Інші операційні витрати	Інші витрати		Білково-пшеничний хліб □ 20 %	Дієтичний хліб з ліцетином □ 15 %	Інші види хлібо-булочних виробів □ 30 %
Харчові добавки до хліба	Витрати на маркетинг		Висівковий хліб □ 20 %	Ахлоридний хліб □ 15 %	

Рис. 1. Бізнес-модель виведення на ринок нового виду хлібобулочних виробів ПАТ «Київхліб»

Джерело: розроблено автором з використанням [1]

Внаслідок запровадження даної бізнес-ідеї у ПАТ «Київхліб» розшириться клієнтська база, що вплине на зростання чистого прибутку та збільшення показників рентабельності продукції, рентабельності продажів, грошового потоку, запасу фінансової міцності, операційного важеля. У свою чергу це призведе до збільшення частки присутності ПАТ «Київхліб» на ринку хлібобулочних виробів Київської області та України загалом.

Список використаних джерел

1. Бізнес-модель CANVAS для громадських організацій. URL: <https://www.prostir.ua/?kb=biznes-model-canvas-dlya-hromadskyh-orhanizatsij>
2. Бокій О. В. Обґрунтування напрямів розвитку ринку хлібобулочних виробів України. Продовольчі ресурси. 2017. № 8. С. 149-160.
3. Гальчинська Ю. М. Маркетингові дослідження конкурентної частки ПАТ "Київхліб" на ринку хлібобулочної продукції в Україні. Ефективна економіка. 2017. № 11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2017_11_18 (дата звернення 10.05.2024)

Котова О.О.

*ОП «Бізнес-економіка», 1 рік магістратури
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.е.н., доцент кафедри бізнес-економіки
та підприємництва Терентьєва О.В.*

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНЮВАННЯ ПРИБУТКОВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ КОМПАНІЇ НА ЗАСАДАХ КОНЦЕПЦІЇ ЕКОНОМІЧНОГО ПРИБУТКУ

Прибутковість та її забезпечення є одним з найактуальніших питань для бізнесу, так як саме від цього залежать фінансові можливості щодо подальшого успішного розвитку. Науковці також постійно вивчають проблематику прибутковості в різних аспектах, так як постійний розвиток економічної науки зумовлює певні нові погляди та концепції в різних напрямках та сферах наукового економічного дискурсу. Одним з таких питань є оцінювання прибутковості діяльності підприємства, яке пропонується розглянути в контексті розвитку концепції економічного прибутку.

Поняття економічного прибутку було введено до наукового обороту А. Маршалом наприкінці XIX ст. Основна ідея економічного прибутку полягає у тому, що фактично це підприємницький дохід, який залишається в розпорядженні підприємця після витрат на капітал, що генерує такі доходи (формула 1) [1].

$$EP = Pr - Cap \times WACC, \quad (1)$$

де EP – економічний прибуток, гр.од.;

Pr – величина прибутку після сплати податку на прибуток, але з урахуванням платежів за користування позиковим капіталом, гр.од.;

Cap – величина капіталу, гр.од.;

WACC – середньозважені витрати на капітал, коеф.

На основі економічного прибутку здійснюється вимірювання формування доданої вартості капіталу, які з точки зору капіталоутворення визначається на основі порівняння доходності капіталу (R_{cap}) та витрат на капітал (WACC) (формула 2-3) [1]:

$$EP = Cap \times (Pr / Cap - WACC); \quad (2)$$

$$EP = Cap \times (R_{cap} - WACC); \quad (3)$$

$$EP > 0 \quad R_{cap} > WACC, \quad (4)$$

де R_{cap} – рентабельність капіталу, коеф.

Враховуючи, що рентабельність капіталу залежить від рентабельності реалізації продукції (послуг) та продуктивності функціонування активів, предметне поле дослідження розширюється питаннями забезпечення доходності продажів та продуктивності бізнесу, що зміщує фокус у площину питань стратегічного рівня. Так, доходність продажів залежить від дуже великої кількості факторів, які є підконтрольними менеджменту, а також тих, що бізнес не контролює. Щодо продуктивності бізнесу, то фактично мова йде про ефективність та якість управління, що також охоплює велику кількість питань організаційного, фінансового, управлінського характеру.

З точки зору практичного використання концепції економічного прибутку для оцінювання прибутковості діяльності підприємства виникають певні складності. Так, у ході розрахунку середньозважених витрат на капітал виникає проблема оцінювання витрат на власний капітал компанії. У наукових публікаціях описані декілька методів, на основі яких можна визначити витрати на власний капітал, проте вони є проблемними з точки зору використання, так як відсутньою є адекватна об'єктивна інформаційна база. Ще однією проблемою практичного використання концепції економічного прибутку є необхідність корегування вихідних даних бухгалтерської звітності для практичного використання. Змістовно такі корегування є достатньо обґрунтованими, проте з практичної точки зору розрахунок економічного прибутку стає досить трудомістким, що робить даний підхід менш привабливим для використання.

Незважаючи на наявність певних обмежень у використанні концепції економічного прибутку є певні переваги, які роблять даний підхід таким, що приваблює як аналітиків, так і управлінців вищої ланки. Економічний прибуток можна розкласти на систему факторів, які є пов'язаними у досить логічну математичну конструкцію. Так, змістовні факторні інтерпретації економічного прибутку представлені у дослідженнях О. Мельник, Н. Шевчук, О. Магдалюка [1–3]. Це дозволяє не тільки аналізувати процеси прибутковості у ретроспективі, а і є зручною логікою для здійснення прогностичних розрахунків здатності капіталу підприємства забезпечувати формування позитивних потоків економічного прибутку.

Список використаних джерел

1. Мельник О. В. Капіталізація підприємств: теорія та практика: монографія. Кам'янець-Подільський: Видавець Панькова А. С., 2020. 428 с.
2. Магдалюк О.В., Шевчук Н.В. Визначення та оцінювання фундаментально-вартісних результатів капіталотворення промислових підприємств України. *Підходи до вирішення проблем фінансування, безпеки, економічного та інформаційного розвитку суб'єктів господарювання в умовах пандемії: монографія* / за ред. Л.М. Савчук, Л.М. Бандоріної. Дніпро: Пороги, 2021. 376 с. С. 302-321.
3. Шевчук Н.В. Стратегічні аспекти формування фундаментальної вартості підприємств. *Проблеми та перспективи ринково-орієнтованого управління підприємствами: теорія, методологія, практика : Колективна монографія*. К.: Національний університет «Київ-Могилянська Академія», СТПРЕС, 2015. 534 с. С. 147 – 160.

Шлапак І.Р.

*ОП «Інноваційне підприємництво і цифрове лідерство», 1 рік магістратури
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.е.н., доцент кафедри бізнес-економіки
та підприємництва Кузьменко О.М.*

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ МЕДИЧНОГО ТУРИЗМУ В СВІТІ

Медичний туризм – це феномен сучасності, який характеризується найшвидшими темпами зростання порівняно з іншими сегментами туризму на сьогоднішній день. Кожного року спостерігається збільшення обсягу інвестицій у цю галузь та кількості міжнародних пацієнтів, що звертаються до медичних послуг за кордоном.

Метою роботи є дослідження сучасних тенденцій розвитку ринку медичного туризму, враховуючи рівень доходності та перспективи розвитку.

Обсяг світового ринку медичного туризму оцінювався в 115,6 млрд дол. США в 2022 році, і очікується, що він досягне приблизно 346,1 млрд дол. США до 2032 року, що буде зростати із зведеним річним темпом зростання (CAGR) 11,59 % протягом прогнозованого періоду з 2023 по 2032 рік (рис. 1).

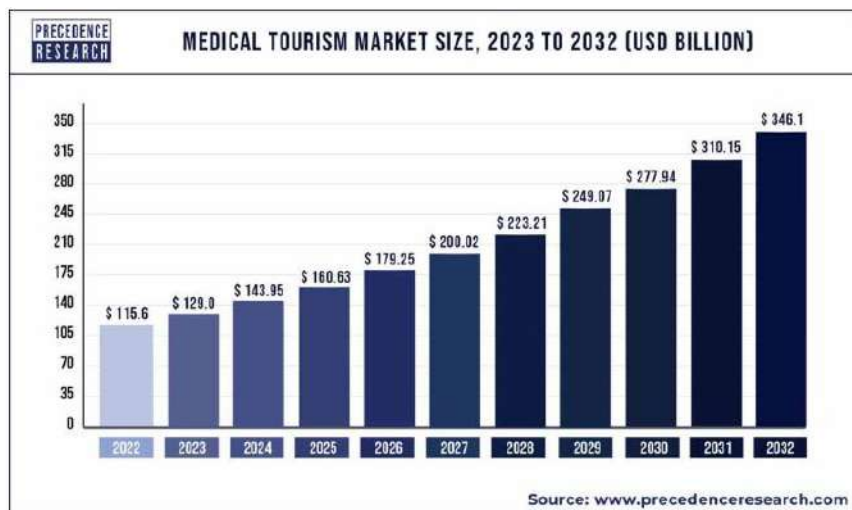

Рис. 1. Прогнозований розмір ринку медичного туризму

Найрозвинутіші країни в цьому напрямку включають Канаду, Сінгапур та Японію. (рис. 2)

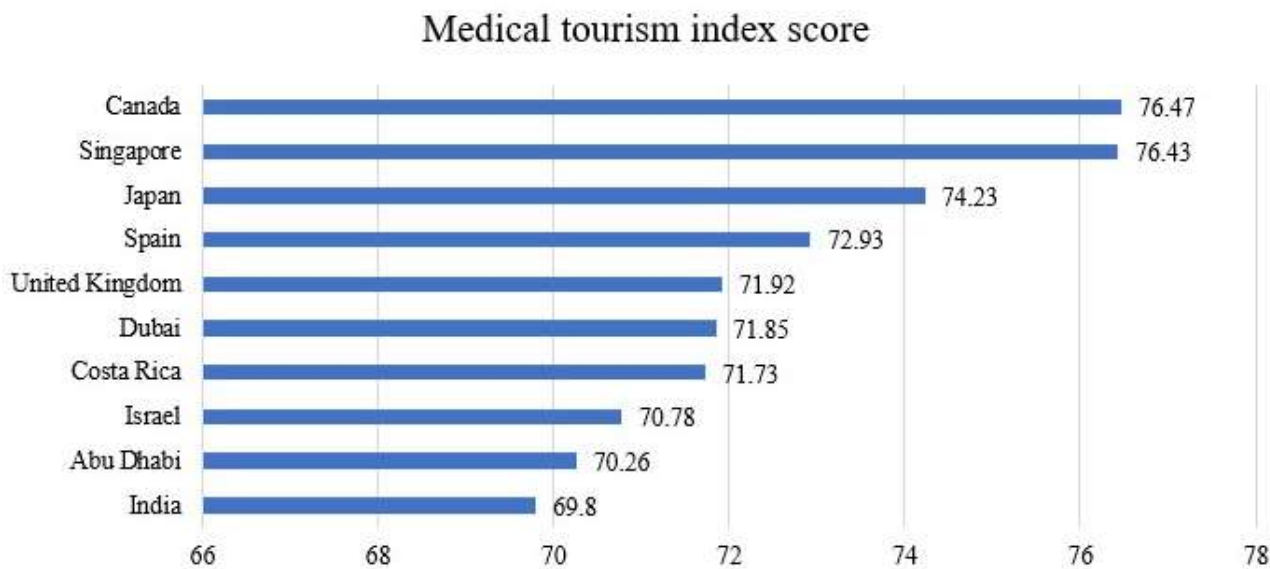

Рис. 2. Рейтинг країн за індексом медичного туризму станом на 2020 рік

В Україні в'їзний медичний туризм популяризувався не так давно. Великим кроком стало створення Української Асоціації Медичного Туризму в 2013 році. За невеликий час існування організація досягла величезних результатів та стала однією з найактивніших та авторитетніших асоціацій в Центральній та Східній Європі. Впродовж 2019 року, згідно з даними УАМТ, нашу країну відвідало близько 65 тисяч пацієнтів з-за кордону і кожен залишив в

середньому 2,8 тисячі доларів за оплату медичних послуг, тобто всі вони разом принесли вітчизняним лікарням 182 млн дол.

Виходячи з типу лікування, у 2022 році сегмент лікування раку мав найбільшу частку доходу (рис. 3) та, за оцінками, збереже своє домінування протягом прогнозованого періоду. Це можна просто пояснити зростанням поширеності раку серед населення планети. За даними Міжнародного агентства з дослідження раку, у 2020 році по всьому світу було зареєстровано близько 19,3 мільйонів нових випадків раку та близько 10 мільйонів смертей, пов'язаних із раком. Швидка поява різних ефективних методів лікування раку стимулюють зростання ринку медичного туризму по всьому світу. Лікування раку є дорогим, тому люди все частіше вибирають медичний туризм, щоб отримати лікування в інших країнах, щоб зменшити витрати на лікування.

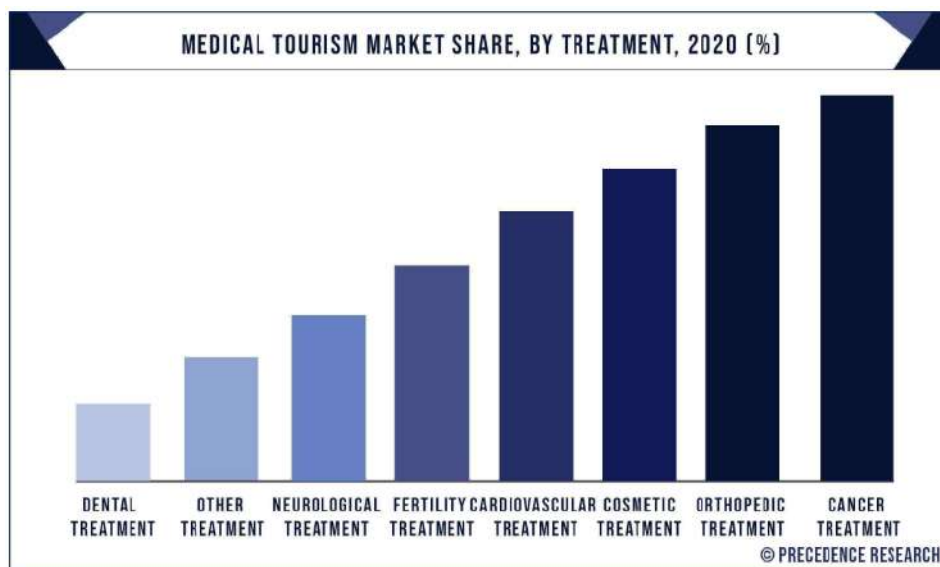

Рис. 3. Поділ ринку медичного туризму

Отже, медичний туризм стає не лише ефективним засобом збереження життя та здоров'я людей, але й значною фінансовою можливістю для підприємців у цій галузі. Це відкриває широкі перспективи для інвестицій та розвитку бізнесу у сфері медичного туризму, сприяючи економічному зростанню та підвищенню конкурентоспроможності країн, які активно розвивають цей сектор.

Список використаних джерел

1. Medical Tourism Market (By Treatment Type: Dental Treatment, Cardiovascular Treatment, Cancer Treatment, Cosmetic Treatment, Orthopedic Treatment, Fertility Treatment, Neurological Treatment, and Other Treatment) - Global Industry Analysis, Size, Share, Growth, Trends, Regional Outlook, and Forecast 2023 - 2032: веб-сайт. URL: <https://www.precedenceresearch.com/medical-tourism-market> (дата звернення: 06.05.2024).
2. Turski I. Medical Tourism: Analysis of the State of International Tourism and Prospects for Domestic Development. Universal Journal of Public Health. 2021. 9(2). P:27-34. URL: https://www.researchgate.net/figure/Top-10-international-medical-tourism-destinations-in-2020-3-12_fig3_351436643 (дата звернення: 06.05.2024).
3. Медичний туризм: переваги, ризики та перспективи розвитку в Україні: веб-сайт. URL: <https://myheal.com.ua/uk/news/medichnii-turizm-perevagi-riziki-ta-perspektivi-rozvitku-v-ukrayini> (дата звернення: 06.05.2024).

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ У ПІСЛЯВОЄННОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ ВІДРОДЖЕННІ

Актуальність дослідження: Актуальність наведеного дослідження базується на потужній ролі середовищ мікро та малого бізнесу у відновленні економіки післявоєнної України. За даними досліджень Програми розвитку ООН разом із міністерством економіки України, загальна частка підприємств мікробізнесу, малого бізнесу і середнього бізнесу складає 99,8 % у ВВП України, створюючи понад 70 % усіх робочих місць, сплачуючи більше 60 % усіх податків [1, с. 9]. Проводячи аналіз структури економік і історії розвинених країн світу, таких як Китай, США, Німеччина, Японія, Велика Британія, середовища мікро та малого бізнесу становили ключову роль у становленні економік і світового становища вищенаведених держав.

Завдання дослідження: Завданням даного дослідження є виділення структуральних властивостей та регіональних особливостей розвитку середовищ мікро та малого бізнесу, при імплементації зарубіжного досвіду та практик у післявоєнній відбудові України.

Виклад результатів дослідження: У сучасному світі середовища мікро та малого бізнесу відіграють дуже важливу роль у економічних процесах країн світу. Особливо важливим цей фактор є для України, яка на даний момент знаходиться у стані війни і матиме пережити післявоєнні економічні процеси. Аналізуючи структури економік розвинених держав світу, складова мікро та малого бізнесу складає більше 70 % від ВВП економік відповідних країн (США - 44 %, КНР - 60 %, Німеччина - 79 %, Японія - 40 %) [2, 3, 4, 5]. Але, фактор індивідуальності географічної, або ж економічної для кожної країни становить ключовий фактор відносно створення середовищ мікро та малого бізнесів і формує певну регіональну специфіку даних підприємств. Україна, також, є випадком економіки з регіональною особливістю.

Регіональна особливість української економіки становить категоріальні відмінності між структуральними одиницями нашої країни і створює певні відмінності між соціально-економічними відносинами між даними структуральними одиницями. На даний момент, Україна - держава з перехідною економікою, яка більше структурована на агро і важку промисловості, в особливості будівництво і сільське господарство. За даними, наведеними ПРООН у співпраці з міністерством економіки, основні індекси очікування діяльності бізнесу на 2023 рік складали наступні (рис. 1).

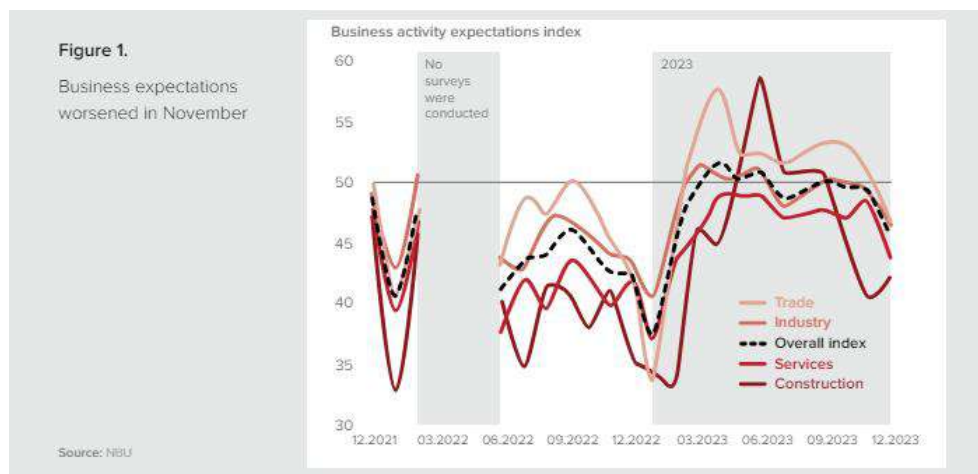

Рис. 1. Індекси очікування щодо бізнес-активностей в Україні, 2023 рік [1, ст. 18]

Регіональна специфіка вказує на необхідний розвиток важливих секторів економіки як будівництво, важка індустрія, торівля і сфера послуг, що надає повну картину для формування бізнес-ідей майбутнього, і державної політики відносно останніх.

Структуральна специфіка української економіки становить, на жаль, досить скрутну картину відносно слабкого державного регулювання економіки в частині її тіньового сектору. Корупція, нелегальна і напівлегальна діяльності, суттєва частка тіньового сектору - це все явища, які впливають на майбутнє прогнозування економічної допомоги при відбудові та відновленні нашої держави. Даний ефект, на жаль, має двосторонній вплив і глибоко структурує недовіру до економічної спроможності нашої держави як від економічних партнерів нашої держави, так і сегментів малого і мікро-підприємництва. Хоча тіньова економіка і може надати певну допомогу державі відносно створення робочих місць, але кількість несплачених податків і соціально-незахищеного населення утворюють нестачі державних бюджетів і необхідність у подоланні даного тягаря у майбутньому. Особливість даного напрямку також виражається у необхідності створення у підприємств додаткових систем для забезпечення достатнього рівня економічної безпеки їх діяльності, і вказує про необхідність повторного розгляду існуючих нормативно-правових законодавчих актів, створених раніше у нашій державі.

Стратегічна специфіка української економіки становить вибрану відносно економічного відновлення стратегію економічних дій. На разі, на жаль, українська економіка керується стратегіями протекціонізму і управління. Дані стратегії є частиною спадщини радянського союзу, і, не здатні до повноцінного симбіозу з ринковою економікою. Тарифи, дотації до збиткових і державних підприємств, нестача жорсткого контролю над розподіленими грошима, і загальна відсутність прямої ринкової конкуренції створюють занижкі ціни на продукцію вітчизняних виробничих комплексів, їх загальну неспроможність у конкуренції із зарубіжними аналогами та загальну слабкість вітчизняної економіки. На думку автора, державі необхідно активно запозичувати досвід інших країн у відбудові власної економіки, таких як Німеччина, і досвід Конрада Аденауера і Ерхарда Людвіга відносно Німецького економічного дива (*Wirtschaftswunder*). Наявність економічної допомоги від країн Європи, Азії та США, політика активного лобіювання інтересів власної держави, загальна структуризація на вільно-ринкових відносинах при активній реновації державних підприємств дали Німеччині змогу створити потужну, конкурентно-спроможну економіку, враховуючи ті ж самі труднощі, з якими зіткнеться і український соціум та економіка.

Мікро та малий бізнес грають вирішальну роль при становленні економіки держави. У даному дослідженні було виділено основні аспекти і особливості, які необхідно прийняти до уваги при проведенні політики економічних реновацій, розгляду параметра малого бізнесу в Україні та основні властивості регіонального симбіозу між державою та підприємцем. В першу чергу, для України, і її економічної моделі найдоцільнішим буде проведення політики, схожої до політики Конрада Аденауера, відносно повільного встановлення вільно-ринкових відносин. Також, необхідно враховувати і позитивні сторони існуючих реформ, подалі імплементуючи досить вдалі гранти і кредитні програми (по типу програми 5-7-9). Європейські системи розумного податкового навантаження можуть стати третім пріоритетом для нашої держави. Подолання корупції і тіньової економіки - четвертий, не менш важливий пріоритет, для закріплення впевненості партнерів в економіці України. П'ятий, і останній пріоритет, має розташовуватись у постійному контакті між державою і населенням, для отримання найбільш чіткої і оперативної оцінки державної політики.

Список використаних джерел

1. Оцінка впливу війни на мікро-, малі та середні підприємства в Україні. *ПРООН*. URL: <https://www.undp.org/ukraine/publications/assessment-wars-impact-micro-small-and-medium-enterprises-ukraine> (Дата звернення: 12.05.2024).

2. Центр даних малого бізнесу. Торгова палата США | Торгова палата США. URL: [https://www.uschamber.com/small-business/small-business-data-center#:~:text=Small %20business %20drives %20the %20U.S.,and %20customers %20to %20each %20other](https://www.uschamber.com/small-business/small-business-data-center#:~:text=Small%20business%20drives%20the%20U.S.,and%20customers%20to%20each%20other). (Дата звернення: 12.05.2024).

3. Ключові фактори фінансування малого бізнесу у КНР. ОЕСР. URL: [https://www.oecd-ilibrary.org/sites/a3891ad8-en/index.html?itemId=/content/component/a3891ad8-en#:~:text=linklink %20copied!-,SMEs %20in %20the %20national %20economy,creation %20and %2068 % %20of %20exports](https://www.oecd-ilibrary.org/sites/a3891ad8-en/index.html?itemId=/content/component/a3891ad8-en#:~:text=linklink%20copied!-,SMEs%20in%20the%20national%20economy,creation%20and%2068%20of%20exports). (Дата звернення: 13.05.2024).

4. Малі та середні підприємства. Федеральне статистичне відомство Німеччини. URL: https://www.destatis.de/EN/Themes/Economic-Sectors-Enterprises/Enterprises/Small-Sized-Enterprises-Medium-Sized-Enterprises/_node.html (Дата звернення 13.05.2024).

5. Ключові фактори фінансування малого бізнесу у Японії. ОЕСР. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/a4e7ef59-en/index.html?itemId=/content/component/a4e7ef59-en> (Дата звернення: 13.05.2024).

Тітаренко А.Р.

ОП «Економіка підприємства», 4 курс

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри бізнес-економіки

та підприємництва Гребешкова О.М.

ПЕРСПЕКТИВИ ТА МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ SMART-ТЕХНОЛОГІЙ В ЛОГІСТИЧНОМУ БІЗНЕСІ

В умовах динамічно мінливих ринків і жорсткої конкуренції логістичні компанії постійно стикаються з необхідністю шукати шляхи підвищення ефективності своєї роботи. Одним з перспективніших напрямів вирішення цієї проблеми є застосування SMART-технологій.

SMART-технологія (Self-Monitoring Analysis and Reporting Technology) – це комплекс технологій, заснований на самоконтролі, аналізі та звітності, який дозволяє збирати, обробляти і аналізувати дані про функціонування обладнання, систем і процесів. Широко використовується в різних галузях промисловості, в тому числі в логістиці.

Метою дослідження є виявлення та узагальнення перспектив впровадження SMART-технологій задля підвищення ефективності бізнес-процесів.

Аналіз практики та наукових розвідок у сфері SMART-технологій доводить, що останнім часом отримали поширення такі рішення.

1. Колективне використання розумних датчиків в обладнанні та транспортних засобах (технологія промислового інтернету речей). Використання датчиків застосовується для відстеження руху товарів, моніторингу стану транспортних засобів, збору даних про складські запаси та оптимізації маршрутів доставки.

2. Перехід на безлюдне управління складами та масове впровадження роботів, таких як Dorabot, що допомагає автоматизації процесів завантаження, розвантаження, сортування та пакування товарів та використання роботів для виконання небезпечних або одноманітних завдань. Як наслідок знижуються ризики травм і помилок.

3. Система управління складом (WMS): Dorabot може бути інтегрований з WMS компанії та дозволяє централізовано керувати всіма складськими процесами.

4. Перехід на зберігання інформації та проведення обчислень у хмарних сервісах, що зменшує витрати на обслуговування власних серверів, забезпечує доступ до даних і програмного забезпечення з будь-якого місця.

5. Наскрізна автоматизація з використанням штучного інтелекту, внаслідок чого інтегруються логістичні та управлінські процеси в єдину систему. Досягається оптимізація роботи всіх ланок ланцюга поставок і покращується прийняття рішень на основі даних.

6. Використання Big Data для аналітики та прогнозування даних про продажі, запаси, транспортні потоки та інші аспекти логістики, що забезпечує прогнозування попиту, оптимізацію складських запасів та розробку нових логістичних рішень.

7. Блокчейн — технологія, яка трансформує бізнес-операції, вирішуючи питання безпеки, прозорості та довіри. Блокчейн децентралізований і використовує криптографію, забезпечуючи міцну основу для посилення кібербезпеки [1].

8. CRM-системи — незамінний інструмент для будь-якої компанії, яка прагне досягти успіху в сучасному конкурентному середовищі. Системи класу CRM призначені для збирання, зберігання та аналізу даних про клієнтів та дозволяють управляти контактами з клієнтами, відстежувати продажі та маркетингові кампанії і автоматизувати рутинні завдання [2].

9. Перехід на реалізацію логістичних послуг через Інтернет у формі замовлення та доставки товарів онлайн, відстеження замовлень та статусу доставки та оплата логістичних послуг онлайн — рішення, що стає доступним майже кожному логістичному підприємству в силу розвитку інтернет-технологій [3, с. 60].

Висновок. SMART-технології дозволяють збирати, обробляти та аналізувати дані про функціонування обладнання, систем і процесів, що дає можливість оптимізувати логістичні операції.

Застосування таких технологій, як датчики, роботи, хмарні сервіси, штучний інтелект, Big Data, блокчейн, CRM-системи та онлайн-платформи, може призвести до значного зниження витрат, підвищення продуктивності, покращення обслуговування клієнтів та посилення конкурентних переваг. Впровадження SMART-технологій — комплексний процес, який потребує ретельного планування, інвестицій та зміни корпоративної культури. Держава повинна стимулювати українські логістичні компанії до впровадження SMART-технологій, надаючи їм фінансову та інформаційну підтримку.

Впровадження SMART-технологій може значно підвищити ефективність діяльності логістичних компаній в умовах динамічно мінливих ринків і жорсткої конкуренції.

Список використаних джерел

1. Блокчейн і бізнес: використання технології для підвищення довіри. URL: <https://seo-evolution.com.ua/blog/poleznye-sovety/Blokcheyn-i-biznes-vikoristannya-tehnologiyi> (дата звернення: 10.05.2024).

2. Матрос О. М., Мельник Л. Ю., Михайловина С. О. CRM-система — інструмент для бізнесу в соціальних мережах. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2022/91.pdf (дата звернення: 10.05.2024).

3. Коляденко С. В. Технологічні тренди у сфері цифрової трансформації промисловості. Економіка України. 2022. № 9. С. 57-63.

4. Вереток С. М., Пілінський В. В. Індустрії 4.0: теоретичний аспект та уроки іноземного досвіду URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1z-2021> (дата звернення: 10.05.2024).

Ільмінський М.А., Копотун О.А.

ОП «Корпоративні фінанси», 1 курс

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Науковий керівник – к.е.н., доцент кафедри бізнес-економіки

та підприємництва Ямненко Г.Є.

ЗЕЛЕНИЙ ТУРИЗМ ЯК ЕЛЕМЕНТ ПІДПРИЄМНИЦТВА В СІЛЬСЬКИХ МІСЦЕВОСТЯХ

Україна має чималий туристичний потенціал: наявний вихід до 2 морів, гори, за допомогою яких виросли такі популярні місця, як Яремче, Буковель, Коломия тощо. На жаль, через анексію Кримського півострова, частин територій Луганської та донецької областей 2014 року, а з 24.02.2022 окупацію теренів Запорізької, Херсонської, Миколаївської, Харківської

областей втрачений вихід до Азовського моря, фактично заборонений чорноморський напрямок через мінне забруднення. Звісно, цій галузі в нашій державі є можливості для розвитку, за допомогою, наприклад, зеленого туризму, який найефективніший у сільських місцевостях, бо землі навколо малих населених пунктів мають дорожню природу, за яку зараз борється цивілізований світ, цікаві пам'ятки, що можуть приваблювати охочих, повітря, що набагато чистіше, ніж у загазованих містах, де існують великі підприємства. Багато об'єктів у селах можуть бути потенційними ідеями для заснування свого бізнесу, що часто буде малим за розміром, локальним, але даватиме потрібний заробіток у воєнний час, коли в державі скрутна економічна ситуація.

«Зелений туризм» – це форма туристичної діяльності, яка тісно пов'язана з природою, сільським способом життя та культурою малих за розмірами населених пунктів. Основними перевагами зеленого туризму є: відпочинок у селах, поширення екологічної освіти, ознайомлення з культурою, побутом та кухнею місцевих жителів, підтримка тутешніх громад. Негативний вплив на довкілля, сезонна економічна залежність, загроза підвищення кількості правопорушень, втрата приватності є недоліками даної галузі. Незважаючи на мінуси, бізнес, пов'язаний з зеленим туризмом, має низькі вхідні бар'єри, тому може почати працювати навіть за наявності малого стартового капіталу, що дає змогу людям без досвіду у сфері підприємництва почати свою справу з нуля.

Існують різні методи, як можна заробляти на цьому напрямку активності. Створення постійних платних екскурсій до певних природних об'єктів, що можуть зацікавити гостей, може бути гідною ідеєю та приводом заснувати підприємство в даній галузі. Наприклад, Троїцька ОТГ Луганської області влітку 2021 року організувало подорож до крейдяних гір села Деміно-Олександрівка, що знаходиться на самому кордоні з РФ, де учасники цього заходу могли побачити ці дива природи, дослідити їх з усіх сторін, піднятися на вершини й милуватися краєвидами, що відкриваються звідти. Подібні заходи дають можливість за гроші показувати охочим красу природи, спонукаючи гостей брати її, тим самим ще й підіймаючи рівень життя місцевих мешканців, що беруть участь в різних аспектах: бронювання місць, організація логістики, розповідь про конкретні об'єкти тощо.

Іншою можливістю заснувати певний бізнес в сільських місцевостях є рибальські походи. Селяни, котрі знають, де й як краще наловити більше риби, можуть взяти з собою мешканців міст, де подібний промисел неможливий через забруднення, архітектуру, ландшафт тощо. Рибалки-любители з великих населених пунктів або новачки за допомогою місцевих знавців, що знають місцевість, знаходять найкращі місця, ловлять рибу, а потім діляться з організатором отриману здобич або у вигляді саме тварин, або у вигляді грошей, отриманих за продаж останніх. Такий тип підприємництва дозволяє селянам заробляти завдяки знанню географії краю, де вони проживають, особливостей вилову певних сортів риб та інших організмів, що населяють річки, ставки тощо.

Як відомо, село – носій історичних та культурних традицій нашої держави. Місцевість даного типу населених пунктів спирається саме на сільськогосподарський сектор: тваринництво, рослинництво, городництво тощо. Це дає змогу показати людям, як жили їхні предки за часів ХІХ-ХХ ст., як живуть жителі сільських місцевостей зараз: чим займалися, що робили у вільний час тощо. Можливість жителям міст, що ніколи не мали подібний досвід, або тим, хто цікавиться історією, поринути в життя минулих десятиліть і відчувати на собі всі наявні тоді проблеми, виклики дає змогу заробити селянам грошей. З прикладів можна навести збір пшениці до появи тракторів, комбайнів та інших машин, садження різних культур, сапання, вирощування різних тварин типу великої рогатої худоби, свійських птахів і т.д. Привабливою можливістю для підприємництва в даних місцевостях є організація подібних заходів типу «Один день з життя в селі», де учасники можуть прожити добу в стилі звичайного мешканця села. Охочі відпочити від шуму мегаполісів, любители природи чи нових відчуттів можуть дійсно прожити добу або інший часовий проміжок як місцеві. Ферми-виставки, де є нагода побачити процес вирощування тварин, контакти з самими ссавцями тощо, теж є хорошою ідеєю для заснування нового підприємства в сільських місцевостях. Наприклад, у

Луганській області на території Троїцької ОТГ в селі Царівка росли страусів, з якими можна було сфотографуватися й заробляти на продажі умовних квитків до таких ферм, тим самим популяризуючи такі об'єкти, можна, варто лише почати.

Звичайно, можна комбінувати різні ідеї типу екскурсії по водоймищах громади, де місцеві рибалки дадуть можливість подивитися на процес вилову риби, але перед початком підприємництва в галузі зеленого туризму треба враховувати певні фактори та ризики:

1. оцінка екологічного стану певної ділянки місцевості: чи забруднена умовна річка, чи є там риба, рівень атмосферної чистоти, кількість сміття там, де планується проводитися екскурсія тощо;

2. менталітет жителів сільської місцевості: фермери можуть відмовитися від подібних ідей, прості селяни не люблять містян, консерватизм, небажання створювати щось нове та чи інші причини;

3. культурна ерозія: вторгнення жителів міст до сіл може знищити культуру, звичаї та традиції останніх;

4. законодавство: недосконале законодавство, нормативні акти та бюрократичні перешкоди можуть ускладнити розвиток зеленого туризму в певних регіонах;

5. інвестиції: зелений туризм має невеликий обсяг інвестицій, слабкі маркетинг та підтримка, а їх відсутність може звести нанівець ентузіазм підприємців;

6. інфраструктура: низька якість інфраструктури сільських місцевостей може відштовхнути потенційних зелених туристів, а враховуючи стан сучасних сіл, особливо в Україні, потрібні чималі інвестиції.

Отже, зелений туризм має чималий потенціал у малих населених пунктах, треба його розвивати, щоб підняти рівень інфраструктури, фінансових можливостей їх мешканців, зберегти історичну та культурну спадщину, природу. Існує чимало ідей для початку ведення підприємництва в сільських місцевостях, але треба враховувати різні аспекти, починаючи від стану села й закінчуючи законами держави. Економічно доцільно й особливо важливо саме зараз підтримувати зелений туризм на вказаних територіях, бо це підвищить загальну економічну ситуацію не тільки на цих теренах, а й в Україні взагалі завдяки податкам, що сплачуватимуть нові підприємці, підвищенню купівельної спроможності, а саме збільшення доходів селян, більшої взаємодії села й міста, стимулюватиме розвиток внутрішнього туризму й створить нові потенційні туристичні маршрути для іноземців.

Список використаних джерел

1. Сторінка «Туристичні маршрути Троїцької громади» в соціальній мережі Facebook: <https://www.facebook.com/profile.php?id=100064353421935>

Харченко В.К.

ОП «Інвестиційний менеджмент», І курс

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Науковий керівник – к.е.н., доцент кафедри бізнес-економіки

та підприємництва Ямненко Г.Є.

ІНВЕСТИЦІЇ В ІННОВАЦІЇ

Звертаючи увагу на реалії сьогодення, варто відзначити, що інновації є пріоритетною сферою для інвестування. Інвестиції в розвиток інтелектуального, виробничого, управлінського, маркетингового, цифрового та інноваційного потенціалу створюють умови для формування та розвитку стратегічної конкурентної переваги підприємства. Необхідною умовою ефективного використання інвестиційних ресурсів є реалізація інноваційної стратегії, заснованої на актуальних запитах споживачів і об'єктивному ранжируванні пропозиції інновацій-

них товарів, робіт і послуг, ще до отримання запитів від споживачів. Відповідно до закону України "Про інвестиційну діяльність" "інвестування - це діяльність підприємців та інвесторів", в результаті якої створюється прибуток (дохід) та/або досягаються соціальні та екологічні ефекти [3].

Актуальність даної роботи полягає у зростанні пізнання про інвестиційну діяльність у ході розвитку нових технологій, інновацій.

Інвестиції необхідні для забезпечення ефективного функціонування та розвитку підприємства. Вони виконують багато функцій:

- забезпечують зростання ринкової вартості компанії;
- засоби для реалізації інноваційної політики;
- джерела виробництва і формування ресурсного потенціалу;
- механізм оптимізації структури активів;
- формування довгострокової структури капіталу;
- механізми, що забезпечують просту і розширену регенерацію основних засобів і нематеріальних активів [1].

Метою роботи є вивчення та аналіз інвестиційного поля на ринку інновацій, що безпосередньо зростає та цікавить інвесторів.

Результатами дослідження.

Суб'єктами ринку інновацій можуть бути як юридичні, так і фізичні особи. Об'єкти ринку інновацій включають творчу працю, інформацію, нові технологічні засоби, технології та інноваційну продукцію.

Найзацікавленішими в інвестиційних можливостях сьогодні є технологічні компанії, біотехнології та фармацевтична сфера. Інвестори зацікавлені в стартапах та компаніях, що розвивають технології, блокчейн, біотехнології, електромобілі, електронну комерцію та інші інноваційні галузі. Фармацевтичні компанії ведуть дослідження та розробляють нові ліки та вакцини для лікування різних захворювань, що робить їх привабливими для інвесторів. Особливо в контексті пандемії COVID-19 фармацевтичні компанії, як Pfizer, Moderna, Johnson & Johnson та інші, отримали значні інвестиції для розробки та виробництва вакцин. Крім того, інвестори також можуть вкладати кошти в фармацевтичні компанії для отримання прибутку від розвитку нових лікарських засобів та медичних технологій [2].

Інвестування в біотехнологічні дослідження може бути дуже перспективним, оскільки ця галузь пропонує великий потенціал для медичних проривів та інновацій, зокрема включають:

- розробку нових ліків та вакцин для лікування різних захворювань, від раку до інфекційних хвороб;
- геномну редакцію та терапію, які можуть змінити парадигму лікування генетичних захворювань та інших патологій;
- діагностичні технології такі, як молекулярна діагностика, штучний інтелект у медицині та інші;
- розвиток нових технологічних платформ для біологічних досліджень (методи культивування клітин, біоінформатика, або технології для роботи з РНК та ДНК).

Отже, інвестиції в інновації є рушійною силою зростання та конкурентної переваги. У сучасному світі інновації виступають як ключовий фактор розвитку та успішності будь-якого підприємства. Інвестування в інтелектуальний, виробничий, управлінський, маркетинговий, цифровий та інноваційний потенціал створюють фундамент для формування та посилення стратегічної конкурентної переваги.

Ефективне використання інвестиційних ресурсів ґрунтується на реалізації чіткої інноваційної стратегії, яка базується на актуальних потребах споживачів та об'єктивній оцінці потенційного ринку інноваційних продуктів, робіт і послуг.

Інвестування в інновації – це не лише можливість отримати прибуток, але й шанс зробити значний внесок у розвиток суспільства та вирішення глобальних проблем. Важливо зазначити, що інноваційна діяльність пов'язана з певними ризиками. Тому, приймаючи рішення про

інвестування, необхідно ретельно аналізувати потенційні вигоди та ризики, а також враховувати власні інвестиційні цілі та горизонти.

Зростання інтересу до інновацій з боку інвесторів свідчить про те, що інновації стають рушійною силою економічного зростання та прогресу. Інвестування в інновації – це ключ до успішного розвитку як для окремих підприємств, так і для економіки в цілому.

Список використаних джерел

1. Гук О. В., Шендерівська Л. П., Мононько Г. А. Інвестування інноваційної діяльності: начальний посібник для здобувачів ступеня магістра за спеціальністю 073 Менеджмент. Київ: КПП ім. Ігоря Сікорського, Видавництво «Політехніка», 2022. 186 с.
2. Даневич Б. Фармацевтика: великі інвестиції та дорогі інновації. Економічна правда. 2018. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2018/08/10/639513/>
3. Закон України Про інвестиційну діяльність зі змінами 2024 рік №1560-ХІІ від 18.09.1991, редакція від 10.12.2021 URL: https://urst.com.ua/act/pro_investytsiynu_diialnist

Гайдамаха Д.М.

ОП «Бізнес-економіка», 1 рік магістратури

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Науковий керівник – к.е.н., доцент кафедри бізнес-економіки

та підприємництва Шевчук Н.В.

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНЮВАННЯ КАПІТАЛІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА

У наукових джерелах капіталізація визначається як один із ключових критеріїв, який використовують для оцінювання ефективності управління бізнесом, результативності управління капіталом, потенціалом, ресурсами, активами тощо. Проте, переважна кількість науковців та практиків під капіталізацією розуміють ринкову вартість підприємства або ринкову ціну акцій компанії. Однак і змістовно, і з точки зору оцінювання, питання капіталізації є набагато більш широким і складним та не обмежується лише ринковими оцінками. Серед зарубіжних науковців, які досліджували особливості оцінювання капіталізації підприємства, слід виділити праці вчених Г. Арнольда, У. Баффета, Ю. Брігхема, Дж. Ван Хорна, Б. Грема, А. Дамодарана, А. Долгоффа, Т. Коупленда, Т. Колера, Дж. Муріна, Ф. Модільяні та М. Меллера, А. Раппапорта, Ю. Фами, ін. Серед вітчизняних науковців вагомими є здобутки В. Буханця, І. Бланка, О. Лісніченко, Л. Фролової, О. Магдалюка, О. Мендрула, О. Мельник, І. Репіної, А. Турила, Н. Шевчук, Г. Швиданенко та ін.

Враховуючи неоднозначність та дискусійність питання оцінювання капіталізації доцільно зробити певне наукове впорядкування існуючих методичних засад, що є основним завданням даного дослідження.

У наукових джерелах капіталізація визначається як: процес [2; 3]; відносини [2]; вартість [1-7]; цінність [3]; ринкова ціна [4-5]. Відповідно, оцінювання капіталізації має свої особливості, які визначаються тим, який зміст дослідник або практик вкладає у розуміння даного поняття. У монографії та навчальному посібнику О. Мендрула [4-5] капітал розглядається як джерело формування вартості. В такому аспекті оцінювання здійснюється на основі визначення інвестиційної природи капіталу, а домінуючим підходом до оцінювання є *ринковий*. Відповідно до змісту ринкового підходу оцінювання капіталізації здійснюється на основі розрахунку сукупної акціонерної віддачі (*TSR, Total Shareholder Return*) (формула 1) [5].

$$TSR = (P_{t+1} - P_t + D) / P_t, \quad (1)$$

де P_{t+1} – майбутня ціна акції;

P_t – поточна ціна акції;

D – дивіденди за період з t до $t + 1$.

Даний метод розрахунку можна використати лише для акціонерних компаній, а в практиці діяльності інших підприємств він не набув популярності.

У наукових публікаціях по фінансовому менеджменту та по оцінці вартості бізнесу досить довго панувала точка зору щодо доцільності оцінювання капіталізації підприємства на основі використання методології дисконтування грошових потоків. Такий підхід вважався достатньо універсальним, проте в практичній діяльності підприємств він використовувався лише в тих умовах, коли мова йшла про покупку або продаж активів компанії.

З появою теорії вартісно орієнтованого управління підприємством почала активно розвиватися методологія оцінювання вартості на основі концепції економічного прибутку. На відміну від концепції дисконтування грошових потоків даний підхід набув популярності, так як характеризується високим ступенем факторної інтерпретації. У наукових джерелах описано велику кількість модифікацій концепції економічного прибутку з урахуванням корегування вихідних даних. Проте, сутнісна природа (ідея) даного підходу є усталеною. Використання даного підходу враховує двоїсту природу компанії – як джерела формування вартості та об'єкту зацікавленості для інших учасників ринкових відносин. У такій змістовій інтерпретації оцінювання капіталізації здійснюється в контексті визначення ефективності управління підприємством як формою організації капіталів.

Не менш популярним серед науковців і практиків є підхід до оцінювання капіталізації підприємства на основі капітальних мультиплікаторів. Систему таких мультиплікаторів представлено у табл. 1.

Таблиця 1

**Показники, що формують базу
для розрахунку мультиплікаторів капіталізації**

Показник, що формує базу мультиплікатора	Умовне позначення	Технологія розрахунку за даними фінансової звітності підприємств
На основі фінансових результатів господарської діяльності підприємства		
1. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	S (<i>Sales</i>)	Ф. 2 р. 2000
2. Чистий прибуток	P (<i>Profit</i>) E (<i>Earnings</i>)	Ф. 2 р. 2350
3. Прибуток до виплати процентів і податків	EBIT (<i>Earnings before interest and tax</i>)	Ф.2 (р. 2290 (або 2295) + р. 2250)
4. Прибуток до виплати процентів, податків та нарахування амортизації	EBITDA (<i>Earnings before interest, tax and amortization</i>)	Ф.2 (р. 2290 (або 2295) + р. 2250 + р. 2515)
5. Прибуток до оподаткування	PBT (<i>profit before tax</i>)	Ф. 2 р. 2290
6. Прибуток до виплати процентів після нарахування податків	EBIAT (<i>Earnings before interest after tax</i>)	Ф.2 (р. 2350 + р. 2250)
7. Дивіденди	DIV (<i>Dividends</i>)	Ф. 2 (р. 2600 × р. 2650)

Показник, що формує базу мультиплікатора	Умовне позначення	Технологія розрахунку за даними фінансової звітності підприємств
На основі грошових потоків:		
8. Валовий грошовий потік	GCF (<i>Gross cash flow</i>)	Ф. 3 (р. 3415 + р.3115 + р.145 + р. 3255 + р.3260 + р. 3275 + р.3280 + р. 3370)
9. Чистий грошовий потік від операційної діяльності	FOCF (<i>free operating cash flow</i>)	Ф. 3 р. 3195
10. Чистий грошовий потік компанії	FCFF (<i>Free cash flow to the firm</i>)	Ф. 3 р. 3415
На основі активів:		
11. Балансова вартість активів	BVA (<i>Book value of assets</i>)	Ф. 1 р. 1300 (1900)
12. Балансова вартість чистих активів (акціонерного капіталу)	BVE (<i>Book value of equity</i>) NAV (<i>Net active value</i>)	Ф. 1 р. 1495
13. Балансова вартість необоротних активів	PP&E (<i>Property, plant and equipment</i>)	Ф. 1 р. 1095
14. Інвестований капітал	IC (<i>Invest capital</i>)	Ф. 1 (р. 1495 + р. 1595)

Джерело: систематизовано автором на основі [1; 3; 5-7]

Представлена система мультиплікаторів капіталізації набула широкого практичного використання, так як є інформативною, зрозумілою, розраховується переважно за даними фінансової звітності. Також, науковці та практики зазначають, що дана система мультиплікаторів дозволяє робити висновки щодо того, на скільки компанія ефективно формує та використовує капітал, а також на скільки результативним є управління бізнесом.

Список використаних джерел

1. Буханець В. В. Дослідження сучасних методологічних підходів до оцінювання капіталізації промислових підприємств. *Стратегія економічного розвитку України*. 2015. № 36. С. 136-147.
2. Козоріз М. А. Методологічні основи оцінки капіталізації суб'єктів господарювання: монографія. Львів: НАН України, Інститут регіональних досліджень, 2008. 208 с.
3. Мельник О. В. Капіталізація підприємств: теорія та практика: монографія. Кам'янець-Подільський: Видавець Панькова А. С., 2020. 428 с.
4. Мендрул О. Г. Управління вартістю підприємств: монографія К.: КНЕУ, 2002. 272 с.
5. Мендрул О. Г. Управління вартістю підприємства. навч. посіб. [К.: КНЕУ, 2011. 538 с.
6. Shevchuk N.V. Economic nature of companies' capitalization. *Actual Problems of Economics*. 2013. № 9 (147). С. 20-26.
7. Shevchuk N. V., Terentieva O. V., Klymenko S. M., Hmyria V. P. Management aspects of capitalization in modern conditions of enterprise activities. *Bulletin of the National academy of sciences of the Republic of Kazakhstan*. № 4. 2019. С.85-89.

ВПЛИВ ЗМІНИ КЛІМАТУ ТА ЗАБРУДНЕНOSTІ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Сьогодні для всіх вже є очевидним той факт, що на планеті йде глобальне потепління. Його вплив на повсякденне життя видно неозброєним оком – на території України значно збільшилася середньорічна температура та кількість днів, тепліших від норми [1], що впливає на економіку нашої країни.

Першочергово, це стосується енергетики та транспорту, оскільки заради зменшення викидів парникових газів людство переходить на зелену енергетику [2] та електромобілі. Це несе за собою кардинальні зміни в структурі енергетичного сектору багатьох країн світу, де, наразі, домінують ТЕС та ТЕЦ [1 – 3], у тому числі й на теренах нашої держави. Це позитивно впливає на економіку в довгостроковій перспективі, оскільки собівартість виробництва екологічно чистої електроенергії значно нижча за традиційні аналоги [4]. Також це радикальний вплив на автомобільний ринок, де вже сьогодні передові виробники роблять акцент на екологічно чистих авто [5], що призводить до скорочення робочих місць в даній галузі [6].

Наступні сфера, на які впливає глобальне потепління та забруднення навколишнього середовища, це водні ресурси та сільське господарство.

З одної сторони, через потепління і антропогенний фактор, на нашій території невпинно скорочуються водні ресурси, з іншого боку, через танення льодовиків на полюсах, прибережні райони будуть затоплені [1; 7]. Скорочення чистої води призводить до проблем в аграрному секторі та підвищує частоту захворювань серед населення.

Сільське господарство зазнає найсильнішого удару по ряду факторів:

1. збільшення загрози пізніх заморозків;
2. зростання рівня посушливості;
3. ріст кількості шкідників та хвороботворних патогенів;
4. стрімке зниження кількості водних ресурсів.

Це невеликий список проблем, які з'явилися внаслідок змін клімату та значного погіршення екології, а ще є деградація ґрунтів, яка також знижує врожайність. Втім є і два сумнівних плюси – на півдні є можливість збирати по два врожаї скоростиглих культур, а на півночі тепер доступні для посадки теплолюбніші рослини [1; 8].

Проблеми в даному секторі можуть мати дуже серйозні наслідки, оскільки на нього припадало (на 2019 рік) близько 12 % ВВП [9].

Та і загалом, через проблеми з екологією, Україна систематично протягом десятиліть за різними оцінками втрачала від 10 % до 20 % власного ВВП, що є прямим наслідком неефективної екологічної політики [10].

Як ми бачимо на прикладі цих сфер життєдіяльності, зміна клімату і забруднення навколишнього середовища в більшості несуть негативні для економіки наслідки. Ми бачимо, що проблеми виникають у сферах, прямо пов'язаних зі станом довкілля, таких як сільське господарство. Інші галузі, наприклад енергетика, прямого негативного впливу не відчувають.

1. Задля зменшення викидів парникових газів людство швидко переходить на такі відновлювальні джерела електроенергії, як вітрові генератори, сонячні панелі та інші вуглецево-нейтральні технології. Їхньою перевагою є низька собівартість виробництва електроенергії, за рахунок того, що вони працюють на невичерпних ресурсах.

2. Сфера транспорту також радикально змінюється, найкраще видно ці тенденції на прикладі легкових автомобілів, де останні роки йде бум електрокарів. Вони наносять менше шко-

ди природі, але при цьому їх виробництво потребує менше працівників, тому в короткій перспективі в країнах, де знаходяться потужності для виготовлення автомобілів, трохи збільшиться рівень безробіття.

3. Як уже зазначено, первинний сектор економіки гостріше реагує на проблеми довкілля, оскільки більш залежний від нього. Сільське господарство є важливою частиною економіки України, тому в національних інтересах розвивати його. Для цього необхідно боротися з забрудненням середовища, згідно досліджень, екологічний стан та, як наслідок, рівень життя, в країнах Північно-Західної Європи кращий ніж в Україні, значною мірою через грамотну екологічну політику, яка, шляхом різних державних програм спонукає приватні компанії використовувати “зелені” технології, очищати землю від відходів, шляхом будівництва сміттєпереробних заводів, що з часом перетворюється на прибуткову справу.

4. Окрім цього потрібно очищати водойми, тому що на даний момент велика вод України забруднена.

5. Необхідно терміново та радикально змінити підхід до управління землями оскільки, за даними з наукових робіт, щороку в Україні деградує близько 100 тис. га родючих земель через відсутність внесення гумусу ззовні і забрудненість мінеральними добривами та пестицидами.

Отже, боротьба зі змінами клімату та забрудненням навколишнього середовища обґрунтована не тільки морально, але й економічно, адже всі ці кроки дозволять скоротити щорічне падіння ВВП до 5 -7 %.

Список використаних джерел

1. Басок Б. І., Базєєв Є. Т. Глобальне потепління: проблеми, дискусії та прогнози. Світанок. 2020. № 6. С. 4–15. URL: <https://www.mao.kiev.ua/biblio/jscans/svitogliad/svit-2020-15-6/svitoglyad-6-2020-bass-baz-04.pdf>.

2. Кошарська Л. В., Бредньова В. П., Нікіфоров Ю. О. Розвиток зеленої енергетики на сучасному етапі як політика світового енергетичного поділу. Вісник національного морського університету. 2022. № 67. С. 168–188.

3. Генерація електроенергії у світі за 2020. ExPro. URL: <https://expro.com.ua/novini/generacya-elektroenerg-u-svt-2020r-vuglyya-34-gaz--27-gdro--17-aes--10-ves-ta-ses--9>.

4. Кричковський Т. О. Порівняння вартості виробництва, експлуатації та утилізації відновлювальної, ядерної та невідновлювальної енергетики. 2019.

5. Аналіз глобального ринку електромобілів / Н. А. Чигирин та ін. 1–2 груд. 2022 р. 2022. С. 41–44.

URL:[https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/17442/1/Avtomobilnyi %20transport %20v %20aharnomu %20sektori_2022-41-44.pdf](https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/17442/1/Avtomobilnyi%20transport%20v%20aharnomu%20sektori_2022-41-44.pdf).

6. Ford готує масштабне скорочення персоналу у Європі, спричинене переходом на електромобілі. *AUTO-Consulting*. 2023. 15 лют. URL: <https://autoconsulting.ua/article.php?sid=53250>.

7. Станкова М. Д. Наслідки глобального потепління в Україні. Збірник праць XXI Міжнародної молодіжної науково-практичної конференції «Історія розвитку науки, техніки та освіти»: Матеріали Міжнар. молодіж. науково-практ. конф. «Історія розвитку науки, техніки та освіти», 13 квіт. 2023 р. 2023. С. 101–103. URL: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/ff51efe5-618a-4d35-a64b-f5c0f92ff0e9/content>.

8. Домарацький Є. О. Глобальне потепління – палиця з двома кінцями для українських аграріїв. 23 лют. 2018 р.

9. Денисенко М. П., Новіков Д. В. Сучасний стан та перспективи розвитку сільського господарства України. *Агросвіт*. 2019. № 12. С. 15–21.

10. Хвесик М. А., Степаненко А. В. Екологічна криза в Україні: соціально-економічні наслідки та шляхи їх подолання. *Економіка України*. 2014. № 1. С. 74–86.

РОЛЬ ГЛОБАЛЬНИХ ТРЕНДІВ У ФОРМУВАННІ СТРАТЕГІЙ РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Метою дослідження є вивчення впливу тенденцій розвитку глобального середовища на діяльність бізнесу в Україні.

З початком великої війни світові тренди бізнесу стали менш актуальними для українського ринку – ми сфокусувалися на власній країні, локальних проблемах та новинах. Наше суспільство змінилося та прагне, щоб світ розумів сучасні проблеми і запити. З точки зору бізнесу це означає, що популярні глобальні тренди – екологічність, інклюзивність, стійкість тощо – або трансформуються відповідно до потреб українців, або відходять на другий план.

До повномасштабного вторгнення глобальна стратегія розвитку була класичною — фокусувалась на можливостях для розвитку робочої команди, заохоченні сміливих рішень і нових ідей для створення продукту. Під час війни ці аспекти стали для українських підприємців базовими. Розпочався розвиток соціальних проєктів, що стосувались гострих державних питань. Гуманітарні ініціативи, підтримка армії, благодійність та ментальна стійкість стали пріоритетом не тільки для бізнес-команди, а й для суспільства загалом.

Певний час український бізнес був змушений жити поза контекстом світових трендів. Доки іноземні підприємці переходили на використання штучного інтелекту та віртуалізацію виробництва, наш вітчизняний ритейл переживав блекаут і шукав альтернативні системи життя.

Великі гравці на ринку різко ввімкнули режим економії. Однак з початку 2023 року спостерігається поступовий процес стабілізації малого бізнесу і розвиток нових торговельних площ. Компанії, яким вдалося залишитись на плаву, чітко визначили формулу реабілітації та стали на шлях відновлення.

Виявилося, що секрет бізнесу в умовах затяжної війни не тільки в мобільності, а й у вмінні швидко адаптуватися до змін.

Сьогодні попит на український продукт надзвичайно зріс. Держава, перед якою відкрилась можливість стати членом Євросоюзу, зацікавлює потенційних інвесторів та робить перші кроки для того, щоб зайняти свою бізнес-нішу на світовому ринку.

Загалом можна виділити кілька актуальних трендів.

Роздрібна торгівля шукає будь-які можливі способи зменшення ризиків для клієнтів. Зокрема, активно використовують каси самообслуговування, запроваджують системи омніканальних продажів і тестують автономні магазини без продавців. Ринок сконцентрований на рішеннях, що дозволяють мінімізувати людську працю, збільшивши кількість машинного обладнання. В умовах воєнного стану автоматизація всіх процесів торгівлі особливо важлива. Стабільність бізнесу залежить від правильності алгоритмів роботи та злагодженості процесів виробництва і збуту, що зменшить вплив людини на результат.

Так, автоматизація це дуже дорого. Але ще більший ризик для українського бізнесу — не вижити після війни.

Стійкість та зелена економіка. Два поняття виступають не тільки етичною вимогою до сучасного бізнесу, а й ключовим чинником успіху. Варто зосередитися на інтеграції екологічно чистих практик у всі аспекти торгівлі, розглядаючи сталість як стратегічний пріоритет.

Пояснення просте: питання охорони природи для всього цивілізованого світу архіважливе. Екологічність та енергетична незалежність для України тепер не тренд, а необхідність. Перехід на свідоміше споживання та зменшення впливу на навколишнє середовище

може стати для нас викликом. Щоденні техногенні катастрофи, радіаційні забруднення та кількість екозлочинів в країні загалом вражають. Однак варто шукати вихід. Матеріали вторинної переробки, системи рекуперації, проектування сталих споруд з відповідною сертифікацією — деякі з можливих рішень. Навіть зараз, попри складні фінансові умови, мережа “Епіцентр” встановлює сонячні панелі на українських ТЦ, створюючи тренди для світу, а не навпаки.

Ще один тренд — шалений попит на українське. Тут ми задаємо тон на ринку. На тлі знищення багатьох великих підприємств “Made in Ukraine” сьогодні на вагу золота. І це шанс для вітчизняного бізнесу інтегруватися в світову спільноту.

Український клієнт вивів державних постачальників далеко за межі кордону. Цілком можливо, що вони почнуть конкурувати не тільки з іноземним бізнесом, а й між собою на міжнародній арені. З урахуванням національної специфіки та дотриманням всіх стандартів, європейський простір дасть нам ще один шанс на розвиток.

Зміни, що почалися кілька років тому, остаточно руйнують стандартні моделі ведення бізнесу. Зростає вплив працівників на організацію робочого процесу, ставлячи під сумнів сталий формат роботи “в офісі”. Концепція віддаленого працевлаштування поступово набувала актуальності, адже підвищення залученості працівників, їх комфорту та добробуту є ключовим для створення робочого середовища майбутнього. Еволюція способів праці вимагає неабияких зусиль від керівників. Перш за все, варто зруйнувати застарілу призму поглядів на бізнес, навчитись швидко реагувати на кардинальні зміни та визначати пріоритетність завдань.

Зараз комфорт для працівника — це можливість працювати безперебійно, відчувати підтримку та розуміння від колективу, виконувати поставлені задачі за гнучким графіком.

Впровадження технологій. Найпоширенішою і найдоступнішою формою інформаційних технологій є Інтернет. Результатом розвитку мережі стала «віртуалізація ринку» — процес перенесення економічних процесів у віртуальне середовище. Найпоширенішим проявом є «Інтернет-комерція». Галузь доволі успішна, особливо сьогодні, коли утримання офлайн магазинів абсолютно не вигідне, а торгівля онлайн не втрачає актуальності. Сама ж сфера Інтернет-комерції стрімко зростає. Знаходячись в Україні, різні компанії можуть швидко залучати нових іноземних партнерів із бізнесу та розвивати свою міжнародну діяльність.

До того ж, електронна комерція отримує новий імпульс завдяки платформам, таким як TikTok. Компанії адаптують свої стратегії маркетингу та продажів, акцентуючи увагу на цифрових трейдерських середовищах. Наприклад, Rozetka — одна з найбільших онлайн-торгових платформ в Україні, постійно впроваджує нові технології, працює над впізнаваністю бренду та розвиває логістичну систему.

Розвиток інформаційних технологій і глобалізація ставлять нові завдання перед менеджерами і задають швидкий ритм ведення бізнесу. Це ритм, за якого робота в одній країні може означати початок економічного процесу на відстані багатьох тисяч кілометрів. Тому наступною тенденцією в бізнесі стане прийняття нової парадигми менеджменту і маркетингу.

У секторі B2B спостерігається перехід до скоординованих підходів у бізнес-процесах та тіснішій співпраці. Спільні цифрові платформи та збільшена колаборація зміцнюють операційну ефективність та стабільність ланцюгів постачання.

Зростання конкуренції вимагає креативних підходів у маркетингу. Персоналізовані стратегії, акцент на соціальних мережах та інновації у сфері контенту допомагають компаніям привертати та утримувати увагу аудиторії.

Отже, людство вступає у новий незрозумілий етап свого розвитку, а Україна стає одним з каталізаторів цього транзиту. Адаптувати глобальну стратегію для локальних ринків необхідно, аби залишатися релевантними та відповідними запитам суспільства. Завдяки “перекладу” глобальної стратегії на мову українців великий бізнес стає культурно відповідним, зрозумілим, несе цінності, які розділяють в країні — і суспільство, і партнери, і команда.

Список використаних джерел

1. Щербакова А. Як глобальній компанії адаптувати стратегію для України: досвід соціальних проєктів GlobalLogic Ukraine – Delo.ua. Останні новини України та світу онлайн — Головний діловий портал Delo.ua. URL: <https://delo.ua/opinions/yak-globalnii-kompaniyiadaptuvati-strategiyu-dlya-ukrayini-dosvid-socialnix-proektiv-globallogic-ukraine-428704/> (дата звернення: 15.05.2024).
2. Виклики/ризики для бізнесу у 2024 році: глобальний вплив та актуальні тренди Юридика Газета. Юридика газета – онлайн версія. URL: <https://yur-gazeta.com/dumkaeksperta/viklikiriziki-dlya-biznesu-u-2024-roci-globalniy-vpliv-ta-aktualnitrendi.html> (дата звернення: 15.05.2024).
3. Глобальні мегатренди, які визначають майбутнє для бізнесу і життя | «Делойт» в Україні. «Делойт» в Україні. URL: <https://www2.deloitte.com/ua/uk/pages/press-room/webinars/tea-with-deloitte-webinars/28-05-2020.html> (дата звернення: 15.05.2024).
4. Економічна правда. Попит на все українське. П'ять глобальних трендів у ритейлі. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/04/14/699097/> (дата звернення: 15.05.2024).
5. Давидюк Л., Кліщук Ю. Тенденції розвитку міжнародного бізнесу в Україні. Світове господарство і міжнародні економічні стандарти. 2019. № 37. С. 31–36.
6. Матвеев В. Нові горизонти: 7 ключових бізнес-трендів 2024. Marketing Media Review. URL: <https://mmr.ua/show/virusni-momenti-yakim-vipovnitsya-10-rokiv-u-2024> (дата звернення: 15.05.2024).
7. Міжнародне дослідження 2023 Deloitte Human Capital Trends. «Делойт» в Україні. URL: <https://www2.deloitte.com/ua/uk/pages/press-room/press-release/2023/human-capital-trends.html> (дата звернення: 15.05.2024).
8. ТОП-7 світових економічних тенденцій, які впливають на Україну. Economist. URL: <https://economist.com.ua/top-7-global-economic-trends-affecting-ukraine/> (дата звернення: 15.05.2024).

Лановенко Б. О.

ОП «Економіка підприємства», 4 курс,

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Науковий керівник – к.е.н., доцент кафедри бізнес-економіки

та підприємництва Дмитренко А.І.

МЕТОДИ КІЛЬКІСНОЇ ОЦІНКИ РИЗИКУ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Управління ризиком стає невід'ємною складовою стратегічного планування та прийняття рішень на підприємствах у сучасному економічному середовищі. Сьогоднішній бізнес-світ характеризується великою нестабільністю та невизначеністю, що зумовлює потребу в систематичному аналізі та оцінці ризиків, які можуть впливати на економічний розвиток підприємства. Особливо це стосується глобальних економічних змін, політичних нестабільностей, змін в регулюючому середовищі та високої конкуренції на ринку.

Методи кількісної оцінки ризику дозволяють здійснювати об'єктивну оцінку різних аспектів ризику, таких як ймовірність виникнення ризику, його потенційні наслідки та втрати для підприємства. Застосування таких методів дозволяє керівництву підприємства приймати обґрунтовані рішення щодо стратегічного розвитку, інвестування та фінансового планування.

Метою даної роботи є дослідження методів кількісної оцінки ризику економічного розвитку підприємства та їх вплив на ефективність вкладення коштів та вартість капіталу підприємства. На основі проведеного дослідження буде зроблено висновки щодо ефективності застосування методів кількісної оцінки ризику економічного розвитку підприємства та їх впливу на фінансову стійкість та вартість капіталу.

Важливо зауважити, що ризикові вкладення підприємств завжди піддаються впливу як внутрішніх, так і зовнішніх факторів. Зовнішніми факторами можуть бути інфляція, політичні ризики, економічна нестабільність, фінансові ризики та інші. У цілому їх вплив може бути різним, залежно від специфіки діяльності підприємства. Внутрішні фактори також мають значення, оскільки вони безпосередньо впливають на ступінь та обсяг ризику.

- обсяг оборотних засобів;
- розмір дебіторської заборгованості;
- обсяг засобів, які знаходяться у розпорядженні підприємства;
- виручка від реалізації продукції та прибуток.

Обсяг ліквідних активів має прямий вплив на ризикованість підприємницької діяльності, і необхідно враховувати їхню структуру. Взагалі, оборотні активи включають запаси товарів і матеріалів, дебіторську заборгованість та готівку. Запаси товарів і матеріалів повинні відображати обсяг виробництва. Проте, потрібно розглядати це з двох сторін. З одного боку, матеріальні цінності повністю використовуються у виробництві, що збільшує ризик через невизначеність повернення витрат, наприклад, через погіршення врожайності. З іншого боку, частина оборотних активів може бути вилучена з обігу, що також призводить до зростання ризику через зменшення обсягів виробництва і можливе неповернення витрат.

Ще одним фактором, що вказує на ризикованість, є величина дебіторської заборгованості. Дебіторська заборгованість – це суми, якими користуються клієнти, які купили товари у кредит. Важливо зазначити, що зростання дебіторської заборгованості безпосередньо впливає на рівень ризику. Зменшення дебіторської заборгованості дозволяє використовувати грошові кошти на поточні потреби. Однак це можливе лише за умови збільшення обсягу виробництва, яке дозволить покрити витрати і здобути прибуток.

Обсяг засобів, що перебувають у розпорядженні підприємства, є основним детермінантом ризику в його діяльності. Структурні компоненти цього показника прямо впливають на рівень ризику, оскільки вони становлять суттєву частину майнової вартості підприємства. Збільшення обсягу цих коштів співвідноситься з наростанням ризику, що визначається обсягом виробництва. З іншого боку, збільшення доступних коштів може сприяти реалізації фінансових проєктів.

Виручка від реалізації продукції та чистий прибуток підприємства впливають на рівень ризику в зворотному напрямку. Оскільки підприємницький ризик полягає в можливості не отримання віддачі з інвестованих коштів, витрати на збільшення обсягів виробництва знижують його розмір. Плановане зростання виручки від реалізації продукції призводить до збільшення рівня ризику, тоді як його зменшення викликає відповідне зниження ризику. Ця динаміка залежить від обсягу витрачених коштів, особливо у контексті впливу природних умов та інфляційних процесів на фінансову ефективність.

Основні методи оцінки ризику включають статистичний аналіз, експертну оцінку, аналогічність, критичні значення, дерево рішень, чутливість та сценарний аналіз, а також імітаційне моделювання. У таблиці 1 детально описано кожен метод, його застосування та переваги використання.

Кожен з наведених методів кількісної оцінки ризику відрізняється застосуванням, складністю та областю застосування. Статистичний метод, наприклад, виявляється ефективним у випадках, коли є значний обсяг аналітико-статистичної інформації про попередні коливання показників. Однак, він може бути неефективним у випадках, коли немає достатньої історичної інформації або коли досліджувана ситуація унікальна.

Основні методи кількісної оцінки економічного ризику підприємства

Метод	Застосування	Переваги використання
Статистичний	Використовується при аналізі великої кількості аналітико-статистичних даних підприємства та базується на аналізі змін досліджуваного показника протягом певного періоду. Цей метод дозволяє оцінити ризик не лише конкретного проєкту, а й діяльності підприємства в цілому протягом певного часового інтервалу	Можливість створення різних сценаріїв, висока точність обчислень, часткова стандартизація та простота математичних розрахунків
Розрахунково-аналітичний	Побудований на ретельному розгляді технологічних, виробничих, працівничих та управлінських процесів	Широкий спектр використання та можливість об'єктивної оцінки при невеликих витратах
Метод експертних оцінок	Надає можливість використання досвіду експертів для аналізу проєкту та оцінки впливу різноманітних якісних факторів. Зазвичай застосовуються наступні методики експертної оцінки: SWOT-аналіз; "зірка (троянда) ризиків" (порівняння різних факторів, побудова "спіралі ризиків", яка відображає ранжування ризиків); метод Дельфі (виключення взаємного впливу експертів один на одного)	Низька вартість; необов'язковість точних початкових даних та використання дорогих програмних засобів; можливість проведення оцінки перед розрахунком ефективності проєкту; простота розрахунків
«Дерево рішень»	Необхідно створити різновідні шляхи, по яких відбуватиметься оцінка кожного варіанту та вибір менш ризикованого за допомогою спеціальних методик розрахунку ймовірності	Забезпечення високої точності оцінки, детальний облік факторів ризику та урахування різних сценаріїв розвитку подій
Аналіз чутливості	Еластичність розраховується як відносна величина, що вказує на зміну критерію при зміні ризик-змінної на одиницю. Результатом цього методу є ідентифікація найбільш чутливих змінних, які потребують подальших досліджень	Цей метод дозволяє вирішити проблему порівняння впливу різних характеристик проєкту, таких як натуральні та вартісні параметри, що підлягають зміні
Аналіз сценаріїв	При використанні відхилень параметрів враховують їх взаємозалежності, що становить перевагу цього методу. Зазвичай розраховують три сценарії за цим підходом: песимістичний, оптимістичний і найімовірніший	Можливий для різноманітних варіантів реалізації проєкту, використовуючи програмні засоби, які дозволяють розширити набір можливих сценаріїв. Це дозволить значно підвищити ефективність оцінки ризику
Метод Монте-Карло	Дозволяє створювати багато випадкових варіацій проєкту, після чого формується розподіл потенційних результатів. Оцінка визначається відповідно до обраного рівня ймовірності	Спроможний реалізувати моделі складних систем та використовувати різноманітні розподіли. Вона також дозволяє моделювати складну поведінку ринків
Метод аналогій	Створення кривої ризику стає можливим завдяки аналізу раніше накопичених даних та порівнянню їх, щоб виявити відповідності з об'єктами або угодами, що вивчаються. Цей підхід особливо доцільний у випадках, коли інші методи оцінки ризику не ефективні	Низька вартість; легкість розрахунку.

Кількісна оцінка ризику економічного розвитку підприємства включає аналіз потенційних загроз і їх можливого впливу на діяльність компанії. Цей процес використовує різні статистичні та математичні підходи для оцінки ймовірності виникнення ризиків і їхнього впливу на фінансові показники. Проводиться детальне моделювання можливих сценаріїв розвитку подій і розрахунок ймовірностей настання негативних наслідків. Для цього залучаються різні види аналізу, які дозволяють врахувати варіативність економічного середовища та специфіку галузі діяльності підприємства. Таким чином, кількісна оцінка ризику дає можливість об'єктивно оцінити рівень небезпеки для підприємства та розробити стратегії з мінімізації впливу несприятливих факторів.

Узагальнюючи, кожен з цих методів має свої переваги та обмеження, а вибір конкретного методу для оцінки ризику залежить від контексту, характеристик проєкту та наявності доступних даних.

Список використаних джерел

1. Доценко І.О. Методичні основи оцінки ризиків підприємницької діяльності як складової системи управління економічною безпекою підприємства. *Вісник Дніпропетровського університету* : Серія «Економіка». 2011. Вип. 5 (4). С. 171–176.
2. Яловий Г.К. Методологічне забезпечення прогнозування ймовірності банкрутства підприємств. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2010. №3. С. 159.
3. Управління ризиками у підприємстві: навчальний посібник / укладач Кармінська-Белоброва, Є.М. Ігнатова, М.В. Харків: «Слово», 2014. 169 с.
4. Управління ризиками [Електронний ресурс] : навчальний наочний посібник для студентів спеціальності 073 «Менеджмент» / М. О. Кравченко, К. О. Бояринова, К. О. Копішинська ; КПІ ім. Ігоря Сікорського. – Електронні текстові дані (1 файл: 18 Мбайт). – Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. – 432 с.

**ПЛАТФОРМА
ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ**

Вартанов С.О.

*ОП «Публічне управління та адміністрування», 3 курс
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – д.е.н., доцент кафедри менеджменту Костинець В.В.*

**СТРЕС ТА ТАЙМ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК ЗАПОРУКА
УСПІШНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПУБЛІЧНІЙ СФЕРІ**

Стрес і тайм-менеджмент відіграють особливу роль у професійній діяльності в публічній сфері, де вимоги можуть бути особливо високими, а тиск інтенсивним. Стрес є невід’ємною складовою публічної сфери через високі вимоги до професіоналів з публічного управління, що може негативно впливати на результати їх роботи і продуктивність.

За даними досліджень, професіонали в сфері публічного управління мають велике робоче перевантаження, що спричиняє стрес і може призвести до вигорання (рис. 1, 2). Як свідчать дані опитування, більшість опитаних (39,6 %) відчують стрес і робоче перевантаження іноді, 31,3 % респондентів відчують стрес і перевантаження завжди або достатньо часто, а 29,2 % – відчують рідко або ніколи. Також ознакою перевантаження може бути понаднормова робота, про що свідчать дані рис. 2. Більшість респондентів (47,9 %) майже не стикаються з необхідністю понаднормової роботи; 29,2 % – мають таку необхідність іноді, а 23 % опитаних працюють понаднормово завжди або достатньо часто. Отже, проблема стресу через робоче перевантаження в публічній сфері є гострою.

27. Я відчуваю перевантаження і стрес через робоче навантаження

48 ответов

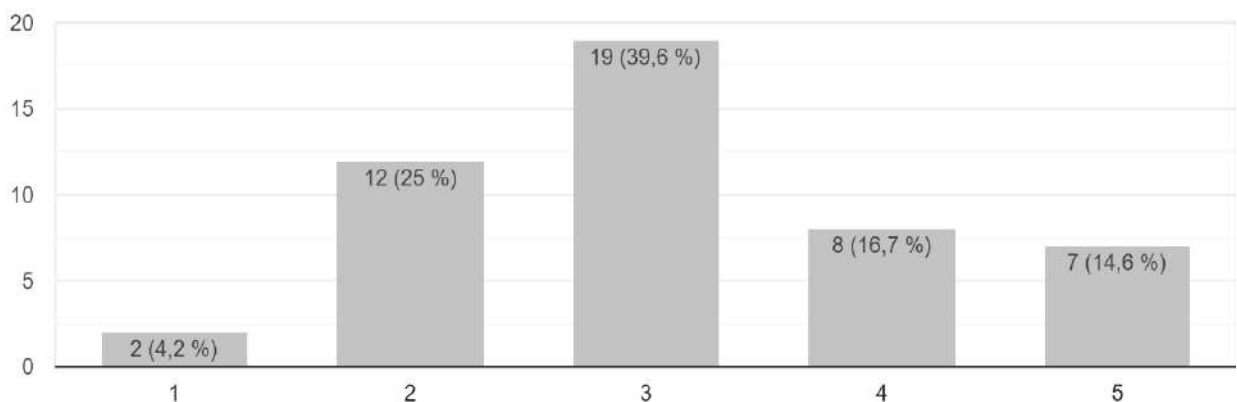

Рис. 1. Рівень перевантаження і стресу професіоналів публічної сфери

Джерело: [1]

14. Від мене часто вимагають працювати понаднормово

48 ответов

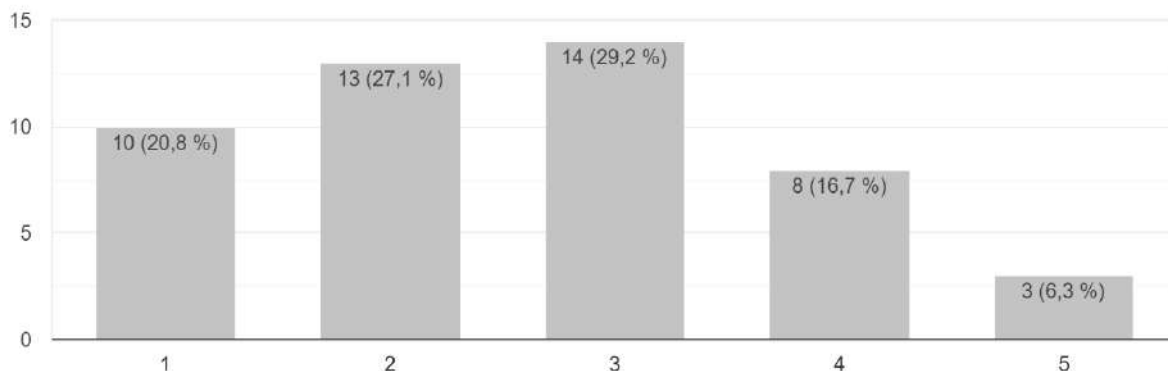

Рис. 2. Рівень перевантаження і стресу професіоналів публічної сфери

Джерело: [1]

Ефективне управління стресом включає застосування в робочих ситуаціях певних анти-стресових стратегій, таких як глибоке дихання, медитація або фізична активність, а також навчання навичкам управління часом, що в цілому дає змогу зберігати фізичне і психологічне здоров'я та продуктивність співробітників. В цілому можна виокремити декілька аспектів, які треба враховувати для ефективного подолання стресу в публічній сфері: технології тайм-менеджменту, баланс роботи та особистого життя, розвиток резильєнтності, протидія професійному вигоранню співробітників.

У наш час у публічній сфері кількість і складність завдань постійно зростає, а час є обмеженим, що актуалізує важливість тайм-менеджменту, у тому числі й як способу зниження стресу у співробітників та підвищення результативності їх роботи. Ефективне управління часом допомагає пріоритизувати завдання, визначати найважливіші та найбільш термінові завдання, а також знаходити способи оптимізації робочого процесу. Це може включати встановлення конкретних цілей і завдань, пріоритизацію завдань, розподіл часу на блоки для концентрації на роботі та використання інструментів та технік для підвищення продуктивності, у тому числі методів самомотивації та боротьби з прокрастинацією [2].

Баланс роботи та особистого життя. Загальна тенденція перевантаження, яка характерна для багатьох професійних галузей, у тому числі і для сфери публічного управління, характеризується також підвищеним рівнем стресу, порушенням балансу роботи і відпочинку, а також перебільшення важливості роботи. Збереження балансу між роботою та особистим життям є важливим для збереження фізичного та емоційного благополуччя, а також забезпеченням високого рівня ефективності роботи.

Розвиток резильєнтності. Резильєнтність є індивідуальною здатністю людини пристосовуватися до стресу та негативних подій, гнучко реагувати на стреси і виклики, швидко адаптуватися і повертатися до стабільного стану після значних негативних подій. Розвиток цієї якості допомагає протистояти викликам та стресорам у професійній діяльності, зберігаючи здатність ефективно працювати навіть у складних умовах.

Протидія професійному вигоранню. Професійне вигорання в публічній сфері є серйозною проблемою, оскільки працівники цього сегменту часто стикаються з високим рівнем стресу, інтенсивним тиском та емоційним навантаженням через високе робоче навантаження, емоційне напруження, невизначеність майбутнього і умов роботи тощо. Професіонали в сфері публічного управління часто зазнають великого тиску від колективу та суспільства загалом, змушені працювати на межі своїх можливостей, що може призвести до вигорання. Постійна

інтенсивна взаємодія з громадськістю або вирішення складних ситуацій, це дозволяє віднести сферу публічного управління до професій, що допомагають, та які особливо схильні до професійного вигорання і емоційного виснаження. Професіонали публічної сфери часто стикаються з емоційно важкими ситуаціями, такими як конфлікти, кризові ситуації або сприйняття негативних відгуків від громадськості.

Загалом, управління стресом та підтримка психічного здоров'я важливі для попередження професійного вигорання у працівників публічної сфери.

Отже, стрес та тайм-менеджмент в публічній сфері є важливими аспектами, які допомагають забезпечити успішну професійну діяльність, зберігаючи ефективність та психічне здоров'я співробітників.

Список використаних джерел

1. Вартанова О.В., Кузнецов Д.О. Аналіз факторів професійного вигорання співробітників і здобувачів закладів вищої освіти в контексті управління благополуччям персоналу. *Економіка і суспільство*. 2024. № 59. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3426> (дата звернення 30.05.2024)

2. Приходченко Л.Л., Піроженко Н.В., Кернова М.П., Синчак І.М. Технології тайм-менеджменту в управлінській діяльності державних службовців. Монографія; під заг. ред. Л.Л. Приходченко. Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2021. 180 с. URL: <http://www.oridu.odessa.ua/9/buk/05072021.pdf> (дата звернення 30.05.2024)

Ємець Д.О.

*ОП «Державна політика та публічне управління», 1 курс магістратури
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – д.держ.упр., професор кафедри національної економіки
та публічного управління Карлова В.В.*

КОНТРПРОПАГАНДА ЯК ІНСТРУМЕНТ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ

У сучасному світі, де інформація стає дедалі потужнішим інструментом, інформаційні війни набувають все більшого значення. Держави, неурядові організації та навіть окремі особи використовують різні методи для маніпулювання суспільною думкою та досягнення своїх цілей. Одним із ключових інструментів у цьому арсеналі є пропаганда – цілеспрямоване поширення інформації, спрямоване на вплив думок, почуттів чи поведінку людей. Її можна використовувати для просування певних ідей, політичних планів або просто для розповсюдження розбрату та хаосу. У відповідь на пропаганду застосовується контрпропаганда – інформаційний вплив, спрямований на придушення або спростування пропаганди противника. Її можна використовувати для викриття обману, поширення правдивої інформації або просто підірвати будь-яку довіру до ворожого режиму.

Вивчення контрпропаганди як інструменту інформаційної війни є надзвичайно актуальною проблемою у сфері публічного управління та адміністрування з кількох причин:

- зростання ролі інформації у прийнятті управлінських рішень. У сучасному світі інформація є ключовим ресурсом для прийняття ефективних управлінських рішень. Пропаганда може бути використана для маніпулювання інформацією та введення в оману суб'єктів в органах влади, що може мати серйозні наслідки для суспільства;

- поширення дезінформації в публічній сфері. В епоху Інтернету це легко зробити, що робить контрпропаганду ще більш важливою, оскільки вона стає інструментом допомоги органам влади та громадськості, щоб відрізнити правду від брехні;

– ескалація інформаційних війн, які стають дедалі агресивнішими. Держави та інші актори використовують все витонченіші методи для маніпулювання суспільною думкою. Це робить контрпропаганду ще важливішою для захисту демократичних інституцій та процесів прийняття рішень.

Метою цього дослідження є вивчення контрпропаганди як інструменту інформаційної війни з метою протидії ворожій пропаганді в умовах широкомасштабного збройного вторгнення російської федерації в Україну. Дослідження буде зосереджено на таких питаннях:

- як органи влади можуть використовувати контрпропаганду для захисту суспільства від інформаційних атак?
- які етичні міркування виникають при використанні контрпропаганди органами влади?
- яким чином контрпропаганда може бути більш ефективним інструментом у протидії дезінформації?
- яку роль відіграють громадянське суспільство та ЗМІ у контрпропаганді?

Для початку уточнимо, в чому полягають завдання та роль органів публічної влади щодо протидії ворожій пропаганді (табл. 1).

Таблиця 1

Завдання та роль органів публічної влади щодо протидії ворожій пропаганді

Орган публічної влади	Роль	Завдання
1	2	3
Міністерство культури та інформаційної політики України	Розробка та реалізація державної політики в сфері інформації та медіа	Протидія дезінформації та пропаганді через підтримку національного медіа, просування української культури та інформаційних кампаній
Рада національної безпеки і оборони України	Координація і контроль національної безпеки, включаючи інформаційну безпеку	Розробка стратегій протидії інформаційним загрозам, аналіз загроз з боку пропагандистських кампаній
Служба безпеки України (СБУ)	Забезпечення державної безпеки, включаючи контррозвідувальну діяльність	Виявлення і нейтралізація інформаційних операцій, які можуть загрожувати національній безпеці
Міністерство оборони України	Захист держави від зовнішніх та внутрішніх загроз	Проведення інформаційних операцій для підтримки обороноздатності країни та деморалізації ворога
Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки	Підтримка комунікаційної стратегії держави та протидія дезінформації	Розробка інформаційних кампаній, аналіз медійного простору, інформування громадськості

Джерело: розроблено автором за даними [1].

Україна намагається захистити національне інформаційне поле від пропаганди російської федерації та інших недружніх країн, збільшуючи свою присутність на західному та російському інформаційному полі. Цей процес розпочали громадські активісти, митці та органи публічної влади. Контрпропаганда, як інструмент інформаційної війни, викликає ряд етичних міркувань. Її використання органами публічної влади повинне ґрунтуватися на правді, бути прозорим та підзвітним, не шкодити свободі слова. Важливо зважити ризик ескалації конфлікту та зловживання контрпропагандою.

Органи влади можуть багатьма способами використовувати контрпропаганду для захисту суспільства від інформаційних воєн – шляхом моніторингу інформаційного простору, розро-

бки та реалізації комунікаційних стратегій, залучення авторитетних та довірених осіб (релігійних лідерів, відомих особистостей, експертів) та реалізації освітніх програм з медіаграмотності серед населення.

Громадянське суспільство відіграє важливу роль у виявленні та викритті дезінформації, підвищенні обізнаності про інформаційні загрози, мобілізації громадян, підтримці незалежних ЗМІ та розвитку критичного мислення. ЗМІ, зі свого боку, несуть відповідальність за надання неупередженої та достовірної інформації, розслідування та викриття дезінформаційних кампаній, забезпечення платформи для різних точок зору та дотримання високих стандартів журналістської етики.

Аналіз виміру довіри до джерел інформації за 2023 рік (рис.) свідчить, що громадяни найбільше довіряють родині та близьким друзям, також Генштабу ЗСУ разом з Офісом Президента України, але, з іншого боку, вони виявляють високий рівень довіри до соціальних мереж які містять велику кількість ворожої пропаганди, та майже ніяк не контролюються урядом. Довіра до медіа, які наразі контролюються державою залишає бажати кращого.

Дані показники чудово демонструють, в якому напрямку слід рухатись державі аби збільшити ефективність контрпропаганди використовуючи нові шляхи комунікації з населенням, або ж зміцнюючи авторитет традиційніших видів поширення інформації.

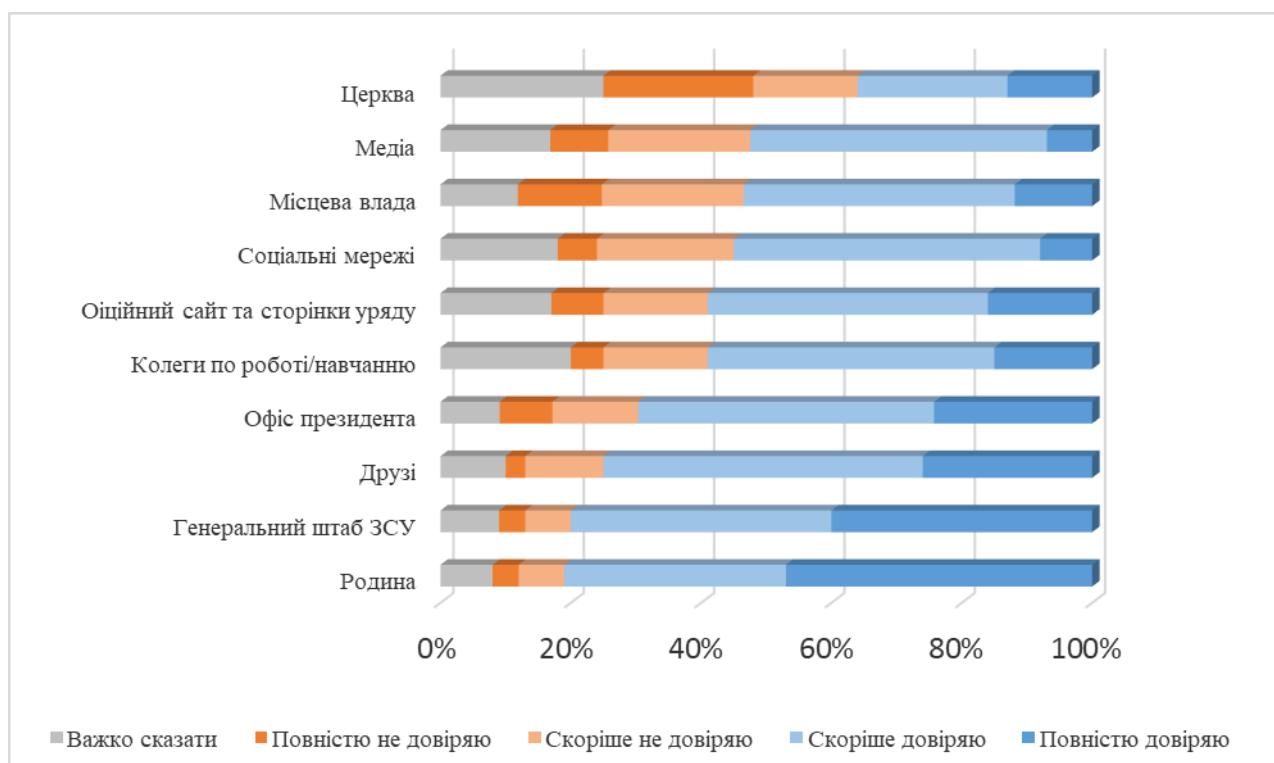

Рис. 1. Довіра до джерел інформації за 2023 рік

Джерело: побудовано автором за даними: [2].

Контрпропаганда є важливим інструментом у боротьбі в інформаційних війнах. Вона може бути використана для нейтралізації ворожої пропаганди, поширення правдивої інформації та захисту суспільства від інформаційних атак. Однак, аби контрпропаганда була ефективною, вона має базуватися на правдивості, точності та фактах. Вона також має бути ретельно спланована і реалізована, з чіткими цілями та аудиторією. Лише таким чином контрпропаганда може сприяти захисту демократії та свободи слова в сучасному світі.

Успішна протидія інформаційним війнам потребує комплексного підходу, який поєднує зусилля органів влади, громадянського суспільства та ЗМІ, ґрунтуючись на принципах етичності, прозорості та відповідальності.

Щоб зробити контрпропаганду ефективнішою, органи публічної влади мають розробити чіткі стратегії протидії ворожій пропаганді, використовувати різноманітні методи боротьби, співпрацювати з експертами, застосовувати нові технології, постійно відстежувати та оцінювати результати власної діяльності, діяльності громадянського суспільства та ЗМІ, із залученням останніх до співпраці. Також при використанні контрпропаганди можуть виникати проблеми з етичною складовою, тому необхідно дотримуватись свободи слова, діяти прозоро та чесно, формувати інформацію на основі фактів та об'єктивності.

Окрім того контрпропаганда може бути ефективнішою завдяки впровадженню декількох ключових підходів і стратегій: а саме інтегрованого підходу, який включає співпрацю органів влади з громадянським суспільством та медіа, також адаптацію повідомлень для цільової аудиторії, використання тільки перевірених джерел інформації, співпраця з міжнародними партнерами, регулярний аналіз та корекція стратегій.

Спільні дії громадянського суспільства та ЗМІ створюють синергію, що підвищує ефективність контрпропаганди, сприяючи формуванню поінформованого суспільства, здатного протистояти дезінформації та пропаганді. Завдання громадянського суспільства полягає у підвищенні медіаграмотності громадян через освітні програми та тренінги, проведення моніторингу медіапростору для виявлення дезінформації, поширення перевіреної інформації та лобювання законодавчих змін для підвищення прозорості медіа. ЗМІ мають публікувати тільки перевірену інформацію, проводити розслідування щодо джерел дезінформації, проводити просвітницькі кампанії, впливаючи на громадську думку через правдиве висвітлення подій, співпрацювати з урядом і громадянським суспільством для координації зусиль у контрпропаганді.

Список використаних джерел

1. Куц Г.М. Пріоритетні стратегії інформаційної політики у контексті національних інтересів України: ліберальний ракурс. політичне життя. 2017. № 3. С. 52–58.
2. USAID-Internews. Опитування USAID-Internews щодо споживання медіа. InternewsInUa. 2023. С. 35. URL: <https://internews.in.ua/wp-content/uploads/2023/10/Ukrainski-media-stavlennia-ta-dovira-2023r.pdf> (дата звернення 30.05.2024)

Жабко В. І.

*ОП «Державна політика та публічне управління», 1 курс магістратури
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – д.держ.упр., професор кафедри національної економіки
та публічного управління Гаєвська Л. А.*

ІНСТИТУЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЦИФРОВОЇ ДИПЛОМАТІЇ В УКРАЇНІ

Цифрова дипломатія є ключовою складовою сучасної міжнародної політики, що дозволяє державам ефективніше взаємодіяти на глобальній арені, використовуючи цифрові технології. Україна активно розвиває інституційний механізм для забезпечення цифрової дипломатії, що включає координацію діяльності державних органів, розвиток законодавчої бази, а також впровадження цифрових інструментів для комунікації та захисту інформації.

Актуальність полягає в необхідності адаптації до сучасних викликів інформаційного суспільства та глобальної кібербезпеки. Цифрова дипломатія стає важливим інструментом для зміцнення міжнародних позицій держави, протидії дезінформації та ефективної комунікації

на глобальному рівні. Аналіз інституційного механізму забезпечення цифрової дипломатії в Україні дозволить виявити сильні та слабкі сторони існуючих підходів і розробити рекомендації для їх вдосконалення.

Мета дослідження – охарактеризувати основних суб'єктів забезпечення цифрової дипломатії та визначити ключові напрями розвитку цифрової дипломатії в Україні.

Цифрова дипломатія є сучасним інструментом зовнішньої політики, який використовує інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) для досягнення дипломатичних цілей. Сутність цифрової дипломатії полягає в оперативному поширенні інформації, аналізі громадської думки, підтримці зв'язку з діаспорою та підвищенні прозорості дипломатичних дій за допомогою соціальних медіа, веб-сайтів та інших цифрових платформ.

Роль цифрової дипломатії в Україні особливо значуща у контексті міжнародних викликів та прагнення інтеграції до європейських і світових структур. Основними напрямками її розвитку є посилення онлайн-присутності, впровадження інноваційних технологій, підвищення кваліфікації дипломатичних кадрів та співпраця з приватним сектором. Це дозволяє ефективніше просувати національні інтереси, підтримувати міжнародні ініціативи та забезпечувати швидку реакцію на кризи, підвищуючи довіру до державних інститутів.

Центральну роль у забезпечення цифрової дипломатії відіграє Міністерство закордонних справ України, яке координує діяльність дипломатичних представництв і використовує цифрові технології для покращення міжнародної комунікації. Важливими компонентами також є Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, яка забезпечує кібербезпеку, та Комітет з питань цифрової трансформації Верховної Ради України, який розробляє відповідну законодавчу базу. Розглянемо їх детальніше:

- Міністерство закордонних справ України (МЗС) [1] відіграє центральну роль у формуванні та реалізації політики цифрової дипломатії. Воно координує діяльність дипломатичних представництв та використовує цифрові технології для покращення комунікації з міжнародними партнерами. Відділ цифрової дипломатії при МЗС забезпечує управління офіційними веб-ресурсами та соціальними медіа каналами, що є важливим інструментом для публічної дипломатії;

- Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України (ДССЗІ) [2] відповідає за кібербезпеку державних установ, включаючи дипломатичні місії. Це критично важливо для захисту конфіденційної інформації та забезпечення безпеки комунікацій у сфері цифрової дипломатії. ДССЗІ розробляє та впроваджує стандарти кібербезпеки, проводить аудити безпеки та навчає персонал;

- Комітет з питань цифрової трансформації Верховної Ради України [3] займається розробкою законодавчої бази, необхідної для підтримки цифрової дипломатії. Законодавство регулює використання цифрових технологій у державному управлінні, забезпечення інформаційної безпеки та захист персональних даних. Комітет також сприяє впровадженню новітніх технологій у діяльність державних органів;

- Державне агентство з питань електронного урядування України [4] займається впровадженням електронних урядових послуг та цифрових платформ, що покращує комунікацію з громадянами та іноземними партнерами. Важливим аспектом є розвиток онлайн-сервісів, які забезпечують доступ до консульських послуг та дозволяють оперативно реагувати на запити громадян;

- Центри стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки [5] аналізують інформаційні потоки, борються з дезінформацією та пропагандою, а також формують стратегічні повідомлення для міжнародної аудиторії. Вони співпрацюють з міжнародними організаціями для обміну досвідом і найкращими практиками в сфері інформаційної безпеки;

- посольства та консульства України за кордоном: дипломатичні місії використовують цифрові інструменти для підтримки контактів з українською діаспорою, іноземними урядами, організаціями та громадянами. Вони активно ведуть сторінки в соціальних мережах, публікують новини та інформують про важливі події;

- громадянське суспільство та неурядові організації (НУО): значна кількість НУО в Україні займаються просуванням цифрових технологій та надають експертизу у сфері цифрової дипломатії. Вони можуть бути партнерами держави в реалізації різних ініціатив, зокрема, у сфері освітніх програм та підвищення цифрової грамотності;

- Міжнародне співробітництво: Україна співпрацює з міжнародними організаціями, такими як ООН, НАТО, ЄС та іншими, для обміну досвідом і найкращими практиками в сфері цифрової дипломатії. Це дозволяє Україні інтегруватися в глобальні процеси та забезпечувати відповідність міжнародним стандартам.

Основні напрями цифрової дипломатії в Україні включають публічну дипломатію, яка використовує соціальні мережі та цифрові платформи для просування позитивного іміджу країни за кордоном, та консульську підтримку, що забезпечує онлайн-послуги для громадян України за кордоном. Додатково велике значення надається інформаційній безпеці, яка передбачає захист інформаційних ресурсів та боротьбу з кібератаками, а також освітні ініціативи, спрямовані на підвищення цифрової грамотності серед дипломатичних працівників і громадян.

Оцінка ефективності основних напрямів цифрової дипломатії є складним завданням і залежить від конкретних цілей, контексту та інструментів, що використовуються. Тож соціальні мережі дозволяють дипломатам спостерігати за подіями, збирати інформацію та виявляти ключові фактори впливу, надавати канали впливу поза традиційною аудиторією; також це можливість швидкої та ефективної комунікації; доцільним є близькість з аудиторією; цифрові технології надзвичайно корисні для збору та обробки інформації про дипломатичну діяльність; дозволяють урядам аналізувати можливі наслідки тих чи інших подій у різних країнах світу, та вплив таких подій на їхню країну; низька вартість; дозволяють політикам розширити свій вплив; більше часу на продумування відповідей.

Україна будує систему цифрової дипломатії, яка дозволяє ефективно взаємодіяти з міжнародною спільнотою, захищати свої інтереси та просувати національні цілі на глобальному рівні. Цифрова дипломатія в глобальному світі виступає як одна з форм публічної дипломатії, як новий метод дипломатії та як ефективний інструментарій у міжнародних відносинах та у внутрішній політиці країни.

Україна активно розвиває інституційний механізм забезпечення цифрової дипломатії, що включає координацію діяльності державних органів, та впровадження цифрових технологій. Ця робота має важливе значення для зміцнення міжнародних позицій України, підвищення ефективності дипломатичної діяльності та захисту національних інтересів в умовах сучасного інформаційного суспільства. Завдяки комплексному підходу до розвитку цифрової дипломатії Україна створює ефективну систему взаємодії з міжнародною спільнотою, що дозволяє зміцнювати національні позиції на глобальній арені, захищати свої інтереси та активно протидіяти сучасним викликам інформаційного суспільства.

Список використаних джерел

1. Міністерство закордонних справ України. URL: <https://mfa.gov.ua/> (дата звернення 30.05.2024)
2. Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України. URL: <https://dsszzi.gov.ua/> (дата звернення 30.05.2024)
3. Комітет з питань цифрової трансформації Верховної Ради України. Офіційний вебсайт. URL: <https://komit.rada.gov.ua/> (дата звернення 30.05.2024)
4. Державне агентство з питань електронного урядування України. URL: <https://www.e.gov.ua/> (дата звернення 30.05.2024)
5. Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки. URL: <https://spravdi.gov.ua/> (дата звернення 30.05.2024)

ПРОЦЕСИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

У сучасному світі, де інформаційні технології та цифрові технології набувають все більшого значення, питання захисту прав інтелектуальної власності стає надзвичайно актуальним. Цифровізація сприяє не лише швидкому обміну знаннями та ідеями, а й створює нові виклики у сфері захисту авторських прав, патентів і товарних знаків. Проте, саме цифровізація може стати потужним інструментом для забезпечення ефективного захисту інтелектуальної власності.

Одним із ключових напрямків цифровізації є створення електронних реєстрів та баз даних, які забезпечують зручний доступ до інформації про зареєстровані об'єкти інтелектуальної власності. В Україні функціонує Державне підприємство «Український інститут інтелектуальної власності» (Укрпатент), яке надає можливість онлайн доступу до патентів, торгових марок та інших об'єктів ІВ [1]. Це сприяє спрощенню процедури перевірки на унікальність та юридичну чистоту ІВ, а також підвищує прозорість цієї сфери.

Важливим аспектом є впровадження електронних послуг і сервісів, які дозволяють подачу заявок на реєстрацію ІВ в онлайн-режимі. Зокрема, Укрпатент запровадив електронну подачу заявок на патенти, торгові марки та авторські права, що значно спрощує процес та зменшує час, необхідний для реєстрації. Це також знижує ризик людських помилок та забезпечує надійніший захист даних.

В Україні розширено та запроваджено нові послуги щодо захисту авторських прав. Наша держава приєдналася до платформи WIPO ALERT DATABASE, яка займається протидією роботи веб-сайтів, на яких порушуються права інтелектуальної власності [2]. Було ухвалено наказ, в якому був сформований перелік веб-сайтів, що викликають занепокоєння щодо дотримання прав інтелектуальної власності, 21 березня 2024 року [3]. Україна стала п'ятнадцятою країною, що приєдналася до ініціативи WIPO.

В рамках цієї співпраці, Україна бере участь у різних програмах та ініціативах WIPO, спрямованих на покращення законодавства, підвищення рівня обізнаності та навчання фахівців у сфері ІВ. Наприклад, завдяки підтримці WIPO, Україна впроваджує сучасні технологічні рішення для реєстрації та управління правами ІВ, а також бере участь у міжнародних проєктах з обміну досвідом та найкращими практиками. Ця співпраця сприяє інтеграції України в глобальну систему захисту інтелектуальної власності, що є важливим кроком для забезпечення ефективного та надійного захисту прав ІВ як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Крім зазначених здобутків, під час повномасштабного вторгнення також запроваджено норми щодо строків у сфері інтелектуальної власності. Закон від 01.04.2022 «Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією російської федерації проти України» [4] передбачає автоматичне продовження терміну дії патентів, торгових марок та інших об'єктів ІВ на період воєнного стану та ще на шість місяців після його завершення. Це забезпечує безперервний захист прав навіть у випадку неможливості своєчасного поновлення через воєнні дії. Запроваджено спрощені процедури подачі та розгляду заявок на реєстрацію об'єктів ІВ, зокрема, через електронні сервіси. Це дозволяє зменшити бюрократичні перепони та прискорити процеси реєстрації і захисту прав ІВ в умовах обмеженого доступу до традиційних способів комунікації. Крім того, закон включає положення про підтримку українських виробників та інноваторів, зок-

рема шляхом надання державної допомоги для збереження та захисту їх прав ІВ у міжнародних юрисдикціях.

Цифровізація у сфері захисту прав інтелектуальної власності в Україні є важливим кроком на шляху до створення сучасної, ефективної та прозорої системи. Завдяки впровадженню електронних реєстрів, сервісів та новітніх технологій, забезпечується надійніший захист прав ІВ, що, в свою чергу, стимулює інноваційний розвиток та економічне зростання країни. У світі, де інформаційні технології продовжують розвиватися, значення цифрових інструментів у захисті інтелектуальної власності буде тільки зростати. Однак, перспективи розвитку цифрових проєктів у цій сфері є досить обнадійливими. Подальше вдосконалення електронних сервісів, впровадження нових технологій, таких як штучний інтелект та блокчейн, а також активна співпраця з міжнародними організаціями та партнерами можуть значно підвищити рівень захисту прав ІВ в Україні.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт підприємства «Український інститут інтелектуальної власності». URL: <https://ukrpatent.org/uk> (дата звернення 30.05.2024)
2. Wipo Alert Database. URL: <https://www.wipo.int/portal/en/> (дата звернення 30.05.2024)
3. Україна розширила інструменти захисту авторських прав в інтернет-просторі. Міністерство економіки України. Новини. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukraina-rozshyryla-instrumenty-zakhystu-avtorskykh-prav-v-internet-prostori> (дата звернення 30.05.2024)
4. Закон України «Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України» від 01.04.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2174-20#Text> (дата звернення 30.05.2024)

Желіба Ж.В.

*ОП «Державна політика та публічне управління», 1 курс магістратури
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – д.держ.упр., професор, завідувач кафедри національної економіки
та публічного управління Карпенко О.В.*

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ: СТРАТЕГІЇ ТА ТЕХНОЛОГІЇ

Цифрові трансформації в Україні стають ключовим елементом сучасних реформ, включаючи адміністративні. Сьогодні можемо спостерігати активне формування електронного інформаційного середовища в нашій країні, і всі основні сфери суспільної діяльності інтегруються в нього. Особливу важливість набуває впровадження цифрових технологій у публічне управління, що є пріоритетом на сучасному етапі розвитку країни.

Інновації впливають на всі аспекти соціального життя, тому інструменти взаємодії між державою та суспільством постійно вдосконалюються. Потрібно переглядати та адаптувати традиційні методи управління, активно використовуючи нові механізми.

Одним із головних напрямків цифрової трансформації є забезпечення доступності адміністративних послуг. Діджиталізація публічного управління передбачає радикальну зміну його механізмів через впровадження цифрових технологій у всі сфери діяльності, що сприяє прогресивному розвитку цифрових трансформації України.

Успішне впровадження цифрових технологій у публічне управління потребує системного законодавчого регулювання, яке дозволить як чітко визначити терміни та систематизувати

основні принципи процесу діджиталізації. Цифрові технології включають збір, обробку, зберігання та поширення інформації, що може підвищити ефективність управління. Діджиталізація публічного управління передбачає системні зміни в діяльності державних органів за допомогою цифрових технологій [1].

Ефективність електронного врядування в Європі підтримується Національними рамками інтероперабельності, які встановлюють організаційні і технічні вимоги для систем е-врядування. Синхронізація з європейськими стандартами та розробка нових нормативно-правових документів є ключовими для розвитку ефективного електронного врядування в Україні [2, с. 13].

Також хочу окремо відзначити актуальність впроваджуваних цифрових управлінських рішень, тобто всі механізми та сервіси, які стають на шлях цифровізації публічного управління повинні бути обґрунтовані сучасними потребами в них як влади, так і громадян.

Ефективна взаємодія між владою та громадянами – ключовий аспект впровадження. Це вимагає відкритості, якості та доступності державних послуг, що потребує відповідної технічної підтримки та цифрових ініціатив.

Безумовно, важливо, щоб система цифрових трансформацій була не лише ефективною, але й привабливою для користувачів. Її використання має бути зручним і залучати до себе зацікавленість людей [3, ст. 3].

На мою думку, розвиток цифрових технологій у сфері публічного управління є яскравим прикладом для інших галузей та інститутів. Це дозволяє оцінити переваги їх впровадження як для приватних підприємств – збільшення продуктивності та конкурентоспроможності, так і для громадян – отримання нових знань і навичок, можливість вибору роботи та розширення можливостей. Більшість видів діяльності, що вже звикли використовувати цифрові технології, стають схильними до цифрових трансформацій, оскільки вони стають основою для створення нових продуктів і цінностей, що надає конкурентні переваги на ринках [4].

Для усунення недоліків у використанні публічного управління в сфері цифрових трансформацій важливо розробляти національні програми на рівні держави, спрямовані на підтримку та розвиток інфраструктури українського суспільства загалом. Це сприятиме розвитку "цифрової грамотності" серед населення та розширить доступність та співпрацю з громадянами. Державі необхідно активно підтримувати та розвивати цифрові технології, зокрема, системи навчання цифрових навичок на всіх рівнях освіти. Важливо також розглянути можливість забезпечення освіти для літніх людей, щоб вони могли отримати додаткові знання, відповідні їхнім потребам та інтересам, і використовувати нові можливості цифрових технологій.

Говорячи про державних службовців як ключовий елемент діджиталізації публічного управління, важливо говорити про "цифрову компетентність" замість "цифрової грамотності". Термін "компетентність" охоплює більший спектр навичок і знань, що відображає рівень кваліфікації працівника [5, с. 67]. Необхідно зробити цифрову компетентність ключовою вимогою для сучасних державних службовців, оскільки вони є потенційними користувачами "цифрових" та "мобільних" робочих місць, які наближають їх до громадськості, покращують виконання їхніх функцій та допомагають зекономити кошти. Державні службовці повинні стати прикладом у переході до "цифрових" технологій для всіх користувачів, шляхом використання та створення попиту на нові системи, впровадження найсучасніших електронних адміністративних послуг та інноваційних моделей [6].

Отже, цифрова трансформація, заснована на діджиталізації публічного управління, є невід'ємною та перспективною складовою майбутнього України, яка розвивається у складі сучасного світу. Успішність таких змін та їх вплив на добробут українського народу залежить від того, наскільки оперативно вони будуть впроваджені, наскільки чіткою буде їхня реалізація і якого масштабу вони досягнуть. Хоча вже сьогодні деякі досягнення у сфері діджиталізації впливають на певні аспекти публічного управління (наприклад, Prozorro) та галузі економіки, проте потрібне не лише прискорення темпів таких змін, а й розвиток технічної бази, інфраструктури та, відповідно, забезпечення доступу до світового інформаційного простору.

Тому, серед подальших напрямків досліджень, особливою увагою слід надавати проектам щодо створення сучасної телекомунікаційної інфраструктури для доступу до мережі Інтернет та забезпечення рівних умов доступу до неї для різних соціальних груп (бідних і заможних, міських і сільських мешканців і т. д.). Окрім полегшення життя для власних громадян, такі трансформації сприятимуть збільшенню привабливості України на міжнародному рівні, особливо в ІТ-сфері, підкресленню потенціалу та готовності до нових викликів, а також привертанню інвестицій в країну.

Список використаних джерел

1. Про Національну програму інформатизації : Закон України від 04.02.199 № 74/98-ВР. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 30.05.2024)
2. Електронне урядування та електронна демократія : навч. посіб. : у 15 ч. / за заг. ред. А.І. Семенченка, В.М. Дрешпака. Київ, 2017. Ч. 2. 72 с. URL: https://onat.edu.ua/wp-content/uploads/2018/05/Part_002_Feb_2018.pdf.
3. Биркович Т.І., Биркович В.І., Кабанець О.С. Механізми публічного управління у сфері цифрових трансформацій. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2019. № 9. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1488>. DOI: 10.32702/2307-2156-2019.9.2. (дата звернення 30.05.2024)
4. Струтинська І., Козбур Г. Основні стимули цифрових трансформацій малого та середнього бізнесу України. URL: http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/28144/2/XXI_NK_2019_Strutynska_I-Basic_performance_of_digital_73-74.pdf. (дата звернення 30.05.2024)
5. Наместнік В.В. Цифрова компетентність публічних службовців: сутність поняття. Інституціоналізація публічного управління в Україні в умовах євроінтеграційних та глобалізаційних викликів : матеріали щоріч. Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю (Київ, 24 трав. 2019 р.) : у 5 т. Київ, 2019. Т. 4. С. 67–86.
6. Лопушинський І. П. «Цифрові робочі місця» державних службовців як вагома складова електронного урядування в Україні. Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. 2018. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2018_1_29. (дата звернення 30.05.2024)

Кецко В. В.

*ОП «Цифрове врядування», 1 курс магістратури
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.держ.упр., доцент кафедри національної економіки
та публічного управління Васюк Н.О.*

МЕДИКО-СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО НАРКОТИКІВ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Україна постійно зіштовхується зі складними викликами у сфері боротьби з незаконним обігом наркотиків та їхнім використанням, в першу чергу це російська військова агресія. Викликами, що підсилюють актуальність цієї проблеми, є зловживання алкоголем, наркотиками та іншими психоактивними речовинами останнім часом прийняло характер епідемії, зокрема важливого значення набувають питання втрати населення працездатного віку.

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, сумарна кількість людей з захворюваннями, спричиненими вживанням різних психоактивних речовин, за винятком тютюнокурців, перевищує 500 млн осіб. Статистичні дані свідчать, що приблизно 270 мільйонів людей

(або близько 5,5 % світового населення у віці 15-64 років) вживали психоактивні речовини протягом минулого року, і приблизно 35 мільйонів людей страждають від розладів, пов'язаних з вживанням наркотиків (шкідливий вжиток або залежність). За оцінками, близько 0,5 мільйона смертей щорічно можна пов'язати з вживанням наркотиків, з яких приблизно 350 000 чоловіків і 150 000 жінок. Смерті, пов'язані з опіоїдами, значною мірою через синтетичні опіоїди, останнім часом змінили тенденції смертності в деяких країнах з високим рівнем доходу. Слід зазначити, що у всьому світі майже 11 мільйонів людей вживають наркотики ін'єкційно, з яких 1,4 мільйона живуть з ВІЛ, а 5,6 мільйона – з гепатитом С [1].

Ці вражаючі цифри підкреслюють глобальну природу проблеми і вказують на необхідність розробки ефективних стратегій боротьби з наркозалежністю. При цьому, реалізація державної політики щодо наркотиків вимагає комплексного підходу, який охоплює медичні, соціальні та правові аспекти. Важливо розглянути сучасні стратегії та методи, які застосовуються в Україні для вирішення цієї проблеми.

Слід звернути увагу на такі міжнародні документи, зокрема Організації Об'єднаних Націй, які регулюють ці питання, зокрема Єдина Конвенція про наркотичні засоби 1961 року [2]; Конвенція про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин від 20 грудня 1988 року [3]; Конвенція про психотропні речовини від 21 лютого 1971 року [4]; Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод [5]; Конвенція про захист прав і гідності людини щодо застосування біології та медицини: Конвенція про права людини та біомедицину [6].

Стратегія державної політики щодо наркотиків на період до 2020 року (Стратегія) визначала поняття «наркополітика» як стратегію і тактику діяльності держави у сфері контролю за обігом наркотиків, боротьби з їх незаконним обігом та протидії наркоманії, що відповідає національним інтересам України і міжнародним конвенціям ООН [7].

Стратегія окреслила Суб'єктів формування і реалізації наркополітики, зокрема як органи державної влади, так і органи місцевого самоврядування і заклади охорони здоров'я, а також до процесу вироблення та здійснення державної політики в окресленій сфері залучаються громадські організації та засоби масової інформації.

На нашу думку, Україна потребує постійного вдосконалення державної політики щодо наркотиків, враховуючи медико-соціальні аспекти. Комплексний підхід, включаючи профілактику, лікування, реабілітацію та соціальну підтримку, є ключем до ефективної боротьби з цією проблемою.

Огляд основних законодавчих актів, які регулюють обіг наркотиків та заходи боротьби з наркоманією, дають підстави зробити висновок, що потребує прийняття Державної стратегії наркополітики на період до 2030 року, яка мала б бути спрямована на зменшення поширення наркотиків і надання допомоги залежним та враховувати медико-соціальні аспекти реалізації політики щодо наркотиків.

Так, оприлюднено проєкт розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Державної стратегії наркополітики на період до 2030 року та затвердження операційного плану з її реалізації на 2023–2025 роки» [8].

Стратегією визначено оновлену стратегічну парадигму наркополітики, яка заключається у потребі всебічного переходу від карального, кримінально-правового спрямування антинаркотичних заходів до лікувально-профілактичних, як найбільш дієвих при подоланні наркозалежності [9].

Важливим напрямом удосконалення державної політики щодо наркотиків в Україні, окрім іншого, є здійснення профілактичних заходів та лікування наркозалежності, розроблення реабілітаційних програм та необхідність їх вдосконалення. Додаткових досліджень потребують визначення місця і ролі соціальних служб та громадських організацій у наданні допомоги наркозалежним особам, а також розроблення ефективних програм профілактики та освіти серед молоді та формування здорового способу життя як основних напрямів запобігання наркоманії. Успішна реалізація державної політики щодо наркотиків в Україні потребує комплексного міжгалузевого підходу та співпраці між органами влади, громадськими організаціями та міжнародними партнерами.

Список використаних джерел

1. Drugs (psychoactive). *World Health Organization*. URL: https://www.who.int/health-topics/drugs-psychoactive#tab=tab_2 (дата звернення 30.05.2024)
2. Single Convention on Narcotic Drugs. As amended by the 1972 Protocol amending the Single Convention on Narcotic Drugs. *United Nations*. 1961. URL: https://www.unodc.org/pdf/convention_1961_en.pdf (дата звернення 30.05.2024)
3. United Nations Convention Against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances. *United Nations*. 1988. URL: https://sherloc.unodc.org/cld/uploads/res//treaties/definitions/treaty/united_nations_convention_against_illicit_traffic_in_narcotic_drugs_and_psychotropic_substances_1988_html/convention_1988_en.pdf (дата звернення 30.05.2024)
4. Convention on Psychotropic Substances. *United Nations*. 1971. URL: https://www.unodc.org/pdf/convention_1971_en.pdf (дата звернення 30.05.2024)
5. Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, as amended by Protocols No. 11 and 14. 1950. *Council of Europe*. URL: https://www.eods.eu/library/CoE_European%20Convention%20for%20the%20Protection%20of%20Human%20Rights%20and%20Fundamental%20Freedoms_1950_EN.pdf (дата звернення 30.05.2024)
6. Convention for the protection of human rights and dignity of the human being with regard to the application of biology and medicine: convention on human rights and biomedicine (adopted by the Committee of Ministers on 19 November 1996). *Council of Europe Convention of Biomedicine*. 1997. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/9363733/> (дата звернення 30.05.2024)
7. Про схвалення Стратегії державної політики щодо наркотиків на період до 2020 року: розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28 серпня 2013 р. № 735-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/735-2013-%D1%80#Text> (дата звернення 30.05.2024)
8. Проект розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Державної стратегії наркополітики на період до 2030 року та затвердження операційного плану з її реалізації на 2023–2025 роки». 2023. *Газета «Аптека»*. URL: <https://www.apтека.ua/article/671797> (дата звернення 30.05.2024)
9. Звіт щодо наркотичної та алкогольної ситуації в Україні за 2022 рік (за даними 2021 року). *Державна установа «Інститут судової психіатрії Міністерства охорони здоров'я України»*. 2022. URL: <https://cmhmda.org.ua/wp-content/uploads/2023/01/zvit-shhodo-narkotych-noyi-ta-alkogolnoyi-sytuacziyi-v-ukrayini-2022.pdf> (дата звернення 30.05.2024)

Курилько Я.В.

*ОП «Публічне управління та адміністрування», 2 курс
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.е.н., доцент кафедри національної економіки
та публічного управління Федірко Н.В.*

ЕКОНОМІЧНІ САНКЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Сучасні геополітичні виклики, торговельні конфлікти між провідними економіками світу, необхідність протидії транснаціональним загрозам безпеці – все це робить санкції одним із ключових важелів тиску в міжнародних відносинах.

Завданнями у викладенні основного матеріалу є визначити поняття економічних санкцій, визначити види санкцій та їх механізми запровадження, який вони мають вплив на зовнішньоторговельну політику, дослідження застосування на прикладі російсько-української війни.

Економічні санкції — заходи економічного примусу, які використовуються однією чи декількома країнами (або міжнародними організаціями) проти інших країн, груп країн або юридичних та фізичних осіб для зміни їхньої політики чи поведінки [1].

Санкції розглядають як менш витратний та безпечніший спосіб покарати країну-агресора за її порушення міжнародних прав [2]. Вони дозволяють країнам досягати своїх зовнішньополітичних цілей, чинити тиск на інші держави, не вдаючись до відкритого збройного конфлікту, який завжди пов'язаний із величезними людськими та економічними втратами. Це робить їх привабливим варіантом для урядів у ситуаціях, коли відкритий збройний конфлікт є небажаним або непрактичним.

Один із видів економічних санкцій – ембарго. Заборона на експорт товарів із країни та імпорту товарів у країну. Обмеження експорту призводить до втрати валютних надходжень та обмежує можливості імпорту необхідних товарів. Однак ефективність таких санкцій може бути низька для країн, орієнтованих на внутрішнє виробництво та споживання або тих, які через економічну відсталість не є значними експортерами на світовому ринку.

Наступний вид – експортні обмеження. Одне з головних пояснень для введення експортних обмежень полягає у реакції на військові амбіції або агресивні дії певних країн, які можуть загрожувати міжнародній безпеці. Такі санкції можуть включати обмеження постачання зброї, військових технологій та компонентів до країн-агресорів або країн, які підтримують агресивні дії.

Торговельні санкції – передбачають контроль імпорту для певних країн, регіонів чи галузей. Їх основна мета – вплинути на поведінку держави-агресора шляхом обмеження її доступу до зовнішніх ринків. Контроль імпорту здійснюється через запровадження тарифів, квот або інших обмежень на ввезення певних товарів та послуг. Ці заходи можуть торкатися різних секторів економіки – промисловості, сільського господарства, енергетики тощо. Таким чином, торговельні санкції є інструментом економічного тиску, покликаним змусити країну змінити свою політику чи дію.

Замороження активів мають ціль обмежити економічні можливості об'єкта санкцій та спонукати його змінити свою поведінку чи політику. Вони можуть застосовуватись для припинення фінансування терористичних угруповань, недемократичних режимів, що порушують права людини, тощо. Ці заходи можуть серйозно вплинути на фінансове становище об'єкта санкцій та його здатність здійснювати фінансові операції [3].

Економічні санкції мають вагомий вплив щодо реалізації зовнішньоторговельної політики держави. Торговельна політика відображає підхід урядової влади до регулювання міжнародної торгівлі. Вона охоплює закони, нормативні акти та практики, що визначають умови імпорту і експорту товарів та послуг. Інструментами торговельної політики можуть виступати різноманітні правила, мита, квоти та інші обмеження, які застосовуються до товарних потоків, що перетинають кордони держави. Таким чином, торговельна політика регламентує доступ вітчизняного ринку для зовнішніх товарів і послуг, а також можливості для експортерів реалізовувати свою продукцію на зарубіжних ринках.

Запровадження торговельних санкцій здатне спричинити масштабні наслідки для світової торгівлі та функціонування фінансової сфери. Обмежувальні заходи у сфері товарообміну можуть негативно позначитися на діяльності транснаціональних корпорацій, посіяти невизначеність на міжнародних ринках. Фінансові санкції здатні створити перешкоди для доступу до глобальної банківської системи, ускладнити проведення транскордонних розрахунків, підірвати стабільність світових фінансових потоків. Таким чином, торговельні та фінансові санкції є потужним інструментом тиску, проте їх застосування несе ризики для безперебійного функціонування міжнародної торгівлі та фінансів у глобальному масштабі.

На прикладі російсько-української війни можна розглянути, як саме впливають економічні санкції запроваджені Україною та Європейським Союзом.

Санкції проти Російської Федерації почали впроваджувати з 2014 року з початку війни на сході. Візові обмеження та замороження активів – перші санкції, які ввели Європейський союз для деяких російських чиновників та бізнесменів через анексію Криму. Далі поетапно вводили такі санкції як: обмеження на експорт та імпорт товарів, доступ до банків та фінансових капіталів. Наймасштабнішими санкції виявилися у 2022 році, коли почалося повномасштабне вторгнення, тоді країну-агресора відключили від SWIFT-системи, заборони експорт та імпорт енергоресурсів та продовжують вдосконалювати економічні санкції донині [4].

Сукупність таких дій та впливів уже значно вплинула на економіку держави-агресора. Насамперед миттєво це відбилося на курсі національної валюти РФ. Якщо на початку 2022 р. один долар США коштував приблизно 75 російських рублів, то 11 березня 2022 р. він сягнув позначки майже 120 руб. При цьому в приватних установах, що займаються обміном валют, обмінний курс сягав 300 руб. за 1 дол. США.

Падіння рубля до історичного мінімуму та вихід з ринку значної кількості компаній, які виробляють різноманітну продукцію, підштовхнуло інфляційні процеси в Російській Федерації, які досягли за останні 7 років. Попит на широкий асортимент товарів, від основних продуктів харчування до автомобілів, різко зріс через очікування подальшого зростання цін [5].

Економічні санкції залишаються актуальним і потужним інструментом зовнішньополітики, який дозволяє державам чинити тиск на інші країни, не вдаючись до відкритого збройного конфлікту. Запровадження економічних санкцій має значний вплив на зовнішньоторговельну політику держави, оскільки вони регулюють доступ на внутрішній ринок імпортованих товарів і послуг, а також можливості для експортерів. Разом з тим, широкомасштабні санкційні режими несуть ризики для стабільності глобальних товарних та фінансових потоків. Приклад санкцій проти Росії у відповідь на війну в Україні демонструє їхню здатність завдати нищівного удару по економіці країни-агресора (девальвація валюти, інфляція, дефіцити товарів). Проте навіть такі безпрецедентні заходи не привели поки-що до зміни російської політики.

Таким чином, економічні санкції залишаються важливим, хоча й не завжди ефективним інструментом тиску, застосування якого вимагає ретельного аналізу потенційних наслідків для глобальної економічної системи.

Список використаних джерел

1. Українська Вікіпедія. Економічні санкції. URL: https://uk.m.wikipedia.org/wiki/Економічні_санкції(дата звернення 30.05.2024)
2. Панченко В. Г. Економічні санкції як інструмент зовнішньої політики в контексті реалізації національних інтересів. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/17_2017/4.pdf. с.11 (дата звернення 30.05.2024)
3. Кравченко В. Види економічних санкцій. URL: <https://livingfo.com/vydy-ekonomichnykh-sanktsij/>.
4. Міжнародні санкції щодо РФ з (2014). URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Міжнародні_санкції_щодо_Росії_\(з_2014\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Міжнародні_санкції_щодо_Росії_(з_2014)) (дата звернення 30.05.2024)
5. Гавриленко Н.М. Вплив санкцій на економіку Російської Федерації. URL: <D1E0EDEAF6B3BF2E696E6464> (niss.gov.ua). с.2 (дата звернення 30.05.2024)

МЕХАНІЗМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОСВІТИ

Одним з ключових аспектів, який привертає увагу дослідників у науковій літературі, є методологія стратегічного планування, яка не завжди ефективно впроваджуються в управлінську практику освітнього сектору. Наприклад, відсутність зв'язку між стратегічними державними цілями в освіті та конкретними програмами реалізації освітніх інновацій може стати перешкодою у досягненні бажаних результатів [1, ст. 179].

11 березня 2024 року було представлено “Стратегічний план діяльності Міністерства освіти і науки України до 2027 року”. Він є дуже важливим документом, який визначає 9 стратегічних пріоритетів та цілей міністерства на найближчі роки. Його розроблено в умовах військової агресії РФ проти України та геополітичних викликів, відповідальності перед європейськими стандартами та виконання цілей сталого розвитку.

План стратегії базується на концепції майбутньої освіти і науки, державних програм та відгуках громадських консультацій, що включали думки експертів освіти і науки. Він охоплює зміни в освіті, ролі вчителів і дослідників, управління освітнім процесом, а також розвиток керівництва в освітній сфері. У центрі цих змін закладена – людина, а основною метою є створення освітньої системи, спрямованої на розвиток потенціалу кожної особистості на всіх етапах життя та гнучкість у змінах [2]. Освіта стає ключовим фактором для економічного зростання і розвитку людського капіталу країни, а наука – рушійною силою інновацій і технологічного прогресу для залучення інвестицій і міжнародного співробітництва.

Стратегічний план включає в себе дев'ять пріоритетів, які охоплюють основні аспекти діяльності міністерства:

- освіта дітей раннього та дошкільного віку;
- реформа “Нова українська школа”;
- концепція позашкільної освіти;
- трансформація професійної освіти;
- якісна вища освіта;
- розвиток науки та інновацій;
- європейська інтеграція України у сферах освіти і науки;
- цифрова трансформація освіти і науки;
- підтримка й супровід осіб з особливими освітніми потребами та осіб, що потребують підтримки в освітньому процесі.

Детальний план розписаний на сайті Міністерства освіти і науки України та називається “Освіта переможців” [3].

Ще одним важливим аспектом є фінансування освіти в Україні. Він є складним та багатограним процесом, який включає різні джерела та механізми. Основні напрямки фінансування освіти включають державний бюджет, місцеві бюджети, інвестиції з позабюджетних джерел, а також міжнародну допомогу та співфінансування з боку громадських організацій та бізнесу.

Для того, щоб зрозуміти систему планування видатків на освіту зі зведеного бюджету України з 2019 по 2024 рік проаналізуємо показники їх виконання на рис. 1.

Протягом періоду з 2019 по 2021 роки спостерігається невеликі зміни у частці видатків на освіту у загальній структурі бюджету України. Однак, у 2020-му році помітно, що показник зменшився на 1, 62 % в порівнянні з 2019-м роком, причиною таких змін став період пандемії COVID-19. Також, можемо помітити, що на період 2022-го року, а саме під час воєнних дій на території України видатки на освіту значно скоротилися на 7,42 % менше, ніж у 2021-му році, а

у 2023-му році вони зменшилися ще на 2,6 % в порівнянні з 2022-м роком. Це можна пояснити невикористаними коштами, виділеними для закладів освіти, які опинилися у зоні бойових дій. У 2024-му році бачимо, що показник вже значно виріс на 1,34 % порівнюючи з показником 2023-м роком, враховуючи те, що рік ще не закінчився.

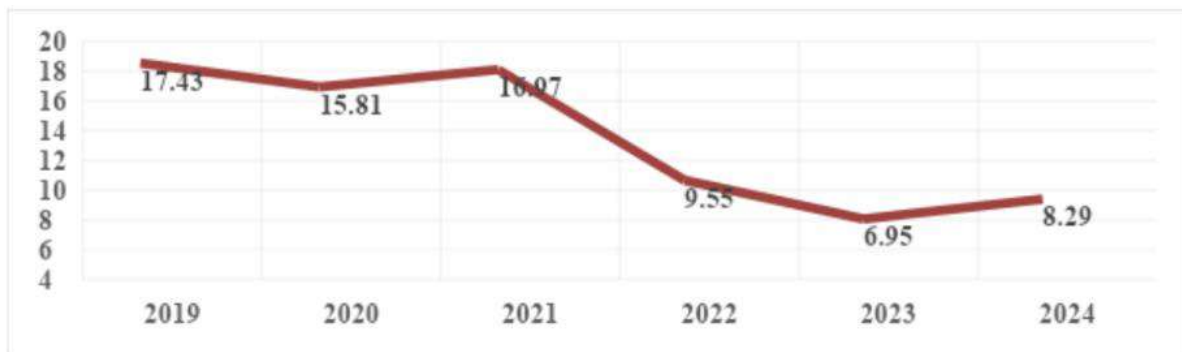

Рис. 1. Динаміка частки видатків у загальних видатках зведеного бюджету України з 2019 по 2024 р. р., %

Джерело: розроблено автором на основі [4]

Було розглянуто динаміку забезпечення фінансовими ресурсами освітньої сфери за рахунок місцевого та державного бюджетів у період з 2021 до 2023 року (рис. 2). Проаналізовані дані вказують на те, що фінансування з місцевих бюджетів є більшим у порівнянні з державними коштами. Причиною цього є те, що місцеві органи влади мають більшу можливість прямого контролю над розподілом коштів і можуть більше ефективно враховувати освітні потреби та пріоритети конкретного регіону. Також, місцеві бюджети мають додаткові джерела доходів, наприклад, збір податків.

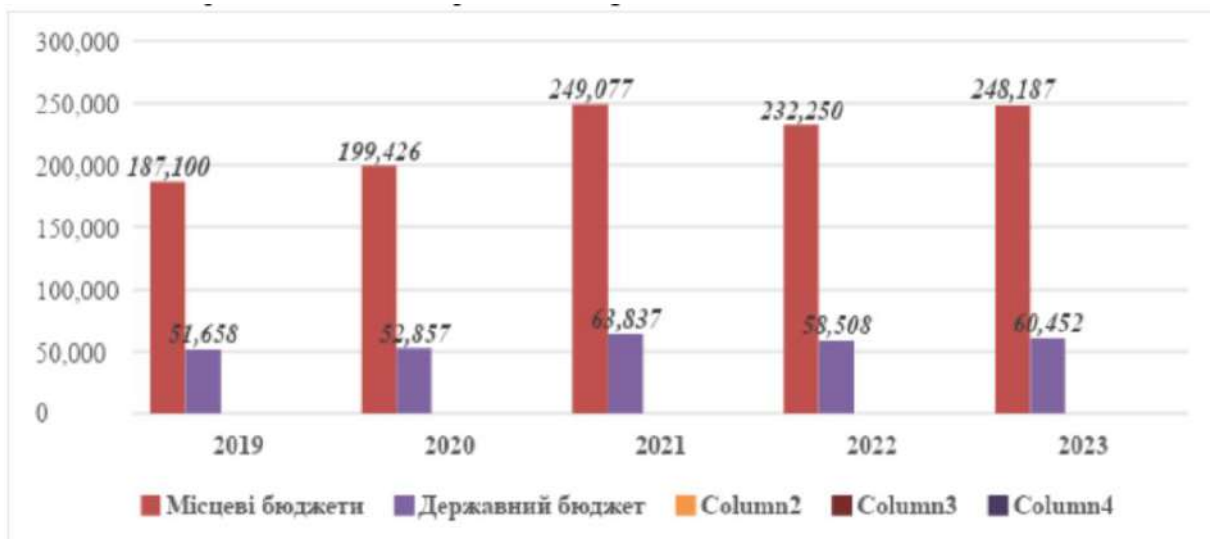

Рис. 2. Фінансове забезпечення освіти за рахунок коштів місцевих та державного бюджетів України з 2019 по 2023 роки, млн грн

Джерело: розроблено автором на основі [4]

Протягом періоду з 2021 по 2023 рік спостерігається зростання фінансового забезпечення освітньої сфери за рахунок як місцевих, так і державних бюджетів. За цей період сума кош-

тів, виділених з місцевих бюджетів на освіту, зросла з 187,1 млрд грн у 2019 році до 248,187 млрд грн у 2023 році, що свідчить про позитивну тенденцію в інвестуванні в освіту на рівні місцевої громади. З іншого боку, фінансування з державного бюджету також збільшилось з 51,658 млрд грн у 2019 році до 60,452 млрд грн у 2023 році. Такі дані свідчать про загальний позитивний тренд у забезпеченні фінансовими ресурсами освітньої сфери, що може вказувати на зростання уваги до освіти як на місцевому, так і національному рівні за цей період.

Незважаючи на конфлікт з рф, Державна служба якості освіти України не припинила процес сертифікації педагогічних працівників відповідно до постанови Кабінету Міністрів “Про затвердження Положення про сертифікацію педагогічних працівників” [5] початкових шкіл (табл. 1).

Таблиця 1

Статистика сертифікації педагогічних працівників ЗЗСО у 2022 – 2023 рр.

Рік проведення сертифікації	Етапи сертифікації	Учителі початкових класів ЗЗСО, осіб		
		Гранична чисельність	Кількість зареєстрованих	Охоплено сертифікацією
2022	I етап	2500	1984	1855
	II етап			1326
	III етап			1317
2023	I етап	1500	1386	1344
	II етап			921
	III етап			911

Джерело: розроблено автором на основі [6, с. 26].

Аналізуючи надані дані, стає зрозумілим, що у 2022 році сертифікація вчителів початкових класів ЗЗСО відбувалась на трьох етапах. Перший етап зареєстрував 1 984 вчителів, але лише 1855 з них було піддано сертифікації через досягнення максимальної чисельності. На другому та третьому етапах кількість зареєстрованих вчителів скоротилась до 1326 та 1317 відповідно, але охоплення сертифікацією залишилося майже на тому ж рівні.

У 2023 році максимальна чисельність зменшилась до 1500 осіб, а кількість зареєстрованих вчителів склала 1 386 на першому етапі. Однак на другому та третьому етапах кількість зареєстрованих вчителів була меншою, ніж у попередньому році, але більша частка з них успішно пройшла сертифікацію. Це свідчить про більш ефективну організацію процесу в 2023 році.

У 2022 році через воєнний стан сертифікація була перенесена з квітня на серпень. У 2023 році, згідно з новим наказом МОН, сертифікація тривала з січня до лютого, а для самооцінювання педагогічної майстерності використовувалася інформаційно-аналітична система Evalued. Також у цьому році було розширено коло учасників сертифікації на вчителів математики та української мови й літератури базового циклу загальної середньої освіти.

У жовтні 2023 року Кабмін зареєстрував у Верховній Раді законопроект про реформу вищої освіти в Україні. Наразі він прийнятий за основу. Документ передбачає, що студентам нададуть право змінювати спеціальність після першого-другого курсів, контрактники зможуть обирати тривалість навчання, заочну форму замінить дистанційна. МОН очікує, що закон може набути чинності з наступного навчального року. Законопроект «Про індивідуальні освітні траєкторії» вплине на вступ та вступників у виші у 2024–2025 навчальному році [7].

Крім того, заклади вищої освіти матимуть більшу автономію – вони зможуть формувати власні інструменти досягнення встановлених стандартом компетентностей на нерегульова-

них спеціальностях. Натомість для регульованих спеціальностей (наприклад, право, медицина, правоохоронна діяльність тощо) детально визначені вимоги до компетентностей та результатів навчання і навіть назви відповідних освітніх програм.

Список використаних джерел

1. Хитько М. М. «Стратегічне планування в освіті» як поняття державного управління. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Державне управління. 2020. Т. 31, № 60. С. 176–181. URL: <https://doi.org/10.32838/2663-6468/2020.2/29> (дата звернення: 18.04.2024).
2. Стратегічний план діяльності Міністерства освіти і науки України до 2027 року : від 11.03.2024 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/prezentovano-stratehichnyi-plan-diialnosti-ministerstva-osvity-i-nauky-ukrainy-do-2027-roku> (дата звернення: 18.04.2024).
3. Освіта переможців. Стратегічний план діяльності Міністерства освіти і науки України до 2027 року. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/Strateh.plan.diyalnosti.MON.do.2027.roku.pdf> (дата звернення: 18.04.2024).
4. Державний веб-портал бюджету для громадян. Open budget. URL: <https://open-budget.gov.ua/?month=12&year=2019&budgetType=CONSOLIDATED> (дата звернення: 19.04.2024).
5. Про затвердження Положення про сертифікацію педагогічних працівників: Постанова Каб. Міністрів України від 27 грудня 2018 р. № 1190: станом на 04 бер. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1190-2018-p#Text> (дата звернення 21.04.2024).
6. Освіта і наука України в умовах воєнного стану. Інформаційно-аналітичний збірник. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna_%20serednya/serpneva-konferencia/2023/22.08.2023/Inform-analytic.zbirn-Osvita.v.umovah.voyennogo.stanu-vykl.rozv.povoyen.perspekt.22.08.2023.pdf (дата звернення: 20.04.2024).
7. Тарасовський Ю. Кількість університетів має скоротитися втричі. Заступник міністра освіти розповів про реформу вищої освіти – Forbes.ua. URL: <https://forbes.ua/news/kilkist-universitetiv-mae-skorotitsya-vtrichi-zastupnik-ministra-osviti-rozpoviv-pro-reformu-vishchoi-osviti-16012024-18523> (дата звернення: 22.04.2024).

Медвідь О.І.

*ОП «Державна політика та публічне управління», 1 курс магістратури
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.е.н., доцент кафедри національної економіки
та публічного управління Федріко Н.В.*

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану важливо, щоб органи публічної влади ефективно та оперативно інформували громадян про ситуацію, надавали рекомендації та інструкції для збереження безпеки та збалансованого функціонування суспільства, а також щоб зберегти довіру громадян до владних органів, зменшити паніку та спрямувати їхню увагу на спільні дії для подолання кризової ситуації. Інформаційно-комунікативна діяльність є важливою для координації дій між різними структурами, щоб ефективно реагувати на загрози та координувати гуманітарну допомогу, медичне обслуговування та інші необхідні заходи. Під час воєнного конфлікту існує загроза інформаційної війни, дезінформації та пропаганди, тому владні органи повинні бути готові до цього, забезпечуючи доступ до достовірної інформації та протидіючи

спробам маніпуляції громадською думкою. З огляду на потребу забезпечення протидії інформаційним ризикам метою дослідження є визначення особливостей здійснення інформаційно-комунікативної діяльності органами публічної влади в умовах воєнного стану.

Успішний розвиток держави залежить від ефективної інформаційно-комунікативної політики органів публічної влади з громадськістю, бізнесом, представниками некомерційних організацій тощо. Початок повномасштабної війни в Україні через вторгнення РФ стало ще одним випробуванням для територіальних громад та їх населення, яке постраждало від окупації, руйнування інфраструктури внаслідок ракетних обстрілів, масової міграції, втрати робочих місць та інших факторів. Подальше відновлення постраждалих територій внаслідок війни можливе лише за умови побудови ефективної інформаційно-комунікативної політики. На думку М. Волосяк та Ю. Богач, «ключовим аспектом нових комунікаційних стратегій є спільне визначення цінностей і можливостей активної участі населення України в процесі прийняття рішень, що впливають на їхнє життя» [1, с. 86].

Дослідник Є. Павленко у своїх працях зазначає, що «інформаційно-комунікаційна політика органів публічної влади – це усвідомлена діяльність або бездіяльність даних органів та інших учасників комунікативних процесів, спрямована на запобігання або вирішення конкретних проблем, пов'язаних з їхнім функціонуванням та повноваженнями, шляхом використання різноманітних комунікативних методів» [5, с. 91].

Згідно з наведеними визначеннями можна констатувати, що головна мета інформаційно-комунікативної діяльності органів публічної влади полягає в підвищенні довіри громадян до діяльності влади на всіх рівнях. У мирний час ефективна інформаційно-комунікативна діяльність сприяє розвитку громад і територій, а у воєнний час високий рівень довіри до влади є основою стабільності та безпеки в суспільстві.

Таблиця 1

Виклики, цілі та інструменти інформаційно-комунікативної діяльності органів публічної влади в умовах війни

Виклики	Цілі	Інструменти
ІПСО та пропаганда	Підвищити обізнаність населення з метою уникнення маніпуляцій	Підвищення медіа грамотності населення
Недовіра до влади зі сторони суспільства	Підвищення довіри до органів публічної влади	Максимальна відкритість та присутність у медіа представників органів влади
Розхитування єдності суспільства	Підвищити стійкість суспільства	Регулярні медіа заходи щодо спростування дезінформації, цілісні інформаційні компанії із залученням експертів та представників влади

Джерело: сформовано автором.

Під час кризових ситуацій, таких як повномасштабна війна, важливо, щоб органи публічної влади мали кризову комунікативну стратегію, яка включає план реагування на кризову ситуацію, основні канали спілкування, а також групи реагування та ін.

Дослідження показують, що значна частина українців під час війни отримує інформацію від органів публічної влади саме через соціальні мережі. Індекс медіа-грамотності за 2020-2022 рр. показав, що в Україні у 2,5 разу зросла кількість осіб, які споживають суспільно-політичний контент у месенджерах (з 19 % до 49 %). Також збільшилася цільова аудиторія соціальних медіа з 50 до 61 %, а користувачів інформаційних Інтернет-ресурсів – з 24 % до 32 %. Національний телемарафон «Єдині новини» переглядає 41 % українців [3].

Результати даного дослідження також показали, що протягом 2022 року збільшилася кількість населення, яке довіряє саме органам публічної влади як першоджерелу інформації

про події, пов'язані з військовим станом. Найбільший рівень довіри серед українців викликають інтерв'ю з очевидцями подій (55 %), посилення на українські органи влади (43 %) та офіційні повідомлення, розміщені на Інтернет-ресурсах урядових інституцій (29 %) [3].

Під час війни ще одним важливим інструментом комунікації між органами публічної влади та громадськістю стала цифрова платформа «Дія», яка надає можливість людям, що постраждали від війни, отримати високоякісні адміністративні послуги та фінансову допомогу (наприклад, на відновлення житла) в режимі онлайн [2].

Зовнішня інформаційно-комунікативна діяльність органів публічної влади в умовах воєнного стану в свою чергу повинна бути спрямована на формування позитивного іміджу не лише владних установ, а й всієї держави. На думку Л. Кочубея, «органи влади мають якнайкраще представляти країну на міжнародній арені, щоб забезпечити правильну репутацію. Під час повномасштабної війни увага ЗМІ до владних структур зростає, тому важливо, щоб вони мали антикризову стратегію для оперативного реагування. Кризові ситуації можуть створювати напруженість серед населення та політичну нестабільність, що впливає на рівень довіри до органів публічної влади» [4, с. 155–156].

Ще один напрям інформаційно-комунікативної діяльності органів публічної влади орієнтований на ефективну внутрішню комунікацію в межах публічної служби під час воєнного стану. Ціль – забезпечити психологічний комфорт та координацію роботи публічних службовців, уникнути внутрішніх криз та оптимізувати процеси. Для цього використовуються кризові регламенти та навчальні програми, які передбачають тренінги та консультації з психології та кризової комунікації.

Інформаційно-комунікативна діяльність органів публічної влади на рівні територіальних громад повинна сприяти співпраці з громадськістю, представниками бізнесу, громадських та волонтерських організацій, а також внутрішньо переміщеними особами.

Дослідження особливостей здійснення інформаційно-комунікативної діяльності органами публічної влади в умовах воєнного стану доводить, що основним завданням комунікаційної політики під час війни є надання можливості громадянам впливати на процеси прийняття рішень у державі. Оскільки соціальні мережі та месенджери стають основним каналом комунікації між владою та громадськістю, то важливо впроваджувати механізми подальшого вдосконалення інформаційно-комунікативної діяльності органів публічної влади в онлайн середовищі.

Список використаних джерел

1. Волосяк М., Богач Ю. Локальна комунікаційна політика в умовах воєнного стану та післявоєнної відбудови. *Актуальні проблеми менеджменту та публічного управління в умовах війни та післявоєнної відбудови України* : матеріали доп. Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю [Тернопіль, 31 трав. 2022 р.]. Тернопіль : ЗУНУ, 2022. С. 86–88.
2. Єдиний портал Державних послуг «Дія». URL: <https://diia.gov.ua/> (дата звернення 30.05.2024)
3. Індекс медіа-грамотності українців: 2020-2022 pp. URL: <https://detector.media/infospace/article/210209/2023-04-18-indeks-mediagramotnosti-ukraintsiv-2020-2022-kоротka-prezentatsiya/> <https://diia.gov.ua/> (дата звернення 30.05.2024)
4. Кочубей Л. Медіа-репутація органів державної влади в Україні: антикризовий інструментарій. *Український інформаційний простір*. 2020. № 2(6). С. 152–168. [https://doi.org/10.31866/2616-7948.2\(6\).2020.219845](https://doi.org/10.31866/2616-7948.2(6).2020.219845) <https://diia.gov.ua/> (дата звернення 30.05.2024)
5. Павленко Є. М. Державна комунікативна політика та комунікативна політика органів державної влади: співвідношення понять. *Теорія та практика державного управління*. 2019. Вип. 3. С. 86-94. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2019_3_12 <https://diia.gov.ua/> (дата звернення 30.05.2024)

ВІДНОВЛЕННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В УКРАЇНІ НА ЗАСАДАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Незважаючи на численні виклики, Україна впевнено просувається вперед у своїх зусиллях з модернізації та покращення інфраструктури, енергоефективності та екологічної стійкості. Однак спалах збройного конфлікту у 2022 році значно ускладнив ці зусилля та відкинув назад значну частину досягнутого прогресу. Вкрай важливо, щоб громадяни підтримали Україну в її зусиллях подолати ці виклики та продовжити рух шляхом прогресу. Міністерство енергетики визнає [1], що необхідні термінові заходи для підтримки критичної інфраструктури, зокрема: її ефективність, нешкідливість для навколишнього середовища, залучення підтримки від держав партнерів.

Енергетична інфраструктура в Україні внаслідок російських збройних атак майже повністю зруйнована. Станом на початок 2024 року прямі збитки завдані українській енергетиці складають \$9 млрд. Вартість пошкоджених об'єктів розраховується на основі первісної балансової вартості основних фондів, вартості поточного ремонту та вартості відновлення (ринкової вартості зруйнованих об'єктів).

Найбільше інформації про втрати, пов'язані з енергетикою, надали Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України та Міністерство енергетики України. Для оцінки втрат на окремих великих об'єктах застосовуються індивідуальні підходи з використанням інформації з відкритих джерел, від власників та керівників підприємств, центральних органів виконавчої влади. Через значну небезпеку поширення інформації про конкретні пошкодження ключових об'єктів інфраструктури під час конфлікту, дані про пошкодження об'єктів енергетики були отримані в узагальненому вигляді та з відкритих джерел [2].

На рис. 1 представлено збитки, які зазнала Україна під час війни у сфері енергетики.

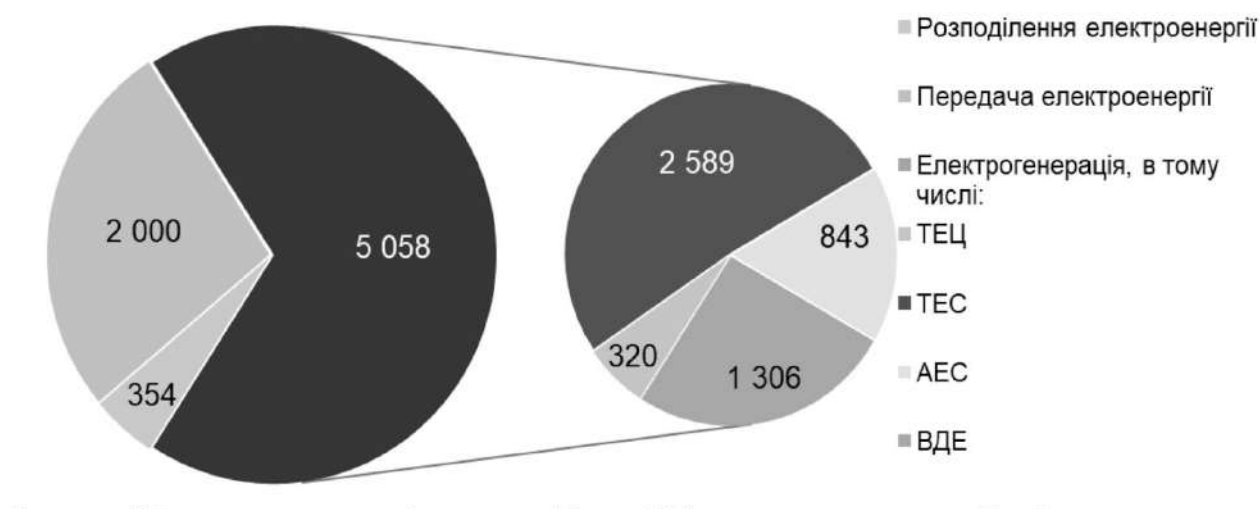

Рис. 1. Прямі інфраструктурні збитки
об'єктам електроенергетики України, млн дол. США

Джерело: [2].

Згідно з публічними заявами Прем'єр-міністра України та Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури, з початку повномасштабного вторгнення постраждали всі підконтрольні Україні теплові електростанції (ТЕС), гідроелектростанції (ГЕС) та 18 теплоелектроцентралей (ТЕЦ) [3]. Компанії з відновлюваної енергетики можуть зазнати величезних збитків. За даними Energy Charter Secretariat [4], 13 % потужностей сонячної генерації знаходяться на окупованих територіях, причому 8 % пошкоджені або зруйновані; приблизно 80 % потужностей вітрової генерації окуповані, причому частина з них постраждала від обстрілів; 2 % потужностей біоенергетики знаходяться під окупацією, причому щонайменше чотири біогазові установки зруйновані. Багато областей України і сьогодні залишається без світла та води. Об'єкти зеленої енергетики на тимчасово окупованих територіях зупинили свою роботу через низку факторів, таких як пошкодження підстанцій та мереж, обстріли, викрадення обладнання окупантами та відсутність доступу до електростанцій.

Пріоритети Європейського зеленого курсу мають стати ключовими цілями для післявоєнного відновлення України, що включає декарбонізацію та модернізацію економіки, чисте промислове виробництво, збереження біорізноманіття та перехід до сталого сільського господарства.

Згідно зі стратегією розвитку ЄС «European Green Deal» до 2050 року Європейський союз планує перейти на зелену енергетику. На виробництво та використання енергії припадає понад 75 % викидів парникових газів у ЄС. Тому декарбонізація енергетичної системи ЄС має вирішальне значення для досягнення кліматичних цілей до 2030 року та довгострокової стратегії ЄС щодо досягнення вуглецевої нейтральності до 2050 року. Тож Україна у післявоєнний період має мати собі на меті все, щоб удосконалити свою енергетичну систему та зменшити кількість шкідливих викидів у повітря.

Оскільки Україна планує вступати в ЄС, влада нашої держави повинна переходити на європейські засади функціонування енергетики. Наразі, Україна вже здійснює імплементацію цілей сталого розвитку. Зелена економіка України має бути спроектована таким чином, щоб бути максимально екологічною, надаючи пріоритет низьковуглецевим, енергоефективним рішенням, які не шкодять природі. Для забезпечення сталого майбутнього необхідно зробити акцент на просуванні ефективного та чистого виробництва, а також збалансованого споживання. Розвиток повинен керуватися ключовими принципами, включаючи спільну відповідальність, інновації, співпрацю, солідарність, гнучкість і взаємозалежність, які допоможуть створити більш інклюзивне і суспільство об'єднані спільними цілями.

Близько чверті електроенергії в Україні вироблялося з викопних видів палива, а на частку сонячної, вітрової та гідроенергетики разом узятих припадало 15 % [4]. Водночас, існує великий потенціал для розвитку відновлюваної енергетики, особливо сонячної, яка виробляла лише 5 % електроенергії в Україні, і вітрової, на яку припадало близько 1 %. Сонячна енергія може забезпечувати децентралізоване енергопостачання, що має вирішальне значення в часи нестабільності електромереж, спричиненої конфліктами, подібними до конфлікту з Росією. Поточні зусилля зі встановлення сонячних панелей і батарей в українських містах для забезпечення електроенергією таких важливих об'єктів, як лікарні та водонасосні станції, демонструють як негайне реагування на надзвичайні ситуації, так і довгострокові інвестиції в стійкість життєво важливої інфраструктури. Україна має потенціал для виробництва 30 % біометану в Європі та сприятливі умови для розвитку сонячних електростанцій. Вона також може похвалитися одним з найвищих потенціалів вітрогенерації, включаючи офшорні ресурси. За даними Світового банку, лише морський вітроенергетичний потенціал України становить 251 ГВт. Інститут відновлюваної енергетики Національної академії наук України підрахував, що загальний технічний потенціал відновлюваної енергетики країни становить 874 ГВт [5].

Приблизна відбудова енергетичної інфраструктури на 2023 рік становила приблизно 411 млрд дол., за підрахунками The World Bank [6]. Країни-партнери надають Україні гранти та

інвестиції, які у перспективі перетворять безпрецедентні витрати на можливість «озеленити» економіку, яка була однією з найбільш енерго- та вуглецевоємних у Європі, поставивши Україну на шлях інтеграції до Європейського Союзу та досягнення глобальних кліматичних цілей. Україна має можливість брати участь і процвітати в економіці Європейського Союзу, яка відповідає ініціативі «Fit for 55», за умови досягнення міжгалузевих цілей декарбонізації, які відображають всеохоплюючий підхід «Зеленого курсу» ЄС протягом усього процесу відновлення.

Відновлення енергетичної інфраструктури України шляхом сталого розвитку є життєво важливим для гарантування енергетичної безпеки та економічної стабільності країни. Незважаючи на значні руйнування, спричинені війною, Україна має величезний потенціал для розвитку відновлюваних джерел енергії, які можуть допомогти зменшити залежність від викопних видів палива та викиди парникових газів.

Інтеграція з європейською енергетичною мережею, а також дотримання принципів Європейського зеленого курсу надають нові шанси для модернізації енергетичного сектору. Залучення іноземної допомоги, грошей і технологій має вирішальне значення для ефективної реабілітації та переходу до більш сталої та екологічно чистої енергетики.

Зосередження на ефективному та чистому виробництві, інноваціях та співпраці дозволить Україні не тільки відновити зруйновану інфраструктуру, але й зробити вагомий внесок у глобальні кліматичні цілі. Сталий розвиток енергетичного сектору сприятиме економічному зростанню та добробуту громадян, забезпечуючи надійне та екологічно безпечне енергопостачання для майбутніх поколінь.

Список використаних джерел

1. Для відновлення після атак: Велика Британія внесе до Фонду підтримки енергетики 23 мільйони євро. URL: <https://mev.gov.ua/novyna/dlya-vidnovlennya-pislya-atak-velyka-brytaniya-vnese-do-fondu-pidtrymky-enerhetyky-23> (дата звернення 30.05.2024)
2. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії Росії проти України станом на початок 2024 року Квітень 2024. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/04/01.01.24_Damages_Report.pdf (дата звернення 30.05.2024)
3. Метою ударів ворога по енергетиці є знищення маневрової генерації, – Герман Галущенко. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/metoiu-udariv-voroha-po-enerhetytsi-ie-znyshchennia-manetrovoi-heneratsii-herman-halushchenko> (дата звернення 30.05.2024)
4. 4.Ukrainian energy sector evaluation and damage assessment – V (as of December 20, 2022). Cooperation for Restoring the Ukrainian Energy Infrastructure project. Task Force. URL: https://www.energycharter.org/fileadmin/DocumentsMedia/Occasional/2022_12_20_UA_sectoral_evaluation_and_damage_assessment_Version_V.pdf (дата звернення 30.05.2024)
5. Romanko S., Wiatros-Motyka M. Ukraine: renewable energy, war and reconstruction. Social Europe 2023 <https://www.socialeurope.eu/ukraine-renewable-energy-war-and-reconstruction>
6. Second Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA2) : February 2022 – February 2023. URL: <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/099184503212328877/p1801740d1177f03c0ab180057556615497> (дата звернення 30.05.2024)
6. Fit for 55. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/green-deal/fit-for-55/> (дата звернення 30.05.2024)

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ РЕГУЛЮВАННЯ ОБІГУ РОСЛИН РОДУ КОНОПЛІ (CANNABIS) В МЕДИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

В останні роки підвищився інтерес до медичного використання коноплі (медичної марихуани) через її власні властивості для допомоги в лікуванні різних захворювань. В зв'язку з цим, зростає популярність медичного використання коноплі, при цьому важливо розробити систему контролю якості та безпеки продуктів на основі коноплі. З кожним роком все більше країн легалізують медичне використання коноплі, що створює потребу в удосконаленні організаційно-правового регулювання цієї галузі для впровадження передового досвіду та найкращих практик.

Враховуючи наведене, слід звернутися до світового досвіду регулювання обігу рослин роду коноплі (cannabis) в медичній діяльності.

Один із успішних прикладів з цього питання можна назвати – розроблення спеціальної програми з контролю медичного канабісу в Європі, зокрема Національна програма з медичного вживання канабісу в Чехії, яка була запроваджена в 2013 році і призначена для пацієнтів, які страждають від різних медичних станів, включаючи хвороби нервової системи, паліативну опіку та онкологічні захворювання. Таким чином, медичний канабіс дозволений для продажу через чеські аптеки за рецептом починаючи з 2013 року [1], при цьому, рецепт на медичний канабіс дійсний протягом шести місяців.

Головною метою цієї програми є забезпечення легального доступу до медичного канабісу та його продуктів для пацієнтів, які цього потребують. Для отримання дозволу на використання медичного канабісу, пацієнт повинен звернутися до свого лікаря та отримати рекомендацію. Після цього, пацієнт подає документи до Національної комісії з медичного вживання канабісу з метою отримання дозволу на використання. Слід зазначити, що пацієнти можуть отримати вироблені з канабісу продукти, такі як олії, екстракти та капсули. Програма контролюється національними органами здоров'я та вимагає строгого дотримання правил щодо використання та постачання медичного канабісу.

Ця програма є яскраво демонструє приклад використання спеціальної програми з контролю медичного канабісу в Європі, але кожна країна має власні правила та процедуру регуляції щодо медичного вживання канабісу.

Велика Британія має строгі закони щодо використання, виробництва і постачання медичного канабісу [2]. Наразі використання канабісу в медичних цілях дозволяється тільки за рецептом лікаря та при наявності спеціального ліцензійного дозволу. У 2018 році Велика Британія запустила програму лікування медичним канабісом, яка дозволяє отримати доступ до препаратів на основі канабісу для хворих, у яких інші методи лікування не дають результатів. Однак, доступність до медичного канабісу все ще залишається обмеженою.

Слід зазначити, що Агентства з медичного канабісу здійснюють свою діяльність у декількох країнах Європи, зокрема Нідерландах, Швейцарії, Німеччині, Італії, Іспанії, Чехії, Португалії та ін. В деяких країнах, таких як Австрія, Бельгія, Данія, Фінляндія, Франція, Греція та Латвія, канабіс в медичних цілях регулюється на законодавчому рівні. При цьому кожній країні правила і умови використання медичного канабісу можуть відрізнятися.

Медичне застосування канабісу може стосуватися широкого кола препаратів, які містять різний склад та різноманітні способи введення/потрапляння в організм людини, що потребує розроблення законодавства та внесення змін до чинних нормативно-правових актів.

Так, в Україні в грудні 2023 року прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо державного регулювання обігу рослин роду коноплі (*Cannabis*) для використання у навчальних цілях, освітній, науковій і науково-технічній діяльності, виробництва наркотичних засобів, психотропних речовин і лікарських засобів з метою розширення доступу пацієнтів до необхідного лікування», який вводиться в дію 16 серпня 2024 року [3], яким зокрема внесено зміни до Закону України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори» [4] в частині понятійно-категорійного апарату щодо досліджуваного питання та зазначено, що рослини роду коноплі використовуються для виробництва (виготовлення) лікарських засобів і включені до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів [5].

Таким чином, Україна зробила перші кроки щодо легалізації медичного використання коноплі. Необхідно здійснити заходи щодо розроблення значної частини підзаконних нормативно-правових актів та внесенні змін до чинних. Потребують також врегулювання питання щодо забезпечення контролю якості та безпеки лікарських засобів (продуктів) роду коноплі, зокрема посилення контролю за використанням таких препаратів при замісній підтримувальній терапії (ЗПТ).

При цьому, слід зазначити, що основне завдання ЗПТ це ефективне, доступне, якісне лікування, з одного боку, та контроль діяльності з обігу наркотичних, психотропних і прекурсорів, діяльності, яка має високі ризики та загрози національній безпеці держави та, безпосередньо, загрозу життю та здоров'ю людини, з іншого боку. Важливим є запровадження державного контролю персонального проходження пацієнтами курсу ЗПТ шляхом створення персоналізованого реєстру таких пацієнтів, що виключить можливість одній і тій самій особі отримання таких препаратів у декількох закладах охорони здоров'я.

Окрім того, потребує внесення змін до наказу МОЗ № 200 «Порядок проведення замісної підтримувальної терапії осіб з психічними та поведінковими розладами внаслідок вживання опіоїдів» в частині чіткого визначення алгоритму, обмежень та суб'єктів діяльності, які працюють з діагнозом залежності від опіоїдів згідно з МКХ-10: F11.2 «Синдром залежності», а також необхідно зняти мораторій на проведення перевірок з обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів.

Список використаних джерел

1. Shane MacGuill, Dmitrij Gerok. Key Trends for Cannabis in Czech Republic: New Opportunities in 2023. Euromonitor International. 2023. URL: <https://www.euromonitor.com/article/key-trends-for-cannabis-in-czech-republic-new-opportunities-in-2023> (дата звернення 30.05.2024)

2. Treating chronic pain. 2023. URL: <https://celadonpharma.com/clinical-trials/> (дата звернення 30.05.2024)

3. Про внесення змін до деяких законів України щодо державного регулювання обігу рослин роду коноплі (*Cannabis*) для використання у навчальних цілях, освітній, науковій та науково-технічній діяльності, виробництва наркотичних засобів, психотропних речовин та лікарських засобів з метою розширення доступу пацієнтів до необхідного лікування: Закон України від 21 грудня 2023 року № 3528-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3528-20#Text> (дата звернення 30.05.2024)

4. Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори: Закон України від 15 лютого 1995 року № 60/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/60/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 30.05.2024)

5. Про затвердження переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів: постанова Кабінету Міністрів України від 6 травня 2000 р. № 770. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/770-2000-%D0%BF#n11> (дата звернення 30.05.2024)

РОЛЬ ІТ ІНДУСТРІЇ ДЛЯ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

ІТ у воєнний час стала чи не єдиною галуззю економіки, яка продовжує розвиватись, створювати нові робочі місця, реалізувати нові проєкти, залучати інвестиції. І хоч повномасштабна війна вплинула на всі сфери економіки. ІТ-галузь продовжує бути опорою України і в майбутньому може стати одним з головних драйверів розвитку.

За підсумками десяти місяців 2022, галузь зросла та принесла в економіку України \$6 млрд експортної виручки, що на 10 % більше порівняно з аналогічним періодом 2021 року. Частка експорту ІТ-послуг у ВВП збільшилась на 51 % – до 5,4 %, а в експорті послуг зросла на 24 % та становить 47 %, тобто майже половину [1].

Інформаційно-технологічна (ІТ) індустрія має важливе значення для відновлення економіки України в контексті сучасного світу, де цифрові технології стають основою багатьох аспектів суспільного життя та бізнесу [2].

Перш за все, ІТ індустрія є головним стимулом інноваційного розвитку. У світі, де зміни відбуваються зі швидкістю блискавки, інновації стають ключовим фактором конкурентоспроможності. ІТ компанії створюють нові продукти та послуги, що відповідають сучасним вимогам ринку, та забезпечують перевагу українським підприємствам на міжнародному ринку.

Другий аспект – це залучення інвестицій. ІТ сектор вважається одним з найпривабливіших для інвесторів. Розвинена ІТ інфраструктура, кваліфікована робоча сила та підтримка уряду створюють сприятливі умови для інвестування. Іноземні інвестиції в ІТ сектор сприяють створенню нових робочих місць, розвитку інфраструктури та підвищенню рівня життя населення.

Третій аспект – це підтримка інших секторів економіки. ІТ технології відіграють важливу роль у розвитку інших сфер економіки, таких як освіта, медицина, фінанси, сільське господарство тощо. Впровадження цифрових технологій у цих галузях забезпечує підвищення продуктивності праці, зменшення витрат та підвищення якості послуг.

Крім того, ІТ галузь може стати каталізатором для розвитку стартапів та інноваційних екосистем. Створення сприятливого екосистемного середовища для інновацій та стартапів може сприяти виникненню нових ідей, продуктів та послуг, які в подальшому зможуть змінити економічну ландшафт країни.

Отже, ІТ індустрія відіграє критичну роль у відновленні економіки України, сприяючи інноваціям, залученню інвестицій, розвитку інших галузей економіки та створенню сприятливих умов для розвитку стартапів та інноваційних екосистем. За належної підтримки уряду та бізнес-спільноти, ІТ сектор може стати ключовим драйвером економічного зростання та процвітання України.

Список використаних джерел

1. Федоров М. А. ІТ під час війни: виклики, досягнення, перспективи. URL: <https://interfax.com.ua/news/blog/881572.html> (дата звернення 30.05.2024)
2. Возняк Я. О. Чому ІТ-галузь може бути драйвером післявоєнного відновлення економіки України. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/09/1/703835/> (дата звернення 30.05.2024)

МЕХАНІЗМИ КООРДИНАЦІЇ МІЖ ОРГАНАМИ ВЛАДИ РІЗНИХ РІВНІВ У НАДАННІ ДЕРЖАВНИХ ЕЛЕКТРОННИХ ПОСЛУГ В РАМКАХ СЕРВІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ

У сучасному світі цифрове врядування стає невід’ємною частиною ефективного державного управління та надання публічних послуг. Впровадження електронних послуг дозволяє значно підвищити їх доступність, зручність та прозорість для громадян. Однак, успішна реалізація електронних державних послуг вимагає ефективної координації між органами влади на різних рівнях управління. Така координація є особливо важливою в контексті сервісно-орієнтованого підходу, який передбачає інтеграцію та взаємодію різних державних установ для надання комплексних послуг.

Метою даного дослідження є аналіз та визначення ефективних механізмів координації між органами влади різних рівнів у наданні державних електронних послуг в рамках сервісно-орієнтованого підходу.

Сучасний стан механізмів координації між органами влади різних рівнів у наданні публічних послуг в Україні в рамках сервісно-орієнтованого підходу можна охарактеризувати як перехідний етап з певними досягненнями та викликами.

Так, було створено єдиний державний веб-портал електронних послуг «Дія» для надання широкого спектру адміністративних послуг громадянам та бізнесу в електронному вигляді; також запроваджено систему електронної взаємодії органів виконавчої влади (СЕВ ОВВ) для обміну даними та документами між відомствами, що певною мірою сприяє координації; експертні та консультативні ради (наприклад: Рада з питань цифрового розвитку при Міністерстві цифрової трансформації, яка залучає експертів, представників громадянського суспільства та бізнесу); проводяться навчальні заходи та тренінги для держслужбовців щодо надання електронних послуг, використання відповідних систем та дотримання стандартів.

Для забезпечення ефективної координації між органами влади у сфері цифрового врядування необхідна належна нормативно-правова база, з цією метою на загальнодержавному рівні прийнято низку законів і підзаконних актів, що визначають правила, стандарти та вимоги до надання публічних послуг. Попри наявність цієї нормативно-правової бази [1], експерти відзначають необхідність її подальшого вдосконалення та деталізації, особливо в частині чіткого розмежування повноважень та відповідальності між органами влади різних рівнів, а також встановлення єдиних стандартів та вимог до інтероперабельності їх інформаційних систем. Це дозволить забезпечити ефективну координацію та узгоджену взаємодію при наданні комплексних електронних публічних послуг громадянам.

Разом із досягненнями, також є і багато викликів, а саме:

1. повільний темп впровадження сервісно-орієнтованої архітектури та брак єдиних технічних стандартів ускладнює інтеграцію різних систем;
2. недостатня координація між міністерствами, відомствами та різними рівнями влади призводить до дублювання функцій та неефективного використання ресурсів;
3. відставання в оцифруванні даних та переведенні адміністративних процесів в електронний формат в багатьох відомствах;
4. нерівномірний розвиток електронних послуг у різних регіонах через обмежені бюджети та кадрові ресурси на місцях;
5. недостатній рівень цифрових навичок та мотивації частини державних службовців.

Таким чином, нинішній стан засвідчує наявність певних зрушень цифрової трансформації органів влади та модернізація їхніх інформаційних систем. Проте для повноцінної реалізації сервісно-орієнтованого підходу потрібні подальші системні зусилля з гармонізації стандартів, посилення координації, оптимізації процесів та активного залучення усіх зацікавлених сторін.

Досвід багатьох країн світу демонструє, що ефективна координація між органами влади різних рівнів у сфері надання публічних послуг є ключовим чинником успіху для забезпечення якісного, своєчасного та зручного доступу громадян до адміністративних сервісів. Попри відмінності в політичних системах, адміністративному устрої та стадіях цифрової трансформації, прогресивні держави напрацювали низку вдалих підходів та кращих практик у даній сфері [2].

Аналіз міжнародного досвіду дає змогу виокремити успішні кейси реалізації механізмів координації між різними рівнями врядування задля створення інтегрованої екосистеми електронних публічних послуг.

Естонія є однією з провідних країн у сфері цифрового урядування та координації між органами влади. Ключовим принципом їхньої стратегії є концепція "єдиного вікна", згідно з якою громадяни можуть отримувати електронні державні послуги через загальний урядовий портал eesti.ee. Забезпечення скоординованого підходу до надання е-послуг покладено на Департамент державних інформаційних систем при Міністерстві економіки та комунікацій. Ця організація відіграє ключову роль у формуванні політик, розробці стандартів та створенні нормативно-правової бази, що регулює процеси цифрового врядування в країні. Завдяки такому інституційному механізму координації Естонія досягла значних успіхів у сфері цифровізації державних послуг на різних рівнях управління.

У Великій Британії діє Орган цифрового лідерства (GDS – Government Digital Service), який відповідає за загальну стратегію та координацію цифрового урядування на національному рівні. GDS розробляє стандарти, вимоги та методології для надання е-послуг, які імплементуються міністерствами та відомствами. Успішним прикладом є платформа GOV.UK, яка є єдиною точкою доступу до державних послуг.

Данія має децентралізовану модель координації е-послуг, але з чітким розподілом повноважень. Агентство з цифрового урядування (Digits) відповідає за загальну політику та координацію між органами влади. На місцевому рівні муніципалітети мають значну автономію у наданні е-послуг, але дотримуються загальнодержавних стандартів та принципів. Успішним прикладом є Портал громадян (Borger.dk), який інтегрує послуги різних рівнів врядування.

Ретельне вивчення таких прикладів є вкрай корисним для вдосконалення власної національної моделі сервісно-орієнтованого врядування та визначення можливих шляхів її розбудови і модернізації.

Для успішного надання комплексних публічних послуг громадянам необхідно забезпечити ефективну координацію між органами влади різних рівнів у рамках сервісно-орієнтованого підходу. Це вимагає впровадження єдиних стандартів, забезпечення інтероперабельності систем, налагодження безпечного обміну даними, а також здійснення організаційних змін для посилення міжвідомчої співпраці. Належне нормативно-правове забезпечення, інноваційні технічні рішення та трансформація державного управління є ключовими факторами для досягнення ефективної координації та надання якісних публічних послуг громадянам.

Список використаних джерел

1. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 20.09.2017 р. № 649-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-%D1%80#Text> (дата звернення: 01.05.2024).

2. Електронне урядування та електронна демократія: навч. посіб.: у 15 ч. / за заг. ред. А. І. Семенченка, В. М. Дрешпака. – К., 2017. Частина 14: Електронна взаємодія органів публічної влади / [С. П. Кандзюба, О. М. Хошаба, Ю. Б. Пігарєв]. – К.: ФОП Москаленко О.М., 2017. – 60 с.

СИНХРОНІЗАЦІЯ ЦИФРОВОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ ДЛЯ ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ

Розвиток цифрового суспільства як об'єктивний процес активації використання цифрових технологій і цифрових інновацій для подолання сучасних викликів та змін глобального середовища супроводжується цифровою трансформацією різних аспектів життєдіяльності населення всього світу, окремих країн та їх регіонів, включаючи економіку, публічне управління, освіту, охорону здоров'я, культуру і багато інших сфер. Цифровий розвиток і цифрові перетворення в регіонах України в умовах військового конфлікту засвідчили свою ефективність для забезпечення функціонування інфраструктури, безперебійного доступу до освіти та навчання, надання медичних послуг, покращення кібербезпеки. Посилення ролі цифрової трансформації суспільства та економіки сприяє забезпеченню стійкості та гнучкості української держави. Відтак, цифровий розвиток регіонів залишається пріоритетним напрямом державної політики, спрямованої на розбудову цифрової держави.

Для цифрової трансформації в Україні схвалено Концепцію розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки. У Концепції зазначені основні принципи цифрових перетворень, а саме: забезпеченість кожного громадянина рівним доступом до послуг, інформації та знань; дієвість механізму зростання економіки шляхом підвищення продуктивності, ефективності і конкурентоздатності підприємств від використання цифрових технологій; сприяння розвитку інформаційного суспільства та засобів масової інформації; орієнтування на міжнародне, європейське та регіональне співробітництво з метою інтеграції України у світове співтовариство, виходу на європейський і світовий ринок; використання стандартизації, супроводження підвищення рівня довіри і безпеки [1]. З провадженням Концепції більшість регіонів держави розпочали активне застосування цифрових технологій, розробляють відповідні стратегії, плани, що підвищує їх конкурентоспроможність.

В Україні за формуванням та реалізацією державної політики у сфері цифровізації відповідає Міністерство цифрової трансформації України, яке було створено у вересні 2019 року, а його діяльність було спрямовано на побудову базової інтернет-інфраструктури цифрового розвитку держави. Розвиток мережі швидкісного Інтернету, поширення станції Starlink розповсюдження супутникового інтернету та створення умов доступу до Інтернету у важкодоступних населених пунктах держави було спрямовано на забезпечення населення можливістю користуватися цифровими послугами.

До початку повномасштабних воєнних дій у нашій країні було реалізовано значну кількість цифрових ініціатив, серед яких: створення додатка Дія та програми «Підтримка, проєктів Дія. Цифрова освіта, Дія. Бізнес, Дія. Центр, Е-резиденство, розробка цифрових документів, легалізація віртуальних активів, реформування ІТ-освіти в Україні, створення спеціального податкового та правового режиму для ІТ-компанії Дія.City [2; 5]. Для прискорення цифровізації, з ініціативи Мінцифри у 2020 р., у структурі органів виконавчої влади було запроваджено посаду заступника керівника з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації (CDTO – Chief digital transformation officer), що дозволяє кожній громаді здійснювати самостійний контроль за виконанням процесів цифрового розвитку, які вона фіксує в регіональному плані розвитку [3; 5]. Початок цифрової трансформації регіонів України було закладено в реалізації низки проєктів та законодавчого забезпечення розвитку регіонів, проте початок військових дій зумовив появу низки бар'єрів та перешкод, спричини-

вши підвищення інформаційно-психологічного тиску на суспільства, а також необхідність забезпечення безпеки використання цифрових рішень.

Особливості воєнного періоду зумовили специфічні потреби щодо цифровізації публічних послуг зокрема. Серед нових сервісів, запроваджених за 2022 рік, можна зазначити розробку проекту «Ворог, можливість реєстрації пошкодженого майна, виплати соціальних нарахувань безробітним та внутрішньо переміщеним особам, продаж військових облігацій, розробка цифрової іпотеки «Оселя, а також розробка нових цифрових послуг та пошук партнерів для співробітництва в додатку Дія [4; 5].

В умовах повномасштабного вторгнення регіональна цифрова трансформація є незмінним пріоритетом, оскільки є необхідною для надання якісних медичних, освітніх, соціальних, адміністративних та інших публічних послуг, забезпечення доступу до стільникового зв'язку та фіксованого інтернету, забезпечення кібербезпеки й функціонування критичної інфраструктури загалом. Індекс цифрової трансформації регіонів демонструє прогрес окремих областей України щодо цифровізації (рис. 1).

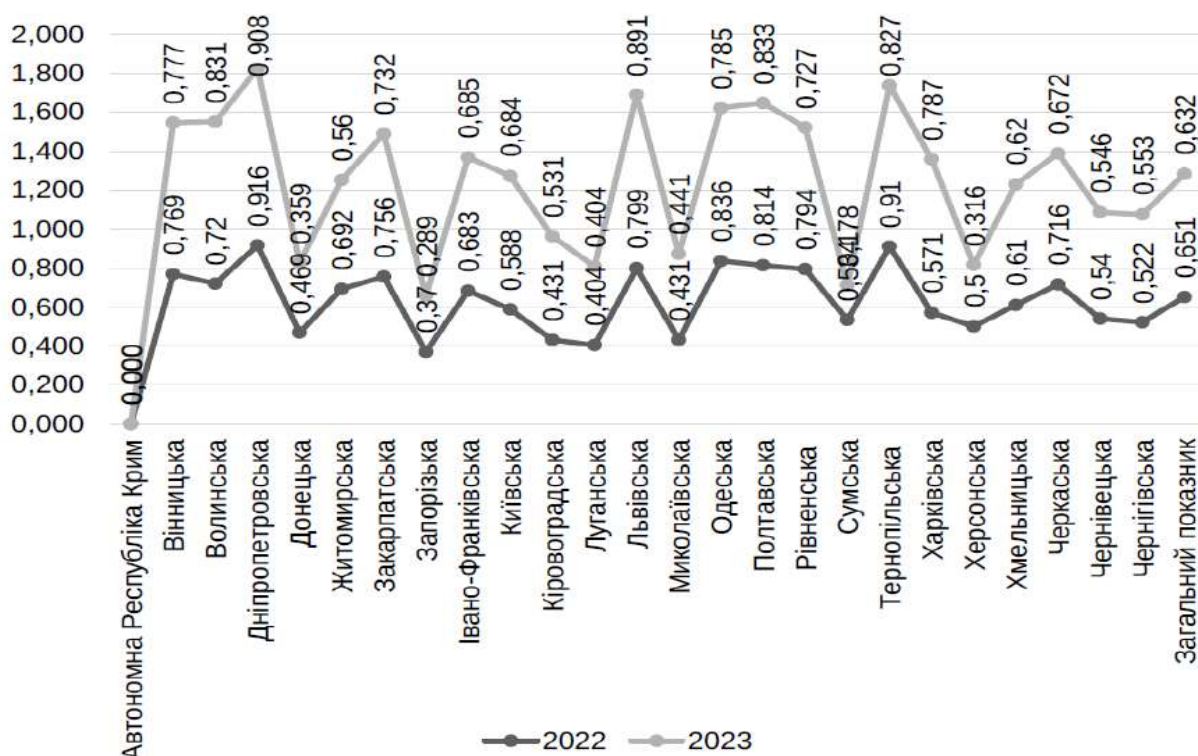

Рис. 1. Індекс цифрової трансформації регіонів України у 2022-2023 рр.

Джерело: [5].

Станом на 2023 рік в Україні 16 областей затвердили регіональні програми інформатизації, які розробляються та затверджуються як складова частина Національної програми інформатизації, яка визначає особливості реалізації державної політики у сфері інформатизації для забезпечення потреб та розвитку інформаційного суспільства, впровадження інформаційно-комунікаційних і цифрових технологій [5].

Пріоритетами у вітчизняній політиці цифрових перетворень є формування єдиного цифрового ринку з Європейським Союзом (ЄС), наближення структури цифрового сектору до вимог нової реальності в умовах війни та відродження України. Посилення співпраці з країнами-партнерами в напрямі цифрової трансформації регіонів здійснюється у наступних спільних проєктах та програмах ЄС:

- проєкт «Цифрова трансформація для України» (DT4UA), діяльність якого спрямована на розвиток цифрових послуг та розширення практики використання додатка «Дія», покращення

щення обміну даними між реєстрами та надавачами послуг; узгодження інфраструктури електронної ідентифікації відповідно до діючих європейських регламентів; розвиток системи електронного управління кримінальними справами;

- проєкт EU4DigitalUA та «Підтримка ЄС у зміцненні кібербезпеки України»;
- акселераційна програма «U-LEAD з Європою» за підтримки Міністерства та міжнародної організації SocialBoost, спрямовану на реалізації проєктів цифрової трансформації серед громад України; членство України в програмі «Цифрова Європа» [6; 7].

Подальший цифровий розвиток регіонів України необхідно спрямувати на інтеграцію України в європейський цифровий простір та залучення України до спільних європейських проєктів, що сприятиме розвитку економіки, припливу інвестицій, створенню нових робочих місць, розвитку малого та середнього бізнесу. Сучасні процеси цифровізації передбачають не тільки трансформацію встановлених пріоритетів та створення нових інститутів розвитку, але й формування специфічної екосистеми, у тому числі й цифрової інфраструктури, які мають забезпечувати реалізацію комплексу функцій (регулююча, стимулююча, адаптаційна, інформаційна, безпекова), спрямованих на досягнення цілей у воєнний період відновленого розвитку регіонального інфраструктурного простору, при повоєнному відновленні економіки та відродження України.

Цифровий розвиток регіонів є вкрай важливим для забезпечення стійкості та гнучкості нашої держави в умовах війни. Цифровізація впливає на активізацію потенційних можливостей регіонального розвитку в Україні завдяки впливу на зв'язки, пропорції, елементи господарських систем, що призводить до змін та перетворення потенціалу регіону у капітал, що зумовлює необхідність оновлення інструментарію трансформації, зокрема, інформаційно-комунікаційних технологій. Цифровізація сприятиме результативності функціонування регіональної економіки, підвищує ефективність використання ресурсів, покращує якість життя населення та конкурентоспроможність регіонів в цілому.

Список використаних джерел

1. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17.01.2018 р. № 67-р. *Законодавство України*. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80> (дата звернення 30.05.2024)
2. Іванова Н. Цифровий розвиток регіонів України: тренди довоєнного періоду та перспективи післявоєнного відновлення. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2022. № 4(32). С. 208–217.
3. Іртищева І.О., Сенкевич О.Ф. Цифрова трансформація регіонів України: об'єктивна необхідність, принципи цифрового розвитку та особливості регулювання. *Регіональна економіка*. 2020. №1. С. 14–21.
4. Тульчинська С.О., Дергалюк М.О. Вплив цифровізації на активізацію потенціалу регіонів в сучасних умовах. *Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи*: зб. тез III міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 08 груд. 2022 р.). Київ : КПП ім. Ігоря Сікорського. Вид-во «Політехніка». 2022. С. 203.
5. Результати цифрової трансформації в регіонах України за 2023 рік. *Міністерство цифрової трансформації України*. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/rezultati-tsifrovoi-transformatsii-v-regionakh-ukraini-za-2023>.
6. eGA розпочинає найбільший проєкт підтримки цифрової трансформації України. *e-Governance Academy*. URL: <https://ega.ee/uk/news/ega-rozpochinaye-najbilshij-proyekt-pidtrimki-tsifrovoyi-transformatsiyi-ukrayini> (дата звернення 30.05.2024)
7. Більше нових проєктів та інновацій: акселераційна програма цифровізації громад від Мінцифри, Програми «U-LEAD з Європою» та SocialBoost. *Урядовий портал*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/bilshe-novykh-proektiv-ta-innovatsii-akseleratsiina-prohramatsyfro-vizatsii-hromad-vid-mintsyfri-prohramy-u-lead-z-ievropoiu-ta-socialboost> (дата звернення 30.05.2024)

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КІБЕРЗАХИСТУ ДЕРЖАВНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ В УМОВАХ КРИЗОВИХ ВИКЛИКІВ СЬОГОДЕННЯ

Проблема кіберзахисту державних інформаційних систем сьогодні займає провідне місце серед заходів підвищення ефективності діяльності публічного сектора. Актуальність вивчення даного питання обумовлена світовими тенденціями в розвитку інформаційно-технічного прогресу та як наслідок – появою нових загроз у цифровому середовищі, до яких можна віднести:

1) загальну тенденцію до зростання кількості кіберзлочинів через вдосконалення різноманітних технік викрадання даних та інструментів атак на роботу інфраструктури й державних систем;

2) постійний розвиток науково-технічного прогресу, зокрема поява штучного інтелекту, що спрощує можливості для здійснення кіберзлочинців, таким чином створюючи нові потенційні загрози для інформаційної безпеки;

3) пандемію COVID-19, що змусила багато компаній та установ переходити на дистанційну роботу, що призвело до збільшення кількості атак на цифрові ресурси через недостатній захист кіберпростору домашніх мереж та віддалених робочих середовищ;

4) збільшення кількості підключених пристроїв, що впливає на зростання потенційно вразливих точок входу для кіберзлочинців;

5) геополітичні конфлікти, оскільки держави використовують кібератаки як інструмент розвідки, впливу й навіть для ведення потенційних кібервійн, що підкреслює важливість кіберзахисту державних інформаційних ресурсів. Яскравим прикладом даного явища є протистояння України інформаційно-технічним операціям росії щодо дестабілізації роботи державних структур.

У цьому контексті кіберзахист державних інформаційних ресурсів стає критично важливим для забезпечення безпеки держави, її громадян та економіки в цілому.

XXI століття знаменується активним формуванням шостого технологічного укладу та ризиками, з якими стикається цивілізація внаслідок упровадження новітніх технологій. Питома вага кіберзагроз стрімко зростає й дана тенденція в міру розвитку інформаційних технологій та їх конвергенції з технологіями штучного інтелекту в найближче десятиліття тільки посилюватиме свій вплив. Наявність таких загроз спонукає появі нових стратегій зі збереження безпеки у функціонуванні як національних, так і транснаціональних структур управління. Водночас між світовими центрами сили відбувається поділ сфер впливу у кіберпросторі, посилюється їх прагнення використати інструменти інформаційних технологій для реалізації власних геополітичних інтересів.

Кіберпростір разом з іншими фізичними просторами визнано одним з можливих театрів воєнних дій. Набирає сили тенденція зі створення кібервійськ, до завдань яких належить не лише забезпечення захисту критичної інформаційної інфраструктури від кібератак, а й проведення превентивних наступальних операцій у кіберпросторі, що включає виведення з ладу критично важливих об'єктів інфраструктури противника шляхом руйнування інформаційних систем, які управляють такими об'єктами [1].

Для початку потрібно окреслити визначення системи державних електронних інформаційних ресурсів. Законодавець визначає дане поняття як «інформацію, яка є власністю держави та необхідність захисту якої визначено законодавством» [2].

Проте, дане визначення не дає повної картини відносно особливостей даної системи, тому створює умови для глибиннішого дослідження даного терміну. До прикладу А. Марущак

зазначає, що поняття «інформаційні ресурси держави» – це взаємозв’язана, упорядкована, систематизована, закріплена на матеріальних носіях інформація, яка створена, зібрана на законних підставах органами державної влади або іншими суб’єктами за рахунок державного бюджету. Інформаційні ресурси та інформаційний простір держави окреслено як основні об’єкти забезпечення інформаційної безпеки держави, що виступають основою інформаційного суверенітету України. При формуванні організаційно-правових основ захисту інформаційних ресурсів держави варто враховувати той факт, що до таких ресурсів нерідко включають і відомості, які належать недержавним суб’єктам: фізичним та юридичним особам [3].

Верховна Рада України 12 січня 2023 р. прийняла у першому читанні проєкт Закону про внесення змін до деяких законів України щодо невідкладних заходів посилення спроможностей із кіберзахисту державних інформаційних ресурсів та об’єктів критичної інформаційної інфраструктури (реєстр. №8087). За наведеними у проєкті положеннями пропонується внести зміни до ряду законів України, спрямовані на нормативне забезпечення захищеності від кібератак державних інформаційних ресурсів та об’єктів критичної інформаційної інфраструктури, на створення належної правової основи для здійснення заходів з попередження, виявлення і припинення актів агресії у кіберпросторі в умовах війни російської федерації проти України, а також на загальне удосконалення нормативно-правової бази у сфері кібербезпеки та захисту інформації задля посилення спроможностей національної системи кібербезпеки для протидії кіберзагрозам.

Зокрема, запропоновані зміни до законів України «Про Державну службу спеціального зв’язку та захисту інформації України» та «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» передбачають здійснення наступних заходів:

- 1) створення та забезпечення функціонування національної системи реагування на інциденти кібербезпеки, кібератаки, кіберзагрози та визначення Державної служби спеціального зв’язку та захисту інформації України (далі – Держспецзв’язку) уповноваженим органом, що здійснює забезпечення функціонування цієї системи;

- 2) покладання на Держспецзв’язку нових завдань щодо забезпечення кібербезпеки й кіберзахисту, державного контролю за додержанням вимог законодавства у сферах технічного захисту інформації та кіберзахисту тощо.

Серед інших пропозицій згідно зі Змінами до Закону України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» пропонується:

- 1) створити в органах державної влади, що є власниками або розпорядниками інформаційних, електронних комунікаційних та інформаційно-комунікаційних систем, в яких обробляються державні інформаційні ресурси або 2 інформація з обмеженим доступом, вимога щодо захисту якої встановлена законом, підрозділи із кіберзахисту;

- 2) призначати у вищевказаних органах офіцерів із кіберзахисту, яким безпосередньо підпорядковуються підрозділи із кіберзахисту; надати право Держспецзв’язку визначати функції, повноваження, загальні вимоги до підрозділів із кіберзахисту та їх співробітників, а також особливості правового статусу та загальні вимоги до офіцерів із кіберзахисту.

Також законопроектом передбачається виконання наступних особливих завдань:

- 1) визначити Міністерство закордонних справ України одним із основних суб’єктів національної системи кібербезпеки та закріпити його основні завдання у вказаній сфері;

- 2) встановити підвищений коефіцієнт нарахування посадового окладу співробітників підрозділів із кіберзахисту та офіцерів із кіберзахисту в органах державної влади та місцевого самоврядування;

- 3) закріпити Bug Bounty як одну зі складових порядку пошуку та/або виявлення потенційних вразливостей в інформаційно-комунікаційних системах, в яких обробляються державні інформаційні ресурси та/або інформація, вимога щодо захисту якої встановлена законом, а також на об’єктах інформаційної критичної інфраструктури;

- 4) відокремити стандартизації криптографічного та технічного захисту інформації, кіберзахисту, протидії технічним розвідкам тощо [4].

Для підвищення спроможності публічного сектору з розбудови кіберзахисту державних установ, Держспецзв’язку разом із проєктом ЄС «Підтримка комплексної реформи державно-

го управління в Україні» (EU4PAR) та Національним агентством України з питань державної служби (НАДС) провела перше навчання для держслужбовців категорії «А» з побудови кіберзахисту в державних установах. Курс був сертифікований Вищою школою публічного управління [5].

Отже, за останній час у сфері публічного управління було здійснено низку суттєвих кроків, що сприяють посиленню інформаційної безпеки держави. Водночас дана проблематика потребує більш детального дослідження, оскільки її значущість, враховуючи глобальні кризові перетворення, сьогодні є критично важливим вектором розвитку та збереження держави.

Список використаних джерел

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року «Про Стратегію кібербезпеки України» : Указ Президента України від 26.08.2021 №447/2021. URL : <https://www.president.gov.ua/documents/4472021-40013> (дата звернення: 12.05.2024).
2. Про затвердження Положення про Реєстр інформаційних, електронних комунікаційних та інформаційно-комунікаційних систем органів виконавчої влади, а також підприємств, установ і організацій, що належать до сфери їх управління : Постанова Каб. Міністрів України від 03.08. 2005 р. № 668 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2005> (дата звернення: 11.05.2024).
3. Марущак А. Інформаційні ресурси держави : зміст та проблема захисту. *Правова інформатика*. 2009. № 1. С. 64-70. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pinform_2009_1_12 (дата звернення: 12.05.2024).
4. Верховна Рада України прийняла законопроект щодо невідкладних заходів посилення спроможностей із кіберзахисту державних інформаційних ресурсів та об'єктів критичної інформаційної інфраструктури. *Верховна Рада України*. URL : <https://www.rada.gov.ua/news/razom/232072.html> (дата звернення: 13.05.2024).
5. Підвищуємо кіберстійкість державних інформаційних ресурсів: Держспецзв'язку провела перший освітній курс із кіберзахисту для держслужбовців категорії «А». *Державний центр кіберзахисту Держспецзв'язку*. URL : <https://scpc.gov.ua/uk/articles/225> (дата звернення: 13.05.2024).

Пушкарьова О.Д.

ОП «Цифрове врядування», 1 курс магістратури

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Науковий керівник – д. філос. з публічного управління та адміністрування,

доцент кафедри національної економіки та публічного управління Осьмак А.С.

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ ТА ІТ-КОМПАНІЙ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ УКРАЇНИ

Цифровізація України є одним з ключових пріоритетів розвитку держави на сучасному етапі. Вона охоплює всі сфери життя суспільства, від надання державних послуг до розвитку економіки та освіти. Цифровізація має значний вплив на взаємодію органів публічної влади та ІТ-компаній. З одного боку, вона створює нові можливості для співпраці між ними. З іншого боку, вона також ставить перед ними нові виклики.

Для того, щоб максимізувати позитивний вплив діджиталізації на взаємодію органів публічної влади та ІТ-компаній, необхідно [1, с. 5]:

- створити сприятливе регуляторне середовище яке зможе стимулювати інновації та співпрацю між органами публічної влади та ІТ-компаніями;
- підвищити прозорість та підзвітність органів публічної влади перед громадськістю;

– забезпечити захист інформаційні системи органів публічної влади та ІТ-компаній від кіберзагроз;

– держава має сприяти розвитку ІТ-сектору та підготовці кваліфікованих кадрів.

Розвиток інформаційних технологій (ІТ) є одним з ключових факторів економічного зростання та модернізації країни. У сучасному світі ІТ-компанії відіграють все важливішу роль у багатьох сферах життя, від економіки та охорони здоров'я до освіти та державного управління. Для того, щоб ІТ-сектор міг ефективно розвиватися, необхідне сприятливе регуляторне середовище. Це середовище має бути прозорим, передбачуваним та стимулюючим інновації. Воно має мінімізувати бюрократичні бар'єри та забезпечувати захист прав ІТ-компаній та їхніх користувачів [2, с. 65]. Існує декілька ключових напрямків, в яких необхідно вживати заходів для створення сприятливого регуляторного середовища взаємодії органів публічної влади та ІТ-компаній:

- забезпечення доступу ІТ-компаній до державних даних та інформаційних ресурсів;
- створення умов для розвитку державно-приватного партнерства в ІТ-сфері;
- підтримка інновацій та досліджень в ІТ-сфері;
- забезпечення кібербезпеки та захисту персональних даних.

В сучасному світі інформаційні технології (ІТ) відіграють все важливішу роль у багатьох сферах життя, від економіки та охорони здоров'я до освіти та державного управління. Для того, щоб ІТ-сектор міг ефективно розвиватися та приносити користь країні, необхідна тісна співпраця між органами публічної влади та ІТ-компаніями. Наразі рівень комунікації та співпраці між цими двома групами часто є недостатнім. Це може призводити до низки проблем, таких як [2, с. 64-65]:

- нерозуміння потреб та пріоритетів один одного;
- відсутність узгодженої стратегії розвитку ІТ-сектора;
- неефективне використання ІТ-ресурсів.

Існує декілька ключових напрямків, в яких необхідно вживати заходів для підвищення рівня комунікації та співпраці між органами публічної влади та ІТ-компаніями [3]:

– створення постійних каналів комунікації. Це можуть бути регулярні зустрічі, форуми, робочі групи тощо;

– обмін інформацією та досвідом. Органам публічної влади необхідно ділитися своїми потребами та пріоритетами з ІТ-компаніями, а ІТ-компаніям – пропонувати свої рішення та розробки;

– спільна робота над ІТ-проектами. Органам публічної влади та ІТ-компаніям слід співпрацювати на всіх стадіях реалізації ІТ-проектів, від розробки концепції до впровадження та експлуатації.

В Україні вже вживаються певні заходи для підвищення рівня комунікації та співпраці між органами публічної влади та ІТ-компаніями. Зокрема, створено Міністерство цифрової трансформації України, яке відповідає за координацію політики у цій сфері. З кожним днем інформація стає все більш цінним активом, питання захисту даних та кібербезпеки набувають особливої актуальності. Це стосується як приватного сектору, так і органів державної влади, які володіють величезними масивами персональних даних громадян [4].

Кіберзлочини стають все витонченішими, завдаючи значної шкоди як фінансово, так і репутаційно. Тому співпраця між органами публічної влади та ІТ-компаніями у сфері захисту даних та кібербезпеки є надзвичайно важливою. Існує декілька ключових напрямків, в яких органи публічної влади та ІТ-компанії можуть співпрацювати для покращення кібербезпеки [5, с. 277-278]:

– органам публічної влади та ІТ-компаніям слід ділитися інформацією про виявлені кіберзагрози, методи їх протидії та вразливі місця в ІТ-системах;

– органам публічної влади та ІТ-компаніям слід спільно розробляти та впроваджувати стандарти кібербезпеки, які гарантуватимуть захист даних та ІТ-систем;

– органам публічної влади слід фінансувати дослідження та розробки нових методів та технологій кібербезпеки, а ІТ-компаніям – розробляти та впроваджувати ці методи та технології.

В Україні вже є декілька прикладів успішної співпраці між органами публічної влади та ІТ-компаніями у сфері захисту даних та кібербезпеки. Зокрема, Держспецзв'язку України співпрацює з ІТ-компаніями з питань захисту критичної інфраструктури, а Національний банк України співпрацює з банками з питань кібербезпеки банківських систем [6].

На нашу думку, одним з варіантів покращення взаємодії органів публічної влади та ІТ-компаній є створення онлайн-платформи, де органи влади та ІТ-компанії зможуть спілкуватися, ділитися інформацією та співпрацювати над проєктами, може мати значний позитивний вплив на розвиток ІТ-сектора в Україні. Замість того, щоб витрачати час на пошук контактних осіб та надсилення електронних листів, органи влади та ІТ-компанії зможуть спілкуватися напряму на платформі. Задля підвищення прозорості усю інформацію про проєкти, тендери та інші можливості зробити доступною в одному місці, що допоможе уникнути корупції та неефективного використання коштів. Платформа може допомогти у формуванні консорціумів та спільних проєктів між органами влади та ІТ-компаніями, що може призвести до розробки більш інноваційних та ефективних рішень [3].

Також важливо зайнятися розробкою та впровадженням чітких правил та стандартів для розробки та впровадження цифрових рішень може допомогти у забезпеченні якості та надійності цих рішень. Чіткі правила та стандарти можуть включати:

- встановлення стандартів для розробки програмного забезпечення, які допоможуть уникнути помилок та збоїв;
- встановлення стандартів для захисту даних від несанкціонованого доступу, використання та розкриття;
- встановлення стандартів для того, щоб цифрові рішення були доступними для людей з інвалідністю.

Після проведених досліджень, ми вважаємо, що не менш важливим є проведення масштабних програм з підвищення рівня цифровізації в Україні може допомогти у покращенні надання послуг населенню, стимулюванні економічного зростання та підвищенні конкурентоспроможності країни. Програми з підвищення рівня цифровізації можуть включати:

- навчання людей користуватися комп'ютерами та Інтернетом;
- розширення доступу до високошвидкісного Інтернету та розвиток цифрових послуг;
- переведення державних послуг в онлайн, щоб зробити їх доступнішими та ефективнішими.

Впровадження цих заходів може допомогти у створенні сприятливішого середовища для розвитку ІТ-сектора в Україні, що може призвести до економічного зростання, створення робочих місць та підвищення якості життя людей.

Цифровізація України потребує тісної співпраці між органами державної влади та ІТ-компаніями. Партнерські відносини та спільні зусилля стануть ключовим фактором у досягненні цієї мети. Запропоновані кроки щодо вдосконалення взаємодії сприятимуть створенню сприятливого середовища для розвитку ІТ-сектору. Це, в свою чергу, призведе до покращення якості цифрових послуг, доступних для громадян та бізнесу. Необхідно також подбати про посилення кібербезпеки країни, адже це запорука захисту даних та інфраструктури від кіберзагроз. Реалізація вищезазначених заходів стане рушійною силою цифровізації України, роблячи країну конкурентоспроможнішою та динамічнішою у світовому цифровому просторі.

Список використаних джерел

1. Гаращук С. М. Основні принципи взаємодії органів публічної влади та ІТ-компаній. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування. № 10. 2023. 5 с.
2. Гаращук С.М. Взаємодія органів публічної влади та ІТ-компаній у умовах цифровізації України. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування. Том 33 (72) № 6 2022. С. 63-67.

3. Цифрова країна. URL: <https://ukraine.ua/invest-trade/digitalization/> (дата звернення 30.05.2024)
4. Кабінет міністрів України. Постанова від 2 лютого 2024 р. N 119. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/KP240119> (дата звернення 30.05.2024)
5. Липовий О.М. Сутність взаємодії органів публічної влади та IT-компаній. Наукові перспективи № 4(46).2024. С.272-283.
6. Стратегія розвитку електронних комунікацій до 2030 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mintsyfry-prezentuvala-stratehiu-rozvytku-elektronnykh-komunikatsii-do-2030-doluchaitesia-do-obhovorennia> (дата звернення 30.05.2024)

Ром М.М.

*ОП «Цифрове врядування», 1 курс магістратури
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.е.н., доцент кафедри національної економіки
та публічного управління Королюк Т.О.*

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ВІДНОВЛЮВАЛЬНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ

В умовах війни енергетична система України проходить складні випробування, об'єктом масованих ракетних ударів стали як розподільчі, так і генеруючі потужності електроенергії. Масштабних руйнувань зазнали теплоелектроцентралі, тепло- та гідроелектростанції. Для покриття дефіциту електроенергії Україна вдається до її імпорту з країн Європи завдяки приєднанню з березня 2022 року до енергосистеми ЄС. Однак цього недостатньо в силу обмеженості технічних можливостей для забезпечення потреб населення та економіки. А тому як ніколи актуалізується питання розвитку відновлювальних джерел енергії.

Однією із Глобальних цілей сталого розвитку, визначених ООН у 2015 році, є забезпечення доступної та чистої енергії. Розвиток відновлювальної енергетики виступає одним із пріоритетних напрямів політики європейських країн з огляду на необхідність реалізації цілей програми «European Green Deal», яка має на меті забезпечити нульові викиди до 2050 року та стати першим кліматично нейтральним континентом у світі [1].

У 2019 році Україна підтримала проголошені Глобальні цілі, було підписано відповідний указ Президентом, який передбачає необхідність забезпечення кожному доступ до недорогих, сучасних і надійних джерел енергії [2]. Прогрес виконання Угоди про асоціацію з ЄС у сфері енергоефективності та ЖКГ складає 79 % та вимагає від органів влади подальшого впровадження європейських вимог, створення Національної системи енергетичного аудиту [3].

Відновлювальна енергетика – це галузь енергетики, яка використовує відновлювальні природні ресурси для виробництва електроенергії та тепла: сонячне випромінювання, вітер, гідроенергію, біомасу, геотермальну енергію та ін. На відміну від традиційних джерел енергії (газ, вугілля, нафта), відновлювальні не вичерпуються під час використання, сприяють збереженню природних ресурсів, зменшенню викидів парникових газів в атмосферу та поліпшенню екологічної ситуації, зростанню енергетичної незалежності від імпортованого палива. Розвиток відновлювальної енергетики стимулює інновації, створення нових робочих місць та економічне зростання.

Державна політика у сфері відновлювальної енергетики охоплює сукупність заходів з розробки та реалізації різних програм, спрямованих на підтримку розвитку та використання альтернативних джерел енергії. Вона здійснюється шляхом розроблення та затвердження норм і правил виробництва, транспортування, передачі, зберігання та спо-

живання відновлювальної енергії; нагляду та контролю за безпечним виконанням робіт та додержанням вимог технічної експлуатації на об'єктах альтернативної енергетики; встановлення тарифів на електричну енергію, вироблену альтернативними джерелами; заохочення та підтримки наукових досліджень у сфері виробництва та використання відновлювальної енергетики [4].

Основними органами, які формують та реалізують державну політику у сфері енергетики є Міністерство енергетики України, Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження, Державна інспекція енергетичного нагляду, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (табл.).

Таблиця 1

Центральні органи виконавчої влади у сфері енергетики

Органи управління	Основні завдання
Міністерство енергетики	Формування та реалізація державної політики в паливно-енергетичному комплексі (електроенергетичному, вугільно-промисловому, нафтогазовому, ядерно-промисловому, нафтогазопереробному); у сфері відновлювальної енергетики; нагляду у галузях електроенергетики, теплопостачання та на ринку природного газу; управління у сфері використання ядерної енергії
Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження	Реалізація державної політики щодо ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів, енергозбереження та альтернативних видів палива; стимулювання розвитку альтернативних джерел енергії та збільшення їх частки в енергетичному балансі; підвищення енергоефективності національної економіки; надання адмінпослуг в енергетичній сфері
Державна інспекція енергетичного нагляду	Реалізація державної політики та внесення пропозицій на розгляд щодо її удосконалення у сфері нагляду у галузях електроенергетики та теплопостачання, на ринку природного газу
Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг	Державне регулювання, моніторинг та контроль за діяльністю господарюючих суб'єктів у сферах енергетики та комунальних послуг: 1) у сфері енергетики: діяльності з виробництва, передачі, розподілу, постачання, зберігання енергії; з організації купівлі-продажу енергії на ринку; постачання природного газу та ін.; 2) діяльності з виробництва теплової енергії на тепло генеруючих установках; у сфері централізованого водопостачання та водовідведення

Джерело: складено автором на основі [5; 6; 7;8]

Не зважаючи на досить розгалужену систему управління у сфері енергетики, розуміння переваг альтернативних джерел енергії, залишається низка проблем, які гальмують розвиток даної галузі. До них відносяться: невизначеність та нестабільність правового поля щодо забезпечення прозорості та обліку виробленої електроенергії, участі учасників ринку в аукціонах, умов купівлі-продажу електроенергії з відновлювальних джерел; недостатній розвиток енергетичної інфраструктури; висока вартість енергообладнання та недостатня фінансова підтримка з боку держави.

Для стимулювання розвитку відновлювальної енергетики в Україні органам влади необхідно:

- удосконалити нормативно-правове поле, яке регулює виробництво, транспортування, продаж та використання енергії (розробка стратегій, програм, концепцій, встановлення тарифів на відновлювальну енергію, визначення механізму самовиробництва електроенергії тощо);
- забезпечити належну фінансову підтримку шляхом безпосереднього інвестування, надання субсидій, пільгових кредитів, податкових пільг (скасування мита та ПДВ на імпорт енергетичного обладнання), грантів;
- стимулювати наукові дослідження, спрямовані на підвищення ефективності використання альтернативних джерел енергії та зменшення їхньої вартості;
- розвивати інфраструктуру для виробництва, транспортування та зберігання відновлювальної енергії;
- популяризувати використання відновлювальних джерел енергії серед громадян шляхом проведення різного роду інформаційних кампаній, конференцій, круглих столів, тренінгів;
- розвивати міжнародну співпрацю, впроваджувати міжнародні стандарти якості для забезпечення енергетичної безпеки.

Державна енергетична політика повинна спрямовуватись на захист національних інтересів щодо доступу кожного до надійних і сучасних джерел енергії ефективним та безпечним способом. Для забезпечення енергостійкості в умовах війни потрібно створювати альтернативу великим електростанціям, стимулювати створення системи розподіленої генерації – низки невеликих енергогенеруючих установок, які можуть працювати на біопаливі, сонячній та вітровій енергії. Органи державної влади у сфері енергетики повинні керуватися принципами сталого розвитку, прозорості та стабільності енергетичної політики, конкуренції та інноваційності технологічного розвитку.

Список використаних джерел

1. The European Green Deal. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/story-von-der-leyen-commission/european-green-deal_en (accessed: 15.05.2024)
2. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30.09.2019 р. № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (дата звернення: 18.05.2024)
3. Напрямки Угоди про Асоціацію – прогрес виконання / Моніторинг реалізації плану заходів з виконання Угоди. URL: <https://pulse.kmu.gov.ua/> (дата звернення: 30.05.2024)
4. Про альтернативні джерела енергії: Закон України від 20.02.2003 р. № 555-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555-IV#Text> (дата звернення 11.05.2024)
5. Положення про Міністерство енергетики України: Постанова КМУ від 17.06.2020 р. № 507. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/507-2020-п#Text> (дата звернення: 25.05.2024)
6. Про затвердження положення Про Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження: Постанова КМУ від 26.11.2014 р. № 676. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/676-2014-п#Text> (дата звернення: 26.05.2024)
7. Деякі питання Державної інспекції енергетичного нагляду України: Постанова КМУ від 14.02. 2018 р. № 77. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/77-2018-п#Text> (дата звернення: 26.05.2024)
8. Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг: Закон України від 22.09.2016 р. № 1540-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1540-19#Text> (дата звернення: 26.05.2024)

УПРАВЛІННЯ БЕЗПЕКОЮ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Сучасні тенденції розвитку банківської системи характеризуються стрімкими кількісними та якісними змінами, появою нових викликів та загроз, спричиненими війною, економічною кризою, євроінтеграційними процесами та цифровою трансформацією. Все це вимагає прискіпливої уваги органів влади задля попередження банківської кризи, забезпечення фінансової стабільності та економічного зростання.

Питання безпеки банківської системи є об'єктом досліджень багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених, які актуалізуються переважно в періоди фінансових потрясінь. Поряд з цим зростає увага до даної проблематики в умовах цифровізації зі зростанням кібершахрайств, «витоку» персональних даних клієнтів, недостатнього рівня цифрової та фінансової грамотності серед населення.

У Методичних рекомендаціях щодо розрахунку рівня економічної безпеки визначено, що банківська безпека виступає складовою фінансової і передбачає стійкість банківських інститутів, що дає змогу забезпечити ефективність функціонування банківської системи та її захист від екзогенних та ендогенних дестабілізуючих чинників [1]. Так як банківська система України є дво-рівневою та охоплює не лише сукупність комерційних банків, а й національного регулятора – НБУ, доцільно розглядати безпеку банківської системи в розрізі безпеки банківських установ, валютної та грошово-кредитної безпеки. Валютна безпека – це стійкість національної валюти, якій суспільство довіряє, та яка забезпечує необхідні умови для розвитку економіки, припливу інвестицій та захист від фінансових потрясінь на міжнародних ринках. Грошово-кредитна безпека – це такий стан грошово-кредитної системи, який забезпечує господарюючих суб'єктів якісними та доступними кредитними ресурсами, що сприяє економічному зростанню [1].

У науковій літературі «банківська безпека» трактується як сукупність умов, за яких потенційні загрози не здатні завдати шкоди функціонуванню банків [2]. Інше визначення передбачає систему заходів, що забезпечують захищеність інтересів власників банків, клієнтів та співробітників від зовнішніх і внутрішніх загроз [3, с. 91]. Отже, безпека банківської системи – це сукупність умов, які забезпечують стійкість до загроз, виконання функцій та завдань банками, а також захищеність інтересів суб'єктів банківських відносин.

Сучасні процеси цифрової трансформації в банківській системі сприяють зростанню прозорості та відкритості банківської діяльності, мінімізації соціальних контактів, комфортності та доступності фінансових послуг, зрозумілості політики центрального банку. Використання сервісів електронної документації при реєстрації, ліцензуванні та звітності банків спрощують регуляторні процедури, підвищують якість комунікацій із суб'єктами фінансових відносин, попереджають корупцію, забезпечують ефективність фінансових операцій, якість обслуговування та задоволеність клієнтів. Запровадження цифрових ІТ-технологій дає змогу клієнтам банків вільно отримувати та використовувати інформацію з метою підвищення ефективності управління коштами, зменшення ризиків та захисту своїх фінансових прав.

Із впровадженням цифрових рішень у банківській системі зростає потреба у забезпеченні безпеки та надійності платежів, захисту персональних даних клієнтів, вчасного реагування центрального банку на правопорушення та запобігання фінансовій кіберзлочинності. У зв'язку з цим управління банківською безпекою полягає не лише у вдосконаленні діяльності комерційних банків, політики центрального банку, а й у підвищенні фінансової та цифрової грамотності учасників банківського ринку.

У 2023 році для протистояння викликам війни Національним банком затверджено нову Стратегію розвитку фінансового сектору, покликану забезпечити його безбар'єрність, інклюзивність та відповідальність в наданні цифрових послуг. Вона передбачає розвиток сучасних фінансових послуг, що вимагає створення та відновлення відповідної інфраструктури цифрових фінансових послуг, автоматизацію та безпаперові технології їх надання, регулювання віртуальних активів, цифрову оборону та забезпечення цифрової грамотності населення, цифрову трансформацію центрального банку [4, с. 36]. Удосконалення інфраструктури цифрових фінансових послуг вимагає подальшої цифровізації економіки, сприяння впровадження мобільних застосунків для проведення фінансових операцій, практики електронного функціонування органів управління господарських товариств. Автоматизація та перехід на електронний документообіг в наданні банківських послуг потребує подальшого стимулювання розвитку безготівкової економіки. Цифрова оборона фінансового сектору передбачає підвищення надійності фінансових послуг, створення інтегрованої системи кібербезпеки. Основними суб'єктами публічного управління, на яких покладається виконання завдань з досягнення вище відзначених цілей, є: НБУ, Мінцифри, Мінфін, Мінекономіки, Держспецзв'язку, Держказначейство та інші центральні органи виконавчої влади [4, с. 49].

На шляху забезпечення фінансової стабільності та розвитку сучасних фінансових послуг Стратегією НБУ передбачено запровадження вимог до цифровізації та автоматизації процесів (у т.ч. у сфері AML та санаційного законодавства), звітності та електронного документообігу; нульової толерантності до російського та білоруського програмного забезпечення; технологічного Базеля; розвиток Центру кіберзахисту НБУ; законодавчих та регуляторних вимог та контролю за кіберзахистом фінансового сектору в цілому; урегулювання використання хмарних сервісів банками; проведення пілотного проєкту з випуску та тестування цифрових грошей (е-гривні) та прийняття рішення про доцільність їх широкомасштабного випуску; посилення надійності та безпеки Системи BankID НБУ шляхом приведення її у відповідність до вимог електронної ідентифікації з середнім рівнем довіри; розвиток дистанційної ідентифікації для отримання фінансових послуг тощо [5, с. 20, 27-28].

У 2024 році Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку затвердила Національну стратегію розвитку фінансової грамотності до 2030 року, спрямовану на підвищення рівня фінансової культури громадян, забезпечення їх фінансової стійкості та добробуту [6].

Задля підвищення кібергігієни у фінансовому просторі, формування правильних фінансових звичок НБУ спільно з іншими центральними органами виконавчої влади створили он-лайн-платформу «Дія. Цифрова освіта», серіал «Цифрові гроші», сайт «Гаразд», проводять інформаційні освітні кампанії «Шахрай гудбай», «Фінансова оборона України», «Кібербезпека фінансів» та ін. Дані продукти покликані ознайомити громадян із специфікою цифрових фінансових послуг, необхідністю та можливостями захисту даних у віртуальному просторі. Інформація кампанії «Кібербезпека фінансів» інформує населення з приводу захисту від фішингу, захисту своїх акантів та пристроїв, налаштування багатофакторної автентифікації та іншими правилами безпеки в Інтернет [7].

Таким чином, задля підвищення безпеки банківської системи в умовах стрімкого розвитку цифрових технологій, війни та зростання ризиків кібершахрайств національному регулятору банківського сектору, а також іншим органам влади варто зосередити увагу не лише на створенні умов розвитку фінансових інновацій, забезпеченні фінансової стабільності, а й на проведенні просвітницьких заходів серед населення щодо можливих ризиків та загроз споживання фінансових продуктів у віртуальному середовищі; розробляти та популяризувати нові цифрові освітні проєкти; моніторити рівень фінансової грамотності різних вікових груп та постійно працювати над підвищенням рівня кіберзахисту банківської системи країни.

Список використаних джерел

1. Про затвердження методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі від 29.10.2013 р. № 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text> (дата звернення 30.05.2024)

2. Барановський О.І. Банківська безпека: проблема виміру. Економіка і прогнозування. 2006. № 1. С. 7-25. URL: http://eip.org.ua/docs/EP_06_1_07_uk.pdf (дата звернення 30.05.2024)
3. Енциклопедія банківської справи України / Нац. банк України, Ін-т незалежних експертів; редкол.: В. С. Стельмах (голова), В. Б. Альошин, А. М. Мороз [та ін.] ; [голов. наук. консультант А. М. Мороз]. К. : Молодь : Ін Юре, 2001. 680 с.
4. Стратегія розвитку фінансового сектору України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_finsector_NBU.pdf?v=7 (дата звернення 30.05.2024)
5. Стратегія Національного банку України «Фінансова фортеця України». URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_NBU.pdf?v=7 (дата звернення: 27.05.2024)
6. Національна стратегія розвитку фінансової грамотності до 2030 року: Постанова НК-ЦПФР від 01.05.2024 р. № 542. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/document/?id=20440794> (дата звернення 30.05.2024)
7. Інформаційна освітня кампанія НБУ та Держспецв'язку «Кібербезпека фінансів». URL: <https://promo.bank.gov.ua/payment-security/index.html> (дата звернення 30.05.2024)

Славів Р. О.

*ОП «Державна політика та публічне управління», 1 курс магістратури
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – д.держ.упр., професор кафедри національної економіки
та публічного управління Гаєвська Л. А.*

ОСОБЛИВОСТІ ЗАКУПІВЕЛЬ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Війна в Україні та інші сучасні глобальні конфлікти драматично змінили контекст публічних закупівель. З метою забезпечення обороноздатності країни та задоволення потреб населення в умовах воєнного стану держави змушені запроваджувати нові правила та підходи до закупівельних процедур. Дослідження особливостей закупівель в період воєнного стану стає вкрай важливим з таких причин [4]: практична необхідність: ефективні закупівельні практики в умовах воєнного конфлікту є ключовими для забезпечення армії необхідними ресурсами підтримки життєдіяльності населення та мінімізації економічних втрат; наукова новизна: зростання кількості локальних конфліктів у світі робить дослідження даної теми актуальною для багатьох країн, які можуть зіткнутися з подібними викликами в майбутньому; гуманітарний аспект: закупівлі в умовах воєнного стану тісно пов'язані з питаннями гуманітарної допомоги та захисту прав людини.

Метою даного дослідження є аналіз особливостей закупівель в умовах воєнного стану в Україні, визначення основних проблем та пропозицій щодо їх вирішення для забезпечення ефективності, прозорості та підзвітності закупівельних процесів в умовах підвищених ризиків та обмежених ресурсів.

Правове регулювання закупівель в період воєнного стану базується на Законі України "Про публічні закупівлі" (зі змінами, внесеними Законом України від 19.03.2022 р. № 226-IX) [1], а також Постанові Кабінету Міністрів України від 12.10.2022 р. № 1178 [2]. Ці нормативно-правові акти визначають основні принципи та процедури, яких повинні дотримуватися замовники та постачальники під час проведення закупівель в умовах воєнного стану.

Основні особливості закупівель в період воєнного стану включають: необхідність забезпечення обороноздатності країни [5]. Це вимагає оперативного постачання зброї, амуніції, медичних засобів та інших необхідних матеріалів для армії. Держава повинна забезпечити швидке та ефективне реагування на потреби військових формувань; задоволення потреб населення в умовах обмежених ресурсів та підвищених ризиків (в умовах воєнного стану може

виникати дефіцит продовольства, медикаментів, палива та інших життєво необхідних товарів [3]. Держава повинна організувати постачання цих товарів таким чином, щоб уникнути паніки та забезпечити стабільність на внутрішньому ринку; використання спрощених процедур для швидкого реагування на нагальні потреби (спрощені процедури закупівель дозволяють зменшити бюрократичні перепони та прискорити процес укладання договорів. Це особливо важливо в умовах, коли кожна хвилина може бути вирішальною для збереження життя та здоров'я громадян).

Ефективні закупівельні практики в умовах воєнного конфлікту включають: мінімізацію ризиків шляхом забезпечення прозорості та підзвітності закупівель (прозорість процедур закупівель зменшує можливість корупційних проявів та зловживань [7]. Для цього важливо використовувати електронні системи закупівель, які дозволяють відстежувати всі етапи процесу в режимі реального часу); використання сучасних технологій та інновацій для покращення ефективності закупівель (сучасні технології, такі як блокчейн, можуть забезпечити додатковий рівень безпеки та надійності даних. Використання аналітичних інструментів дозволяє краще прогнозувати потреби та оптимізувати процес закупівель); розробку рекомендацій щодо покращення закупівельних практик для замовників і постачальників, що включає навчання персоналу, розробку стандартів і протоколів, які допоможуть покращити якість та ефективність закупівельних процесів.

Крім того, важливим аспектом є міжнародне співробітництво та обмін досвідом з іншими країнами, які пережили воєнні конфлікти. Аналіз їхніх закупівельних практик може дати цінні уроки та рекомендації для вдосконалення власних процесів. Також варто враховувати гуманітарні аспекти закупівель, зокрема, забезпечення гуманітарної допомоги постраждалим районам та підтримка соціально вразливих верств населення.

Перспективи подальших досліджень включають: аналіз впливу воєнних закупівель на економіку та соціальну сферу [6] (важливо розуміти, як зміни в закупівельних процедурах впливають на економічну стабільність країни та добробут населення); дослідження закупівельних практик в інших країнах, які пережили воєнні конфлікти, що допоможе виявити найкращі практики та адаптувати їх до українських реалій; розробка нових інструментів та методів для ефективного управління закупівлями в умовах невизначеності (це можуть бути нові моделі прогнозування потреб, автоматизовані системи управління закупівлями та інші інноваційні рішення).

Закупівлі в період воєнного стану мають ряд особливостей, пов'язаних з необхідністю забезпечення обороноздатності країни та задоволення потреб населення в умовах обмежених ресурсів та підвищених ризиків. Для ефективного проведення закупівель в таких умовах необхідно застосовувати спрощені процедури, мінімізувати ризики та забезпечувати прозорість. Використання сучасних технологій та інновацій може допомогти покращити ефективність, прозорість та підзвітність закупівель. Результати даного дослідження можуть бути використані для розробки рекомендацій щодо покращення закупівельних практик в період воєнного стану, а також для підвищення обізнаності громадськості про питання закупівель в цей період.

Список використаних джерел

1. Закон України "Про публічні закупівлі" (зі змінами, внесеними Законом України № 226-IX від 19.03.2022 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19> (дата звернення 30.05.2024)
2. Постанова Кабінету Міністрів України № 1178 від 12.10.2022 р. "Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України "Про публічні закупівлі", на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування" URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1178-2022-%D0%BF> (дата звернення 30.05.2024)

3. Особливості публічних закупівель в умовах воєнного стану. Центр досліджень публічних закупівель. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MN027259> (дата звернення 30.05.2024)
4. Публічні закупівлі під час війни: виклики та шляхи їх вирішення. Transparency International Україна. URL: https://ti-ukraine.org/ti_format/doslidzhennya/publiczni-zakupivli/ (дата звернення 30.05.2024)
5. Закупівлі в умовах воєнного стану: як мінімізувати ризики? ProZorro. URL: <https://prozorro.gov.ua/>
6. В Україні спростили правила публічних закупівель під час війни – *Економічна правда*. URL: https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/Спрощені_закупівлі_при_проведенні_електронного_аукціону (дата звернення 30.05.2024)
7. Як війна змінила публічні закупівлі в Україні? *Forbes Україна*. URL: <https://forbes.ua/war-in-ukraine> (дата звернення 30.05.2024)

Стрельнік А. Д.

*ОП «Державна політика та публічне управління», 1 курс магістратури
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – доктор філософії з публічного управління та адміністрування,
доцент кафедри національної економіки та публічного управління Осьмак А.С.*

ЦИФРОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

На сучасному етапі світова економіка вступає в новий етап цифрового розвитку, який характеризується в тому числі активною трансформацією інститутів і механізмів публічного управління. В останнє десятиліття проблеми підвищення ефективності та якості управління виступають найважливішим напрямком досліджень, результати яких визначають принципи реформування інститутів державного управління.

Вплив діджиталізації на публічне управління призводить до змін у процесі формування національної соціальної політики держави, діє на сучасні політичні, соціально-економічні та інформаційно-комунікаційні засоби взаємодії держави з громадянами України. Цифрова трансформація може сприяти прозорішому, відкритішому та відповідальнішому управлінню, оскільки впровадження цифрових інструментів дозволяє автоматизувати багато процесів і забезпечити доступ громадськості до інформації. За допомогою аналізу даних, отриманих від громадян та внутрішніх джерел, державні органи можуть приймати обґрунтованіші рішення та здійснювати прогнозування на основі фактичних даних. Швидкий розвиток технологій ф зміни потреб мешканців України вимагають від державних органів адаптації та впровадження інновацій для забезпечення високої якості послуг (онлайн звернень, платформ «цифрова економіка», «цифрове суспільство» тощо).

Як і весь світ, Україна робить важливі кроки в напрямку цифрових трансформацій. Однак очевидно, що впровадження цифрових технологій ще має пройти довгий шлях, оскільки багато організацій державного сектору ще використовують застарілі системи та технології, які потребують заміни. Проте у сфері публічного управління в Україні було зроблено кілька корисних ініціатив наведених в табл. 1.

Введення воєнного стану у зв'язку з повномасштабним вторгненням РФ в Україну серйозно вплинуло на впровадження національних сервісів та інструментів електронного урядування, що призвело до певних обмежень для громадян, фізичних осіб та бізнесу. Ці обмеження не є постійними, вони пов'язані з аспектами безпеки та будуть зняті після закінчення війни. Проте тенденція повсюдного впровадження цифрової трансформації на національному рівні в Україні не зупиняється. За період війни значення екосистеми Дія у соціальному житті українців поглибилося та розширилось, запровадивши багато нових, корисних, затребуваних послуг та документів, та виключивши всі зовнішні загрози, у тому числі фізичні і кіберзагрози.

Здобутки України в сфері цифрових трансформацій публічного управління

Цифровий інструмент	Опис цифрового інструменту
Електронне урядування (E-Government)	Уряд України активно впроваджує електронні сервіси для громадян і бізнесу. Наприклад, портал "Дія" надає можливість отримання різних послуг онлайн, включаючи отримання паспортів, реєстрацію бізнесу, оплату податків тощо
Е-декларування	Україна запровадила систему електронного декларування для посадових осіб. Це дозволяє громадянам та стороннім спостерігачам отримувати доступ до декларацій з доходів та майна посадових осіб онлайн, що сприяє більшій прозорості та запобіганню корупції
Відкриті дані (Open Data)	Уряд активно працює над розвитком політики відкритих даних, що дозволяє громадськості та підприємствам використовувати даний доступ до даних для розробки нових продуктів та послуг, а також для відстеження діяльності уряду
Електронні сервіси для громадян	Послуги від державних органів стають більш доступними через електронні платформи. Це включає електронні сервіси для подання заявок, отримання документів тощо.
Електронні торги	Застосування систем електронних торгів для закупівель державних установ, що сприяє зменшенню корупції та підвищенню ефективності процесів закупівель
Кібербезпека	З урахуванням зростаючої кількості цифрових послуг та обробки даних урядом, увага приділяється питанням кібербезпеки. Уряд розробляє та впроваджує стратегії та заходи з кібербезпеки для захисту інформації та систем від кібератак і зловживань

Джерело: розроблено автором за даними [1;2;3;4;5]

Отже, цифровізація основних напрямків діяльності держави вимагають від сфери публічного управління, як ключового засобу взаємодії громадян і держави, дотримання курсу на удосконалення взаємодії, інтеграції національної системи цифровізації з міжнародною практикою, забезпечення належного рівня цифрової грамотності та навичок протистояння кіберзагрозам, повноцінної, оперативної і якісної інформації та відкритого доступу до основного функціоналу адміністративних послуг.

Список використаних джерел

1. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 вересня 2017 р. № 649-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-%D1%80#Text> (дата звернення 30.05.2024)
2. Дія.City – це унікальний правовий та податковий простір для ІТкомпаній в Україні URL: <https://city.diia.gov.ua/> (дата звернення 30.05.2024)
3. Декларування посадовців. Національне агентство з питань запобігання корупції. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/deklaruvannya/> (дата звернення 30.05.2024)
4. Портал відкритих даних. [Електронний ресурс]: URL: <https://data.gov.ua/> (дата звернення 30.05.2024)
5. Закон України «Про здійснення державних закупівель» від 2014, № 24, ст.883. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1197-18#Text> (дата звернення 30.05.2024)

РОЛЬ ЦИФРОВОЇ ДЕМОКРАТІЇ У СУСПІЛЬСТВІ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ УКРАЇНИ

Роль цифрової демократії у сучасному суспільстві стає все важливішою, відображаючи зміни в політичному та соціальному ландшафті. Ця тема викликає значний інтерес серед науковців, політиків та громадськості через її потенційність для покращення політичного процесу та залучення громадян до управління суспільством. Однак, разом з великими можливостями, які вона надає, цифрова демократія також стикається з багатьма викликами, які потребують уваги та вирішення.

Перший виклик полягає в ефективному використанні цифрових технологій для підвищення рівня участі громадян у політичному процесі. Значна частина населення все ще має обмежений доступ до Інтернету та цифрових інструментів, що створює цифровий розрив та може призвести до перекосів у представленості голосів в онлайн-платформах.

Другий виклик пов'язаний з безпекою та приватністю в онлайн-сфері. Зростання впливу інтернет-платформ у політичних дебатах викликає побоювання щодо маніпуляції інформацією та втручання у виборчі процеси. Забезпечення кібербезпеки та захисту особистих даних стає критичною умовою для успішної реалізації цифрової демократії.

Наступний виклик полягає в забезпеченні адекватного регулювання цифрових технологій у сфері політики. Законодавство повинно відповідати на нові виклики, які представляють цифрові інновації, забезпечуючи права та свободи громадян в цифровому просторі, а також запобігаючи зловживанням та маніпуляціям.

Для України, як і для багатьох країн світу, цифрова демократія відкриває нові можливості для розвитку демократичних інститутів та покращення якості управління. Але щоб ці можливості були використані на повну потужність, потрібно дбати про вирішення викликів, які вона несе. Важливо розвивати ефективне законодавство, забезпечувати доступ до цифрових технологій для всіх шарів населення, та забезпечувати безпеку та приватність в онлайн-сфері.

Роль цифрової демократії у суспільстві надзвичайно важлива і актуальна в сучасному світі. Вона відкриває нові можливості для участі громадян у політичному процесі, забезпечуючи більшу рівність, транспарентність та відкритість в управлінні справами держави. Однак цифрова демократія також стикається з викликами, такими як цифровий розрив, кібербезпека та потенційне зловживання технологіями для маніпулювання інформацією та виборчим процесом.

Для успішного впровадження цифрової демократії необхідно ефективне законодавство, яке забезпечить захист прав та свобод громадян в цифровому просторі, а також розвиток технологій, які будуть доступні для всіх верств населення. Україна, разом з іншими країнами, має можливість використовувати цифрові інструменти для покращення демократії та управління, але важливо усвідомлювати та вирішувати виклики, що вони несуть.

Таким чином, розвиток цифрової демократії в Україні та світі вимагає постійної уваги до балансу між можливостями та проблемами, які вона представляє. Лише зрозуміння та ефективне вирішення цих проблем дозволить максимально використовувати потенціал цифрових технологій для розвитку демократії та суспільства в цілому.

ПРІОРИТЕТИ ЗВ'ЗКІВ З ГРОМАДСЬКІСТЮ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Повномасштабне вторгнення російської федерації на територію України суттєво обмежило свободу висловлювання думок. Дане право було обмежено одним із перших указів Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» з метою захисту національної безпеки, територіальної цілісності та громадського порядку.

Підрозділи з питань комунікацій (далі – PR-підрозділи) за короткий час пройшли шлях від перших форм організації у вищих структурах державної влади до масового поширення інформації щодо всіх сфер життя суспільства.

Особливості роботи PR-підрозділів у часи конфлікту передбачають, що без доступу до інформації втрачається суть діяльності в сучасному суспільстві, тому принцип свободи інформації вважається ключовим у сфері інформаційних відносин.

Взаємодія місцевих органів влади з громадою – важливий та актуальний аспект в сучасному суспільстві, оскільки саме на цьому рівні відбувається найпряміше врахування потреб суспільства та держави. Будь-яка робота органів місцевого самоврядування пов'язана з громадянами, оскільки влада є ефективною саме тоді, коли отримує підтримку громадськості. Ключовим аспектом успішної співпраці між соціальним середовищем і владою є правильне використання комунікаційних засобів органами місцевого самоврядування. Інформація про послуги, програми повинна бути доступною для громадян, вони мають мати розуміння про роботу влади та мати вплив. Влада, в свою чергу, повинна нести відповідальність перед суспільством та підтримувати постійний діалог з ним [2].

Показником успішності роботи у галузі взаємодії з громадськістю стало встановлення чітких стратегічних цілей і завдань. У найзагальнішому підході, організація роботи у галузі зв'язків з громадськістю має два основних компоненти: на першому етапі – це розробка стратегії взаємодії з громадськістю організації, а на другому – реалізація даної стратегії [4].

Відсутність взаємодії органів державної влади, призводить до непорозумінь, саме тому головним завданням діяльності підрозділів зі зв'язків з громадськістю, що діють в органах місцевого самоврядування, є налагодження ефективних комунікаційних каналів з населенням, розробка нових способів взаємодії та підтримка двостороннього обміну інформацією та думками. Виникає необхідність постійно підтримувати діалог з громадянами, інформувати їх про свою діяльність, консультувати та уважно слухати дослухатися до порад. Оскільки прозора комунікація забезпечить зрозумілість та відкритість діяльності органів самоврядування [3, с. 118].

Важливою метою підрозділів зв'язків з громадськістю є формування позитивного сприйняття громадською думкою, оскільки орган влади прагне створити свій позитивний імідж у суспільстві. Позитивна думка громадян призведе до більшого рівня довіри до органу державної влади.

Розуміння важливості функцій зв'язків з громадськістю в демократичному суспільстві призводить до створення спеціальних підрозділів, на які покладається здійснення PR-діяльності. Зазвичай, це самостійні структури всередині установ, підприємств, організацій, органів державної влади, які очолюються заступниками керівника і мають у своєму розпорядженні добре підготовлений персонал. PR-фахівці, що чим значущішою є владна структура, тим більше місця вона займає в інформаційних потоках [5, с. 148].

Успіх діяльності у сфері взаємодії з громадськістю залежить від того, наскільки громадськість інформована про ті чи ті події. Особливу роль відіграють засоби масової інформації, через які новини, ідеї, рішення потрапляють у суспільство.

Засоби масової інформації – це активні учасники процесу створення і поширення інформації, спрямованої на одночасне сприйняття кількісно великими і, водночас, різноманітними аудиторіями. Взаємодія і співробітництво з мас-медіа є основним інструментом взаємодії з громадськістю.

Експерти зі зв'язків з громадськістю в органах місцевого самоврядування зацікавлені у наданні журналістам інформації, тому формування дружніх відносин з ключовими особами у світі мас-медіа є запорукою успіху будь-якої PR-кампанії. Журналісти, зі свого боку, зацікавлені в отриманні інформації, але вона повинна бути надана відповідно до вимог конкретних ЗМІ (преса/радіо/телебачення) [1, с. 108-110].

Розв'язання вказаних проблем служб зв'язків з громадськістю лежить у площині підвищення кваліфікації працівників цих служб через вивчення основ кризового менеджменту, світового досвіду у сфері стратегічного планування, сучасних технологій кризового PR. Важливе практичне значення має також обмін досвідом між PR-фахівцями різних структур під час спільних семінарів, «круглих столів», конференцій тощо.

Однією з вимог для сталого розвитку демократичного суспільства є прозорість інформації про діяльність органів державної влади.

Для органів державної влади та уряду комунікація з громадськістю сприяє вирішенню наступних завдань: передача інформації громадянам про діяльність структур державного управління; залучення громадян до активної участі в державних програмах (вибори) і підтримки регулюючих програм (боротьба з курінням, безпека на дорогах тощо); сприяння підтримці політичних діячів і програм громадянами; формування сприятливої репутації органів державного управління [4].

У галузі комунікацій з громадськістю застосовуються різноманітні форми та методи взаємодії. Це включає використання пресрелізів для інформування ЗМІ, проведення заходів і подій (пресконференції, брифінги тощо) з метою привертання уваги громадськості. Невід'ємною частиною стратегії зв'язків із громадськістю в умовах глобалізованого суспільства стало використання сучасних медійних технологій. Компанії, установи, організації використовують різноманітні цифрові платформи та інструменти для ефективної взаємодії зі своєю аудиторією: сторінки в соціальних мережах, блоги, SMM-комунікацію тощо. Спільноти в соціальних мережах, таких як WhatsApp, Viber, Facebook, Twitter, Instagram, Telegram, стали не лише засобом поширення інформації, але й майданчиком для взаємодії з громадськістю.

Зв'язки з громадськістю в органах державної влади та місцевого самоврядування України є ключовим елементом демократичного суспільства. Оскільки комунікація сприяє активній взаємодії між владою та громадянами та забезпечує прозорість і відкритість у роботі владних структур, а також дає можливість громадянам висловлювати свої потреби та погляди.

Взаємодія з громадськістю українських органів державного управління і місцевого самоврядування є необхідним елементом демократичного суспільства, оскільки вона сприяє взаємодії між владою та громадянами, забезпечує прозорість та відкритість у діяльності органів влади, а також дає можливість громадянам висловлювати свої потреби та думки.

Список використаних джерел

1. Бондаренко І. Журналістська етика: навчально-методичний посібник для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності «Журналістика» освітньо-професійних програм «Журналістика», «Реклама і зв'язки з громадськістю», «Редакторсько-видавнича діяльність і медіамоделювання». Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2021. С. 109-127.

2. Вебстер М. Висвітлення конфлікту в Україні: практичний посібник для журналістів. URL:https://www.thomsonfoundation.org/media/33402/ukraine1203bleed_ukr_preview.pdf (дата звернення 30.05.2024)

3. Журналістика в умовах конфлікту: передовий досвід та рекомендації: Посібник рекомендацій для працівників ЗМІ. Київ : «Компанія ВАІТЕ», 2016. 118 с. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/9/3/254531.pdf> (дата звернення 30.05.2024)

4. Експертна оцінка: Війна у медіа та медіа війна. Прес-реліз (2016). Міжнародний фонд «Відродження». URL: <http://www.aup.com.ua/uploads/pr-war-ua.pdf> (дата звернення 30.05.2024)

5. Робота під PRESSom. Посібник для безпечної повсякденної роботи медійників. Київ : Інститут масової інформації, 2020. 148 с. URL: <https://www.prostir.ua/?news=vyjshov-novyj-posibnyk-z-bezpeky-zhurnalistiv> (дата звернення 30.05.2024)

Халіман М. О.

*ОП «Цифрове врядування», 1 курс магістратури
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.держ.упр., доцент кафедри національної економіки
та публічного управління Васюк Н. О.*

КАР'ЄРНИЙ РОЗВИТОК ПЕРСОНАЛУ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ

В сучасних умовах функціонування органів публічної влади у сфері охорони здоров'я та медичних закладів зокрема, важливого значення набувають питання кар'єрного розвитку персоналу у сфері охорони здоров'я. Встановлено, що кар'єрний розвиток медичних працівників є ключовим чинником підвищення якості медичних послуг. А інвестиції в розвиток персоналу забезпечують стійкість та ефективність систем охорони здоров'я.

Глобальною проблемою у всьому світі та Україні визнано, зокрема, недостатність кваліфікованих кадрів у сфері охорони здоров'я. Тим часом, зростаючі вимоги до технічного оснащення закладів охорони здоров'я, а також підвищення вартості медичних послуг, потребують постійного оновлення знань та навичок медичних працівників.

В цьому контексті важливим є дослідження нормативно-правової бази щодо окресленого питання.

На думку науковців, питання кар'єрного розвитку персоналу в Україні врегульовані чинними нормативно-правовими актами Міністерства молоді та спорту України та Міністерства соціальної політики. Однак ці положення мають переважно декларативний характер. На відміну від європейських країн, де програма «Career development» успішно реалізується в рамках ЄС, в Україні відсутня ефективна система професійної орієнтації та кар'єрного розвитку фахівців. Це, як вважають, є однією з причин збільшення трудової міграції, особливо серед молоді, а також сприяє загостренню економічної кризи [1], зокрема в умовах військової російської агресії.

Законом України «Про професійний розвиток працівників» встановлено правові, організаційні та фінансові основи функціонування системи професійного розвитку персоналу, а також окреслює мету і принципи державної політики у галузі [2].

Слід зазначити, що закон України «Про державну службу» визначає основні питання, що стосуються службової кар'єри державних службовців [3], зокрема і тих, що здійснюють свої повноваження в органах державної влади у сфері охорони здоров'я.

Для визначення якості виконання посадових обов'язків, ефективності та результативності роботи, а також для планування професійної кар'єри та виявлення потреб у підвищенні професійної компетентності, державних службовців щорічно оцінюють за результатами їхньої службової діяльності. Оцінювання проводиться з метою визначення якості виконуваних

обов'язків та прийняття керівництвом обґрунтованих рішень щодо кар'єрного розвитку тощо [3; 4].

В Україні сформовано нормативно-правову базу, що врегульовує питання атестації працівників, з урахуванням особливостей різних видів економічної діяльності, зокрема педагогічного, медичного, наукового персоналу та інших категорій [4].

Положення про систему безперервного професійного розвитку (БПР) працівників сфери охорони здоров'я зобов'язує медичний персонал здійснювати безперервний професійний розвиток та визначає умови цього процесу [5].

У процесі здійснення атестації працівників сфери охорони здоров'я з метою присвоєння або підтвердження кваліфікаційної категорії чи кваліфікації обов'язково враховуються результати проведення БПР. При цьому, МОЗ визначає і затверджує процедуру здійснення атестації працівників галузі, а також відомості про необхідну кількість балів за проходження БПР, включаючи заходи, організовані за межами України провайдером інших держав [5].

Таким чином, для перевірки дотримання медичним персоналом вимог БПР проводиться атестація фахівців у сфері охорони здоров'я згідно з порядком, затвердженим МОЗ. Зокрема, атестація лікарів визначається наказом МОЗ «Деякі питання безперервного професійного розвитку лікарів» від 22 лютого 2019 року № 446 [6].

Вважаємо, що процес атестації медичного персоналу забезпечує високий рівень професійної компетентності медичних працівників та сприяє підвищенню якості медичних послуг. Завдяки атестації виявляються можливості для подальшого навчання та професійного вдосконалення, що є важливим елементом кар'єрного росту і розвитку медичних кадрів. Атестація також стимулює медичних працівників до постійного оновлення знань та навичок, що відповідає сучасним вимогам і стандартам у сфері охорони здоров'я.

Отже, на сьогодні відсутній окремий нормативно-правовий акт, який би врегульовував питання кар'єрного розвитку персоналу у сфері охорони здоров'я. У свою чергу, це створює певні труднощі у впровадженні ефективних механізмів підтримки професійного зростання медичних працівників. При цьому, відсутність чітко визначених процедур та критеріїв оцінювання кар'єрного розвитку фахівців істотно знижує мотивацію працівників до саморозвитку.

У зв'язку з цим, з метою вирішення цієї проблеми необхідно розробити та впровадити комплексний нормативно-правовий акт, який би включав чіткі положення щодо професійного та кар'єрного розвитку медичного та управлінського персоналу, котрий визначав би етапи кар'єрного росту, а також й інші механізми, зокрема такі як програми наставництва, підвищення кваліфікації, участь у науково-дослідницькій діяльності та міжнародних обмінах.

На нашу думку, виникає необхідність у запровадженні міжгалузевого системного підходу та здійснення ефективної співпраці між державою, закладами освіти та медичними закладами у створенні дієвих комплексних програм кар'єрного розвитку персоналу, що сприятиме зниженню рівня трудової міграції, підвищенню кваліфікації кадрів та загальному економічному зростанню країни.

Важливим аспектом є також інтеграція цих положень у загальну стратегію розвитку системи охорони здоров'я, що дозволить забезпечити комплексний підхід до вирішення проблеми кадрового забезпечення галузі.

Список використаних джерел

1. Базиль Л. О. Діяльність центрів консультування з професійної кар'єри у закладах професійної (професійно-технічної) освіти: суперечності та шляхи їх вирішення. ScienceRise. Pedagogical Education. 2020. № 1. С. 31-35. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/texcped_2020_1_8. (дата звернення 30.05.2024)

2. Про професійний розвиток працівників: Закон України від 12 січня 2012 року № 4312-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4312-17#Text> (дата звернення 30.05.2024)

3. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 року № 889-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> (дата звернення 30.05.2024)

4. Савченко В. А. Розвиток персоналу: підручник. К. : КНЕУ, 2008. 512 с.

5. Про затвердження Положення про систему безперервного професійного розвитку працівників сфери охорони здоров'я: постанова Кабінету Міністрів України від 14 липня 2021 р. № 725. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/725-2021-%D0%BF#n8> (дата звернення 30.05.2024)

6. Деякі питання безперервного професійного розвитку лікарів: наказ Міністерства охорони здоров'я України від 22 лютого 2019 року № 446. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0293-19#Text> (дата звернення 30.05.2024)

Чайка Р. Р.

*ОП «Державна політика та публічне управління», 1 курс магістратури
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – доктор філософії з публічного управління та адміністрування,
доцент кафедри національної економіки та публічного управління Осьмак А. С.*

РОЗВИТОК ЦИФРОВОЇ ДЕМОКРАТІЇ: УКРАЇНСЬКИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Цифрова демократія – це використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для посилення участі громадян у політичному житті, покращення підзвітності уряду та прозорості прийняття рішень. Вона пропонує нові можливості для громадян впливати на те, як ними керують, і робить демократію доступнішою та інклюзивнішою.

Актуальність розвитку цифрової демократії:

1) зростання ролі ІКТ у житті людей: інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) стали невід'ємною частиною нашого життя. Ми використовуємо їх для спілкування, роботи, розваг, отримання інформації та багато чого іншого. Також це робить ІКТ потужним інструментом, який можна використовувати для посилення демократії та участі громадян у політичному житті;

2) зниження довіри до традиційних інституцій: у багатьох країнах світу спостерігається зниження довіри до традиційних інституцій, таких як уряди, політичні партії та ЗМІ, також це створює сприятливі умови для розвитку цифрової демократії, яка може запропонувати альтернативні канали для участі громадян у політичному процесі;

3) потреба у більш інклюзивній демократії: Традиційні форми демократії часто не дають можливості всім громадянам брати участь у політичному житті. Цифрова демократія може допомогти подолати цю проблему, надаючи всім громадянам, незалежно від їхнього місця розташування, соціального статусу чи інших факторів, рівний доступ до інформації та можливостей для участі у політичному процесі;

4) зростання загроз демократії: У світі зростає кількість загроз демократії, таких як дезінформація, кібератаки та авторитарне правління. Цифрова демократія може допомогти протистояти цим загрозам, надаючи громадянам доступ до достовірної інформації та інструменти для захисту своїх прав;

5) можливості для покращення життя людей: Цифрова демократія може допомогти покращити життя людей, роблячи уряди більш підзвітними, підвищуючи прозорість прийняття рішень та стимулюючи економічне зростання.

Україна зробила значні кроки у розвитку цифрової демократії за останні роки. У 2019 році було запущено портал державних послуг "Дія" [1], який надає громадянам доступ до ши-

рокого спектру онлайн-послуг. У 2020 році було прийнято Закон про електронну демократію, який визначив правові рамки для використання ІКТ у демократичних процесах.

Інші приклади розвитку цифрової демократії в Україні:

- проведення онлайн-консультацій з громадськістю;
- застосування краудсорсингу для збору ідей та пропозицій від громадян;
- використання соціальних мереж для спілкування з урядом.

У багатьох країнах світу також активно розвивається цифрова демократія.

Зарубіжний досвід розвитку цифрової демократії:

1) Естонія: Естонія вважається однією з лідерів у сфері цифрової демократії. У країні діє система електронного голосування, яка використовується на всіх виборах. Це робить процес голосування доступнішим та зручнішим для громадян. Естонія також активно використовує ІКТ для надання державних послуг громадянам. Наприклад, громадяни Естонії можуть подавати податкові декларації, реєструвати бізнес та отримувати інші послуги онлайн. Уряд Естонії також активно співпрацює з громадянським суспільством у розвитку цифрової демократії [2]. Це допомагає гарантувати, що потреби та інтереси громадян враховуються при розробці та впровадженні нових цифрових технологій;

2) Норвегія: Норвегія також активно використовує ІКТ для розвитку демократії. У країні діє онлайн-платформа, де громадяни можуть пропонувати свої ідеї та пропозиції щодо законодавства. Уряд Норвегії використовує соціальні мережі також для спілкування з громадянами та отримання їхніх відгуків. Норвегія також має досвід проведення онлайн-консультацій з громадськістю з таких питань, як зміна клімату та імміграція [3];

3) Бразилія: Бразилія використовує ІКТ для підвищення прозорості бюджетного процесу. У країні діє система, яка дозволяє громадянам відстежувати, як витрачаються державні кошти. Бразилія також використовує ІКТ для посилення участі громадян у місцевому самоврядуванні. Наприклад, громадяни Бразилії можуть використовувати онлайн-платформи, щоб голосувати за проекти місцевого бюджету. Уряд Бразилії також використовує соціальні мережі для інформування громадян про свою роботу та отримання їхніх відгуків [4].

Перевагами цифрової демократії можна зазначити:

- збільшення участі громадян у політичному житті;
- покращення підзвітності уряду;
- підвищення прозорості прийняття рішень;
- збільшення доступності демократії для всіх громадян;
- зниження витрат на проведення виборів та інших демократичних процесів.

Водночас, викликами розвитку цифрової демократії, на нашу думку, є:

- цифровий розрив: не всі громадяни мають доступ до інтернету та навичок його використання;
- кібербезпека: загроза кібератак та маніпуляцій з боку зловмисників;
- дезінформація: поширення фейкових новин та пропаганди;
- необхідність вдосконалення законодавства.

Список використаних джерел

1. Дія – Державні послуги онлайн. *Державні послуги онлайн | Дія*. URL: <https://diia.gov.ua/> (дата звернення 30.05.2024)
2. Е-вибори проти популістів: як інтернет-голосування в Естонії закріпило підтримку України. *Європейська правда*. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2023/03/6/7157412/> (дата звернення 30.05.2024)
3. *Forsiden – regjeringen.no*. URL: https://www.regjeringen.no/globalassets/departementene/ud/dokumenter/utvpolitikk/digital_strategynew.pdf (дата звернення 30.05.2024)
4. Participatory budgeting in Brazil. *World Bank*. URL: <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/600841468017069677/participatory-budgeting-in-brazil> (дата звернення 30.05.2024)

АСПЕКТИ РЕГУЛЮВАННЯ МЕХАНІЗМУ ВПРОВАДЖЕННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В СИСТЕМУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Світ стрімко змінюється, ШІ стає все потужнішим інструментом, який автоматизує рутинні завдання, аналізує великі обсяги даних, прогнозує події, персоналізує послуги та багато іншого. Це відкриває нові можливості для оптимізації та вдосконалення публічного управління, роблячи його більш ефективним, прозорим та чутливим до потреб громадян [1].

Основна частина: аспекти регулювання механізму впровадження ШІ в систему публічного управління.

1. Етичні аспекти: Встановлення етичних принципів та норм для використання ШІ в публічному управлінні, щоб гарантувати справедливість, прозорість та відповідальність. По-перше, законодавчо визначити поняття ШІ. Ціль – створити безпечне середовище, в якому ШІ полегшує життя, а не створює загрози. Як приклад – Італія, яка заборонила використання «ChatGPT» через порушення конфіденційності розмов та платіжної інформації людей, які купували платну версію цього ШІ [2].

2. Соціальні аспекти: врахування соціального впливу ШІ на публічне управління, зокрема на ринок праці, державні послуги та рівень життя людей. Приклад: Проведення досліджень та оцінок впливу впровадження ШІ на різні групи населення, щоб мінімізувати негативні наслідки та максимізувати позитивні.

3. Правове регулювання: розробка чіткого правового поля, яке б визначало правила та принципи використання ШІ в публічному управлінні, гарантуючи дотримання прав громадян та захист їхніх персональних даних. Без законодавчого визначення ми не можемо запроваджувати закони про захист даних, які б регулювали збір, зберігання та використання даних, що використовуються для роботи систем ШІ. Попри це Україна відстає по регулюванню від розвитку технологій. Варто заборонити додатки, які проводять збір інформації про людей (біометрична категоризація), розпізнавання емоцій в школах, маніпулювання людською поведінкою чи використання вразливих місць людини для створення бази даних про людей в комерційних цілях, як це зробили в ЄС [3].

4. Забезпечення прозорості та підзвітності: створення механізмів прозорості та підзвітності для використання ШІ в публічному управлінні, щоб громадяни могли знати, як використовується ця технологія, і могли впливати на процес її впровадження. Приклад: запровадження механізмів громадського обговорення та зворотного зв'язку щодо використання ШІ в публічному управлінні [4].

5. Міжнародне співробітництво: співпраця з іншими країнами та міжнародними організаціями для розробки спільних стандартів та правил регулювання використання ШІ в публічному управлінні. Приклад: участь у міжнародних ініціативах та проєктах, спрямованих на етичне та відповідальне використання ШІ в публічному управлінні.

ШІ має переваги, однак, існує ряд недоліків. Є потенційна загроза порушення прав людини та конфіденційності. Впровадження ШІ може призвести до втрати робочих місць у певних секторах (наприклад центр підтримки). Ще одним недоліком є залежність від якості та доступності даних. Погана якість даних може призвести до неточних результатів.

Перш ніж впроваджувати ШІ в публічне управління, необхідно розробити чітку стратегію впровадження. Ця стратегія повинна враховувати правові, етичні та соціальні аспекти використання ШІ. Вона також повинна визначати цілі та очікування від впровадження ШІ, а також способи оцінки його успішності [4].

Список використаних джерел

1. Yasmina Y. Artificial Intelligence Act: MEPs adopt landmark law URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20240308IPR19015/artificial-intelligence-act-meps-adopt-landmark-law> (дата звернення 30.05.2024)
2. Музиченко О. Італія першою у світі заборонила штучний інтелект ChatGPT: причина. 31.03.23 URL: <https://tsn.ua/svit/italiya-pershoyu-u-sviti-zaboronila-shtuchniy-intelekt-shatgpt-prichina-2298088.html> (дата звернення 30.05.2024)
3. Верховна Рада України: термінологічний словник URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/termin> (дата звернення 30.05.2024)
4. Регулювання штучного інтелекту в Україні: Мінцифри презентувало дорожню карту URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/rehuliuvannia-shtuchnoho-intelektu-v-ukraini-mintsyfry-prezentovalo-dorozhniu-kartu> (дата звернення 30.05.2024)

Чернякова Т.В.

*ОП «Цифрове врядування», 1 курс магістратури
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.е.н., доцент кафедри національної економіки
та публічного управління Корольок Т.О.*

КОМУНІКАЦІЙНА СТРАТЕГІЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ

Реформа децентралізації, євроінтеграційний вектор розвитку України, впровадження європейських стандартів в публічному управлінні трансформують уявлення про зміст та природу комунікацій як інструмента залучення громадян до прийняття управлінських рішень. Успішність реалізації стратегій соціально-економічного розвитку як країни в цілому, так і окремо взятих територій, у значній мірі залежить від обраних комунікаційних технологій, методів та засобів взаємодії органів влади із цільовими аудиторіями. Таким чином, актуалізується необхідність впровадження стратегічного підходу до комунікативної діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування.

У територіальних громадах комунікаційна стратегія виступає переважно допоміжним інструментом для реалізації цілей Стратегії розвитку громади. Вона формує спільне бачення у всіх зацікавлених сторін щодо реалізації Стратегії розвитку громади та її позиціонуванні як всередині, так і за межами [1, с. 4]. У Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні відзначено необхідність створення та підтримку органами місцевого самоврядування сприятливого життєвого середовища, необхідного для забезпечення всебічного розвитку людини, захисту її прав та інтересів, надання високоякісних та доступних публічних послуг, а також узгодження місцевої політики із реальними інтересами жителів громади [2]. На наш погляд, для реалізації цих завдань потрібно розвивати форми прямого народовладдя, забезпечуючи комунікацію та співпрацю зацікавлених сторін із місцевими органами на шляху досягнення спільних цілей розвитку громади.

Комунікаційна стратегія – це внутрішній документ органу влади, що спрямований на забезпечення тісних зв'язків із засобами масової інформації та громадськістю задля досягнення визначених цілей. Е. Голдман у своїй науковій праці відзначає, що стратегічна комунікація – це накопичення інформації, ідей та дій для узгодження сприйняття цільових аудиторій із цілями політики органу влади, що досягається шляхом синхронізованого оприлюднення інформації протягом певного часу за допомогою засобів, адаптованих під різноманітні аудиторії [3]. Авторка відзначає, що комунікація є стратегічною, якщо охоплює численні та різноманітні аудиторії, безперервна у часі, орієнтована на аудиторію та спрямована на просування цілей політики.

Основними завданнями комунікаційної стратегії виступають:

- домовленість органів влади та зацікавлених осіб щодо спільного бачення – розв’язання наявних проблем, досягнення цілей розвитку громади, задоволення інтересів та потреб у сфері комунікації;
- проведення діагностики діяльності – систематизувати ресурси, процеси, заходи;
- організація роботи, визначення основних цілей та заходів, відмова від зайвих малопродуктивних дій;
- визначення критеріїв оцінки очікуваних результатів;
- налагодження зворотного зв’язку із цільовою аудиторією, залучення громадян до процесу прийняття управлінських рішень;
- забезпечення промоції громади та місцевої влади як всередині самої громади, так і за її межами [4].

Таким чином, комунікаційна стратегія територіальної громади – це інструмент взаємодії органів місцевого самоврядування із цільовою аудиторією шляхом раціонального обміну інформацією задля досягнення визначених стратегічних цілей розвитку територіальної громади. Дана стратегія повинна включати, як внутрішні (всередині органу влади), так і зовнішні (із цільовою аудиторією, ЗМІ та ін. суб’єктами) комунікації.

Комунікаційні стратегії територіальних громад можуть відрізнятися своїми специфічними особливостями, однак переважно вони побудовані на підставі загальних принципів. Шаблон ефективної комунікаційної стратегії, як правило, включає вихідну інформацію, цілі та завдання, суб’єктів комунікації, цільову аудиторію, ресурси, канали та інструменти комунікації, індикатори досягнення результатів (табл. 1).

Таблиця 1

Складові комунікаційної стратегії

Складові	Характеристика
Вихідна інформація	Аналіз діяльності органу місцевого самоврядування, його функцій; аудит наявного стану комунікацій; оцінка потреб громади; призначення комунікаційної стратегії
Цілі та завдання	Визначення мети, цілей та завдань стратегії
Суб’єкт комунікації	Визначення відповідального суб’єкта за комунікацію з громадськістю, управління комунікаційними заходами
Цільова аудиторія	Аналіз цільової аудиторії: стать, місце проживання, вік, сімейний стан, освіта, зайнятість, фінансовий стан та соціальний статус; визначення її інтересів, цінностей, потреб
Ключові повідомлення	Представлення у стратегії та донесення до цільової аудиторії найголовнішої ідеї, яку потрібно втілити
Інструменти комунікації	Інтернет-сайти, електронна пошта, соціальні мережі, друковані засоби масової інформації, телефонні «гарячі» лінії та ін.
Канали комунікації	Традиційні та соціальні медіа, неформальні зустрічі із представниками органу місцевої влади
Індикатори досягнення результатів	Кількісні та якісні показники, за допомогою яких можна оцінити досягнення цілей комунікаційної стратегії
Ресурси	Людські, фінансові, матеріально-технічні, інформаційні та інші
Додатки	За потреби

Джерело: складено автором на основі [4]

На розробку комунікаційної стратегії територіальної громади впливають внутрішні та зовнішні чинники, і завдання органів місцевого самоврядування полягають у зменшенні невідомості та можливих ризиків в процесі прийняття та реалізації стратегічних управлінських рішень шляхом ідентифікації ймовірного впливу даних чинників. До них відносяться: потреби та інтереси цільової аудиторії, стейкхолдерів; розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та комунікаційної інфраструктури; наявність необхідних людських, фінансових, матеріально-технічних та інформаційних ресурсів; нормативно-правове поле тощо. Слід відзначити, що окрім засобів масової інформації, різних стейкхолдерів на інформаційне поле впливає ворожа пропаганда, дезінформація та фейки, які варто враховувати у комунікаційній стратегії.

Аналіз комунікаційних стратегій органів публічної влади засвідчив відсутність єдиних стандартів щодо висвітлення інформації про діяльність органу влади, тобто єдиної структури, візуального стилю, вимог до якості контенту та поширення серед громадян, а також її вузькоспрямованість – переважно на державних службовців та журналістів [5, с. 95]. Аналізуючи комунікаційні стратегії громад, можна стикнутися із проблемою відсутності інформації щодо каналів забезпечення комунікації із різними групами мешканців; здійснення моніторингу реалізації заходів; конкретних кількісних та якісних показників, за допомогою яких оцінюватиметься ефективність досягнення цілей.

Проведене дослідження дає змогу зробити наступні висновки. Комунікаційна стратегія територіальної громади виступає сучасним інструментом взаємодії органу місцевого самоврядування із різними групами стейкхолдерів задля досягнення цілей соціально-економічного розвитку території. Вона дає змогу поінформувати та спрямувати суб'єктів діяти в інтересах досягнення цілей суспільного розвитку громади, залучити громадян до прийняття управлінських рішень, підвищити довіру до діяльності органу влади, забезпечити ефективну співпрацю із засобами масової комунікації та усіма зацікавленими сторонами.

Основними проблемами розробки та реалізації комунікаційної стратегії територіальної громади є: дефіцит фахівців із комунікацій; недостатня поінформованість службовців місцевого самоврядування щодо переваг, можливостей та механізмів комунікації; недостатній рівень медіаграмотності серед громадян; недостатнє фінансування комунікаційних кампаній в умовах обмеженості фінансових ресурсів; формалізований підхід до використання даного інструмента та орієнтир на поточне виконання заходів; відсутність єдиних стандартів висвітлення інформації про діяльність органу влади; недостатній рівень узгодженості комунікаційних цілей та заходів щодо їх досягнення між органами державної влади та місцевого самоврядування; відсутність систематичного моніторингу та оцінки результатів комунікації.

Забезпечення успішності реалізації комунікаційної стратегії повинне передбачати узгодженість її стратегічних та тактичних цілей; залученість якомога більшої кількості фахівців органу влади, зовнішніх експертів та консультантів до процесу розробки та реалізації; компетентність фахівців із комунікації; гнучкість впроваджуваних заходів, вчасну реакцію на зміну чинників внутрішнього та зовнішнього середовища, потреб та інтересів цільової аудиторії; систематичність впровадження комунікаційних проєктів; використання ефективних інструментів комунікації із різними групами стейкхолдерів; забезпечення комунікації на принципах відкритості, прозорості, простоти та зрозумілості, своєчасності та систематичності, законності.

Список використаних джерел

1. Приліпко С.М., Васильєва Н.В., Бойко О.П. Комунікативна стратегія територіальної громади як інструмент залучення громадян до місцевих процесів: компетентнісний і гендерний підходи. Таврійський науковий вісник. 2022. №3. С. 86-92. URL: <https://journals.ksau-niv.ks.ua/index.php/public/article/view/250/231> (дата звернення 17.05.2024)

2. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 р. № 333-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-p#Text> (дата звернення 17.05.2024)

3. Goldman, E. Strategic Communication: A Tool for Asymmetric Warfare. Small Wars Journal. 2007. URL: <https://smallwarsjournal.com/blog/strategic-communication-a-tool-for-asymmetric-warfare> (accessed 23.05.2024)

4. Куропась І. Комунікаційна стратегія громади: тренд чи необхідність? <https://www.prostir.ua/?library=kommunikatsijna-stratehiya-hromady-trend-chy-neobhidnist>

5. Михайлова О. Комунікаційні стратегії в публічному управлінні та адмініструванні: стан та проблеми в реалізації. International Science Journal of Management, Economics & Finance. Vol. 2, No. 2, 2023, pp. 93-99. URL: <https://isg-journal.com/fileasxs/article/isjmef/vol2/issue2/j.isjmef.20230202.10.pdf> (дата звернення 27.05.2024)

Янчук А.О.

*ОП «Публічне управління та адміністрування», 4 курс
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.е.н., доцент кафедри національної економіки
та публічного управління Федірко Н.В.*

ФАКТОРИ РОЗВИТКУ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ

Через економічні та людські втрати, які Україна зазнала унаслідок повномасштабної війни, існує потреба в розробці плану дій щодо повоєнної відбудови. Такий план має включати в себе довгостроковий економічний розвиток України. Як показує світова практика, забезпечити стабільний економічний розвиток держави у довгостроковій перспективі може науково-технічний розвиток, а саме здійснення наукових відкриттів, створення нових технологій та впровадження їх у виробництво товарів та послуг.

Мета дослідження – обґрунтування викликів та пріоритетів розвитку науково-технічної сфери України для забезпечення відродження України.

За більше ніж 2 роки ведення повномасштабної війни Україна понесла багато втрат в усіх сферах життєдіяльності суспільства: великих збитків понесла економіка, швидкими темпами та в гіршу сторону змінилася демографічна ситуація, рівень життя населення значно знизився, тяжкими є наслідки і для екології. Війна досить сильно вплинула і на економічну ситуацію у світі.

Згідно дослідження ОЕСР [1], війна викликала ряд економічних та фінансових потрясінь, що призвело до підвищення цін на нафту, газ та пшеницю. Були перервані ланцюги поставок таких продуктів, як пшениця, кукурудза, нафта, газ, мінеральні добрива, інертні гази, через що зросли ціни і на продукти з них. Організація також констатувала погіршення умов на фінансових ринках через більшу несприйнятливість до ризику та невизначеність. У березні 2022 року ОЕСР прогнозувало спад глобального ВВП більш ніж на 1 % та збільшення рівня інфляції на 2,5 % до кінця року. Однак Україна не залишилася сам на сам з ворогом. Країни-партнери з усього світу надають Україні допомогу як фінансову, так і мілітарну. За даними Kiel Institute for the World Economy [2], від початку повномасштабного вторгнення до 29 лютого 2024 року, лише ЄС надав Україні допомогу розміром 146 мільярдів євро.

На нашу думку, на користь Україні грають і санкції проти Російської Федерації, зокрема щодо імпорту чи експорту російських товарів країнами світу. Україна може як закуповувати певні види товарів, які раніше постачалися Росії, так і збільшити попит на продукти власного

виробництва на міжнародних ринках. Хоча варто зауважити, що імпорт товарів не повинен зашкодити вітчизняним виробникам, а для того, аби просувати власні товари на міжнародних ринках, потрібно спочатку зробити їх конкурентоспроможними.

Також важливим кроком до євроінтеграції було надання Україні статусу кандидата до вступу в ЄС. Це дає Україні як і ряд можливостей (таких як доступ до фінансових програм та ініціатив для країн-кандидатів на вступ до ЄС, більша зацікавленість інвесторів в Україні тощо), так і ставить перед країною певні завдання щодо трансформації усіх сфер суспільства (пришвидшення необхідних для вступу в ЄС реформ, посилення боротьби з корупцією тощо).

Відтак, перед Україною постає низка серйозних викликів, які можуть як стимулювати розвиток науково-технічної сфери, так і звести його нанівець.

Вплив політичних факторів на науково-технічну сферу проявляється у наданні науково-технічній сфері пріоритетності, прийнятті рішення про фінансування науки та техніки з державного бюджету, розбудові науково-технічної інфраструктури, залучення міжнародних зв'язків та наявності стабільного політичного середовища. Аналізуючи теперішнє становище України можемо бачити, що міжнародна спільнота активно допомагає Україні. Ця допомога включає фінансові трансферти, надання пільгових кредитів та військової амуніції. Від початку повномасштабного вторгнення підтримка України з боку світу лише посилюється та урізноманітнюється. Також важливим для України є те, що лідери Європейського Союзу проявили політичну волю до пришвидшення процесу вступу України в ЄС [3]. Але варто зазначити, що подібна допомога рідко включає розвиток науково-технічної сфери у вимогах.

Економічні фактори передбачають наявність інфраструктури, конкурентного ринку та достатньої кількості ресурсів для розвитку науково-технічної сфери. Наразі Україна знаходиться в набагато складнішому економічному становищі, ніж політично. Хоч Україна і отримує фінансову допомогу від міжнародних партнерів, це відбувається у ситуації спаду глобального ВВП, підвищення рівня інфляції, погіршення умов на світових ринках та зростання цін на енергоносії. Тобто навіть якщо Україна ефективно використає надані ресурси на поточні цілі, досягнути довгострокових цілей, таких як розбудова науково-технічної інфраструктури буде складно. Також економіці України дуже шкодять перервані ланцюги поставок та блокування кордонів протестувальниками країн-сусідів, адже це затримує надходження коштів від експорту продукції, призводить до збитків, а отже, зменшує кількість фінансових ресурсів підприємств, які б вони могли інвестувати в інновації [6].

Соціальні фактори – це, на самперед, рівень обізнаності світової спільноти про російську агресію проти України, їхні погляди та переконання щодо цього та залучення до допомоги Україні та поширення новин. Адже якщо міжнародна спільнота допомагатиме населенню України та чинитиме тиск на владу власних країн, то їхні уряди продовжать надавати Україні допомогу. Окрім цього, варто враховувати також готовність закордонних підприємств ділитися досвідом впровадження наукомісткого та високотехнологічного виробництва. У цій групі факторів маємо дещо суперечливе становище. З одного боку суспільства багатьох країн-партнерів України поступово перестають вірити в повну перемогу України та вважають, що Україні варто розпочати переговори та йти на поступки [4]. З іншого ж боку, проукраїнські уряди та іноземні підприємства готові допомагати Україні розбудовувати промисловість, особливо оборонно-промисловий комплекс [5]. Це велика можливість для України ввести власний ОПК на світовий рівень, зробити його наукомістким, інноваційним та здатним забезпечувати військові потреби України.

Технологічні фактори безпосередньо впливають на розвиток науково-технічної сфери, оскільки вони визначають технічні можливості та інноваційний потенціал країни. В Україні науково-технічна сфера перебуває в занедбаному стані, однак зовнішні фактори сприятливі для її відновлення. З початком повномасштабного вторгнення міжнародна наукова спільнота почала створювати більше можливостей для українців доєднуватися до проведення досліджень, наукових конференцій, обговорень, навчання. Також виділяється технічна допомога, що має на меті стимулювати науково-технічну діяльність. Трансфер технологій відбувається зокрема у сфері тісної співпраці між Україною та партнерами, наприклад, ОПК.

Однією з найважливіших подій у міжнародних відносинах України та світу однозначно є надання Україні статусу кандидата на вступ до ЄС. Це передбачає кардинальне реформування законодавства у багатьох сферах та прийняття усього попереднього законодавства ЄС. Це понесе за собою зміни у науково-технічній сфері та дотичних сферах, таких як освіта, право інтелектуальної власності, патентування тощо. Усі ці зміни мають стати поштовхом для розвитку науки та масового впровадження інновацій у виробництво в Україні.

Україна нині має широкі можливості для поширення свого впливу на світовій арені. Зокрема отримання статусу кандидата на вступ до ЄС дає більше шансів, що позицію України буде враховано в тих чи тих питаннях. Цим треба користуватися для зменшення впливу Росії у світі, і не лише на уряди держав, а й на їхнє населення. Також варто врахувати, що чим потужнішою буде економіка України, тим значущішою в очах іноземних партнерів буде позиція країни. Окрім цього підтримку урядів можна повернути, демонструючи ефективне використання наданих коштів, у тому числі проведеними дослідженнями чи впровадженими технологіями.

Варто користуватися можливістю інтегруватися в ланцюжки поставок світового ОПК, і не лише простим відкриттям заводів на території України, а також накопичувати знання та досвід іноземних колег, купувати патенти та ноу-хау, впроваджувати їх у власне виробництво. Тому що тут мова йде не лише про розвиток економіки України чи її науково-технічної сфери, а й про національну безпеку держави, змогу захиститися від російської агресії в майбутньому.

Список використаних джерел

1. OECD Economic Outlook, Interim Report March 2022: Economic and Social Impacts and Policy Implications of the War in Ukraine. Paris, OECD Publishing, 2022. URL: https://www.oecd-ilibrary.org/economics/oecd-economic-outlook/volume-2022/issue-2_4181d61b-en (accessed: 26.05.2024)
2. Ukraine Support Tracker – A Database of Military, Financial and Humanitarian Aid to Ukraine. Kiel Institute. URL: <https://www.ifw-kiel.de/topics/war-against-ukraine/ukraine-support-tracker/> (accessed: 31.05.2024).
3. Європейська правда. Politico: ЄС хоче почати переговори про вступ з Україною 25 червня. *Європейська правда*. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2024/05/21/7186390/> (дата звернення: 31.05.2024).
4. Кажуть, світ відвертається від України і підтримка падає. А як насправді? Що говорять опитування? Розбір. *Бабель*. URL: <https://babel.ua/texts/104141-kazhut-svit-vidvertayetsya-vid-ukrajini-i-pidtrimka-padaye-a-yak-naspravdi-shcho-govoryat-opituvannya-rozbir> (дата звернення: 31.05.2024).
5. Німецька Rheinmetall обіцяє, що завод в Україні буде виготовляти шестизначну кількість 155-мм снарядів. *Defense Express*. URL: https://defence-ua.com/news/nimetska_rheinmetall_obitsjaje_scho_zavod_v_ukrajini_bude_vigotovljati_shestiznachnu_kilkist_155_mm_snarjadiv-14481.html (дата звернення: 31.05.2024).
6. Україна може втратити третину ВВП через блокаду на кордоні з Польщею. *LB.ua*. URL: https://lb.ua/blog/serhii_rudkovskiyi/607959_ukraina_mozhe_vtratiti_tretinu_vvp.html (дата звернення: 31.05.2024).

**ПЛАТФОРМА
УПРАВЛІНСЬКІ ПРАКТИКИ ДЛЯ ВІДНОВЛЕННЯ
ТА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ**

Довженко А.І.

ОП «Менеджмент бізнес-організацій», 4 курс

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Науковий керівник – д.е.н., професор кафедри менеджменту Калінін В.О.

**СИСТЕМА СТИМУЛЮВАННЯ ПОКОЛІННЯ ЗЕТ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ УКРАЇНИ**

Ситуація у світі та в Україні є дуже нестабільною протягом останніх років. Оскільки росія здійснила повномасштабне вторгнення у 2022 році і продовжує цю війну протягом 2-х років, яка насправді триває з 2014 року. Всі елементи у державі стикнулися з викликом щодо організації роботи, з урахуванням того, що неможливо забезпечити базову потребу за Маслоу – потребу в безпеці. Управлінці також були вимушені швидко адаптуватися та адаптувати систему управління організації до нових умов.

Система стимулювання є одним з головних елементів ефективного управління організацією. Вона є основним інструментом впливу керівника на співробітників. Ми хотіли б розглянути систему мотивації з перспективи теорії поколінь і особливостей їх стимулювання враховуючи ситуацію у світі. Зосередимо ми нашу увагу на поколінні Зумерів, оскільки вони знаходяться в процесі виходу на ринок праці, і управлінці можуть не до кінця розуміти, як саме необхідно з ними працювати, тому це коротке дослідження покладає за мету дослідити покоління, що росло паралельно з розвитком технологій і надати рекомендації по роботі з ним враховуючи військові дії в Україні.

Поняття покоління є досить міждисциплінарним і дослідники трактують його по-різному, виходячи з особливостей досліджуваного напрямку та науки загалом. Проаналізувавши літературу, що розкриває це поняття, ми виділили такі ключові моменти. Покоління – це група людей: об'єднана в межах років, у яких вона була народжена; на яку здійснювали вплив приблизно одні історичні та соціо-культурні події; що має спільні ідейно-духовні погляди. Ми погоджуємося з даними твердженнями, та хотіли додати ідеї науковців П. Нора, Ю. А. Левада та Х. Ортега, щодо того, що варто знаходити баланс між уявленням про індивіда і покоління до якого він належить. Отже, покоління – це синергія впливів світової ситуації, історичних подій регіонів та країн, їх культурних особливостей та впливу кожної окремої сім'ї як домогосподарства на розвиток особистості [1].

Вільям Штраус і Нейм Гоув на початку 90-х років розробили теорію поколінь, що наразі є найпопулярнішою. При дослідженні історії Америки вони помітили повну схожість і циклічність у розвитку індивідів. Науковці згрупували їх у групи (покоління) відповідно до історичних та соціо-культурних подій, що впливали на них, а також до поглядів, що були сформовані. Відповідно період кожного покоління триває 20–22 роки, а кожні чотири покоління формують цикл у 80–90 років, що приблизно дорівнює тривалості людського життя [3, с. 41].

Науковці в межах своєї теорії виділяють наступні покоління, представники яких у своїй більшості живуть у сучасному світі [2]. Нами було змінено оригінальні межі років, орієнтуючись на розвиток українського суспільства.

– Мовчазне покоління (1925 р. – 1942 р.)

- Покоління Бейбі бумерів (1943 – 1960 рр.)
- Покоління Х (1961 – 1981 рр.)
- Покоління Y або міленіуму (1982 – 1996 рр.)
- Покоління Z або зумерів (1997 – 2012 рр.)
- Покоління Альфа (2016 р. – сьогодення)

Для кращого розуміння кількості представників ми використали статистичні дані Держстату за 2021 рік, щодо кількості робочої сили в Україні та згрупували їх відповідно до вікових меж кожного покоління наведених вище. Найбільший відсоток становлять представники покоління Х (49 %), проте їх частка буде поступово зменшуватися у зв'язку з виходом на пенсію, а частка покоління Z (6 %) лише збільшуватися. Ми можемо припустити, що частка останніх станом на 2024 рік може становити всі 8–9 %. Відповідно ми хочемо зосередити нашу увагу на поколінні Зет, оскільки його представники знаходяться в процесі виходу на ринок праці, а керівники інколи не сприймають їх серйозно. На нашу думку це покоління має величезний потенціал, враховуючи середовище у якому його представники зростали. Хоча існує багато досить ґрунтовних досліджень, щодо особливості цього покоління, ми помітили певні відмінності з українським ринком і вважаємо, що частина характеристик не відповідає українським зумерам, а деякі поради можуть не спрацювати.

Раніше нами було проведено власне дослідження. У ньому було опитано українських представників Зет, щодо важливих для них елементів на робочому місці [4]. Адаптувавши теорію до українських реалій було виділено такі особливості. Зумери занепокоєні війною, політичною нестабільністю, корупцією та безробіттям. Вони прагнуть запроваджувати реальні зміни в суспільстві, а не лише їх імітацію. Приклад цих дій ми можемо бачити у повсякденному житті: молодь є великою частиною демонстрацій, наприклад, на підтримку полонених Азову та інших захисників. Зумери дуже активно займаються волонтерською діяльністю, підтримкою зборів у інформаційному та грошовому плані, а також безпосередньо долучаються до них. Вони волонтерять, запроваджують ініціативи щодо відновлення України, беруть активну участь у соціальному житті країни. Також важливою є підтримка закордоном, представники покоління зет представляють Україну на високому рівні на світовій арені. Виграючи змагання, долучаючись до проєктів у всіх можливих областях, а також проводячи просвітницьку діяльність серед молодих людей у світі.

Система стимулювання організацій потребує адаптації до особливостей цього нового на ринку праці покоління, для забезпечення комфортного простору роботи та допомагаючи зумерам розвиватися та запроваджувати зміни у світі. Представники покоління Зет характеризуються індивідуалізмом та амбітністю, хоча перший трішки змістився в сторону колективізму в рамках війни у країна. Вони прагнуть знайти роботу, що буде цікавою та триматиме баланс з їх особистим життям. Хочуть бути причетними до колективу, отримувати фідбек від керівника, звісно мати гідну заробітну плату та можливість працювати віддалено. Важливим фактором вибору роботи є її організаційна культура, а також цінності і стратегію, що має компанія [4].

Отже для забезпечення комфортного середовища роботи роботодавцям необхідно:

- забезпечити індивідуальний підхід до кожного працівника, а також враховувати індивідуальні результати у колективній роботі;
- створити систему постійного зворотного зв'язку на основі прозорої системи KPI;
- помічати ініціативність працівників, заохочувати її та впроваджувати;
- створити умови для постійного розвитку та навчання (з індивідуальним підходом, у власному темпі);
- забезпечити гідну заробітну плату, систему бонусів та гнучкий гібридний графік роботи;
- наповнити організаційну структуру сенсом [4].

Важливо, щоб компанія змогла забезпечити максимальну безпеку для працівників, допомогти релокуватися за необхідності тощо. Співробітники мають відчувати підтримку у ці складні часи, і це у контексті всіх поколінь. Також перевагою буде організація від компанії благодійних заходів, чітка громадянська позиція, волонтерство, залученість у заходах підт-

римки армії. Запрошення експертів для проведення тренінгів пов'язаних з воєнною тематикою: перша до медична допомога, тактична медицина, керування БПЛА тощо. Відповідно отримання фідбеку від працівників, які ініціативи можна запровадити, де взяти участь які семінари провести в рамках нової життєвої ситуації.

Глобально система мотивації не зазнала значних змін з початком повномасштабного вторгнення, але деякі її елементи все ж змінилися. Роботодавці мають адаптовуватися до нових реалій та відповідати новим вимогам. Щодо мотивації покоління Зет все насправді досить просто, важливо мати чітку громадянську позицію, допомагати робити зміни в суспільстві та сприймати зумерів як амбітних особистостей, що готові до розвитку та прагнуть реальних змін, і вони їх вже запроваджують.

Список використаних джерел

1. Онищенко А. С. Покоління як соціологічна категорія. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу Києво-Могилянська академія*. Сер.: соціологія., 2014. Т. 234, № 222. С. 60–64.

2. Какодей А. О. Використання теорії поколінь у маркетингу. *Економіка та підприємництво*. 2015. Т. 2, № 34-35. С. 39–50. URL: https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=R6J3FBgAAAAJ&citation_for_view=R6J3FBgAAAAJ:LkGwnXOMwfcC (дата звернення: 10.04.2024).

3. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 10.04.2024).

4. Довженко А. І. Вплив теорії поколінь на формування системи управління персоналом у сучасних бізнес-організаціях : курсова робота. Київ, 2023. 55 с.

Загородня Д.І.

ОП «Менеджмент бізнес-організацій», 4 курс

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Науковий керівник – к.е.н., доцент кафедри менеджменту Решетняк Т.І.

МЕТРИКИ ДЛЯ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ WELLBEING-ІНІЦІАТИВ В БІЗНЕС-ОРГАНІЗАЦІЯХ

В сучасному світі, де стрімко зростає конкуренція та швидко змінюються умови діяльності, важливим фактором для успіху бізнес-організацій стає дбайливе ставлення до своїх працівників. Одним з ключових аспектів цього є Wellbeing-культура, яка націлена на створення сприятливого середовища для фізичного, емоційного та психологічного благополуччя співробітників.

Wellbeing-культура включає широкий спектр ініціатив та практик, спрямованих на підтримку працівників у досягненні балансу між роботою та особистим життям, збереження здоров'я та підвищення загального рівня їхнього щастя і задоволеності. Побудована на принципах взаємопідтримки, довіри та відкритості, Wellbeing-культура сприяє покращенню робочої атмосфери, зниженню рівня стресу та підвищенню продуктивності працівників. Враховуючи зростаючу увагу до якості життя та ставлення до роботи, інвестування у Wellbeing-культуру стає важливою стратегією для будь-якої бізнес-організації, що прагне забезпечити свій успіх у сучасному конкурентному середовищі [1].

Оцінки ефективності wellbeing-ініціатив в бізнес-організаціях сьогодні актуальна, ніж будь-коли. В умовах постійно зростаючого темпу життя, збільшення робочих наванта-

жень і загального рівня стресу серед працівників, здоров'я та благополуччя співробітників стають не тільки індивідуальною цінністю, а й стратегічною інвестицією для компанії. Більше того, з огляду на вплив пандемії COVID-19, яка кардинально змінила умови праці та викликала зростання інтересу до питань ментального здоров'я, організації все більше усвідомлюють необхідність створення здорового робочого середовища та підтримки своїх співробітників [2].

Ефективність wellbeing-ініціатив безпосередньо корелює зі здатністю організації залучати, утримувати таланти та підвищувати загальну продуктивність. У цьому контексті використання об'єктивних метрик для оцінки впливу таких програм стає критично важливим для розуміння їхньої цінності та для планування подальших інвестицій у сферу корпоративного благополуччя. Враховуючи це, дедалі більше компаній вкладають ресурси в розробку та імплементацію вимірюваних і ефективних wellbeing-програм, роблячи оцінку їхньої ефективності ключовим елементом корпоративної стратегії. У цьому контексті ключове значення мають метрики оцінки, які дозволяють виміряти результативність запроваджених програм (табл. 1).

Таблиця 1

Метрики оцінки ефективності wellbeing-ініціатив

№	Метрика	Опис
1	Оцінка рівня задоволеності працівників	Регулярні опитування з використанням стандартизованих шкал (наприклад, NPS) для вимірювання задоволеності умовами праці, соціальним пакетом, можливостями для розвитку та балансом між роботою та особистим життям
2	Аналіз продуктивності праці	Вимірювання змін у продуктивності, таких як обсяги виробництва, кількість виконаних проєктів, час на виконання задач, для оцінки впливу wellbeing-ініціатив
3	Моніторинг відтоку та лояльності персоналу	Аналіз причин відходу співробітників та змін у їх лояльності, що допомагає виявити слабкі місця в існуючих ініціативах для подальшого коригування
4	Вимірювання рівня відсутності та прогулів	Моніторинг кількості та тривалості відсутності для оцінки стану здоров'я та добробуту працівників, з метою визначення ефективності програм підтримки здоров'я
5	Економічні показники	Аналіз фінансових результатів впливу wellbeing-ініціатив, включаючи вартість програм, зміну витрат на охорону здоров'я, продуктивність праці

Один з основних способів оцінки ефективності wellbeing-ініціатив – проведення регулярних опитувань серед працівників, дозволяє з'ясувати, наскільки задоволені вони умовами праці, соціальним пакетом, можливостями для професійного розвитку та балансом між роботою та особистим життям. Зростання продуктивності праці часто є прямим результатом покращення умов праці та добробуту працівників. Вимірювання змін в обсягах виробництва, кількості виконаних проєктів, часу на виконання типових задач допомагає оцінити вплив wellbeing-ініціатив на ефективність праці. Високий рівень відтоку персоналу є сигналом можливих проблем у сфері добробуту працівників. Аналіз причин відходу співробітників та змін у їх лояльності до компанії дозволяє виявити слабкі місця в існуючих ініціативах та коригувати їх з метою підвищення ефективності. Регулярний моніторинг кількості та тривалості відсутностей допомагає оцінити загальний стан здоров'я та

добробуту працівників. Зниження кількості відсутностей може свідчити про ефективність програм, спрямованих на підтримку фізичного та психологічного здоров'я. І на останок, важливим аспектом оцінки ефективності wellbeing-ініціатив є аналіз їх впливу на фінансові результати компанії, який включає вартість реалізації програм, зміну витрат на охорону здоров'я, продуктивність праці та витрати, пов'язані з відтоком персоналу. Розрахунок повернення інвестицій (ROI) дозволяє оцінити економічну ефективність інвестицій у добробут персоналу [3].

Найкращим підходом при оцінці ефективності wellbeing-ініціатив в бізнес-організаціях є використання комплексного підходу. Такий підхід дозволяє охопити всі аспекти впливу ініціатив на добробут працівників, продуктивність роботи та економічні показники компанії. Комплексне оцінювання забезпечує багатогранний аналіз, що включає як кількісні, так і якісні метрики, таким чином, даючи повну картину впливу реалізованих заходів, що дозволяє організаціям не тільки визначити, які програми є найбільш ефективними, але й розуміти, чому це так, та як можна покращити майбутні ініціативи [4].

Крім того, комплексний підхід сприяє виявленню взаємозв'язків між різними аспектами організаційної діяльності та добробуту працівників. Наприклад, аналіз зв'язку між рівнем задоволеності працівників та їх продуктивністю може виявити неочікувані інсайти про те, які фактори найбільше впливають на ефективність роботи. Також це допомагає встановити, як зміни у фізичному та психологічному благополуччі співробітників впливають на економічні показники компанії, включаючи відтік персоналу, відсутності та загальну вартість робочої сили.

Використання комплексного підходу в оцінці wellbeing-ініціатив також сприяє культурі безперервного вдосконалення в організації, стимулює постійний пошук нових і креативних способів для покращення добробуту працівників, що не тільки підвищує їхнє задоволення та лояльність, але й сприяє загальному успіху організації в конкурентному середовищі. Враховуючи швидкі зміни на ринку праці та в суспільстві загалом, такий підхід дозволяє компаніям бути гнучкими та адаптивними, ефективно реагуючи на нові виклики та можливості.

Таким чином, в сучасних умовах високої конкуренції та стрімких змін ведення бізнесу, інвестування у wellbeing-культуру та реалізація ефективних wellbeing-ініціатив стають не просто додатковими перевагами, а необхідністю для бізнес-організацій. Комплексний підхід до оцінки ефективності цих ініціатив дозволяє компаніям не тільки підвищити задоволеність та продуктивність своїх співробітників, але й забезпечити стійке зростання та конкурентні переваги в довгостроковій перспективі. Усвідомлення важливості та стратегічне впровадження wellbeing-ініціатив є ключовими для підтримки здорового, мотивованого та ефективного колективу, який буде сприяти загальному успіху та розвитку організації.

Список використаних джерел

1. Василик А.В. Основи well-being-менеджменту як системи забезпечення професійного здоров'я і благополуччя персоналу. URL: <http://dSPACE.khntusg.com.ua/bitstream/123456789/13379/1/22.pdf>
2. Василик А.В., Смалійчук Г.В., Лужко Ю. О. Well-being працівників в організації: сутність, складові та завдання менеджменту персоналу. *Бізнес Інформ*. №11. 2021.
3. Василик А.В., Вонберг Т.В. Психологія управління персоналом: Практикум. Київ: КНЕУ, 2013.
4. Культура Well-being: навіщо та як управляти благополуччям співробітників. URL: <https://peopleforce.io/uk/blog/kultura-well-being>

ОЦІНКА ЦИФРОВОЇ ЗРІЛОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙ ЯК ШЛЯХ ДО ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ

У сучасному світі цифрові технології стрімко розвиваються, трансформуючи всі аспекти діяльності теперішніх організацій. Їх ефективне використання стає ключовим фактором успіху на конкурентному ринку. Оцінка цифрової зрілості важлива для виявлення сильних і слабких сторін організації в цифровій сфері, розробки стратегії цифрової трансформації, підвищення ефективності бізнес-процесів, збільшення конкурентної переваги та підтримки стійкості в мінливому середовищі.

Зростаюча залежність від цифрових технологій та швидкі темпи їхнього розвитку ставлять перед сучасними організаціями серйозні виклики. Тому важливо досліджувати оцінку цифрової зрілості та її вплив на ефективність організацій, щоб виявити можливості для подальшого вдосконалення бізнес-процесів.

Поняття цифрової зрілості трактується вченими по-різному через його багатозначність. Дейв Рутковскі висвітлює дане поняття як “здатність швидко реагувати на можливості ринку або використовувати їх переваги на основі поточних наборів технологій, кадрових ресурсів і цифрових технологій” [1]. Відповідно до Скотта та Брюса, зрілість організації є “відображенням відповідності її методів вимірювання та управління в контексті її стратегічних цілей та у відповідь на зміни середовища” [2]. За своїм власним визначенням, ми прийшли до висновку, що цифрова зрілість є комплексною концепцією, яка охоплює здатність організації адаптуватися до змін, використовувати технології та ефективно управляти своїми цифровими можливостями, щоб досягти стратегічних цілей.

У свою чергу, оцінка зрілості компанії є важливим етапом на шляху досягнення вищого рівня організаційної ефективності. Дослідження показують, що організації з високим рівнем цифрової зрілості мають кращу конкурентну позицію, більшу реалізацію стратегічних цілей та більшу стійкість до змін у сучасному цифровому середовищі. Однак визначення критеріїв оцінки цифрової зрілості і розробка відповідних моделей залишаються предметом активних досліджень.

Оскільки в сучасному світі цифрові технології стають все важливішими для успішної діяльності підприємств, то варто визначити аспекти оцінки цифрової зрілості. Оцінка цифрової зрілості організації включає такі основні елементи:

- аналіз існуючої інформаційної системи, комп'ютерної інфраструктури та технологічних рішень, які використовуються в організації;
- оцінка ефективності використання цифрових технологій у підтримці різних бізнес-процесів та операцій;
- визначення рівня цифрової грамотності та компетентності персоналу, а також наявність необхідних знань та навичок для роботи з цифровими інструментами;
- аналіз інтеграції цифрових технологій в стратегічне бачення організації та як вони сприяють культурі інновацій.

Розглядаючи ключові аспекти оцінки цифрової зрілості, можна зробити кілька значущих висновків. Перш за все, чітке розуміння поточного стану інформаційної системи та технологічної інфраструктури дозволяє організації точно визначити свої потреби і можливості для подальшого розвитку. Аналіз ефективності використання цифрових технологій у бізнес-процесах дозволяє виявити можливість оптимізації та вдосконалення робочих процесів, що сприяє підвищенню продуктивності та конкурентоспроможності.

Підвищуючи цифрову зрілість організації можуть ефективніше керувати ризиками та можливостями, пов'язаними з цифровою трансформацією, і ефективніше досягати своїх страте-

гічних цілей [3]. Попри існування різноманітних методик оцінки цифрової зрілості, важливою є їхня адаптація до конкретного контексту та специфіки діяльності кожної організації. Це передбачає не лише використання стандартних підходів, але й розробку індивідуалізованих підходів, що враховують особливості сектору, ринкової позиції та стратегічних цілей самої компанії.

Оцінка цифрової зрілості компанії визначає один із ключових етапів на шляху досягнення вищого рівня організаційної ефективності. Аналіз та оцінка зрілості різних типів організаційних ресурсів дозволяють підприємствам оцінити свої можливості у різних сферах бізнесу. Наприклад, зрілість певних організаційних процесів, об'єктів або технологій може бути центральною точкою такого аналізу.

Отже, ефективна оцінка цифрової зрілості є ключовим етапом для досягнення організаційної ефективності в умовах швидкої зміни технологічного середовища. Це дозволяє організаціям виявляти слабкі місця, впроваджувати стратегічні ініціативи та забезпечувати конкурентну перевагу на ринку.

Список використаних джерел

1. Digital Maturity: What It Is, How to Achieve It, and the Digital Maturity Model to Drive Business Transformation - Performance Improvement Partners. Performance Improvement Partners. URL: <https://www.pipartners.com/digital-maturity/> (дата звернення: 05.05.2024).

2. Thordsen T., Murawski M., Bick M. How to Measure Digitalization? A Critical Evaluation of Digital Maturity Models. SpringerLink. URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-030-44999-5_30 (дата звернення: 05.05.2024).

3. Digital Maturity - 6 Metrics to Measure and Manage. roblllewellyn.com. URL: <https://roblllewellyn.com/digital-maturity/> (дата звернення: 05.05.2024).

Німчук Ю.О.

ОП «Менеджмент бізнес-організацій», 4 курс

*Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.е.н., доцент кафедри менеджменту Прохорова Є.В.*

МЕТОДИ ДІАГНОСТИКИ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ПІДПРИЄМСТВА

Організаційна культура є важливим поняттям, що тісно переплітається з корпоративною культурою, діловою етикою, філософією бізнесу та організаційною поведінкою. Вона пронизує всі аспекти діяльності людей в організації, а функції культури мають бути втілені у всіх функціональних блоках системи управління компанією. Загалом, організаційна культура має багатогранне спрямування: вона встановлює та зміцнює зв'язок і взаємодію між працівниками організації та підрозділами; формує сприятливий психологічний клімат в колективі; надає ціннісні орієнтири для дій працівників (наприклад, уявлення про допустимі та недопустимі дії в організації) та інші аспекти [1].

У межах управління організаційною культурою важливо аналізувати її стан. Головною метою цього аналізу є:

- оцінка ефективності виконання вимог та реформ після впровадження змін;
- створення основи для вирішення стратегічних завдань, таких як збільшення частки на ринку та підвищення прибутковості;
- розроблення фундаменту для прогнозування потенціалу компанії у змінному середовищі;

- забезпечення комплексної оцінки бізнес-процесів та ефективності роботи персоналу;
- підготовка до планування змін у поточній організаційній культурі [2].

Діагностика організаційної культури є системою методологічних, методичних і організаційно-технічних процедур, які мають на меті отримання достовірної інформації про стан культури на підприємстві. Це дозволяє отримати нові знання для вирішення конкретних завдань і їх подальше практичне використання [3, с. 79].

Оцінка організаційної культури спрямована на систематичний аналіз наявних «культурних симптомів» з використанням відповідних інструментів. Результатом такої оцінки є уявлення про існуючу організаційну культуру та можливість відслідковувати її основні складові [3, с. 79].

Розглянемо підходи до оцінювання організаційної культури (рис. 1).

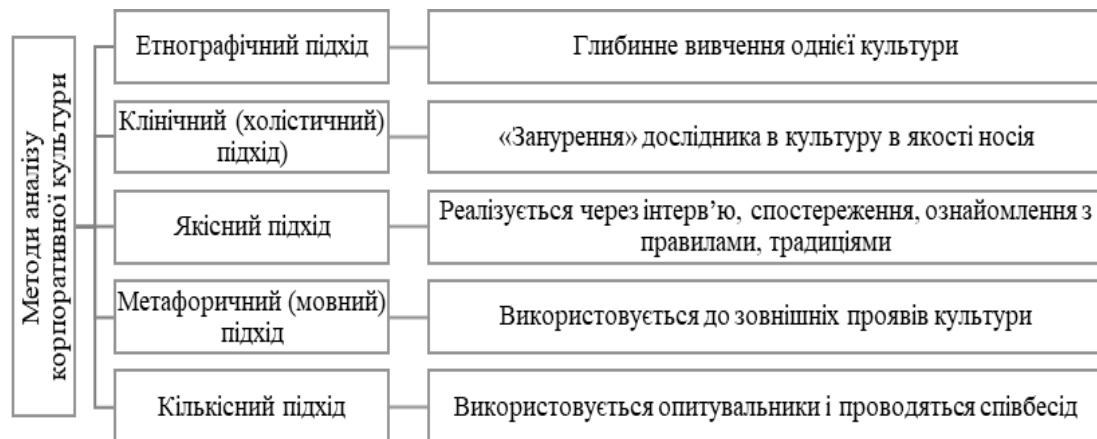

Рис.1. Підходи до оцінювання організаційної культури [3, с. 81]

Важливо відзначити, що якісні та кількісні методи оцінки організаційної культури мають свої переваги та недоліки. Основні недоліки якісних методів полягають у тому, що: атрибути, ідентифіковані на одному етапі дослідження, можуть виявитися неактуальними на іншому; також важко встановити чіткий зв'язок між атрибутами культури та їх впливом на ефективність підприємства. З іншого боку, основними перевагами кількісних методів є широкий спектр досліджень та можливість порівняння результатів оцінки організаційної культури різних підприємств [9].

Беручи до уваги всі переваги та недоліки різних методів оцінювання організаційної культури, дослідники віддають перевагу кількісним методам оцінки. Ці методи дозволяють дослідити значну кількість організацій і надати формалізований опис їх характерної організаційної культури.

На сьогоднішній день система діагностики організаційної культури підприємства включає різноманітні технології, методи, інструменти, бізнес-індикатори, ресурси, а також суб'єкти та об'єкти, спрямовані на об'єктивне оцінювання цієї культури. Отже, метою діагностики організаційної культури є систематична аналіз існуючих культурних ознак з використанням певних інструментів, а результатом є візуалізація наявної організаційної культури.

У зв'язку з тим, що головною метою формування та розвитку організаційної культури є підвищення ефективності роботи підприємства, діагностика організаційної культури підприємства є невід'ємною складовою в цьому контексті. Всі наявні підходи до діагностики організаційної культури мають свої характеристики. Наприклад, метод клінічного дослідження Е. Шейна [11] **Ошибка! Источник ссылки не найден.** має глибокий зміст і базується на аналізі основних аспектів організаційної культури, що ґрунтується на спеціальних психологічних знаннях.

Недоліком методики Т. Діла та А. Кеннеді [5] є її суб'єктивність у оцінці організаційної культури, що призводить до низького рівня об'єктивності у прийнятті рішень. Метод Г. Хоф-

стеде [9] спрямований на аналіз та порівняння національних виявів організаційних цінностей. Підхід, запропонований Ч. Хенді [7], залежить від факторів навколишнього середовища. Методика OSC С. Глейзера [10] потребує апробації в організаціях з різноманітними формами виробничого процесу.

Застосування методик: Ч. О'Рейллі [8] ускладнено через відсутність адаптованого інструментарію та низький рівень достовірності отриманих результатів. Використання моделі «управлінські грати» Р. Блейка, Дж. Моутона [4] ускладнене суб'єктивністю у прийнятті управлінських рішень керівником.

Методика Д. Денісона [6] виявила в організаціях неузгодженість основних факторів ефективності, потребує оцінки показників організаційної культури та ускладнена пошуком еталонних компаній для порівняння з іншими об'єктами.

Проте, незважаючи на таке різноманіття методик, однією з найкращих є анкетування. Воно займає оптимальну кількість часу, дозволяє отримати відповіді на всі питання та встановити поточний рівень організаційної культури.

Діагностика організаційної культури має враховувати певні методологічні принципи:

- науковість, що використовує досягнення наукових дисциплін, що вивчають людину, організації та працю;
- системність у сприйнятті об'єктів дослідження та управління;
- професіоналізм, який передбачає наявність у дослідника специфічного досвіду та навичок;
- визнання підприємства як складової частини суспільства;
- гуманізм, що ґрунтується на визнанні індивідуума як найвищої цінності [2].

Для отримання найоб'єктивнішої оцінки рівня розвитку корпоративної культури рекомендується застосовувати комплекс методів, що включає як якісні, так і кількісні підходи. Якісні методи дозволяють отримати глибше розуміння корпоративної культури, але вони є трудомісткими та вимагають високої кваліфікації дослідника. Кількісні методи забезпечують об'єктивнішу оцінку, але можуть бути менш інформативними. Вибір методу діагностики та підходу до оцінювання рівня розвитку корпоративної культури залежить від конкретних цілей та завдань дослідження [3, с. 86].

Отже, на даний час існує ряд методів оцінювання організаційної культури, які можна поділити на якісні та кількісні. Науковці пропонують авторські методики оцінювання організаційної культури, які мають свої переваги на недоліки. Найпопулярнішим методом діагностики організаційної культури є анкетування.

Список використаних джерел

1. Граціотова Г.О., Нестерванська Е.С. Вплив організаційної культури на професійну підготовку державних службовців в Україні. *Economic journal Odessa polytechnic university*. 2021. № 4 (18). С. 22-30.
2. Касич А., Хижняк С. Сучасне трактування концепції організаційної культури підприємства. *Економіка та суспільство*. 2020. № (22). URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/125/120> (дата звернення: 04.02.2023).
3. Чернух Д.В. Існуючі методики діагностики та підходи до оцінювання рівня розвитку корпоративної культури підприємств. *Економічний вісник Донбас*. 2023. № 2 (72). С. 79-91.
4. Blake R.R, Mouton J.S. Concern for People and Production. *The Palgrave Handbook of Organizational Change Thinkers*. 2017. P. 157-166.
5. Deal T.E., Kennedy A.A. Culture: a new look through old lenses. *Journal of Applied Behavioral Sciences*. 1983. Vol. 19. P. 498-506.
6. Denison D.R. Denison Organizational Culture Survey. URL: www.denisonconsulting.com (дата звернення: 01.02.2024).

7. Handy Ch. Understanding organizations. Penguin Books Ltd. Registered Offices: Harmondsworth. Middlesex. England. 1993. 445 p.
8. Chatman J., Caldwell I., O'Reilly C., Doerr B. Parsing organizational culture: How the norm for adaptability influences the relationship between culture consensus and financial performance in high-technology firms. *Journal of Organizational Behavior*. 2014. Vol. 35, Is. 6. P. 785-808.
9. Hofstede G. Culture's consequences: Inter national differences in work related values. CA: Sage Publications. Beverly Hills. USA. 1980. 231 p.
10. Glaser S.R., Zamanou S., Hacker K. Measuring and interpreting organizational culture. *Management Communication Quarterly*. 1987. Vol. 1 P. 173-198.
11. Shane E. Organizational culture and leadership. Jossey-Bass. 464 p.

Пономаренко Н.А.

ОП «Менеджмент бізнес-організацій», 3 курс

*Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – д.е.н., професор кафедри менеджменту Калінін О.В.*

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ В КОНТЕКСТІ ГЕОПОЛІТИЧНИХ РИЗИКІВ

Зростаюча взаємозалежність країн у сфері торгівлі та інвестицій, а також посилення конкуренції на світових ринках створюють нові виклики для економічної безпеки підприємств.

Українські підприємства стикаються зі значними викликами з точки зору економічної безпеки в контексті геополітичних ризиків (табл. 1).

Таблиця 1

Геополітичні ризики

Геополітичний ризик	Опис ризику
Нестабільність на сході України	Постійні конфлікти та напруження в регіоні можуть призвести до втрати виробничих активів, перерв у постачаннях сировини та товарів, зниження інвестиційної привабливості
Торговельні обмеження	Введення тарифів, квот та інших обмежень у торгівлі може ускладнити зовнішньоекономічні відносини підприємств і збільшити виробничі витрати
Енергетична залежність	Залежність від імпорту енергоресурсів, зокрема природного газу, створює ризики збільшення енергетичних витрат і загрози для конкурентоспроможності
Валютні коливання	Нестабільність валютного курсу може призвести до збільшення фінансових ризиків та ускладнити планування бізнесу
Санкції та обмеження	Введення санкцій може обмежити можливості підприємств у міжнародних операціях та співпраці, що може вплинути на їхній доступ до ринків і кредитів
Кіберзагрози	Зростання кібератак та інших кіберзагроз може призвести до значних втрат даних і загрози довіри соціальних партнерів

Джерело: розроблено (сформовано) автором за даними [1, 2]

Перш за все, геополітичні конфлікти та напруження можуть призвести до змін у торговельних відносинах між країнами, введення тарифів та інших торговельних обмежень, що може вплинути на експортно-імпорتنі операції підприємств і погіршити їхні фінансові показники.

Крім того, геополітичні ризики можуть призвести до зростання цін на сировину та енергоносії, що може негативно вплинути на виробничі витрати підприємств. Наприклад, зростання цін на нафту може збільшити витрати на виробництво і транспортування товарів, що знизить їхню конкурентоспроможність на міжнародних ринках.

З іншого боку, геополітичні кризи можуть створити нові можливості для підприємств. Наприклад, розширення торговельних відносин з іншими країнами в умовах обмежень з торгівлі з певними партнерами може допомогти підприємствам диверсифікувати свої ринки збуту та зменшити ризики.

Також геополітичні напруження можуть стимулювати інновації та розвиток нових ринків. Підприємства можуть звернутися до пошуку альтернативних джерел сировини чи постачальників, розвивати нові технології для зменшення залежності від імпорту або виходити на нові ринки збуту.

Дослідження дозволили спрогнозувати можливості, які можуть відкритись перед підприємствами в умовах геополітичних ризиків:

1. підприємства можуть розглянути можливість збільшення різноманітності своїх постачальників та ринків збуту. Це допоможе зменшити вразливість до геополітичних та економічних змін у певних країнах чи регіонах (диверсифікація постачальників і ринків);

2. з урахуванням енергетичних ризиків, підприємства можуть розглядати можливість інвестування у виробництво та використання альтернативних джерел енергії, таких як вітроенергія, сонячна енергія тощо (інвестиції в альтернативні джерела енергії);

3. підприємства можуть шукати нові міжнародні партнерства та співпрацю з компаніями з інших регіонів або країн, що допоможе збільшити їхню резервність і ринковий потенціал (розвиток міжнародного партнерства);

4. з урахуванням зростання кіберзагроз, підприємства можуть інвестувати у підвищення кібербезпеки своїх інформаційних систем та інфраструктури, щоб захистити себе від можливих кібератак (впровадження кібербезпеки);

5. розвиток інноваційних технологій шляхом інвестування у дослідження та розвиток нових технологій, підприємства можуть збільшити свою конкурентоспроможність та зменшити залежність від зовнішніх чинників, включаючи геополітичні ризики (розвиток інноваційних технологій);

6. підприємства можуть використовувати фінансові інструменти, такі як страхування валютного ризику чи форвардні контракти, для зменшення впливу коливань валютних курсів та інших фінансових ризиків (використання інструментів фінансового захисту).

Отже, в контексті геополітичних ризиків економічна безпека підприємств набуває особливого значення. Підприємства мають бути готові до швидкої реакції на зміни у геополітичному середовищі, розробляти стратегії ризик-менеджменту та шукати нові можливості для забезпечення стійкості та конкурентоспроможності на міжнародних ринках.

Список використаних джерел

1. Gonchar V., Kalinin O., Polupanova K. Mergers and acquisitions as a component of management of economic security in the conditions of instability of geopolitical situation. *Ekonomichnyy analiz*, [S.l.], v. 32, n. 2, p. 53-61. doi:<http://dx.doi.org/10.35774/econa2022.02.053>.

2. Булатова О.В., Федоров Е.В. Виклики, загрози та ризики формування національної економічної безпеки: глобальний та національний рівень. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія : Економіка*. Маріуполь, 2022. Вип. 23. С. 52–65.

МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЮ КУЛЬТУРОЮ ПІДПРИЄМСТВА

Глобальні виклики вимагають, щоб організації на всіх рівнях управління та в усіх галузях економічної діяльності забезпечували сталий розвиток. В сучасних умовах організаційна культура визначає місце організації у широкому зовнішньому середовищі та її здатність розуміти навколишню дійсність і внутрішні відносини. Культура організації служить як передумова, модель та зразок у створенні стратегії, прийнятті рішень, розподілі повноважень та формуванні поведінки персоналу. Формування та розвиток організаційної культури як інструменту ціннісно-орієнтованого менеджменту має свої переваги порівняно із звичайним менеджментом та створює ефект соціального полегшення як для керівництва, так і для персоналу.

Організаційна культура – це унікальна система цінностей, норм, традицій і спільних переконань, які визначають спосіб взаємодії між працівниками та взаємодію підприємства з його зовнішнім середовищем. Вона формується через взаємодію між особистісними переконаннями, історією, традиціями та цілями підприємства, створюючи унікальний контекст для співпраці та досягнення спільних цілей **[Ошибка! Источник ссылки не найден., 7]**.

Метою розвитку організаційної культури є формування поведінки персоналу, яка сприяє досягненню цілей підприємства. При цьому, на підприємстві вирішуються такі задачі:

- формування у персоналу відчуття причетності до місії підприємства;
- формування бажання персоналу долучитися до спільної діяльності на благо підприємства;
- формування системи стабільних соціальних відносин;
- створення умов для прояву індивідуальної ініціативи працівників;
- створення умов для досягнення особистого успіху персоналу;
- створення атмосфери єдності керівників і виконавців **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**.

Організаційна культура розглядається сучасними менеджерами як потужний стратегічний інструмент, який сприяє орієнтації всіх підрозділів та окремих осіб на загальні цілі, стимулює ініціативу співробітників та їх відданість, а також полегшує комунікацію.

Організаційна культура виступає важливим інструментом управління ефективністю діяльності підприємства. Тому для підтримки стабільного функціонування та розвитку підприємства, а також підвищення ефективності його діяльності, менеджерам на всіх рівнях слід активно займатися формуванням цільових елементів організаційної культури та забезпеченням її розвитку відповідно до умов зовнішнього та внутрішнього середовища **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**.

Управління організаційною культурою - це свідомий та цілеспрямований процес. Він може включати як посилення, так і ослаблення культури, зміну окремих характеристик, збереження в існуючому вигляді або зміни в цілому **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**.

Управління організаційною культурою ґрунтується на системному підході та охоплює всі внутрішні процеси, включаючи визначення цілей та стратегій розвитку. Основними етапами управління формуванням організаційної культури є: підбір нових працівників, якість яких відповідає цінностям та нормам підприємства, належне своєчасне інформування працівників про основні цілі та цінності компанії, стимулювання та заохочення працівників, поточне управління організаційною культурою та процедура оцінювання ефективності **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**.

Персонал виступає ключовим складовим елементом організаційної культури. З одного боку, він є не лише носієм цієї культури, а й визначає її формування та особливості. Цінності компанії відіграють важливу роль для співробітників, і успішне співробітництво між працівниками та підприємством полягає в тому, щоб їхні цінності співпадали **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**.

Етапи управління організаційною культурою підприємства включають:

- формування організаційної культури;
- діагностику типу організаційної культури;
- перевірку відповідності існуючої організаційної культури основним компонентам внутрішнього та зовнішнього середовища організації;
- зміну організаційної культури;
- моніторинг внутрішнього та зовнішнього середовища організації **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**.

Є чотири основні стратегії формування організаційної культури:

1. внутрішній підхід, що базується на виборі місії, зосередженому в основному на внутрішньому середовищі організації;
2. когнітивний підхід, спрямований на навчання та розвиток персоналу;
3. символічний підхід, який акцентується на зовнішніх виявах організаційної культури;
4. стимулюючий підхід, спрямований на створення системи мотивації персоналу.

Одним з ключових кроків у керуванні організаційною культурою є проведення процедури оцінювання [6]. У зв'язку зі значними змінами, що відбулися в більшості галузей української економіки за останні роки, стає важливим оцінювання організаційної культури для стратегічного управління її розвитком. Розвиток методів управління та зміни в соціально-трудових відносинах ставлять під сумнів ефективність існуючих підходів у керуванні організаційною культурою. Тому стає необхідним вдосконалення наявних методів та розроблення нових, які сприятимуть підвищенню продуктивності праці, збереженню здоров'я працівників, зменшенню текучості кадрів та інший ряду позитивних результатів **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**.

Діагностика організаційної культури полягає у визначенні ключових аспектів підприємства, які потребують уваги, щоб знайти підходи та методи оцінювання. Це дозволяє визначити ефективність поточної організаційної культури та аналізувати внутрішню організаційну структуру підприємства. Діагностика також допомагає виявити переваги та недоліки системи управління **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**.

Отже, управління організаційною культурою повинно базуватися на системному підході, який визначається наявністю відповідних законодавчих інструментів та внутрішніх показників, що дотримуються принципів управління організаційною культурою. Система управління в підприємстві повинна охоплювати всі внутрішні процеси, узгоджуючи суб'єкти управління з їх оточенням та встановлюючи цілі та стратегії розвитку. Визначення мети розвитку організаційної культури та шляхів її досягнення має ґрунтуватися на науково-методичному підході до управління організаційною культурою підприємства.

Список використаних джерел

1. Гарізон Ю.І., Харченко Г.А. Формування організаційної культури в підприємстві. *Science, Research, Development*. 2021. № 39. С. 12–15.
2. Зоська Я. В., Кравченко Н. Ю., Стадник А. Г. Моделі та типи організаційної культури в контексті сучасних соціальних трансформацій. *Науковий вісник ужгородського університету*. 2022. № 1 (50). С. 103-107.
3. Ігнат'єва А.Г., Радченко І.О. Формування організаційної культури підприємства. *ВІСНИК ХНТУ*. 2021. № 2 (77). С. 252-259.
4. Мельник А. О. Методичний підхід до оцінки організаційної культури. *Бізнес Інформ*. 2021. №6. С. 245–250.

5. Ринкевич Н. С. Особливості розвитку організаційної культури підприємства в сфері інформаційних послуг. *Ефективна економіка*. 2020. № 3. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7743> (дата звернення: 20.04.2024).

6. Храпкіна В.В. Управлінський підхід до формування організаційної культури підприємства. *Актуальні проблеми економіки : науковий журнал*. 2020. № 2 (224). С. 27-34.

7. Юськевич А.І, Легкий О.А. Теоретичні аспекти організаційної культури та її місце в системі менеджменту підприємства. *Приазовський економічний вісник*. 2020. №2. С. 51. URL: http://rev.kpu.zp.ua/journals/2020/2_19_ukr/27.pdf (дата звернення: 14.04.2024).

Ткаченко А.О.

ОП «Менеджмент бізнес-організацій», 4 курс

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Науковий керівник – д.е.н., професор кафедри менеджменту Гончар В.В.

УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ ВПІЗНАНОСТІ БРЕНДУ

Впізнаваність бренду є ключовим фактором успіху компаній у сучасному конкурентному середовищі. Високий рівень впізнаваності сприяє довірі споживачів, лояльності та збільшенню продажів. У світі, де кількість доступної інформації постійно зростає, компанії повинні ефективно управляти процесом створення та підтримки впізнаваності свого бренду, щоб залишатися конкурентоспроможними.

Багато досліджень присвячено вивченню факторів, які впливають на впізнаваність бренду, таких як реклама, PR, соціальні медіа та інші комунікаційні стратегії. Дослідження показують, що ефективна реклама є одним з найважливіших інструментів для підвищення впізнаваності бренду [1]. Крім того, роль соціальних медіа в сучасному маркетингу значно зросла, що підтверджено дослідженнями [2] та [3], які вказують на важливість інтерактивного та контент-маркетингу для створення сильного бренду.

Впізнаваність бренду – це те, наскільки люди знайомі з брендом або впізнають його. Це означає, що люди можуть згадати назву бренду, логотип, візуальні елементи та, що більш важливо, почуття та сприйняття, пов'язані з цим. Поінформованість про бренд є основоположним елементом у подорожі бренду, оскільки створює відчуття визнання та довіри серед аудиторії.

Сильна впізнаваність бренду, як магніт, притягує потенційних клієнтів і підвищує ймовірність того, що вони виберуть ваші продукти чи послуги, ніж конкуренти. Це створює довіру до вашого бренду та позиціонує його як знайомий, надійний вибір на ринку. Ефективні маркетингові кампанії спрямовані не лише на просування продуктів або послуг, але й на створення та посилення впізнаваності бренду, допомагаючи бренду залишатися на першому місці, коли виникає потреба в продукті чи послугі. Існує багато досліджень, які підтверджують важливість впізнаваності бренду. Наприклад, дослідження компанії Nielsen показало, що споживачі з більшою ймовірністю купуватимуть продукти, які вони знають, навіть якщо вони не є найдешевшою або найкращою альтернативою [4]. Інше дослідження, проведене компанією Bain & Company, показало, що сильні бренди можуть дати компаніям до 10 % премії до ціни.

Управління процесом впізнаваності бренду включає кілька ключових етапів (табл. 1).

Вимірювання впізнаваності бренду має важливе значення для розуміння того, наскільки добре ваша цільова аудиторія впізнає та сприймає ваш бренд. Ось дванадцять способів вимірювання впізнаваності бренду за допомогою охоплення та залученості в соціальних мережах, відвідуваності веб-сайту, опитувань і відгуків, а також інших інструментів вимірювання.

Соціальні медіа — це більше, ніж просто платформа для обміну фотографіями з відпустки та відновлення зв'язку зі старими друзями — це динамічний простір, де люди та бренди можуть розпалювати дискусії та взаємодіяти.

У всьому світі люди витрачають близько 38 % своєї щоденної онлайн-активності на соціальні медіа, тому вони є ідеальним місцем для спілкування як з існуючими, так і з потенційними клієнтами. Переглядаючи показники ефективності та залучаючись до соціального прослуховування, ви можете перетворити ці спостереження на практичні ідеї. Ось кілька показників для вимірювання поінформованості про ваш бренд у соціальних мережах:

- зростання підписників - збільшення кількості підписників у соціальних мережах з часом. Зростаюча база підписників свідчить про ширше охоплення бренду;
- враження- скільки разів ваші публікації в соціальних мережах відображалися користувачам. Більша кількість показів свідчить про збільшення популярності бренду;
- коефіцієнт залученості - аналіз лайків, поширення, коментарі та показники кліків у вашому вмісті в соціальних мережах. Вищий рівень залученості вказує на більшу впізнаваність бренду серед вашої аудиторії.

Таблиця 1

Управління процесом впізнаваності бренду

Етап	Характеристика	Приклад
Створення унікальної бренд-ідентичності	Включає логотип, слоган, кольорову гамму та інші візуальні елементи, які відображають цінності та місію компанії	Логотип Apple, який символізує інновації та якість
Розробка маркетингової стратегії	Комплекс заходів для просування бренду через рекламу, PR, соціальні медіа, спонсорство та події	Рекламна кампанія Coca-Cola під час новорічних свят
Взаємодія з споживачами	Створення позитивного іміджу через відповідь на запити та відгуки, участь у соціальних медіа, створення відповідного контенту	Активна взаємодія Nike з шанувальниками через Instagram, відповіді на коментарі та публікації
Моніторинг та аналіз	Постійний моніторинг та аналіз ефективності маркетингових заходів, використання аналітичних інструментів	Використання Google Analytics для оцінки ефективності рекламних кампаній у Starbucks

Отже, в сучасному конкурентному середовищі впізнаваність бренду є ключовим фактором успіху будь-якої компанії. Сильний бренд може допомогти компаніям:

- привернути нових клієнтів: Впізнаваний бренд має більшу довіру та авторитет, що робить його більш привабливим для потенційних клієнтів;
- збільшити лояльність клієнтів: Клієнти, які знають і довіряють бренду, з більшою ймовірністю повторно купуватимуть його продукти або послуги;
- збільшити прибуток: Впізнаваний бренд може дати компаніям можливість стягувати преміальні ціни за свої продукти або послуги.

Список використаних джерел

1. Keller, K. L. (2020). Consumer research insights on brands and branding: a JCR curation. *Journal of Consumer research*, 46(5), p. 995-1001.
2. Kaplan, A., & Haenlein, M. (2020). Rulers of the world, unite! The challenges and opportunities of artificial intelligence. *Business Horizons*, 63(1), p. 37-50.
3. Faulds, D. J., Mangold, W. G., Raju, P. S., & Valsalan, S. (2018). The mobile shopping revolution: Redefining the consumer decision process. *Business Horizons*, 61(2), p. 323-338.
4. When it Comes to Brand Building, Awareness is Critical <https://www.nielsen.com/insights/2021/when-it-comes-to-brand-building-awareness-is-critical/>

Черпакова П.Г.

ОП «Менеджмент бізнес-організацій», 2 курс

*Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – д.е.н., професор кафедри менеджменту Калінін О.В.*

ХОЛАКРАТІЯ ЯК УПРАВЛІНСЬКА КОНЦЕПЦІЯ: СУТНІСТЬ, ІНСТРУМЕНТАРІЙ, МОЖЛИВОСТІ ТА ОБМЕЖЕННЯ ЗАСТОСУВАННЯ

Холакратія: майбутнє чи утопія? Безумовно, сучасні бізнес-організації прагнуть постійного розвитку, успішний бізнес має обрати найкращу для нього модель управління. Традиційні методи управління, які базуються на ієрархічних структурах та централізованому прийнятті рішень, виявляються вже застарілими та неактуальними для багатьох компаній. Сучасні організації шукають таку модель, яка б дозволила їм структурувати бізнес і уникнути непотрібних управлінсько-ієрархічних рівнів, швидко реагувати на будь-які зміни та проблеми, при цьому маючи дійсно мотивованих співробітників спільною метою. Тому наразі актуальний пошук альтернативних підходів до управління організацією. Холакратія, як концепція управління, є одним із альтернативних підходів до розподілу влади та організації робочих процесів [1].

Холакратія – децентралізована система управління організації, яка базується на автономії, відповідальності та амбіціях кожного працівника, котрі колективно роблять внесок у «ціле», тобто в організацію. Заснував цю систему організації Брайан Робертсон у 2007 році. «Холакратія» походить від терміну «холархія» – взаємозв'язок саморегулюючих холонів, тобто частинок, які є одночасно автономними, і в той же час залежними від чогось більшого та цілого. Таким чином, холакратія розроблена з точки зору холархічного мислення та натхнення консенсусними демократичними цінностями, в якій влада та прийняття рішень розподілені між командами, котрі самоорганізуються, а не надаються згідно управлінської ієрархії.

Насамперед, холакратія має цілковито новий структурний принцип. Зовсім недоречно, за словами Брайана Робертсона, називати холакратію пласкою або ієрархічною структурою. Основними елементами, які складають основу холакратії можна вважати:

- ролі;
- кола;
- процес управління
- перерозподіл повноважень.

У холакратії немає посад, натомість є ролі. Повноваження розподіляються не між людьми, а між ролями. Таким чином, співробітники можуть одночасно виконувати декілька ролей, при цьому ролі можуть бути в різних частинах організації. Якщо обов'язки певної ролі стають непосильними для людини, то роль ділиться на декілька субролей і таким чином виходить коло.

Таблиця 1

Компоненти ролі

Місія Purpose	Вказує навіщо потрібна певна Роль, до якого результату вона прямує
Один або декілька доменів Domains	Домен – ресурс організації, котрий знаходиться під контролем Ролі або Кола, які розпоряджаються доменом як своєю власністю, для реа-

	лізації своє Місії
Зобов'язання Accountabilities	Це постійна діяльність, виконання котрої Роль бере на себе, для того, щоб допомагати іншим Ролям та виконувати свою Місію
Політика*Policies	обмеження або розширення повноважень, або спеціальні правила, що застосовуються до операційної діяльності в рамках Ролі

Джерело: розроблено автором за даними [2].

Політика* не входить до компонентів Ролі, але її варто враховувати для повного розуміння функціонування Ролі.

Якірне Коло – найбільше коло, котре працює над місією всієї організації. Якірне Коло має всі повноваження і Домени, які контролює організація, і воно не має супер-кола і ніяких зобов'язань. Це коло складається з засновників, вони можуть вмішуватись, якщо щось пішло не так, корегувати стратегію. Але не можуть напряму впливати на ролі.

General Company Circle (GCC) – Коло компанії в цілому. У це коло входять усі кола та підкола, котрі реалізують бізнес-завдання та відповідають за процеси всередині компанії. Прямуює до цілі, заради якої була створена компанія.

Супер-Коло – Ролі, об'єднані спільною глобальною задачею, працюючих в одному напрямі/сфері. Але об'єднуються не по професійним ознакам (економіст, юрист), а в процесі роботи залежно від цілей і задач. Наприклад, Супер-Коло маркетинг, корпоративна культура, виробництво, продажі. Тому в різних Колах може бути один й той самий Виконавець Ролі.

Підколо – групи працівників (Ролей), які спеціалізуються на окремих проєктах, вузьких напрямленнях. Тобто, у Супер-Колі «Маркетинг» може бути Підколо «SMM», «Інтернет-реклама», «Диджитал просування», «Розвиток бренду».

У холакратії є основні фіксовані ролі: лідер кола, представник кола, фасилітатор, секретар.

Холакратія займається двома сферами – управлінською та операційною діяльністю. Управлінський процес має фундаментальне значення, це концентрація влади в організації, всі повноваження та очікування відбуваються саме з цього процесу. Усього в холакратії існує два типи зборів: управлінський та тактичний. Сутність першого типу відображена в самій назві, процес покликаний внести структурні зміни в організацію, наприклад, змінити ролі, кола та політику, який відбувається всередині кожного кола, де повинні бути залучені всі учасники кола. Тактичні ж збори спрямовані на операційну діяльність кола. Їхня мета — сортувати проблеми, які виникли нещодавно, і усунути перешкоди, щоб робота могла рухатися вперед.

Холакратія знижує навантаження на керівників, стимулює ініціативу та співпрацю, підвищує адаптивність і прозорість, забезпечує чіткість ролей і відповідальність, а також сприяє інноваціям, створюючи позитивне робоче середовище. Однак холакратія критикується за неорієнтованість на клієнта, оскільки вона зосереджується на внутрішніх процесах і культурі організації, що може віддаляти компанію від потреб клієнтів. Труднощі з наймом і звільненням виникають через велику кількість ролей, що ускладнює визначення, хто підходить для певних завдань. Незважаючи на принцип рівного розподілу влади, на практиці деякі працівники, особливо колишні керівники, можуть зберігати більшу владу, що призводить до конфліктів. Перехід до холакратії може стикатися з опором і скептицизмом, тому важливо інвестувати в навчання та підтримку для полегшення цього процесу. Визначення справедливої заробітної плати для працівників, які виконують багато ролей, є складним завданням, що ускладнює систему винагороди. Крім того, холакратія може обмежувати традиційні можливості для кар'єрного зростання, що не влаштовує деяких працівників, і не всі можуть ефективно самоорганізуватися, що впливає на продуктивність. Впровадження холакратії у великих компаніях є складним через необхідність радикальних змін у структурі та культурі організації. Деякі фахівці вважають, що холакратія може бути лише способом заробітку на тренінгах, а не справді ефективною моделлю управління, оскільки консультації та підтримка від компа-

ній, як HolacrasyOne, коштують значних грошей, а перехід може затягнутися і не обов'язково спрацювати.

На сьогоднішній день за принципами холакратії працюють 244 компанії, згідно інформації представленої на офіційному сайті HolacrasyOne [3]. Але переважна більшість цих компаній зовсім не популярні та маленькі, тому дуже важко знайти інформацію про їхню успішність та результати впровадження холакратії. У будь-якому випадку, найпоширеніша галузь практичної імплементації холакратії є ІТ-сфера. Найяскравішим кейсом впровадження холакратії є компанія Zappos, дочірня компанія Amazon. Хоча й Zappos з 2018 року поступово відходить від холакратії, але все ж залишає за собою поділ на ролі, кола та децентралізований підхід загалом. Компанія підлаштовує цю структуру під свою власну бізнес-культуру, від чогось відмовляючись, щось додаючи. Насправді холакратію дуже важко імплементувати в її чистому вигляді, але певні елементи холакратії успішно застосовуються в організаціях. Наприклад, у тому ж Amazon (материнська компанія Zappos), PepsiCo, Mercedes-Benz.io, Tony's Chocolonely, а також українських компаніях: 4IRE labs, Raccoon Gang, Ipland, Mementia. Raccoon Gang, evo company. Навіть у військових організаціях зараз стають популярні децентралізовані підходи, що можна вважати елементами холакратії. Таке поняття як «командування місією» – стиль військового управління, який надає більше свободи волі рядовим солдатам. Командири оприлюднюють свої наміри, принципи та цілі місії, і делегують відповідальність за їх виконання молодшим офіцерам, дозволяючи їм проявляти власну ініціативу та розсудливість. На мою суб'єктивну думку, впровадження елементів холакратії у певних військових підрозділах, може допомогти стати більш ефективними та адаптивними. Але це питання ще потребує додаткових досліджень.

Згідно аналізу всіх компаній, можемо зробити висновок, що для впровадження холакратії дуже буде доречним, коли компанію об'єднує соціальна місія. Потрібно, щоб люди в організації «горіли» цією місією, в такому випадку, процес переходу на холакратію пройде значно легше та може принести чималу ефективність. Втім, окрім цього, необхідно враховувати культурні, структурні та психологічні аспекти в організації, а також забезпечувати постійну підтримку та розвиток учасників процесу.

Список використаних джерел

1. Robertson Brian J. Holacracy: the new management system for a rapidly changing world / Brian J. Robertson. – New York: Henry Holt and Company, 2015.
2. Holacracy Constitution Version 5.0/ URL: [https://www.holacracy.org/constitution/5-0/#:~:text=What %20is %20the %20Holacracy %20Constitution %3F&text=The %20Constitution %20provides %20a %20foundational,Why %20a %20Constitution %3F&text=While %20the %20Constitution %20itself %20is,the %20framework %20provides %20incredible %20flexibility.](https://www.holacracy.org/constitution/5-0/#:~:text=What%20is%20the%20Holacracy%20Constitution%3F&text=The%20Constitution%20provides%20a%20foundational,Why%20a%20Constitution%3F&text=While%20the%20Constitution%20itself%20is,the%20framework%20provides%20incredible%20flexibility.)
3. Which Organizations use Holacracy? URL: <https://www.holacracy.org/r/which-organizations-use-holacracy/>

**ПЛАТФОРМА
ПОВОЄННА ІННОВАЦІЙНА ТРАНСФОРМАЦІЯ УКРАЇНИ**

Рабошук С. Я.

ОП «Економічна аналітика», 1 рік магістратури

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Науковий керівник – к.е.н., доцент кафедри економічної теорії Кулага І. В.

**ЕЛЕКТРОННЕ УРЯДУВАННЯ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ
ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ПОВОЄННОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ**

Розвиток електронного урядування стає глобальною тенденцією, внаслідок значного поширення та розвитку інформаційних технологій. Сьогоднішні можливості використання техніки, ІКТ, штучного інтелекту дозволяють зробити майже усі процеси в нашому житті значно ефективнішими, не виключення й сфера державного управління.

Е-урядування відповідно до «Концепції розвитку електронного урядування в Україні» розглядається як «форма організації державного управління, що сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій для формування нового типу держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян» [1].

Повоєнне відновлення потребуватиме ефективності та прозорості в державному управлінні. Електронне урядування може стати фактором підвищення ефективності, оскільки дозволяє автоматизувати багато процесів, що раніше вимагали багато часу та зусиль. Це забезпечує швидше та ефективніше виконання завдань державних установ. Електронні системи у свою чергу надають можливість публічного доступу до інформації про діяльність уряду, рішень та витрати, що збільшує довіру громадян до влади та сприяє відкритості в управлінні, а онлайн-послуги дозволяють громадянам та підприємствам звертатися до державних органів без зайвої бюрократії та черг і у будь-який час.

Державне управління в Україні характеризується недостатньою ефективністю. Так, за звітом Світового Банку щодо показників уряду (Worldwide Governance Indicators), індикатор ефективності уряду в Україні дуже низький. У 2022 році це значення становило -0,5 (оцінка відбувається за шкалою від -2 до +2), в той час, як наприклад, у сусідній Польщі +0,25, а в Данії, яка вважається одним із лідерів використання електронного урядування, +2 [2].

Основними причинами неефективності державного урядування є: низький рівень кваліфікації та мотивації державних службовців, неузгодженість законодавства, недостатня підзвітність та прозорість, корупція, надмірна бюрократичність, слабкі державні інституції.

У 2016 році за підтримки ЄС було розроблено Стратегію реформування державного управління, що була розрахована на 2016-2020 роки. Реформа включала в себе багато аспектів, таких як створення єдиних правил і процедур у державному управлінні, зменшення бюрократії та корупції, зменшення адміністративного навантаження на бізнес і громадян, розширення використання електронних сервісів та інтерактивного діалогу з громадянами, одним із найважливіших стало саме впровадження електронного урядування. Сьогодні електронне урядування в Україні активно розвивається, демонструючи значний прогрес за останні роки. Наразі на Урядовому порталі доступно більше сотні електронних послуг, що охоплюють різні сфери життя громадян та бізнесу.

Електронне урядування надає ті можливості та механізми, що дозволять якісно оновити українські підходи до управління, це не лише використання сучасних технологій на заміну

паперовій роботі, це формування і удосконалення наявних процесів, розробка повноцінної взаємопов'язаної інфраструктури. Як показує світовий досвід, розвиток електронного урядування відіграє ключову роль у реформуванні та підвищенні конкурентоспроможності країни.

Ключовою перевагою електронного урядування можна виділити його подвійний підхід до модернізації держави: воно поєднує внутрішній фокус на адміністративній реформі із зовнішнім фокусом на відносинах «держава – громадянин» [3].

Серед основних переваг впровадження електронного урядування можна виділити:

1) ефективне використання даних. Користувачі діляться своєю інформацією лише один раз, а державні установи можуть перехресно порівнювати дані з різних департаментів, щоб покращити адміністрування та знайти найкращі рішення для управління на різних рівнях. Можливість доступу до різноманітних даних є ключовим фактором у появі нових продуктів та послуг, що прямо впливає на економічний розвиток. За даними TAPAS, в 2017 році, наприклад, українська економіка отримала понад \$700 млн внаслідок використання відкритих даних. Прогнозоване зростання за даними до 2025 року становить до \$1,4 млрд [4];

2) збільшення прозорості та надійності. За результатами дослідження американського аналітичного центру The Brookings Institution, проведеного у 2023 році, цифрові послуги, доступні через портал "Дія", потенційно можуть принести Україні 48 млрд грн антикорупційної та економічної вигоди. За два роки з моменту запуску "Дії" вже було отримано реальний антикорупційний та економічний ефект у розмірі 16,3 млрд грн [5].

3) більше контролю над процесами та підвищення якості послуг. Цифровізація дає змогу уважно стежити за станом кожного процесу, маючи чітку інформацію. Чудовим прикладом може слугувати електронна система публічних закупівель «Прозорро». Завдяки якій всі закупівлі, які здійснюють державні органи, публікуються в онлайн-режимі. Це робить процес закупівель більш прозорим та підзвітним, що сприяє боротьбі з корупцією та економії коштів. Крім того, завдяки електронному урядуванню доступна велика кількість послуг онлайн: можна отримати різноманітні довідки та витяги, відкрити ФОП, зареєструвати пошкоджене майно та подати заявку на коменсацію;

4) зниження витрат. При правильному застосуванні електронний уряд дозволяє громадянам, підприємствам і організаціям здійснювати свою взаємодію з урядом легше, швидше і з меншими витратами. Потенційна економія коштів є величезною. Так, наприклад, завдяки конкуренції бізнесу на торгах Prozorro впродовж перших 5 років державні та комунальні органи та підприємства змогли заощадити 190 млрд грн від суми, яку вони планували витратити на закупівлях. А у 2020 році економія становила майже 56 млрд грн [6].

Сьогодні в Україні діє велика кількість сервісів, що дають змогу спростити взаємодію з урядом, а державним установам швидше та якісніше обробляти надану інформацію та надавати послуги. Наразі у нас вже є приклади платформ, щоб сприяли повоєнному відновленню, однією із таких є платформа DREAM. По суті, це певний цифровий каркас, що об'єднує всі аспекти відбудови: від оцінки пошкоджень до фінансування та завершення проєктів. Її мета – зробити процес прозорим, підзвітним та ефективним, долаючи бюрократію та корупцію, які часто гальмують прогрес. Ця державна електронна екосистема створює єдиний цифровий простір для всіх проєктів відновлення. Вона автоматично збирає дані про всі проєкти в режимі реального часу, а також забезпечує публікацію відкритих даних відповідно до світового стандарту Open Contracting Data Standard [7]. Залучення коштів для фінансування повоєнного відновлення потребує кроків, щоб висвітлювати прозорість і підзвітність усіх етапів, ця платформа дозволяє підвищити довіру інвесторів, адже кожен крок, етап абсолютно відкритий, дані можна легко перевірити і прослідкувати шлях відновлення кожного об'єкту.

Попереду лежить складний шлях відбудови та трансформації країни, і державне управління відіграватиме в цьому процесі ключову роль, тому використання засобів для підвищення його прозорості, ефективності, зменшення корупції та підвищення привабливості для міжнародних інвестицій є ключовим питанням. У результаті впровадження систем електронного урядування, Україна отримує позитивний вплив на якість державного управління, а прозорість та відкритість, яку забезпечують системи електронного урядування, є одним із

найважливіших факторів як для підвищення ефективності, так і як сигнал інвесторам та міжнародним організаціям у контексті надання допомоги для повоєнного відновлення.

Список використаних джерел

1. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні: Розпорядження від Кабінету Міністрів України від 20 вересня 2017 р. № 649-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-p#Text> (дата звернення: 17.05.2024)
2. Worldwide Governance Indicators, Світовий Банк. URL: <https://www.worldbank.org/en/publication/worldwide-governance-indicators> (дата звернення: 17.05.2024)
3. Von Haldenwang, C. Electronic Government (E-Government) and Development. Eur J Dev Res 16, 417–432 (2004). URL: <https://doi.org/10.1080/0957881042000220886> (date of access: 17.05.2024)
4. Україна 2030E — країна з розвинутою цифровою економікою. Український інститут майбутнього. URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html#6-2-1> (дата звернення: 17.05.2024)
5. «Дія» проти корупції: ефект від цифровізації оцінили в 48 млрд гривень. Судово-юридична газета в Україні. URL: <https://sud.ua/uk/news/ukraine/293343-diya-protiv-korruptsii-effekt-ot-tsifrovizatsii-otsenili-v-48-mlrd-griven> (дата звернення: 17.05.2024)
6. За 5 років система Prozorro заощадила Україні 190 млрд грн. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/za-5-rokiv-sistema-prozorro-zaoshchadila-ukrayini-190-mlrd-grn> (дата звернення: 17.05.2024)
7. Міністерство відновлення презентувало комунікаційну платформу електронної екосистеми управління відновленням DREAM. Міністерство відновлення. URL: <https://mtu.gov.ua/news/34267.html> (дата звернення: 17.05.2024)

Досіна Д. І.

ОП «Економічна аналітика», 4 курс

*Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.е.н., доцент кафедри економічної теорії Кулага І.В.*

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФОПІВ В УКРАЇНІ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Україна переживає складні економічні та соціальні виклики у зв'язку з війною, що впливає на різні сфери життя, в тому числі на діяльність фізичних осіб-підприємців (ФОПів).

Війна спричинила значні труднощі для ведення бізнесу в Україні. Багато ФОПів змушені були припинити свою діяльність, інші – істотно скоротити обсяги роботи. Підприємці вимушені адаптуватись до нових умов, так як війна змусила їх шукати нові шляхи ведення бізнесу, освоювати онлайн-торгівлю, переорієнтовуватися на нові ринки збуту.

Перед початком війни в Україні в 2014 році, сектор малого бізнесу, виявляв стійкий ріст і створював значну частку ВВП країни. Довгий період стабільності перед кризою сприяв розвитку підприємницької активності. Однак з початком військових дій на сході України у 2014 році та згодом збільшенням економічних та політичних турбулентностей, ситуація кардинально змінилася. ФОПи стали зазнавати великих викликів через загострення економічної нестабільності. Але незважаючи на всі кризи та COVID-19, кількість активних ФОПів в Україні протягом 2017–2021 роках росла. Найдинамічнішим був період з 2018 по 2020 роки (рис. 1).

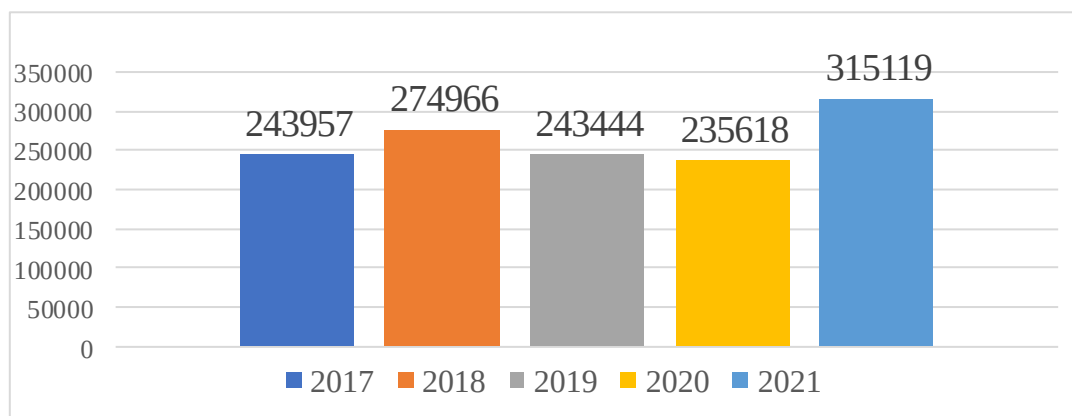

Рис. 1. Кількість відкритих ФОПів 2017-2021 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [1]

Причинами зростання кількості активних ФОПів протягом цих років є зростання економіки, популярності онлайн-торгівлі, державні програми підтримки [1].

Другий рік повномасштабної війни, яка розпочалась в 2022 році, видався складним для нашої країни, а ймовірні сценарії розвитку подій на фронті пророкують довготривалу війну та життя в умовах відсутності чіткого планування. Всупереч усім складнощам українці, в тому числі українські підприємці, продовжують виявляти проактивність та стійкість.

За другий рік повномасштабної війни українці відкрили рекордну кількість ФОПів за останнє десятиліття — майже 309 тисяч, а кількість новостворених компаній приросла на 60 % у порівнянні з показниками у перший рік великої війни.

Згідно з даними статистики України, з 2022 по початок 2024 років спостерігається загальна тенденція до зростання кількості новостворених ФОПів в Україні навіть під час війни (рис. 2).

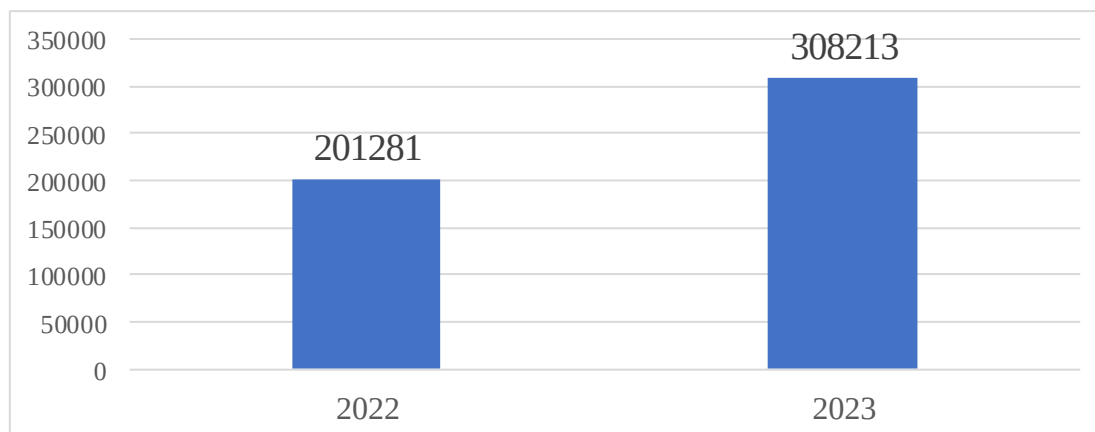

Рис. 2. Кількість зареєстрованих ФОПів, 2022-2023 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [1]

За перший рік повномасштабної війни в 2022 році було відкрито 201 281 ФОП, а за 2023 рік – 308 213, що на 34,7 % більше за 2022 рік, у I кварталі 2024 року українці відкрили 74439 ФОПів, що на 34 % більше, ніж минулоріч – за I квартал 2023 було зареєстровано 55 525 ФОПів, а за такий самий період 2022 – 48 959 [2].

Натомість за період з квітня 2022 року по вересень 2023 року свою роботу припинили 290 910 ФОПів. У середньому зараз закривається близько 17 000 справ на місяць. Перший рік повномасштабної війни не став рекордним за кількістю закритих справ. За рік закрито 203 921 ФОП. У попередні роки в середньому в Україні закривалося 260 000 ФОПів на рік.

Лідерство за кількістю новостворених бізнесів, тримає Київ 44,6 тисяч ФОП. Також до десятки лідерів увійшли Дніпро, Харків, Одеса, Запоріжжя та Кривий Ріг, які майже щодня потерпають від ворожих обстрілів [3].

Незважаючи на складні умови, спричинені повномасштабною війною, в Україні протягом 2022–2024 років спостерігається стійка тенденція до зростання кількості новостворених ФОПів та розвитку бізнесу. Це зумовлено в першу чергу тим, що бізнес став адаптивнішим до нових умов. Але зростання кількості ФОПів нерівномірно розподіляється по регіонах і галузях. Найбільше нових ФОПів відкривається у великих містах та у сферах, пов'язаних з онлайн-послугами, торгівлею та сферою послуг, люди частіше обирають великі міста через військову безпеку.

Для стимулювання розвитку ФОПів у повоєнний період необхідна ефективна державна політика, спрямована на допомогу та підтримку малого та середнього бізнесу.

Після тяжких воєнних років та післявоєнного занепаду, ФОПи стануть каталізатором змін у суспільстві, сприяючи відновленню підприємницької активності та стимулюючи економічний зріст. Початковий етап розвитку ФОПів в Україні буде складним через відсутність необхідної правової бази та економічного досвіду, так як Україна, в першу чергу, буде прямувати до вступу в Європейський Союз, але є певні нюанси в оподаткуванні ФОПів по законодавству ЄС.

Україна зобов'язалася в рамках нового меморандуму з МВФ скасувати пільгову ставку 2 % для III групи єдиного податку та відновити повноцінні податкові перевірки, штрафи за невикористання касових апаратів і вдосконалити систему спрощеного оподаткування [4].

Ще одним викликом для ФОПів в Україні буде розвиток будівельної та логістичної сфери. У повоєнний період українські ФОПи відіграють важливу роль у процесі відбудови країни та забезпеченні ефективності торговельних потоків. Для прогнозування їхнього майбутнього розвитку необхідно враховувати ряд ключових факторів.

По-перше, рівень інвестицій у будівельну сферу визначатиме швидкість відновлення та розвитку інфраструктури після конфлікту та впливатиме на активність ФОПів у цьому секторі. По-друге, реформи у будівельній сфері, спрямовані на поліпшення інвестиційного клімату, спрощення процедур отримання дозволів та підвищення якості будівництва, будуть визначати умови для розвитку ФОПів у цьому напрямку. По-третє, логістичний напрямок відіграє важливу роль у забезпеченні ефективного функціонування економіки, особливо на деокупованих територіях.

Крім цих важливих аспектів – будівництва та логістики, значну частину вагомості подальшого розвитку припадає на оборонно-промислове виробництво. По-перше, ефективність розвитку оборонного сектору залежатиме від урядової політики та стратегічного планування. По-друге, важливо враховувати геополітичні та міжнародні впливи. Співпраця з міжнародними партнерами та участь в оборонних програмах може стати джерелом замовлень для українських ФОПів, сприяючи їхньому розвитку та збільшенню конкурентоспроможності на світовому ринку. По-третє, важливим фактором є технологічний прогрес та інновації.

Попри складні умови війни, в Україні у 2022–2024 роках спостерігається стійкий ріст нових ФОПів і розвитку бізнесу, оскільки підприємства стають більш адаптивними до змін. Але у повоєнний період розвиток ФОПів в Україні стане критично важливим для відновлення економіки. За наявності правильної підтримки та регулювання, цей сектор продовжить виконувати ключову роль у забезпеченні стабільного економічного зростання. Стимулювання бізнесу потребує спрощення процедур, підтримки малого та середнього бізнесів, розвитку інфраструктури та технологій, покращення інвестиційного клімату, освіти й підготовки кадрів. Ці заходи сприятимуть створенню сприятливого середовища для підприємництва, поверненню інвестицій та підвищенню конкурентоспроможності економіки.

Список використаних джерел

1. Фопономіка. Економіка українських фопів в реальному часі. URL: <https://opendata-bot.ua/open/foronomics> (дата звернення: 15.05.2024)
2. В Україні збільшується кількість ФОПів (09.04.2024). URL: <https://buhgalter911.com/uk/news/news-1078400.html> (дата звернення: 15.05.2024)
3. Ритейл в топі напрямків: у 2023 році українці відкрили рекордну кількість ФОПів (інфографіка) (23.02.2024). URL: <https://www.ucsc.org.ua/rytejl-v-topi-napryamkiv-u-2023-roczy-ukrayinczi-vidkryly-rekordnu-kilkist-fopiv-infografika/> (дата звернення: 15.05.2024)
4. Меморандум про економічну і фінансову політику щодо нової програми розширеного фінансування для України від 24 березня 2023 р. та Лист про наміри. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/memorandum_pro_ekonomichnu_i_finansovu_politiku_shchodo_novoi_programi_rozshirenogo_finansuvannia_dlia_ukraini_vid_24_bereznia_2023_r_ta_list_pro_namiri-4027 (дата звернення: 15.05.2024)

Гуменна С.Л., Хоменко М.С.

ОП «Економічна аналітика», 3 курс

*Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.е.н., доцент кафедри економічної теорії Колядич О. І.*

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

В сучасному динамічному світі використання інформаційно-аналітичних технологій у забезпеченні інноваційного розвитку економіки України відіграє все важливішу роль у всіх сферах життя, включаючи економіку. Використання новаторських технологій допомогло компаніям розробляти нові продукти та послуги, які є конкурентоспроможними на світовому ринку.

Забезпечення інноваційної діяльності шляхом використання інформаційно-аналітичних технологій має велике значення для розвитку української економіки. Можна виділити такі основні розділи інноваційної діяльності:

1. *загальний обсяг витрат за напрямками інноваційної діяльності.* За результатами аналізу фінансування інноваційної діяльності з державного бюджету України протягом 2000-2013 років здійснювалось на рівні 2 % і менше, це служить показником пасивності держави до інноваційної діяльності. Така досить негативна тенденція змушує підприємства України використовувати інші зовнішні джерела залучення ресурсів для проведення інноваційної діяльності [1];

2. *витрати на інновації промислових підприємств за напрямками інноваційної діяльності.* Включає такі аспекти, як: наукові дослідження і розробки (НДР), придбання інших зовнішніх знань, придбання машин обладнання та програмного забезпечення тощо.

За аналізом цих даних можна зробити такі висновки: з 2000 по 2020 рік наявне зростання інноваційної активності в економіці. Загальний обсяг витрат на інноваційну діяльність зростав протягом аналізованого періоду. Найбільше значущим було збільшення витрат у 2016 році, коли вони досягли 23 229,5 млн грн. Витрати на дослідження і розробки також показали зростання протягом більшості років. Це свідчить про зростання інтересу підприємств у впровадженні нововведень та розвитку технологій. Іншим важливим аспектом є нерівномірний розподіл витрат між різними напрямками інноваційної діяльності. Наприклад, витрати на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення зазвичай були вищими, ніж витрати на дослідження і розробки. Регулярний моніторинг цих показників дозволить уточню-

вати стратегії та програми розвитку інноваційної діяльності та сприятиме ефективному використанню ресурсів для забезпечення сталого інноваційного росту економіки;

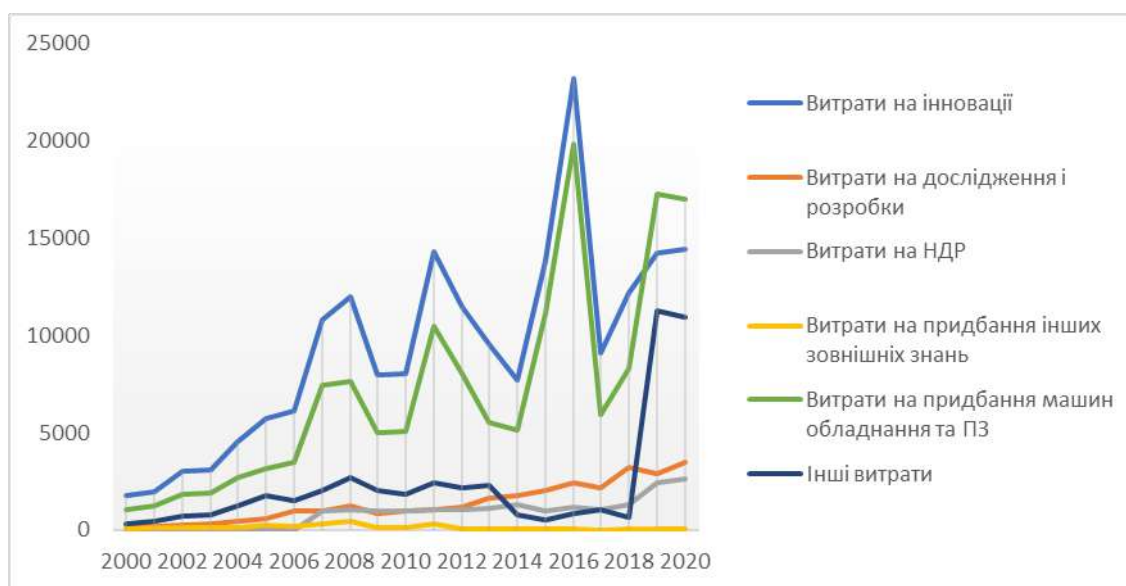

Рис. 1 Динаміка витрат за розділами інноваційної діяльності

Джерело: побудовано авторами за даними [1]

3. *Джерела фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств.* Протягом 2000-2013 рр. основним джерелом фінансування інновацій в Україні були власні кошти підприємств. Ця частка зменшилася з 79,6 % у 2000 році до 72,9 % у 2013 році. Інші джерела фінансування також могли бути досить значними за обсягом: їх частки становили від 9 % до 45,6 %, а фінансування іноземних інвесторів – від 0,4 % до 30 %. У 2014 році основним джерелом інноваційних витрат були власні кошти підприємств, а саме 6540,3 млн грн;

4. *впровадження інновацій на промислових підприємствах.* Українська рослинницька галузь зазнала якісних змін, тож є необхідність переходу від швидкого, низьковитратного вирощування до високоврожайного вирощування. При цьому слід враховувати не лише потенціал досконаліших агротехнічних дисциплін, але й якість попередньої роботи. Яскравим прикладом є агропромисловий холдинг Астарта-Київ. Компанія бере активну участь у побудові інфраструктури та розвитку агростартапів, оперативно впроваджує передові галузеві рішення у робочі процеси компанії, а також посилює напрямки синергетичних досліджень і розробок та бізнес-розвитку. З метою досягнення цілей з енергоефективності, на цукрових заводах була розроблена та розпочата реалізація програми з ресурсо- та енергоефективності «Best available techniques». Крім того, на агропідприємствах компанії активно впроваджується програма оновлення агротехніки та впровадження інноваційних ІТ-інструментів агроменеджменту, що дає можливість скоротити споживання енергоресурсів та підвищити ефективність процесів у цілому [5];

5. *витрати на інновації за видами економічної діяльності.* Прикладом є компанія ДТЕК Енерго, яка пропонує інноваційні технології для збільшення видобутку вугілля та газу. Компанія інвестувала 1,1 млрд грн у цей сектор економіки, що на 23 % більше, ніж у 2016 році. Ще один приклад – Нафтогаз, який залучав міжнародних інвесторів для збільшення видобутку газу на виснажених родовищах [2, 3, 4].

Отже, використання інформаційно-аналітичних технологій у забезпеченні інноваційного розвитку економіки України має вирішальне значення для підвищення конкурентоспроможності промислових підприємств та ефективного використання їх ресурсів. Незважаючи на певні негативні тенденції у фінансуванні інноваційної діяльності з державного бюджету,

спостерігається загальне зростання інноваційної активності протягом 2000–2020 років. Основними джерелами фінансування інноваційних витрат є власні кошти підприємств, а також інші зовнішні джерела, включаючи іноземних інвесторів.

Моніторинг витрат за різними напрямками інноваційної діяльності дозволяє уточнювати стратегії розвитку та сприяє сталому інноваційному зростанню. Нерівномірний розподіл витрат підкреслює необхідність раціональнішого використання ресурсів і підтримки тих напрямів, які мають найбільший потенціал для розвитку.

Зокрема, важливими аспектами є підвищення інвестицій у дослідження та розробки, розвиток нових технологій у промисловості, а також залучення зовнішніх інвесторів для сприяння інноваційній діяльності. Такі заходи сприятимуть створенню сприятливого середовища для інноваційного розвитку економіки України та підвищенню її конкурентоспроможності на світовому ринку.

Список використаних джерел

1. Економічна статистика / Наука, технології та інновації. Державна служба статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ni.htm
2. Попов О. Інтегрований звіт 2017 Фінансові та нефінансові результати. 2017. URL: https://dtek.com/content/files/dtek_ar_2017_ua1.pdf
3. Нафтогаз група. Нафтогаз залучив міжнародного інвестора для збільшення видобутку газу на виснажених родовищах. URL: https://www.naftogaz.com/investor_partners/international-investor-to-increase-gas
4. Білець Л. В. Інформаційно-аналітичне забезпечення інноваційного розвитку економіки України за умов євроінтеграції: проблеми і перспективи. Фінансові аспекти розвитку економіки України: теорія, методологія, практика. 2021. С. 148–150. URL: <https://fbss.khmnpu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/9/2-51.pdf#page=149>
5. Сталий розвиток. Агропромисловий холдинг «Астарта-Київ». URL: <https://astartaholding.com/stalyj-rozvytok/>

Фесенко І.О.

*ОП «Економічна аналітика», 1 рік магістратури
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.е.н., доцент кафедри економічної теорії Колядич О.І.*

ВПЛИВ ВІДНОВЛЮВАНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ НА ІННОВАЦІЙНУ ТРАНСФОРМАЦІЮ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

В сучасному світі відновлювана енергетика виступає однією з ключових стратегічних галузей, яка визначає не лише енергетичну, а й економічну та екологічну політику багатьох країн. Використання відновлюваних джерел енергії, таких як сонячна, вітрова, гідроенергетика та інші, стає необхідним кроком у забезпеченні стійкого розвитку та зменшенні негативного впливу на навколишнє середовище [1].

Відновлювана енергетика є ключовою для сталого розвитку, зменшення залежності від імпорту енергії та поліпшення екологічної ситуації в Україні. В умовах військової агресії Росії розвиток цієї галузі набуває особливої важливості для забезпечення енергетичної безпеки та економічного зростання країни.

Вагомими завданнями, які вирішуються на сьогодні провідними фахівцями є аналіз впливу відновлюваної енергетики на інноваційну трансформацію економіки України. В нашому розумінні, для вирішення цього завдання слід зосередитися на таких моментах:

1. оцінити поточний стан відновлюваної енергетики в Україні;
2. визначити економічний вплив відновлюваних джерел енергії;
3. дослідити інноваційні аспекти розвитку відновлюваної енергетики;
4. проаналізувати вплив війни на цей сектор;
5. розробити рекомендації для подальшого розвитку відновлюваної енергетики.

Україна активно розвиває відновлювані джерела енергії (ВДЕ) з метою диверсифікації енергетичного міксу та зменшення залежності від імпорту. Основні джерела ВДЕ включають сонячну, вітрову, гідроенергетику та біомасу:

- сонячна енергетика: Україна має великий потенціал завдяки численним сонячним дням. Станом на кінець 2021 року, потужність сонячних електростанцій значно зросла;
- вітрова енергетика: Значний потенціал, особливо в прибережних районах. Встановлені потужності також зростають, хоча бойові дії негативно вплинули на цей сектор;
- гідроенергетика: Розвиток малих гідроелектростанцій особливо перспективний, але обмежується технічними та екологічними факторами;
- біомаса: Використання сільськогосподарських відходів та деревини для виробництва енергії, хоча розвиток гальмується економічними та технічними труднощами [1].

На кінець 2021 року загальна потужність сектору ВДЕ становила 9,6559 МВт. Війна суттєво пошкодила понад 30-40 % встановлених потужностей ВДЕ в регіонах активних бойових дій, зокрема вітроелектростанцій і біоенергетичних станцій. Це призвело до значного зниження виробництва енергії з відновлюваних джерел [2].

Загалом, відновлювана енергетика в Україні має значний потенціал, але стикається з викликами через війну та необхідність додаткових інвестицій для подальшого розвитку.

Відновлювана енергетика відіграє важливу роль в економіці України, зокрема в таких аспектах:

- зменшення залежності від імпорту енергоресурсів: Розвиток ВДЕ сприяє зниженню залежності від імпорту газу та інших традиційних енергоресурсів, що покращує енергетичну безпеку країни;
- економічне зростання та створення робочих місць: Інвестиції у ВДЕ стимулюють економічний розвиток, створюють нові робочі місця в будівництві, обслуговуванні та управлінні енергетичними об'єктами;
- залучення інвестицій: Розвиток ВДЕ приваблює як внутрішні, так і зовнішні інвестиції, що сприяє покращенню фінансового стану та технологічного рівня країни;
- екологічні переваги: ВДЕ допомагають зменшити викиди парникових газів та інші забруднення, що позитивно впливає на здоров'я населення та знижує екологічні витрати;
- інноваційна трансформація: Впровадження новітніх технологій у ВДЕ сприяє загальному інноваційному розвитку, підвищуючи конкурентоспроможність економіки.

Загалом, відновлювана енергетика має значний позитивний вплив на економіку України, сприяючи її сталому розвитку та екологічній безпеці [3].

Інновації у відновлюваній енергетиці України сприяють підвищенню ефективності та стабільності енергетичної системи:

- технологічні інновації: Впровадження новітніх технологій, таких як передові сонячні панелі, ефективніші вітротурбіни та сучасні біоенергетичні установки, підвищують продуктивність і надійність ВДЕ;
- інтелектуальні енергосистеми: Використання смарт-мереж та систем управління енергією дозволяє ефективно інтегрувати ВДЕ в загальну енергетичну мережу, оптимізуючи виробництво та споживання енергії;
- зберігання енергії: Розвиток технологій зберігання енергії, зокрема акумуляторних систем, забезпечує стабільність постачання енергії навіть за умов нерівномірного виробництва ВДЕ;
- дослідження та розвиток: Активна участь у наукових дослідженнях і розробках нових рішень у галузі ВДЕ, що сприяє постійному вдосконаленню технологій та зниженню витрат;

- міжнародна співпраця: Участь у міжнародних проєктах і партнерствах сприяє обміну знаннями та технологіями, що прискорює розвиток інновацій в Україні.

Інноваційні аспекти відновлюваної енергетики забезпечують сталий розвиток, підвищують енергоефективність і сприяють екологічній безпеці України [4].

Відновлювана енергетика є ключовим фактором сталого розвитку України, зменшуючи залежність від імпорту енергоресурсів, сприяючи економічному зростанню, створенню робочих місць та поліпшенню екологічної ситуації. Інновації у цій галузі забезпечують підвищення ефективності та стабільності енергетичної системи. В умовах військової агресії розвиток ВДЕ є критично важливим для енергетичної безпеки та відновлення економіки [2].

Список використаних джерел

1. Аналітичний звіт на тему відновлювальної енергетики в Україні від BDO in Ukraine - BDO. *Міжнародна аудиторська компанія BDO - BDO*. URL: <https://www.bdo.ua/uk-ua/insights-2/information-materials/2023/analytical-report-on-the-ukrainian-renewable-energy-sector> (дата звернення: 10.05.2024).

2. Відновлювана енергетика: шлях до економічного процвітання чи причина енергетичної кризи в Україні | Heinrich Böll Stiftung | Київ – Україна. *Heinrich Böll Stiftung | Київ – Україна*. URL: <https://ua.boell.org/uk/2020/05/13/vidnovlyuvana-energetika-shlyakh-do-ekonomichnogo-procvitannya-chi-prichina> (дата звернення: 10.05.2024).

3. Економічна правда. Відновлювана енергетика – ключ до відбудови економіки та енергетичної незалежності України. *Економічна правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/04/21/686045/> (дата звернення: 10.05.2024).

4. Миколук О. ОКРЕМІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ВІДНОВЛЮВАНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ УКРАЇНИ. *Інвестиційно-інноваційна діяльність*. 2019. С. 123–132. URL: <https://elar.khmnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/31e3d75c-c10f-4f57-9db0-8481c47487a4/content> (дата звернення: 10.05.2024).

Виничук Н. Ю.

ОП «Економічна аналітика», 4 курс

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.е.н., доцент кафедри економічної теорії Кулага І.В.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІТ-СЕКТОРА ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ЦИФРОВУ ТРАНСФОРМАЦІЮ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Цифрова трансформація економіки стає не просто явищем, а ключовим напрямком розвитку, який впливає на всі сфери діяльності – від бізнесу та громадського сектору до освіти та медицини. ІТ-сектор є одним із найдинамічніших і найперспективніших секторів української економіки і наша країна стоїть перед викликом ефективного використання цього потенціалу. Розуміння динаміки розвитку ІТ-сектору, факторів, що на нього впливають, та проблем, з якими він стикається, дозволить розробити дієві стратегії та механізми для його стимулювання та підвищення його ефективності, що сприятиме соціально-економічному розвитку України та її інтеграції у світовий простір.

Постановка завдання. Метою доповіді є проведення аналізу динаміки ІТ-сектора України, визначити чинники та проблеми розвитку даної галузі, дослідити вплив ІТ-сектора на цифрову трансформацію економіки України та сформулювати перспективи його розвитку.

Сучасний розвиток української економіки значною мірою залежить від динамічного зростання та ефективного функціонування сфери інформаційних технологій. ІТ-сектор протягом

останніх років перетворився на один з ключових драйверів економічного зростання України, роблячи значний внесок у формування інноваційного потенціалу країни.

Протягом останніх шести років в Україні спостерігався помітний і стабільний ріст експорту ІТ-послуг (рис. 1).

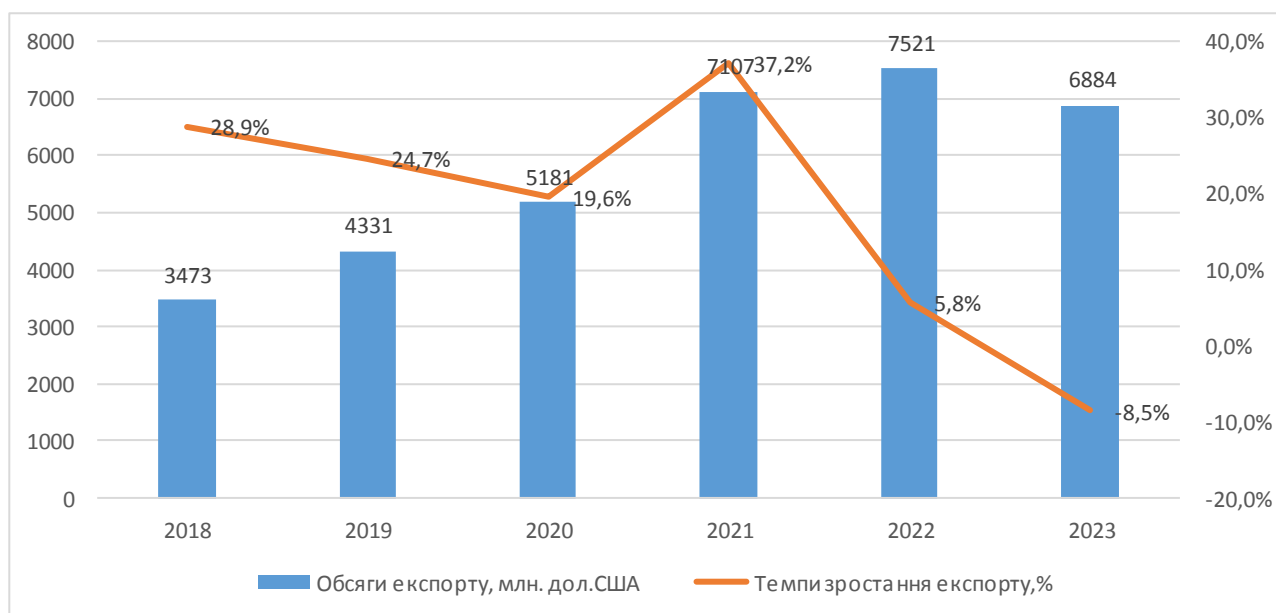

Рис. 1. Динаміка експорту ІТ-послуг України, 2018–2023 рр.

Джерело: розроблено автором за даними [1]

За досліджуваний період обсяг експорту зріс майже удвічі, з 3473 мільйонів доларів США у 2018 році до 6884 мільйонів доларів США у 2023 році, що свідчить про значний розвиток інформаційно-технологічного сектора в Україні. Експорт ІТ-послуг щорічно зростає на 25-30 %, демонструючи високу конкурентоспроможність українських ІТ-компаній на світовому ринку. Винятком став 2020 рік, коли пандемія COVID-19 знизилася темпи зростання до 19 % через глобальні економічні обмеження. У 2021 році експорт ІТ-послуг зріс на 37 %, що підкреслює адаптивність галузі до змінних умов і підвищений попит на дистанційні та цифрові рішення. Повномасштабне вторгнення росії 2022 року стало серйозним викликом і призвело до значного падіння експорту у перші місяці війни, проте за підсумками року експорт зріс на 5,8 % порівняно з 2021 роком завдяки стійкості українських ІТ-компаній. 2023 рік став першим за шість років, коли експорт ІТ-послуг з України скоротився, що пов'язано з невизначеністю, скороченням діяльності іноземних компаній та міграцією ІТ-фахівців.

Розглядаючи перспективи розвитку ІТ-галузі, необхідно враховувати низку чинників і проблем, що впливають на її потенціал.

Серед чинників розвитку ІТ-галузі України можна виділити: висококваліфіковану робочу силу; конкурентну вартість праці, розвинену екосистему стартапів та ІТ-інфраструктуру; підтримку уряду; зростаючий світовий попит на ІТ-послуги; доступ та низьку вартість Інтернету; впровадження ініціатив ЄС [2]. Всі ці фактори роблять Україну привабливим місцем для ведення ІТ-бізнесу. Для подальшого розвитку галузі необхідно вдосконалювати освітні програми, підтримувати стартапи, розвивати цифрову інфраструктуру, стимулювати співпрацю та зміцнювати бренд України на світовому ринку.

Водночас, ІТ-сектор в Україні стикається зі значними викликами. Внутрішніми проблемами є "відтік мізків", аутсорсинг за кордон, низький попит на ІТ-послуги на внутрішньому ринку, відсутність чітких та прозорих податкових правил, слабкий захист інтелектуальної

власності та невідповідність світовим та європейським стандартам. Зовнішні проблеми включають зростаючі загрози кібербезпеки, глобальне сповільнення економіки та загальну нестабільність і невизначеність на ринку [3]. Війна 2022 року додала нових викликів, таких як втрата кадрів, зупинка багатьох проєктів, зниження іноземних інвестицій, релокація ІТ-фахівців та прямий вплив бойових дій на роботу компаній. Незважаючи на всі проблеми, українські ІТ-компанії продовжують працювати навіть в умовах війни, адаптуючись до нових умов.

ІТ-сектор України став трансформаційною силою, що сприяє цифровізації в ключових галузях економіки (табл. 1). Від оптимізації фінансових послуг і оптимізації врожайності сільськогосподарства до автоматизації промислових процесів, зміцнення оборонних можливостей – вплив ІТ незаперечний. Автоматизація, аналітика даних, штучний інтелект, Інтернет речей і блокчейн стають основою цифрових інновацій, що змінюють усі аспекти економічного життя України.

Таблиця 1

Вплив ІТ-сектора на цифрову трансформацію економіки України

Галузь	Вплив
Промисловість	Автоматизація, робототехніка та IoT оптимізують виробництво, покращують контроль якості та знижують витрати. Розширена аналітика та прогнозне обслуговування оптимізують ланцюги постачання та мінімізують простой. ШІ, IoT та аналіз даних підвищують гнучкість, точність та ефективність виробництва
Фінанси	API полегшують зв'язок між системами. ШІ використовується для онлайн-кредитування та порівняння фінансових продуктів. Блокчейн забезпечує безпечні транзакції. Зростання екосистеми фінтех
Сільське господарство	Методи точного землеробства, що ґрунтуються на ІТ-рішеннях, підвищують врожайність на 20-30 %. 10 % українських фермерів використовують ці технології. Датчики IoT та аналіз даних допомагають приймати обґрунтовані рішення. Інтеграція технологій сприяє екологічному веденню сільськогосподарства
Охорона здоров'я	Електронні медичні записи (EHR) та телемедичні платформи покращують обслуговування пацієнтів. EHR роблять інформацію про стан здоров'я доступною для медиків. Телемедицина економить час та ресурси, роблячи допомогу доступнішою. Інструменти діагностики на основі ШІ допомагають у ранньому виявленні захворювань. Блокчейн забезпечує безпеку медичних даних
Оборонна промисловість	Терміни розробки проєктів різко скоротилися, з 1,5–2 років до 2–3 місяців. Робототехніка, безпілотники для розвідки та атак стають все більш поширеними. Військове програмне забезпечення, таке як "Nettle" та "Delta", автоматизує збір та аналіз інформації, ще більше підвищуючи ефективність на полі бою. Технології доповненої реальності (AR) та віртуальної реальності (VR) використовуються для створення симуляторів зброї та обладнання, що робить можливим економічно вигідний та безпечний військовий вишкіл

Джерело: розроблено автором за даними [4]

ІТ-сектор в Україні має багатообіцяючі перспективи розвитку (табл. 2). Завдяки кваліфікованій робочій силі, відносно низькій вартості праці та зростаючій кількості технологічних стартапів країна стала значним гравцем у світовій ІТ-індустрії.

Перспективи розвитку ІТ-сектора України

Сфера	Передумови	Потенційний позитивний вплив	Бізнес-план для реалізації	План дій держави
Глобальне лідерство з розробки оборонних технологій	Війна стимулювала появу багатьох компаній, які тестують свої розробки в реальних бойових умовах	Збільшення частки продуктового сектору в ІТ та нових експортних можливостей завдяки унікальним розробкам	Використання координаційної платформи Brave для підтримки проєктів. Пошук інвесторів для масштабування	Запровадження прозорої корпоративної структури для залучення інвестицій
Збільшення кількості успішних стартап-проєктів	Велика кількість талановитих розробників, які, попри війну, створюють часто унікальні стартапи	Поява інноваційних компаній, зростання експортного потенціалу та конкурентоспроможності на світових ринках	Активна участь у торгових місіях для залучення інвесторів, клієнтів та партнерів	Сприяння культурі технологічного підприємництва серед молоді, створення можливостей для акселерації, спрощення доступу до інвестицій та грантових програм
Відновлення зростання експорту	Українські ІТ-компанії адаптувалися до роботи в умовах воєнного стану, зберігши людські ресурси та експертизу	Збільшення обороту галузі з більшою кількістю валютних надходжень, що далі стимулюватиме розвиток	Вихід на нові ринки та запуск нових проєктів, включаючи унікальні продукти	Мінцифра має виступати послом ІТ-індустрії та створювати умови для її стійкості, розвитку, запроваджуючи відповідні ініціативи в галузі

Джерело: розроблено автором за даними [5]

Для реалізації даних перспектив розвитку головними напрямками цифрової трансформації вітчизняної економіки повинні бути: підтримка та стимулювання розвитку ІТ-сектору, розвиток національної цифрової інфраструктури, розширення масштабів цифровізації бізнесу, державного управління, соціальної сфери та життєзабезпечення населення, а також розвиток цифрових навичок і цифрової культури широкого кола громадян.

Висновки. За останні роки Україна стала значним гравцем на світовій арені інформаційних технологій, демонструючи величезний потенціал для зростання та інновацій. ІТ-сектор України показав стрімкий ріст за 2018-2023 роки, подвоївши обсяг експорту ІТ-послуг, а також продемонстрував стійкість та адаптивність в умовах війни. Розвиток ІТ-сектора в Україні відкриває широкі перспективи для цифрової трансформації економіки. Його вплив охоплює ключові галузі, від промисловості до сільського господарства та оборонної сфери, збільшуючи ефективність процесів, знижуючи витрати та ризики за рахунок впровадження сучасних технологій. При підтримці держави та міжнародної спільноти український ІТ-сектор має всі шанси не лише зберегти свої позиції, але й стати одним з драйверів повоєнного відновлення економіки України. Подальший розвиток цього сектора буде сприяти поглибленню цифровізації економіки, покращенню якості життя громадян та зміцненню міжнародної конкурентоспроможності країни.

Список використаних джерел

1. Національний банк України. Статистика зовнішньоекономічної діяльності. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external> (дата звернення: 16.04.2024).

2. Карий, О., Гальків, Л., Цапулич, А. Розвиток ІТ-сфери України: чинники та напрями активізації. Журнал Національного університету "Львівська політехніка". Серія: Економіка та управління. 2021. Випуск 5, №1, с. 42-55. DOI: <https://doi.org/10.23939/semi2021.01.042>. (дата звернення: 18.04.2024).

3. Барвінок В. Ю. Сучасні тренди та проблеми ІТ-сектора в Україні: підготовка та міграція ІТ-фахівців. Механізм регулювання економіки. 2020. № 4. URL: <https://doi.org/10.21272/mer.2020.90.07> (дата звернення: 20.04.2024).

4. Як ІТ-індустрія розвиває інші галузі економіки. Finance.ua.: веб-сайт. URL: <https://finance.ua/ua/goodtoknow/jak-it-industrija-rozvyvae-inshi-galuzi-ekonomiky> (дата звернення: 01.05.2024).

5. IT Ukraine Association. Digital Tiger: the Power of Ukrainian IT – 2023. URL: <https://itukraine.org.ua/digital-tiger-the-power-of-ukrainian-it-2023/> (дата звернення: 27.04.2024).

Назім А. Р.

ОП «Облік і оподаткування», І курс

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Науковий керівник – к.е.н., доцент кафедри економічної теорії Хохич Д.Г.

ФОРМУВАННЯ ІНФЛЯЦІЙНИХ ОЧІКУВАНЬ ДОМОГОСПОДАРСТВ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

У період воєнного стану економіка країни зазнає значних змін, що негативно впливає на рівень життя населення й функціонування домогосподарств. Одним з важливих аспектів, які потребують уваги у таких періодах, є інфляційні очікування населення. Інфляційні очікування визначаються не лише актуальними інфляційними тенденціями, але й широким спектром економічних, політичних і соціальних факторів.

В контексті воєнного стану ці очікування можуть зазнати значних змін під впливом нестабільності, загрози війни, політичних перетворень та інших чинників [1].

Отже, формування інфляційних очікувань домогосподарств у період воєнного стану є актуальною темою, оскільки воєнні конфлікти й політична нестабільність істотно впливають на економічну ситуацію країни, спричиняючи зміни у вартості валюти, збільшення витрат на оборону й обмеження в торгівлі, що призводить до зростання рівня інфляції і невизначеності у плануванні бюджетів домогосподарств.

Показники базової інфляції представлено на рис. 1.

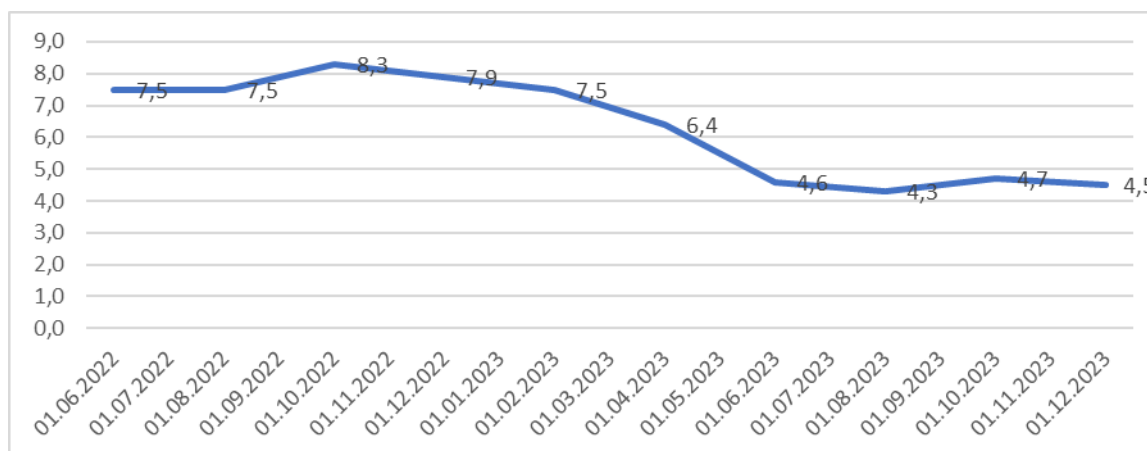

Рис. 1. Показники базової інфляції (у середньому по Україні, %)

Джерело: побудовано автором за даними [2].

Таким чином, рисунок демонструє поступове зниження інфляції в країні з найвищого показника у листопаді 2022 до 4,5 на кінець 2023 року. Проте НБУ підкреслив, що рівень інфляції залишається у межах цільового діапазону $5\% \pm 1$ відсотковий пункт у найближчі місяці. Однак з середини року він може прискоритися через зменшення впливу високих врожаїв минулого року.

Також важливо враховувати, що інфляційні очікування домогосподарств, які представлені на рис. 2, можуть вплинути на подальший розвиток ситуації, особливо в контексті споживчої активності та інвестиційного клімату.

Якщо домогосподарства очікують подальшого зростання цін, вони намагатимуться зберегти частину своїх доходів або навіть збільшити витрати на споживання, переключившись на покупку товарів і послуг, які їм необхідні зараз. Це може вплинути на попит на товари та послуги на ринку.

З іншого боку, негативні інфляційні очікування змусять домогосподарства обмежити свої витрати та посилити заощадження, що може призвести до зменшення загального попиту та вплинути на інвестиційний клімат, оскільки вони можуть зменшити обсяги виробництва через падіння попиту на їхні товари та послуги.

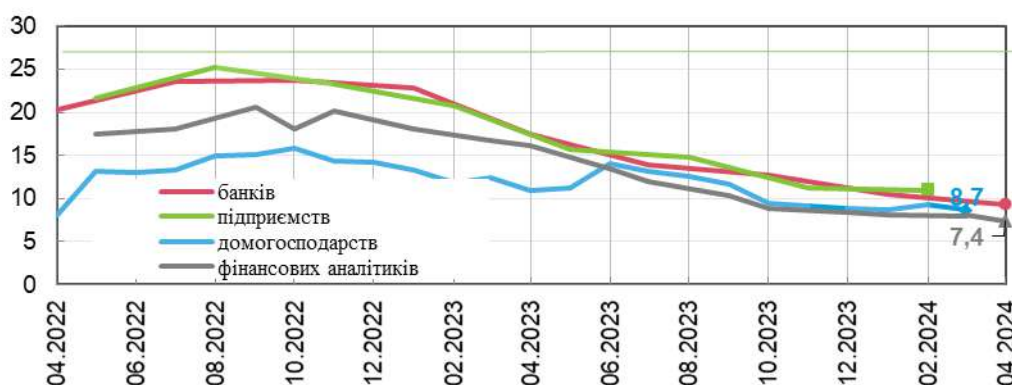

Рис. 2. Інфляційні очікування в наступні 12 місяців (у середньому по Україні, %)

Джерело: побудовано автором за даними [3].

Таким чином, банки виявляють найвищі очікування щодо інфляції, що пов'язано з їхніми потребами у точних прогнозах для управління ризиками. Підприємства демонструють менші, але все ще вищі ніж у домогосподарств, очікування, що відображає їхній більший фокус на витрати на виробництво. Домогосподарства зазвичай мають менші очікування щодо інфляції, ніж банки та підприємства, оскільки вони більш обережні стосовно ризиків та витрат. Проте їхні прогнози вищі, ніж у фінансових аналітиків, оскільки вони, ймовірно, більш прямо відчують вплив інфляції на свої витрати та фінансову ситуацію.

Загалом, інфляційні очікування формуються на основі різноманітних чинників, які відображають економічні умови, історичний досвід та психологічні настанови населення.

Під час воєнного стану інфляційні очікування домогосподарств можуть формуватися під впливом різних чинників (табл. 1).

Таким чином, враховуючи ці та інші чинники, інфляційні очікування домогосподарств можуть коливатися та змінюватися з часом.

Також слід зауважити, що інфляційні очікування впливають на інвестиції та заощадження, а також ціни, зокрема заробітну плату. Інфляційні очікування можуть самореалізуватись: якщо домогосподарства очікують високу інфляцію, вони підвищують ціни, а працівники вимагатимуть вищих зарплат, що врешті призведе до вищої інфляції. Тому важливо заякорити очікування [4].

**Чинники формування інфляційних очікувань домогосподарств
під час воєнного стану в Україні**

№	Чинник	Роз'яснення
1	Інфляційні очікування минулих періодів	Згідно з гіпотезою адаптивних сподівань, домогосподарства формують свої очікування шляхом узагальнення минулих спостережень про інфляцію. Такий механізм ґрунтується на переконанні, що інфляційні тенденції, які спостерігалися в минулому, вірогідно продовжать існувати у майбутньому.
2	Економічні новини й прогнози	Економічні прогнози, які зазвичай розробляються фахівцями та аналітиками, надають домогосподарствам інформацію про те, яким чином економіка може розвиватися в майбутньому. На підставі цих новин і прогнозів, домогосподарства можуть коригувати свої очікування щодо майбутнього рівня інфляції. Наприклад, якщо економічні новини показують, що інфляція очікується зростати внаслідок збільшення витрат на енергію або сировину, домогосподарства можуть врахувати ці очікувані зміни в своїх планах щодо витрат і інвестицій.
3	Грошова політика НБУ	НБУ використовує різні інструменти, такі як управління процентною ставкою, резервними вимогами, валютним регулюванням тощо. Наприклад, підвищення процентної ставки НБУ може бути застосоване для зменшення інфляційних тисків. Вища процентна ставка збільшує вартість кредитів і зменшує споживчі й інвестиційні витрати, що відображається на попиті на товари й послуги й, відповідно, тиску на ціни.
4	Очікувана зміна цін на товари та послуги	Очікувана зміна цін на товари й послуги відображає сприйняття споживачами можливих змін у рівні цін на ринку. Також, зміни валютного курсу можуть вплинути на ціни імпортованих товарів. Крім того, очікувана зміна цін може бути впливом ринкової конкуренції, маркетингових стратегій домогосподарств, динаміки попиту та пропозиції, а також податкової та регуляторної політики уряду.
5	Рівень безробіття	Високий рівень безробіття зазвичай пригнічує інфляційні очікування, оскільки люди можуть сподіватися, що зниження попиту на ринку приведе до меншого тиску на ціни.
6	Політична нестабільність й наявність війни, воєнного стану	Політична нестабільність, наявність війни й воєнного стану підвищують інфляційні очікування домогосподарств через неспокій та невизначеність, що призводить до зниження довіри до національної валюти та збільшення витрат на оборону.

Джерело: власна розробка автора

Таким чином, у період воєнного стану формування інфляційних очікувань домогосподарств набуває особливого значення, оскільки політична нестабільність та воєнні конфлікти можуть значно підвищити рівень невизначеності щодо економічної ситуації. Відповідно до аналізу, домогосподарства зазвичай реагують на інфляційні та економічні зміни більш обережно, що може відобразитися в їхніх прогнозах та діях щодо фінансового планування.

Список використаних джерел

1. Крамар, В.Р. Роль інфляційних очікувань у досягненні макроекономічної стабільності в Україні під час широкомасштабної війни. X Всеукраїнській науково-практичній конференції Форум молодих економістів-кібернетиків "Моделювання економіки: проблеми, тенденції, досвід", Львів, 25 листопада 2022 р. (с. 133). URL: https://econom.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/10/zbirnyk_2022.pdf#page=133 (дата звернення 17.05.24)
2. Інфляційний звіт НБУ, січень 2024 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/inflyatsiyniy-zvit-sichen-2024-roku> (дата звернення 17.05.24)
3. Інфляційні очікування НБУ, 2024. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/nbusurvey>
4. Інфляційні очікування українців: що змінилося з часом? URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2020/10/9/666088/> (дата звернення 17.05.24)

Цанов М.О.

*ОП «Публічне управління та адміністрування», I курс
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.е.н., доцент кафедри економічної теорії Котенок Д.М.*

СУСПІЛЬНІ БЛАГА В КОНТЕКСТІ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Перед Україною постав важкий виклик: відновлення своєї економіки після періоду складних трансформацій та війни з її жахливими руйнуваннями як фізичних об'єктів інфраструктури, так і соціальних зв'язків та усталених механізмів взаємодії. Одним з головних аспектів процесу відбудови є розуміння ролі суспільних благ. Питанню суспільних благ присвячено чимало досліджень у галузі економіки, соціології та політичних наук, зокрема американський економіст П. Самуельсон стверджував, що це явище є наслідком діяльності суспільства як такого, шведський дослідник К. Віксель вважав їх відповіддю на потреби, які ігнорує ринок, англійський науковець А. Пігу, на основі ідей якого Європейські держави збудували свою політику в цій галузі, наголошував, що суспільні блага - результат позитивних зовнішніх екстерналій від державного управління, американський економіст Т. Веблен наполягав на теорії інституціоналізму, в якій суспільні блага трактуються як наслідок монополізації влади, а також американська дослідниця Е. Остром дослідила як громади, а не уряди чи приватні компанії, можуть ефективно керувати суспільними благами.

Підсумовуючи зазначимо, що суспільні блага є важливим чинником соціально-економічного розвитку. Однак, питання ефективного управління цими благами залишається актуальним і до нині, особливо в українському контексті, який наразі стає і європейським, що передбачає розбудову соціально орієнтованої економіки.

Загально визнаним визначенням категорії суспільного блага можна вважати таке: загальнодоступне благо, яке є нероздільним та не породжує суперництва у споживанні, метою якого є задоволення суспільних потреб за рахунок держави. Реалізація суспільних благ ґрунтується на конституційних правах і свободах у вигляді безпосередньої угоди між громадянами та державою, яка гарантує їх виробництво та надання, адже є її головним пріоритетом при формуванні політики покращення добробуту населення [1].

Головна відмінність суспільного блага від ринкового полягає в тому, що не можливо визначити його ціну. Так, А. Пігу пропонував визначати його ціну через порівняння: два товари які мають різну корисність: додатну (корисність суспільного блага для суспільства (UPG)) та від'ємну (корисність податків для суспільства (UTax)). Такий підхід підкреслює значення громадської думки щодо номенклатури кількості та якості необхідних суспільних благ.

У сучасних дослідженнях існує декілька класифікаційних ознак, найбільш вживаними серед яких є: поділ за чистотою риси: чисті та змішані; за рівнем локалізації: глобальне, державне, локальне, яке зі свого боку поділяється на: регіональне, муніципальне, колективне.

Зважаючи на збереження тенденцій до управлінської та фінансової децентралізації в Україні та необхідності диференціації підходів до регіонального відродження особливий дослідницький інтерес представляють локальні суспільні блага. Локальні суспільні блага - це блага, які надаються на місцевому рівні і призначені для задоволення потреб місцевого споживання та використання конкретними групами або спільнотами на визначеній території. Ці блага зазвичай включають в себе інфраструктурні об'єкти та комунальні послуги. Їх надання та підтримка покладаються передовсім на місцеві органи влади та територіальні громади, оскільки вони сприяють створенню комфортного та безпечного середовища для проживання мешканців, а також підвищують привабливість для інвесторів. Особлива увага українців наразі прикута до функції мобільності. Саме швидке сполучення всередині міста, його агломерації та з сусідніми регіональними центрами дозволяє розвивати тісні та сталі економічні зв'язки.

Звернувшись до історії, можемо прослідкувати взаємозв'язок процесів соціально-економічного розвитку та удосконалення засобів сполучення. До прикладу, промислова революція не сталась би без винайдення залізниці. Після задоволення потреб важкої промисловості, галузь пасажирських перевезень також отримала значну увагу. Це призвело до появи міської залізниці, відомої нам сьогодні як трамвай. Проаналізувавши стрімкий успіх Західної Європи у післявоєнний період, можемо констатувати факт про існування зв'язку між розвитком територій та значною кількістю інвестицій в інфраструктуру. До прикладу, щільність залізничних шляхів Німеччини забезпечила тісну сполученість регіонів між собою. Вивільнений час люди вкладали в роботу, сім'ю, тощо, стимулюючи як економічний, так і соціальний розвиток. До того ж електричний транспорт, яким переважно є громадський транспорт, є доволі екологічним у порівнянні з автомобілем. Отже, розвиток транспортної інфраструктури в цілому та громадського транспорту як локального суспільного блага зокрема, з одного боку, є наслідком економічного зростання, а з іншого, – рушієм економічного розвитку, оскільки створює передумови для підвищення продуктивності ресурсів виробництва, що можна вважати одним з непрямих показників суспільного розвитку країни.

Чудовою ілюстрацією цього факту в національній економіці є Київ на зламі XIX та XX століть. З 1897 по 1917 роки чисельність населення в місті зросла з 247 723 до 467 591 осіб відповідно [2, 3]. Головна причина - промислова революція, яка створювала нові робочі місця, стимулюючи розвиток пасажирського транспорту, зокрема у 1892 році була відкрита перша електрична трамвайна лінія в Російській імперії та третя в Східній Європі. Тут прослідковується й соціальний контекст: по-перше, Київ завжди був частиною загальноєвропейських тенденцій і навіть під окупацією російськими шовіністами, по-друге, введення громадського транспорту дозволило місту наростити “людський капітал”, тобто об'єднати нові спільноти, які динамічно розвивали економіку та урізноманітнювали культуру, зберігаючи поняття ідентичності.

Київ з початку поточного (2024) року недоотримав 535 775 260 грн через час, який економічно активні кияни та гості столиці витратили на перебування в корках [4], та займає 3 місце в Європі за часом, проведеному в заторах, що аж ніяк не відповідає напрямку вектору розвитку європейського урбанізму [5].

Київський метрополітен, як магістральний транспорт, здатен підвищувати вартість квадратних метрів, які розташовуються неподалік станцій [6]. Бо саме відмежованість від інших учасників руху збільшує пропускну здатність, що покращує реалізацію функції мобільності для містян та мотивує розвиток бізнесу біля транспортних вузлів. Але такий ефект може спричинити не лише метро. В Європейських країнах зменшенню транспортних корків сприяє й легкий рейковий транспорт (ЛРТ), у нашій термінології - швидкісний трамвай, який є значно дешевшим за будівництво підземного (важкого) рейкового транспорту - метро, а за правильної організації здатен перевозити пасажиропотік, близький до показників підземки. Це підтверджує проєкт “Велике Транспортне Коло” (ВТК) громадської організації “Офіс Трансформації” у співпраці з компанією “ПроМобільність”. Їх мета – покращення сполучення між всіма районами Києва, зокрема Троєщиною. Вартість всього проєкту складатиме орієнтовно 76 млрд грн в цінах 2021 року, що порівняно з вартістю будівництва четвертої гілки Київського метрополітену, так званого “метро на Троєщину”, яке оцінюється від 54 до 82 млрд грн станом на кінець

2021 року [7]. Таким чином, Київ за рахунок правильного менеджменту та стратегічного планування може значно поліпшити транспортну ситуацію та запобігти транспортному колапсу. Подібні проекти передбачають зміну підходу до розуміння вулиці як такої. До її функції дороги з точки А в точку В з наданням пріоритету людині та громадському транспорту додається соціальна складова: з'являються нові точки тяжіння – локальне суспільне благо, та створюються умови для економічної діяльності завдяки своїй привабливості для потенційних споживачів. Вулиця Сагайдачного в Києві є хрестоматійним прикладом тактичного урбанізму: без великих інвестицій в зміну покриття та профілю вулиці, міська влада оголосила її пішохідною, що призвело до розквіту соціального та економічного життя на ній.

Зокрема через статус столиці та найбільшого міста України та однієї з найбільших агломерацій Європи Київ задає вектор розвитку для всіх інших міст країни. Він може стати прикладом розбудови якісної транспортної мережі в містах, які зараз зруйновані і потребують перебудови, закладаючи принципи людиноцентризму в прояві суспільних благ. Роль суспільних благ у контексті відбудови України полягає у формуванні взаємодії - горизонтальних зв'язків. Політика людиноцентризму та пріоритизації громадського транспорту в містоплануванні є надважливими для успішного суспільства, особливо в умовах війни та відбудови. Саме відчуття приналежності до простору породжує відповідальність за цей же простір у громадян, що зумовлює їх бажання розвивати та захищати його не директивно, а добровільно.

Список використаних джерел

1. Радіонов Ю. Теоретичні основи суспільних благ в економічній системі держави. URL:http://www.economy.in.ua/pdf/2_2017/8.pdf (дата звернення 13.04.24)
2. Перший загальний всеросійський перепис населення 1897р. URL: <https://is.gd/eu5Mo6>
3. Перепис киян Київським міським статистичним бюро 16.01.1917 р. URL: <https://is.gd/CNmD9o>
4. Публічний дашборд трафіку URL: <https://transformation.org.ua/traffic/> (дата звернення 22.04.24)
5. TOMTOM TRAFFIC INDEX 2020 р. URL: <https://www.tomtom.com/traffic-index/> (дата звернення 13.04.24)
6. Лун. URL: lun.ua (дата звернення 13.04.24)
7. Велике Транспортне Коло. URL: <https://transformation.org.ua/blog/velyke-transportne-kolo/> (дата звернення 13.04.24)

Філімонов І.О.

*ОП «Економічна аналітика», 1 рік магістратури
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – д.е.н., професор, кафедри економічної теорії, Унінець І.М.*

ДИНАМІКА ВВП УКРАЇНИ ПІД ВПЛИВОМ ВІЙСЬКОВОГО КОНФЛІКТУ

В умовах поточних реалій військового конфлікту на території України виникають ряд економічних викликів, таких як руйнування інфраструктури, скорочення інвестицій, зменшення промислового виробництва та зростання державних витрат на оборону. Ці фактори негативно впливають на загальний економічний стан країни, що відображається у зміні ВВП. Дослідження динаміки ВВП під впливом військового конфлікту дозволяє не лише зрозуміти поточний стан економіки, але й прогнозувати майбутні тенденції, що є критично важливим для розробки стратегій економічного відновлення та розвитку.

Варто зазначити, що ВВП є ключовим показником розвитку економіки, що характеризує результат економічної діяльності економічних одиниць-резидентів у галузі матеріального і нематеріального виробництва. У міжнародних порівняннях реальний ВВП розраховується в доларах США на основі паритету купівельної спроможності валют [2, с. 80]. Аналізуючи ВВП, можна оцінити результати виробництва і споживання, динаміку економічного зростання, продуктивності праці, а також сформулювати загальне уявлення про рівень добробуту.

Динаміка економічних процесів та економічного розвитку виражається в темпах росту і структурних зрушеннях в економіці. Так як економічний розвиток визначається як тривалий у часовому аспекті процес, то до системи показників входять показники інтенсивності динаміки – індекси і темпи приросту фізичного обсягу ВВП і в перерахунку на душу населення [1]. Динаміку ВВП України в реальних цінах за період з 2018 по 2023 роки наведено на рис. 1.

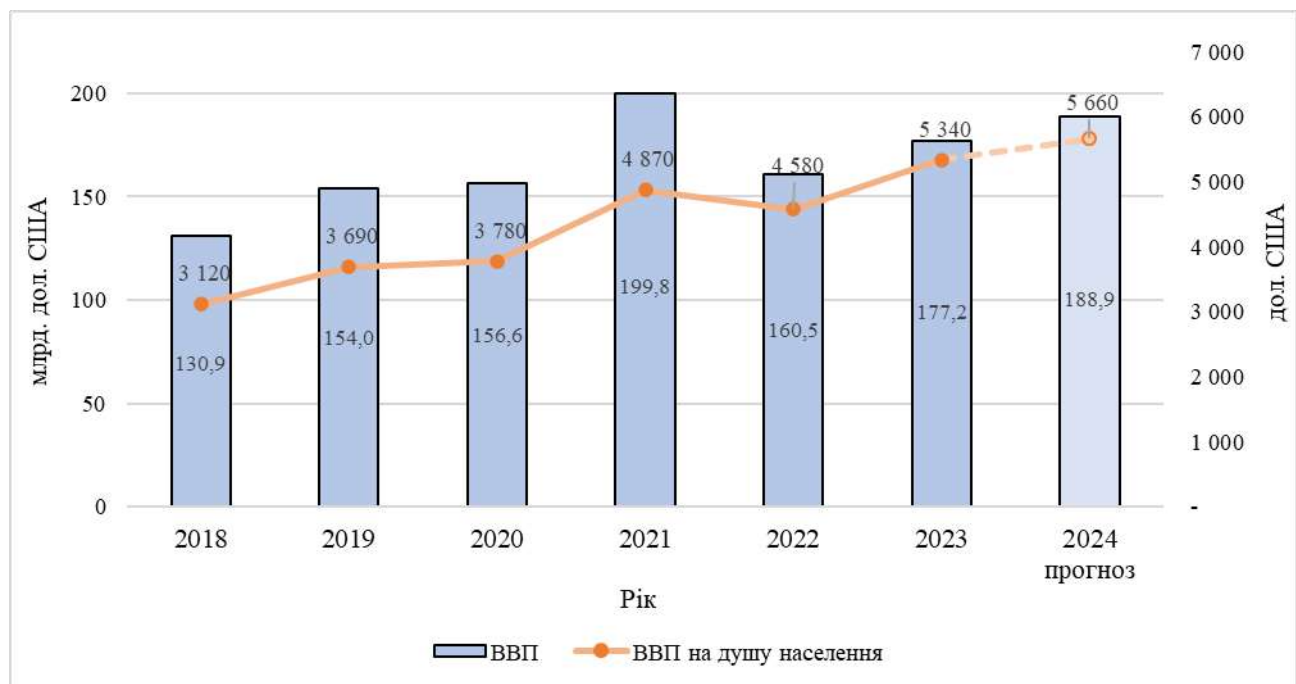

Рис. 1 Динаміка обсягу ВВП та ВВП на душу населення України протягом 2018-2023 рр.

Джерело: побудовано згідно даних [3, 4]

З наведеного графіку, можна зазначити, що динаміка рівня ВВП у національній економіці залишається досить нестійкою. Починаючи з 2018 року обсяг ВВП збільшився на 52,6 % з 130,9 млрд дол. США до 199,8 млрд дол. США в 2021 році, а ВВП на душу населення збільшився на 56 % досягши значення у розмірі 4870 дол. США в 2021 році. Проте, у зв'язку з повномасштабним вторгненням в Україні обсяг ВВП різко знизився на 19,6 % та становив 160,5 млрд дол. США, а ВВП на душу населення зменшився на 5,95 %. Не настільки значне зменшення останнього показника могло бути спричинено міграційними процесами та еміграцією економічно активного населення, що відбулись на фоні повномасштабного вторгнення. Однак, відповідно до даних Міжнародного валютного фонду (МВФ), обсяг ВВП у 2023 році збільшився на 10,4 %, а ВВП на душу населення – 16,6 %, що становить 177,2 млрд дол. США та 5340 дол. США відповідно.

Відповідно до прогнозів МВФ, Україна має збільшити обсяг ВВП на 6,6 % в 2024 році досягнувши 188,9 млрд дол. США [3]. Проте, Національний банк України очікує зростання ВВП на 3,0 %, що, в свою чергу, дещо менше від першочергового прогнозу у розмірі 3,6 %. В свою чергу, за оцінками НБУ, зростання реального ВВП у I кварталі 2024 року становить

3,1 %, що є нижчим за зростання попереднього кварталу та нижче за прогноз у січневому інфляційному звіті НБУ. Це уповільнення пов'язане з економією бюджетних коштів на початку 2024 року, коли Україна отримала рекордно низький обсяг зовнішньої бюджетної допомоги. Проте у 2025-2026 роках очікується прискорення зростання ВВП завдяки швидшій нормалізації економічної активності [5].

Важливо зазначити, що ключовими факторами економічного зростання ВВП України у 2023 році було викликано не виключно за рахунок аграрного сектору та збільшенням витрат на оборону. Ще одним стабілізуючим фактором у 2023 році стало своєчасне надходження зовнішнього фінансування, яке утримало інфляцію на позначці 5 %. Отримані надходження також підвищили рівень офіційних міжнародних резервів країни [6].

На основі проведеного дослідження, можна зробити висновок, що під впливом військового конфлікту обсяг ВВП України зменшився на понад 19 %, але завдяки фінансовій підтримці від інших країн та міжнародних організацій, пожвавленню економічної активності в країні, швидкому відновленню критичної інфраструктури, вдалося стабілізувати цей показник та вивести його на довоєнний рівень 2019-2020 рр. Незважаючи на це, виконавчі органи влади мають ряд ключових структурних реформ, щоб дати поштовх економічному зростанню та пожвавленню економічної активності, проведення ефективної монетарної та податкової політики, а також ефективно протидіяти корупції.

Список використаних джерел

1. Луняк І. В. Аналіз динаміки ВВП України та Європи / І. В. Луняк, І. Г. Столетова. // Академічні візії. – 2023. – №20.
2. Оніщик А. В. Валовий внутрішній продукт України в умовах воєнного стану / Анастасія Володимирівна Оніщик. // Economy discussions for the improvement of science. – 2023. – С. 80–82.
3. Офіційний сайт Міжнародного валютного фонду [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.imf.org/en/Countries/UKR#countrydata> (дата звернення: 18.05.2024).
4. Офіційний сайт Міністерства фінансів [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/> (дата звернення: 18.05.2024).
5. Офіційний сайт НБУ [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення: 18.05.2024).
6. Центр економічної стратегії [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://ces.org.ua/tracker-economy-during-the-war/> (дата звернення: 18.05.2024).

Гуртовий Є.О.

ОП «Економічна аналітика», 1 рік магістратури

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Науковий керівник – к.е.н., професор кафедри економічної теорії, Євдокимова Н.М.

АНАЛІЗ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗБАР'ЄРНОСТІ

В умовах війни та повоєнної відбудови економіки України розвиток підприємництва набуває особливої актуальності, адже саме малий і середній бізнес є рушієм економічного зростання. Успішна реалізація покладених перед підприємництвом задач значною мірою залежить від того, чи мають усі громадяни України однаковий доступ до різноманітних економічних можливостей. Зазначена обставина актуалізує дослідження, пов'язані з аналізом економічних бар'єрів, які перешкоджають розвитку підприємництва в Україні.

Метою нашого дослідження є аналіз стану розвитку підприємницької діяльності в Україні в умовах війни й визначення пріоритетних напрямів державної політики для створення економічної безбар'єрності для розвитку підприємництва.

Підприємництво визнається нині науковою спільнотою як національна риса українців. Український етнос упродовж віків характеризувався працелюбством, схильністю до нового та ризику. Ця ментальна установка сприяла розвитку господарства та економічних зв'язків навіть у умовах постійної загрози.

Генетичний спадок підприємництва продовжує жити й сьогодні, роблячи значний внесок у розвиток української економіки, незважаючи на виклики нової реальності. Розвиток підприємництва практично не припинявся з початку повномасштабної війни. Упродовж першого року війни з 24 лютого 2022 року по 12 лютого 2023 року в Україні було зареєстровано 17,1 тис. нових компаній та 178,5 тис. ФОПів [1]. З'явилося багато прикладів успішного виконання гендерно-нетрадиційних ролей в підприємстві: місця управителів бізнесу і підприємців-чоловіків стали займати жінки. Так, з лютого 2023 року кожен другий новий ФОП в Україні відкрили жінки [2].

У сучасному українському суспільстві існують різноманітні обмеження, які ускладнюють безбар'єрний доступ до підприємництва й самозайнятості, а також освіти, отримання публічної інформації, інфраструктури, транспорту тощо.

Створення безбар'єрності й забезпечення рівних можливостей для всіх соціальних груп населення щодо самореалізації, отримання освіти, працевлаштування та розвитку здібностей та потенціалу вимагає комплексного підходу до подолання перешкод, починаючи від впровадження інклюзивних практик і доступності, й закінчуючи турботою про психічне здоров'я, яке є важливим елементом добробуту кожної особи. Безбар'єрність — це філософія суспільства, яке відмовляється від обмежень і дискримінації.

Створення економічної безбар'єрності в Україні стало одним із ключових пріоритетів розвитку країни. Президент України видав Указ від 03 грудня 2020 року № 533/2020 "Про забезпечення створення безбар'єрного простору в Україні" [3]. Цим Указом Кабінету Міністрів України було доручено, залучивши Національний інститут стратегічних досліджень, представників державних органів та місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства, учених та експертів, розробити та затвердити Національну стратегію зі створення безбар'єрного простору в Україні. Ця стратегія спрямована на поширення інклюзивних практик, недискримінації, впровадження принципів доступності та універсального дизайну з метою забезпечення рівних можливостей для всіх соціальних груп населення, зокрема осіб з інвалідністю, літніх людей, молоді, жінок, а також батьків малолітніх дітей та дітей з інвалідністю. З ініціативи першої леді України Олени Зеленської «Без бар'єрів» Кабінетом Міністрів України на виконання доручення Президента України було ухвалено Національну стратегію зі створення безбар'єрного простору в Україні до 2030 року та затверджено план заходів з її реалізації на 2021 та 2022 роки [4].

Важливе місце в Стратегії відведене економічній безбар'єрності [4, Напрямок 6]. Під цим терміном розуміються рівні можливості, де, незалежно від віку, статі, сімейного стану чи стану здоров'я, всі громадяни мають рівні умови та можливості для участі в економічному житті країни. Це означає, що всі громадяни мають доступ до різноманітних економічних можливостей, включаючи працевлаштування, отримання фінансових та інших ресурсів для підприємницької діяльності та самозайнятості. Крім того, це передбачає створення інклюзивного економічного середовища, де всі громадяни мають можливість активно брати участь у формуванні та реалізації економічних політик, розвитку підприємства та створенні бізнесу, забезпечення доступу до підприємницької діяльності та самозайнятості.

Однією з ключових складових Стратегії є створення можливості реалізації цього аспекту завдяки підвищенню рівня обізнаності та навичок ведення бізнесу серед різних цільових груп населення, таких як молодь, жінки, особи похилого віку та особи з інвалідністю.

Підтримка працевлаштування є ще однією важливою складовою стратегії, що можливо втілити завдяки проведенню інформаційних кампаній та тренінгів для роботодавців щодо переваг інклюзивного підходу до працевлаштування.

Великого значення для розвитку підприємництва в Україні набуває формування інфраструктури для підтримки підприємницької діяльності. Так, створення бізнес-інкубаторів, акселераторів та коворкінг-просторів надасть підприємцям доступ до необхідних ресурсів, зв'язків та експертної підтримки, що сприятиме їхньому швидкому розвитку та успіху. Необхідно, на нашу думку, розробляти та впроваджувати освітні програми, тренінги та консультації, спрямовані на підвищення фінансової та підприємницької грамотності різних цільових груп населення, щоб збільшити їхні шанси на успішний старт та розвиток власного бізнесу.

Національна стратегія зі створення безбар'єрного простору передбачає також економічну підтримку цільових груп населення у веденні бізнесу шляхом запровадження пільгових програм кредитування та оподаткування, що дозволить зменшити фінансові бар'єри для вступу у підприємницьку діяльність та забезпечить додаткові стимули для розвитку малого та середнього бізнесу. Створення мереж супроводу та менторства для нових підприємців є ще одним важливим кроком. Ці мережі нададуть необхідну підтримку, поради та досвід від успішних підприємців, що сприятиме зменшенню ризиків та підвищить шанси на успіх у бізнесі.

В процесі проведеного дослідження нами було проаналізовано кращі зарубіжні практики, які демонструють ефективні підходи до підтримки деяких цільових груп населення, наприклад, осіб з інвалідністю у сфері працевлаштування та підприємництва. Наприклад, Національний план дій 2.0 Німеччини стосовно імплементації Конвенції ООН щодо прав осіб з інвалідністю охоплює різноманітні аспекти, включаючи роботу та працевлаштування, освіту, реабілітацію, охорону здоров'я, сім'ю, дітей та молодь, культуру, спорт та дозвілля, будівництво та побут, а також захист прав жінок та інші. Це свідчить про те, що безбар'єрність та інклюзивність стають невід'ємною складовою всіх сфер життя людини у цій європейській державі [5].

У Швеції існують спеціальні заходи державної підтримки зайнятості для осіб з інвалідністю та роботодавців, які їх працевлаштовують. Наприклад, Служба громадської зайнятості Швеції може надавати допомогу з поданням заяв на роботу, а люди з інвалідністю можуть отримати особисту підтримку під час праці у вигляді помічника або представника. Також працівники з порушеннями зору чи мовлення можуть розраховувати на отримання спеціальної літератури чи перекладача, а роботодавець може отримати фінансову компенсацію за створення спеціальних умов працівникам з інвалідністю. Ці приклади демонструють, як системні заходи можуть сприяти створенню безбар'єрного середовища для осіб з інвалідністю у сфері підприємництва та працевлаштування [5].

Створення безбар'єрного середовища стає новим і важливим напрямом у державній філософії та публічній політиці в Україні, спрямованим на забезпечення рівних умов для всіх громадян на засадах рівності, недискримінації, доступності та інклюзії. Економічній безбар'єрності відведена особлива роль – сприяти залученню нових ресурсів для розвитку підприємницької діяльності та самозайнятості, життєво необхідних нині для відродження України.

Список використаних джерел

1. Market K. Y. Історичний рекорд: українці відкрили найбільшу кількість ФОПів на другий рік війни | Блог YC.Market. Блог YC.Market | Дослідження ринку та конкурентний аналіз. URL: <https://blog.youcontrol.market/istorichnii-riekord-ukrayintsi-vidkrili-naibilshu-kilkist-fopiv-na-drughii-rik-viini/> (дата звернення: 29.04.2024).

2. Opendatabot. 56 % нових фопів в Україні у 2023 році відкрили жінки – Опендатабот. Опендатабот. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/businesswoman-in-war-2023> (дата звернення: 29.04.2024).

3. Про забезпечення створення безбар'єрного простору в Україні: Указ Президента України від 03 грудня 2020 року № 533/2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/5332020-35809>.

4. Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 року № 366-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text>.

5. Лопушинський І. П., Слободян Л. Я. БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ ЯК ДЕРЖАВНА ІДЕОЛОГІЯ Й ПОЛІТИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РІВНИХ ПРАВ І МОЖЛИВОСТЕЙ ГРОМАДЯН. Bulletin of the National University of Civil Protection of Ukraine. Series: Public Administration. 2023. № 2(19)2023. URL: <https://doi.org/10.52363/2414-5866-2023-2-4> (дата звернення: 29.04.2024).

Залітач В.А.

ОП «Економічна аналітика», 1 рік магістратури

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Науковий керівник – к.е.н., доцент кафедри економічної теорії Самійленко А.П.

СОЦІАЛЬНІ НАСЛІДКИ ВІЙНИ ДЛЯ ПРАЦЕЗДАТНОГО НАСЕЛЕННЯ

Повномасштабна війна, яка розгорнулася на території України, запустила ряд деструктивних процесів, котрі стрімко змінили не тільки політичний та економічний ландшафт країни, але й вплинули на соціальні структури, зокрема на ринок праці. Однією з найвідчутніших і найтривожніших тенденцій є масова міграція та значне збільшення рівня безробіття, що не тільки веде до "відтоку мізків", але й зменшує кількість кваліфікованої робочої сили всередині країни. Наукове дослідження даної теми важливе не тільки для оцінки поточного стану ринку праці та демографічної ситуації, але й для розробки ефективних стратегій адаптації та відновлення національної економіки та соціальної структури. Такий підхід дозволяє краще розуміти глибину впливу війни на працездатне населення і знаходити шляхи підтримки та покращення життя людей у поствоєнний період.

Війна спричинила глибокі зміни у структурі ринку праці, де основними чинниками дисбалансу стали релокація підприємств, закриття багатьох бізнесів та зростання тіньової економіки. Ситуація ускладнюється демографічними змінами, обумовленими високим рівнем смертності та міграцією, а також низьким рівнем народжуваності. Все це відображає складність викликів, з якими зіштовхується українське суспільство в умовах воєнного стану. Завданням цього дослідження є аналіз соціальних наслідків війни для працездатного населення України, включаючи міграційні процеси, втрати робочих місць, демографічні зміни та вплив війни на психологічний стан населення.

Одним із найкритичніших наслідків війни є масова міграція трудових ресурсів, що призвела до значної втрати людського потенціалу в Україні. З початком повномасштабної війни в 2022 році спостерігалась інтенсивна міграція українців до Європи та інших регіонів. Станом на 19 квітня 2024 року 5,9 мільйона українців отримали статус тимчасового захисту в Європі (рис. 1), а близько 250 тисяч осіб переїхали до Північної Америки. Більшість мігрантів – жінки з дітьми, що вказує на зміну складу трудової сили в країні та зменшення кількості потенційно активного населення [1].

Ця масова міграція працездатного населення призводить до втрати конкурентоспроможності України на міжнародному рівні. Відтік кваліфікованих фахівців, особливо молодих та освічених, створює ризик "відтоку мізків", що ускладнює майбутній науковий і технологічний розвиток країни. Внутрішні переміщення в країні також спричинили додатковий тиск на ринок праці у відносно безпечних регіонах, що призвело до перенасичення ринку та скорочення зарплат [3].

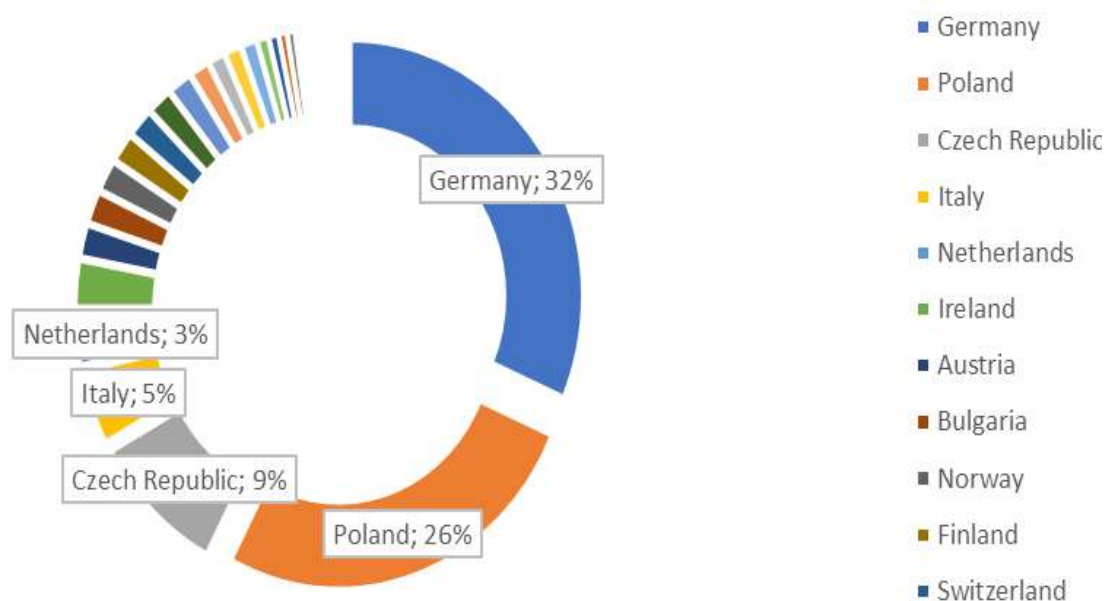

Рис. 1. Діаграма розподілу біженців по країнам Європи

Джерело: [2]

Руйнування інфраструктури та підприємств, вимушене закриття бізнесів або їхнє переміщення до безпечніших регіонів України призвели до масової втрати робочих місць. Станом на травень 2023 року рівень безробіття досяг приблизно 20 %, що відображає глибокі структурні зміни в економіці та на ринку праці. Внутрішні переміщення населення, а також збільшення кількості біженців, які залишили Україну, спричинили додатковий тиск на ринок праці, створивши ситуацію невідповідності між місцезнаходженням вакантних робочих місць та місцем проживання потенційних працівників [4].

Війна в Україні спричинила значні демографічні зміни, що мають далекосяжні наслідки для країни. Зниження чисельності населення, старіння демографії та зміни у складі населення є ключовими аспектами, які впливають на соціально-економічний розвиток та майбутнє держави. На початку незалежності в 1991 році населення України становило 51,7 мільйона осіб. Прогнози на 2030 рік показують зниження чисельності до 35 мільйонів, проте песимістичний прогноз знижує цю цифру до 28-29 мільйонів [5, 6].

Директорка інституту демографії та соціальних досліджень Елла Лібанова вказує на три можливі тенденції старіння населення. У 2021 році на 100 жінок припадало лише 120 народжень, що значно нижче необхідного рівня для простого відтворення поколінь (215 дітей). Це є відображенням тривалої демографічної кризи, яка почалася ще в 1960-х роках. Населення віком 65 років та старше вже перевищує частку молоді до 15 років на 20 %, що є ще одним свідченням прискореного старіння населення [5].

Соціальна підтримка та адаптація працездатного населення в умовах війни та постконфліктного відновлення вимагають особливої уваги з боку держави, недержавних організацій та бізнесу. Ефективне вирішення цих завдань є ключовим для збереження соціальної стабільності та підтримки національної економіки. Важливість збереження ментального здоров'я не може бути недооціненою, особливо в умовах постійного стресу та нестабільності. За дослідженнями соціологічної групи «РЕЙТИНГ» близько 8 % українців вважають, що мають серйозні розлади, які сильно впливають на їхнє життя. Ще третина – мають помірні розлади [7].

Роботодавці уже зараз повинні активно впроваджувати програми підтримки ментального здоров'я, які включають тренінги зі стресостійкості, консультативну підтримку та гнучкі умови праці, що допомагають підтримувати продуктивність і добробут працівників. Важливо розробити ефективні програми адаптації, які враховують зростаючу потребу в технічних спе-

ціальностях та перепрофілюванні працівників. Сприяння навчанню та розвитку навичок може допомогти зменшити дисбаланс на ринку праці та підвищити загальну конкурентоспроможність національної економіки

Аналіз соціальних наслідків війни для працездатного населення України виявляє глибокі та багатогранні впливи на економічний та соціальний ландшафт країни. Війна в Україні спричинила глибокі зміни в економіці та соціальній сфері, зокрема втрати робочих місць, масову міграцію, демографічні зміни та зростання неформальної зайнятості. Ці фактори знижують конкурентоспроможність країни. Проте ефективна соціальна підтримка, адаптація населення, розвиток професійних навичок і інвестиції в освіту можуть сприяти стабілізації та відновленню економіки. Незважаючи на виклики, війна відкрила можливості для інновацій та змін, які можуть посилити національну економіку та покращити добробут громадян.

Список використаних джерел

1. Лугова В. М., Сотнікова Ю. В., Луговий В. П., Сотников В. В. Стан міграції працездатного населення в Україні в умовах війни. Український журнал прикладної економіки та техніки. 2023. Том 8. № 4. С. 99 – 106. DOI: <http://dx.doi.org/10.36887/2415-8453-2023-4-16>
2. Ukraine refugee situation. URL: <https://cutt.ly/10qCAks>
3. Вплив міграційних процесів на перебіг повоєнного відновлення України, міграційну політику ЄС та країн Східного партнерства. URL: <https://razumkov.org.ua/images/2023/10/25/2023-Pyshchulina-MIGRACIA.pdf>.
4. Каракуц А. Робоча сила в Україні: як війна впливає на її майбутнє?. *Економічна правда*. 2023. 8 черв. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/06/8/700951/>.
5. Вонс Р. Як зміниться населення після війни: чотири невтішні прогнози від Інституту демографії. *ГЛАВКОМ*. 2023. 26 верес. URL: https://glavcom.ua/country/society/jak-zminitsja-naselennja-ukrajini-pislja-vijni-institut-demohrafiji-ta-sotsdoslidzhen-pro-chotiri-nevtishni-prohnozi-958701.html#page_comments.
6. Гриб В. Демографія війни: хто відбудує повоєнну Україну. *Інтерфакс-Україна*. 2023. URL: <https://interfax.com.ua/news/blog/905422.html>.
7. Соціологічна група РЕЙТИНГ. Комплексне дослідження: як війна змінила мене та країну. Підсумки року. 2023. 58 с. URL: https://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg_files/rating_war_changed_me_and_the_country_february_2023.pdf

Данилко С.А., Легка Є.Л.

ОП «Економічна кібернетика», 1 курс

*Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.е.н., доцент кафедри економічної теорії Михайлюк М.А.*

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ: РОЛЬ В ЕКОНОМІЧНОМУ ВІДНОВЛЕННІ УКРАЇНИ

Цифрова трансформація відіграє дедалі більшу роль в економічному відновленні та впровадженні реформ в Україні в усіх галузях економіки. Цифрова трансформація також забезпечує прогрес у вступі України до ЄС і відіграє важливу роль у впровадженні інновацій, котрі сприятимуть реалізації нових цифрових можливостей [1].

Ще на саміті в Давосі 2022 Україну назвали «цифровим тигром» Європи, і це цілком заслужена відзнака. Лише за чотири роки Україна піднялася з 82-ї на 46-ту позицію у світовому рейтингу під назвою Індекс економічного розвитку уряду, що є свідченням її непохитної відданості ідеї цифровізації врядування. З 2019 року Україна неухильно наближається до

того, щоб стати провідною «цифровою нацією» світу, випереджаючи багатьох своїх регіональних сусідів [2].

Цифрова трансформація — це «процес використання цифрових технологій для створення нових — або модифікації чинних — бізнесових процесів, культури та клієнтського досвіду для задоволення мінливих вимог бізнесу та ринку». Вона пропонує невеликим підприємствам можливості для поступового підвищення ефективності бізнесу, створення нових ділових моделей та покращення взаємодії з клієнтами, а також для проривних підприємницьких інновацій — того, що просто неможливе за допомогою традиційних чи наявних операційних моделей [3].

Росіяни здійснили величезну кількість кібератак на державні органи України ще до вторгнення, очікуючи, що державна інфраструктура зруйнується і це спричинить хаос у країні. Проте Україна витримала ці атаки, а в перші дні вторгнення навіть запустила нові важливі сервіси в Дії. З початку повномасштабного вторгнення кількість користувачів Дії зросла на 20 % і наразі становить 18,6 млн — це половина населення України. Бо Дія вдало задовольняє нагальні потреби громадян у військовий час — залишатися на зв'язку, бути в курсі достовірних новин, змінити місце реєстрації, пожертвувати на армію та багато іншого.

Окрім впровадження та постійного розвитку Дії, український уряд робить інші ефективні кроки у напрямку посилення цифрової безпеки. У співпраці зі світовими технологічними гігантами він переніс важливі бази даних в хмарне сховище за кордоном з метою захистити дані від кібератак і забезпечити доступ до них у разі пошкодження фізичної інфраструктури [2].

1. У рамках Угоди впродовж 2024–2027 рр. Європейська комісія для надання передбачуваної фінансової підтримки Україні запропонувала створити новий інструмент «Механізм для України» (Ukraine Facility) у сумі 50 млрд євро у вигляді грантів та позик. У Ukraine Facility засновано Фонд допомоги Україні з метою відновлення, реконструкції та модернізації нашої країни. Фонд підтримуватиме структурні реформи та інвестиції, спрямовані на підвищення потенціалу зростання української економіки, а також сприятиме поглибленню інтеграції цифрових ринків.

2. Участь України в програмі «Цифрова Європа» дає можливість вітчизняним дослідникам отримувати цифрове грантове фінансування для технологічних проєктів із загальним бюджетом 6 млрд євро. У межах програми вітчизняні дослідники зможуть отримати фінансування для розвитку власних проєктів, а саме: високопродуктивні обчислення, штучний інтелект, цифрові навички й використання технологій в економіці та суспільстві. Для підтримки інтеграції наукової сфери України до Європейського дослідницького простору (European Research Area, ERA) та активізації взаємовигідної науково-технічної та інноваційної співпраці з ЄС у сфері наукових досліджень, технологічного та інноваційного розвитку Офіс з розвитку підприємництва та експорту визначено національним контактним пунктом. Завдяки участі в Програмі «Цифрова Європа» в Україні формується мережа цифрових інноваційних хабів, яка допоможе бізнесу тестувати необхідні технології та інструменти, а також інвестувати в найефективніші з них [1].

Систематизація відновлення або Digital Marshall Plan включає в себе побудову єдиної системи розподілу та обліку проєктів відновлення (визначення проєктів, їх пріоритезація, вибір виконавців, облік та контроль тощо)

Мета: Використання цифрових інструментів для створення сучасної відкритої для відслідковування та аналізу цифрової архітектури для національної програми відновлення України, яка працюватиме у реальному часі 24/7. Нова система для управління та обліку процесами відновлення має забезпечити найширше охоплення всіх аспектів відновлення — від надходження фінансування від партнерів та донорів до кінцевого використання коштів. Вона повинна будуватися не “з чистого аркушу”, а з використанням існуючих в Україні цифрових рішень (реєстрів, систем, аукціонів тощо) з високими стандартами якості, відкритості, підзвітності та ефективності. Детальний опис цифрових рішень для систематизації відновлення приведено у табл. 1.

Цифрові рішення для систематизації процесів відновлення

Проблема	Цифрові рішення
Програма відновлення – це великі обсяги фінансування, складна структура його розподілу, велика кількість залучених установ та процесів, що створює ризики корупції, нецільового використання коштів, складності контролю, що в свою чергу призводить до зменшення ефективності використання коштів, недовіри з боку партнерів та великим репутаційним ризикам для країни.	Цифрова інтегрована платформа державного масштабу, задля відслідковування грошових потоків «від донору до будівництва», у будь-якому розрізі за всіма проєктами. Платформа повинна поєднувати інформацію з різних цифрових платформ та реєстрів (наприклад, РПМЗ, Prozorro, Prozorro.Sale, ЄДЕССБ, ДІА, spending.gov.ua тощо). Також має бути взаємозв'язок цільових програм відновлення та коштів за ними між бюджетами усіх рівнів – від державного до місцевих (наприклад, маркування унікальним ідентифікаційним кодом проєктів). Велике значення має побудова цифрової системи та її обслуговування, що створить додаткові стимули для цифрового розвитку державного сектору, створенню нових робочих місць та розвитку українського ІТ-сектору.
Низький рівень координації у фінансуванні відновлення – різниця між заявами про фінансування та імплементацією рішень. Існує потреба в кваліфікованому управлінні величезною кількістю стейкхолдерів для управління процесом надання фінансової допомоги з боку міжнародних партнерів.	Створення системи обліку та управління впливу на процеси бюджетування та надання фінансової допомоги від країн-партнерів – графіки бюджетних процесів та процедур, система «прапорців», карти стейкхолдерів та графіки активностей.
Процес відбору проєктів (збирання заявок/ідей, оцінка, пріоритезація) створює корупційні ризики на етапі розподілу ресурсів. Можливо фінансування як не кращих проєктів, так і зовсім непотрібних проєктів.	Модуль цифрової платформи для збору проєктів, який збирає заявки на реалізацію проєктів, стандартизує заяви, перевіряє та класифікує їх, пріоритезує (за визначеними критеріями) та дозволяє відстежувати їх виконання (інтегрована з іншими цифровими платформами).
Неможливість координації з боку донорів під час спонсорства відновлення окремих регіонів	Створення реєстру об'єктів, які потребують відбудови з повної інформації щодо наявності спонсорів, статусу робіт, строків та обсягів фінансування.
Прозора система зменшує ризики для корупції та зловживання, що може не відповідати інтересам чиновників ТОП та середнього рівня	Система має бути створена максимально незалежно від зовнішнього втручання. А зміни в системі мають залишати цифровий слід для додаткового контролю. Відкритий доступ до інформації та максимальна прозорість процесів повинні створювати можливість незалежного контролю та аналізу з боку громадських організацій, журналістів та бізнес-спільноти
Створення системи призведе до збільшення роботи держслужбовців (для обліку та контролю), тому може бути саботування процесу рядовими виконавцями, особливо старої школи.	Організації навчання держслужбовців для роботи в системі, залучення нових фахівців для обслуговування інтегрованої платформи.

Джерело: власна розробка авторів

Отже, відновлення післявоєнної України буде одним із наймасштабніших у Європі з часів Другої світової війни. Об'єми завдань з відновлення та можливості сучасних технологій формують унікальні виклики та створюють сприятливе підґрунтя для креативних рішень їх вирішення. Цифрова трансформація стимулює розвиток економіки через збільшення продуктивності, розширення можливостей бізнесу та підвищення конкурентоспроможності на міжнародному ринку. Україні як ніколи треба піклуватися щодо ефективного, відкритого та прозорого використання всіх доступних ресурсів які наявні у державі, доступні у приватного секторі та можуть бути активовані з боку всіх категорій міжнародних партнерів. Цифрова трансформація створює сприятливе середовище для розвитку інновацій та стартапів, що сприяє залученню інвестицій та розвитку нових галузей економіки.

Список використаних джерел

1. Цифрова трансформація економіки України в умовах війни. Жовтень 2023 року. *Національний інститут стратегічних досліджень*. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/tsyfrova-transformatsiya-ekonomiky-ukrayiny-v-umovakh-viyny-zhovten-2023> (дата звернення: 06.04.2024).
2. Як Україна під час війни стала світовим лідером із цифровізації держуправління. *Головні новини з України сьогодні - Kyiv Post*. URL: <https://www.kyivpost.com/uk/post/22145> (дата звернення: 06.04.2024).
3. Цифрова трансформація – це розвиток вашого бізнесу для збереження конкурентоспроможності. *KONICA MINOLTA Ukraine – надійний IT партнер на шляху до трансформації | KONICA MINOLTA*. URL: <https://www.konicaminolta.ua/uk-ua> (дата звернення: 10.04.2024).

Нейла А.С.

ОП «Економічна аналітика», 4 курс

*Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.е.н., доцент кафедри економічної теорії Галабурда М.К.*

РОЗШИРЕННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ФІНАНСОВОГО АНАЛІЗУ У ПОВОЄННОМУ ВІДНОВЛЕННІ УКРАЇНИ

Фінансовий аналіз – важлива складова управління підприємством, що полягає у вивченні фінансової звітності, розрахунку різних показників та прогнозуванні. Цей процес допомагає оцінити економічний стан підприємства, виявити проблеми і прийняти заходи для їх вирішення. Забезпечення підприємства аналітичними моделями для проведення такого аналізу є ключовим аспектом ефективного управління суб'єктом господарювання та прогнозування майбутніх результатів.

Однак, класичні моделі фінансового аналізу не завжди відповідають сучасним ринковим умовам у яких функціонує підприємство та використовують спрощення даних для передбачення майбутніх фінансових результатів його діяльності. Тому важливим є систематизація існуючих традиційних аналітичних моделей та рекомендації щодо їх доповнення сучасними моделями.

Фінансовий аналіз – це процес вивчення фінансового стану підприємства шляхом аналізу різних показників балансу та їх змін; оцінки результатів діяльності підприємства методом

дослідження фінансових результатів, таких як прибуток, доходи, витрати тощо; прогнозування майбутнього підприємства на основі даних бухгалтерської (фінансової) звітності, а також інших джерел інформації, включаючи статистичну звітність, маркетингові дослідження та інше.

Відповідно до визначення Фонду державного майна України «фінансовий аналіз діяльності підприємства – комплексне вивчення фінансового стану підприємства з метою оцінки досягнутих фінансових результатів, що проводиться за допомогою методів фінансового аналізу за даними бухгалтерської (фінансової) звітності» [1].

Фінансовий аналіз виконується за допомогою різних моделей, які сприяють систематизації та виявленню взаємозв'язків між ключовими показниками. У процесі аналізу фінансового стану підприємства використовуються три основні типи моделей:

1. описові;
2. предикативні;
3. нормативні.

Описові моделі (описового характеру) є основними для оцінювання фінансового стану підприємства. До них належать: побудова системи звітних балансів; подання фінансових звітів у різноманітних аналітичних розрізах; вертикальний і горизонтальний аналіз звітності; аналіз відносних показників і коефіцієнтів; порівняльний, або просторовий аналіз; система аналітичних коефіцієнтів. Описові моделі засновані на використанні інформації з бухгалтерської звітності [2, с. 270].

Предикативні моделі – це моделі передбачуваного, прогностичного характеру. Вони використовуються для прогнозування доходів та прибутків підприємства, його майбутнього фінансового стану. Найбільш поширені з них:

- розрахунки точки критичного обсягу продажу (аналіз беззбитковості);
- побудова прогностичних фінансових звітів;
- моделі динамічного аналізу (жорстко-факторні моделі, детермінантні і регресійні моделі) [3, с. 323].

Нормативні моделі – це моделі, які уможливають порівняння фактичних результатів діяльності підприємства з нормативними. Ці моделі використовуються, як правило, у внутрішньому фінансовому аналізі, їх сутність полягає у встановленні нормативів на кожну статтю витрат для відповідних технологічних процесів, видів виробів та з'ясуванні причин відхилень фактичних даних від цих нормативів [2, с. 271].

Для прогнозування фінансових результатів діяльності підприємства прийнято використовувати узагальнені показники: для балансу це активи, власний капітал та зобов'язання, а для фінансових результатів – обсяг виручки (чистий дохід від реалізації), валовий прибуток, операційний прибуток та чистий прибуток (чистий фінансовий результат). Це обґрунтовано простотою і доступністю, так як не вимагає складних додаткових розрахунків, та інформативністю, так як у стислій формі відображається результативність підприємства і уможливується порівняння з іншими суб'єктами господарювання.

Однак, для формування загальної картини не завжди необхідно досліджувати результуючі показники. Для чіткого розуміння сильних і слабких сторін у структурі діяльності підприємства важливим є дослідження більш широкого кола наявних складових та джерел формування майна, елементів доходів та витрат. Тому, на противагу традиційним методам моделювання у рамках предикативної моделі, рекомендовано використовувати нові, більш сучасні моделі.

Першою, і основною для побудови більш складних фінансових моделей, є модель трьох тверджень (Three-Statement Model, TSM) – фінансова модель із трьома звітами, що є інтегрованою моделлю, яка прогнозує звіти про фінансові результати, баланси та звіти про рух грошових коштів організації [4].

У ході побудови даної моделі вноситься історична фінансова інформація за кожним із звітів. На її основі будується ряд припущень, якими буде керуватися модель для прогнозування майбутніх результатів. Для припущень щодо витрат, окрім собівартості реалізації, зазвичай

використовуються грошові показники, що відповідають значенням бажаної витратної частини підприємства. Дохідна частина відображається як очікувана частка від виду прибутку, до якого вона належить. Є ряд припущень, що формуються як часові показники, які відображають час необхідний для завершення циклу певного процесу.

Моделі трьох тверджень притаманні такі сильні сторони: розгляд усіх наявних у бухгалтерській звітності статей, з групуванням лише за необхідності та з обґрунтуванням; формування зв'язків між частиною показників, а також через визначення припущень для прогнозу; передбачення здійснюється комплексно, так як існують взаємозв'язки між статтями як всередині одного звіту, так і між звітами.

У результаті побудови моделі трьох тверджень на виході отримуються лише прогнозні звіти, тому для їх оцінки пропонується також застосовувати модель дисконтованого грошового потоку

Модель дисконтованого грошового потоку (Discounted Cash Flow, DCF) — це метод оцінки, який використовується для визначення вартості серії майбутніх грошових потоків сьогодні. Модель DCF використовується для оцінки компаній, проєктів, інвестицій та всього іншого, що пов'язано з низкою грошових потоків [5].

Використання даної моделі є найбільш доречним, коли сформовані у рамках TSM припущення щодо прогнозованих значень є досить точними й обґрунтованими. Така модель вирізняється високим рівнем докладності, допомагає визначити «внутрішню» вартість підприємства, для її побудови не обов'язково використовувати складне програмне забезпечення, достатньо буде MS Excel. Надалі модель DCF може бути використана вже для процесу злиття та поглинання, розрахунку внутрішньої норми прибутковості (IRR) та аналізу чутливості.

Отже, для проведення фінансового аналізу підприємства застосовуються різні моделі, у межах яких виокремлюється ряд методів, необхідних для досягнення мети аналізу та поставлених завдань. Для розширення інструментарію наявних класичних предикативних аналітичних моделей застосовують більш сучасні моделі, фундаментом для яких є модель трьох тверджень, що дає змогу поєднувати форми бухгалтерської звітності №1-3 і здійснювати їх прогнозування. Моделлю з більшими аналітичними якостями є модель дисконтованого грошового потоку, що оцінює вартість вільних грошових потоків і підприємства в цілому. Таким чином, розширення традиційних моделей сучасним дає змогу покращити прогностичні якості моделей та отримувати більш деталізовані результати.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації: Наказ Міністерства фінансів України та Фонду державного майна України від 14.02.2006р. № 170. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0332-06>. (Дата звернення: 05.05.2024).
2. Мірко Н. В. Методи дослідження фінансового аналізу (стану) суб'єктів господарювання. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2009. №6. С. 268-272.
3. Ніколаєва С. П. Сутність, прийоми та методи аналізу фінансового стану підприємств. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету*. Економічні науки. 2011. №20 (1). С. 317-324.
4. Jeff Schmidt. Building a Three-Statement Model. URL: <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/financial-modeling/3-statement-model/>. (Accessed: 15.04.2024).
5. Jing-Shing Yao, Miao-Sheng Chen, Huei-Wen Lin. Valuation by using a fuzzy discounted cash flow model. *Expert Systems with Applications*. Volume 28, Issue 2. 2005. Pages 209-222.

НЕЕФЕКТИВНІСТЬ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ ПАРЕТО ЯК ІНСТИТУЦІОНАЛЬНА ВАДА ДЕРЖАВИ

Тема неефективності реалізації принципу Парето як інституціональної вади держави є надзвичайно актуальною з багатьох причин.

1. Держави часто витрачають значні кошти на неефективні програми, які не дають очікуваних результатів. Це призводить до дефіциту бюджету, інфляції та інших економічних проблем. Неефективне використання ресурсів також може призвести до бідності, безробіття та інших соціально-економічних проблем. Наприклад, вимивання коштів через міські цільові програми. Система бюджетування міських цільових програм потребує кардинальних змін вже зараз. Застарілі та неефективні практики, орієнтовані на витрачання коштів, а не на досягнення результатів, роблять цю систему нездатною до вирішення стратегічних завдань розвитку міст [2, ст. 44].

2. Держава може спрямовувати більшість своїх ресурсів на вирішення проблем, які впливають лише на невелику частину населення, нехтуючи потребами більшості. Це може призвести до нерівності, соціальної напруженості та невдоволення громадян.

3. Держава може не зосереджуватися на вирішенні найважливіших проблем, які мають найбільший вплив на життя людей. Це може призвести до застою, втрачених можливостей та зниження якості життя.

4. Коли люди бачать, що держава неефективно використовує свої ресурси, вони втрачають довіру до влади. Це може призвести до політичної нестабільності, корупції, ескалації конфліктів. Наприклад, з місцевих бюджетів нерідко виділяються кошти на підтримку організацій громадянського суспільства (ОГС). Ці кошти мають на меті стимулювати активність та розвиток ОГС, сприяючи їм у реалізації важливих для суспільства проєктів та програм. Однак, на жаль, розподіл цих коштів часто відбувається непрозоро. Місцева влада нерідко використовує непрозорі методи відбору ОГС-отримувачів, надаючи пріоритет «своїм» ГО, а не тим, які дійсно мають найкращі проєкти та програми. Це призводить до неефективного використання бюджетних коштів та обмежує можливості для розвитку дійсно активного та впливового громадянського суспільства [2, ст. 39].

5. Неефективне використання ресурсів може перешкоджати економічному зростанню та розвитку країни. Це може призвести до бідності, безробіття, зменшення інвестицій, збільшення диспропорцій у розподілі доходів та інших соціально-економічних проблем. Наприклад, витрати бюджетних коштів метрополітенів на неякісний чи фіктивний аутсорсинг, що здійснюється наближеними до влади підприємствами. Місцева влада метрополітенів вирішила передати обслуговування різних послуг на аутсорс, тобто замовляти їх в приватних підприємств замість використання власних ресурсів. Ці послуги включають прибирання, санітарну обробку, ремонт рухомого складу, ремонт ескалаторів тощо. Часто ті самі люди, які раніше виконували ці роботи як співробітники метрополітену, тепер працюють на підприємствах-підприємствах. Ці приватні підприємства зазвичай мають зв'язки з керівництвом метрополітену або місцевою владою. Через цей аутсорсинг великі суми бюджетних коштів переходять на рахунки приватних компаній. Проте, послуги, надані підприємствами, можуть виконуватися неналежно або зовсім не виконуватися [2, ст. 18].

В Україні проблема неефективності реалізації принципу Парето є особливо актуальною, адже наша країна протягом багатьох років стикається з проблемами корупції, бюрократії та неефективного управління. Це призвело до значних втрат ресурсів, нерівності та соціальної напруженості.

«Оптимум Парето» – це економічна концепція, яка вказує на такий стан суспільства, коли неможливо покращити стан одного індивіда без погіршення стану іншого. Це вважається максимальною точкою виробництва або доходу, яка є найбільш ефективною з точки зору ресурсного використання.

З точки зору прийняття політичних рішень, ідея «оптимуму Парето» звучить наступним чином: зміни соціальної політики виправдані, якщо вони призводять до покращення для всіх членів суспільства, або якщо покращення торкнеться деяких його членів, а стан усіх інших не погіршиться. Такий розподіл благ в економіці в іншому випадку є ефективним, коли їх неможливо перерозподілити для покращення становища одного члена суспільства без одночасного погіршення становища іншого члена суспільства [1, ст. 98–99].

Однак, на мою думку, критерій Парето може не враховувати питання справедливості. Наприклад, зміна політики, яка робить багатих ще багатшими, а бідних ще біднішими, може відповідати критерію Парето, але вона не буде вважатися справедливою з точки зору багатьох людей.

Ось кілька прикладів того, як критерій Парето може використовуватися для оцінки соціальної політики.

1. Уряд вирішує знизити податки для багатих людей. З точки зору критерію Парето, ця зміна політики може бути виправданою, якщо вона призведе до збільшення економічного зростання, яке буде вигідним усім членам суспільства. Наприклад, багаті люди мають більше вільних коштів, які вони можуть інвестувати, створюючи нові робочі місця та стимулюючи економічне зростання. Зниження податків може дати їм більше стимулів для інвестування, що може призвести до загального економічного зростання.

2. Уряд вирішує запровадити мінімальну заробітну плату. Ця зміна політики може бути виправданою, якщо вона призведе до зменшення бідності та нерівності, не маючи негативно-го впливу на економічне зростання. Наприклад, люди, які працюють за мінімальною заробітною платою, матимуть більше грошей для покупки основних товарів та послуг, таких як їжа, житло та одяг. Це може допомогти їм вирватися з кола бідності. І різниця в доходах між багатими та бідними може скоротитися, якщо мінімальна заробітна плата буде підвищена, що може зробити суспільство більш справедливим.

3. Уряд вирішує запровадити новий екологічний стандарт. Відносно критерію Парето, ця зміна політики може бути виправданою, якщо вона призведе до покращення якості життя людей, не маючи негативного впливу на економіку. Припустимо, що уряд вирішує запровадити новий стандарт, який зменшує викиди шкідливих речовин з електростанцій. Це може призвести до покращення якості повітря, зменшення забруднення води, зменшення шкоди для довкілля.

Тому, критерій Парето є потужним інструментом для оцінки соціальної політики. Вирішення проблеми неефективності реалізації принципу Парето є важливою умовою для розвитку та процвітання України.

Важливо зазначити, що принцип Парето є лише загальним правилом, і не завжди може бути застосований до всіх ситуацій. Держава повинна використовувати свій досвід та знання для того, щоб адаптувати цей принцип до своїх конкретних потреб та обставин.

Список використаних джерел

1. Мисник О. П. Роль Вільфредо Парето в розвитку теорії суспільного добробуту. 2022. Vol. 13, №4. С. 96–108. URL: <https://journals.nubip.edu.ua/index.php/bioeconomy/article/download/21497/pdf>
2. 100 корупційних схем в регіонах України. ГО “Разом проти корупції, Оксана Величко, Олеся Ткачук, Михайло Серебряков, ГО “Антикорупційний штаб”. 2020. URL: <https://www.rpk.org.ua/wp-content/uploads/2020/12/as-100-schemes-2-1.pdf>

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ В АГРОБІЗНЕСІ ПІСЛЯ ВІЙНИ: ТЕХНОЛОГІЧНІ ТА СТРАТЕГІЧНІ ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Перехід в постіндустріальну фазу розвитку суспільних відносин характеризується наявністю прямої взаємозалежності між економічним зростанням держави та її досягненнями в галузі науки та інновацій. Глобальні економічні суб'єкти намагаються нарощувати свої конкурентні переваги шляхом впровадження інновацій у власне виробництво. Аграрний сектор не є виключенням.

Організація Об'єднаних Націй прогнозує, що до 2050 року фермерам необхідно буде виробляти в півтора разу більше продукції, щоб задовольнити попит населення продуктами харчування. Тому розвиток агросфери є важливим для будь-якої країни.

Впровадження нових технологій у сільське господарство допоможе отримати результат у вигляді прибутку або нових активів - підвищити врожайність, попередити виснаження ґрунтів і сповна реалізувати виробничий потенціал [1, с. 3–4].

За 2014 – 2018 роки доходи від сільського господарства в Україні зростали на близько 40 мільярдів гривень щорічно, а у 2015 році бюджет отримав на третину більше грошей від продажу сільськогосподарської продукції порівняно з 2014 роком. Однак у 2019 році зростання зупинилося, і обсяги продукції залишилися майже незмінними. У 2021 році частка сільського господарства у ВВП України перевищила 10 %, ставши найвищим показником серед усіх секторів економіки. За період війни, кількість аграрних підприємств української галузі зменшилася через підвищення собівартості вирощування, кадрові проблеми та інші чинники. Капітальні інвестиції в агропромисловий сектор також скоротилися, а іноземні інвестиції залишалися незначними через високі ризики. Для підтримки агропромислових підприємств діють державні програми фінансової підтримки, включаючи кредити та фінансовий лізинг [1, с. 2-3; 2, с. 5003-5005].

Наразі агросфера стикається з відсутністю достатнього фінансування, викликаного низькою прибутковістю та збитковістю сільськогосподарських підприємств, високим ризиком та значним терміном окупності капіталу, а також нестабільною ситуацією в країні, що ускладнює бізнес-процеси. Ці проблеми можуть призвести до труднощів у залученні інвестицій та загрожувати стабільності та прибутковості підприємств [3, с. 208].

Впровадження інновацій в аграрний сектор підвищує рівень безпеки держави в плані продовольства, забезпечуючи внутрішній і зовнішні ринки продуктами першої необхідності. Окрім того, розробка нових сортів рослин, порід тварин, підходів до оптимального використання ресурсного потенціалу, оновлення техніки та технологій є запорукою конкурентоспроможності сільськогосподарських товаровиробників. США відзначаються як лідери в цьому напрямку, де сільськогосподарський сектор перетворився на високоорганізоване виробництво за допомогою сучасних технологій та методів управління. Ізраїль, не дивлячись на несприятливі географічні умови, досяг значних успіхів, зокрема в крапельному зрошенні та впровадженні нових підходів до енергоефективності. У 2019 році між Україною та Ізраїлем підписано меморандум про співробітництво у сфері сільського господарства, що сприятиме трансферу агротехнологій в Україну. Німеччина, зокрема, активно співпрацює з науково-технологічними центрами, що дозволяє їй залишатися в лідерах розвитку інновацій у сільському господарстві. Швейцарія та Нідерланди також відомі своїми успішними програмами впровадження інновацій, зокрема за допомогою великих обсягів даних та штучного інтелекту [1, с. 3–4].

Отже, проаналізувавши досвід інших країн, можна поділити заходи для розвитку сфери на стратегічні та технологічні.

1. Розвиток міжнародних партнерств та експортних ринків. Оптимізація логістичних процесів та розвиток інфраструктури для забезпечення швидкого та ефективного постачання сільськогосподарської продукції на ринки споживання. Залучення інвестицій в аграрний сектор та надання підтримки у формі субсидій, кредитів та консультацій. Забезпечення зв'язку між фермерами та наукових інститутів для швидкого запровадження інноваційних технологій.

2. Впровадження сучасних цифрових технологій, таких як сільськогосподарські дрони, роботи на фермах, для збільшення продуктивності, також використання капельно-зрошувальних систем, для запобігання неврожаю, через засухи. Розвиток нових сортів рослин, які відповідають на місцеві кліматичні умови та вимоги споживачів. Також використання сучасних методів обробки ґрунту та контролю за врожаєм може покращити агропромислове виробництво [2, с. 5006].

Отже, можемо зробити висновки, що:

1) підтримка інвестицій в аграрну сферу є важливим завданням для розвитку господарства. Особлива увага має бути приділена покращенню фінансування аграрних підприємств, зокрема, збільшенню довгострокового кредитування та оптимізації використання фінансових ресурсів;

2) розвиток інновацій у сільському господарстві, який передбачає створення різноманітних інфраструктурних об'єктів, таких як центри інноваційного розвитку, університетські комплекси, агротехнопарки та науково-фінансово-агропромислових груп;

3) налагодження економічних зв'язків з іншими країнами для розширення ринків збуту, а також удосконалення економічних відносин у сфері агропромислового комплексу, включаючи розвиток державно-приватного партнерства та управління майном та землею.

Список використаних джерел

1. Mazur I., Fesun Y. World experience of management and introduction of innovations into the agricultural sector of the economy. *Efektivna ekonomika*. 2021. № 2. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.2.8> (дата звернення: 22.05.2024).

2. Bilochenko A., Toniuk M. Trends in expanding the financial space of agribusiness in ukraine in the context of war. *Path of science*. 2023. Т. 9, № 5. С. 5001–5008. URL: <https://doi.org/10.22178/pos.92-19> (дата звернення: 22.05.2024).

3. Mahiiiovych R., Ivanochko O. Investing as a prospect of agro-industrial complex development in Ukraine. *Visnik l'vivs'kogo nacional'nogo agrarnogo universitetu. ekonomika APK*. 2020. Т. 27. С. 58–63. URL: <https://doi.org/10.31734/economics2020.27.058> (дата звернення: 01.05.2024).

Гуменюк А.І., Захаріна К.К.

ОП «Економічна кібернетика», 1 курс

*Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.е.н., доцент кафедри економічної теорії Михайлюк М.А.*

ВІДРОДЖЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ З УРАХУВАННЯМ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ

Україна зазнала значних прямих збитків у своїй інфраструктурі, що перевищують річний ВВП країни. Внаслідок масштабного руйнування, основними джерелами фінансування для відновлення пошкодженої та зруйнованої інфраструктури стали державний і місцеві бюджети, допомога від країн-партнерів та цільові фонди. Останні поповнюються за рахунок конфіскованих російських активів, що створює додатковий ресурс для відбудови. Світовий досвід демонструє, що створення сприятливих умов для ведення бізнесу та залучення іноземних

інвестицій є критично важливими для сталого економічного розвитку та зростання ВВП. Залучення іноземних інвесторів, впровадження сучасних технологій та покращення бізнес-клімату сприяють розвитку економіки, створенню нових робочих місць і підвищенню рівня життя населення [1].

Для покращення інвестиційного клімату та підвищення конкурентоспроможності, уряду України необхідно продовжувати виконувати зобов'язання перед Міжнародним валютним фондом, Радою Європи в рамках Угоди про асоціацію з ЄС, а також впроваджувати нові реформи у сфері боротьби з корупцією. Важливо врахувати уроки, які можна отримати з досвіду реформ у Німеччині, Польщі, Чехії, Словаччині, Румунії, Японії, Кувейті, Боснії і Герцеговині, Хорватії, Косові та Лівані. Успішні приклади реформ у цих країнах свідчать, що системні зміни у правовій системі, посилення інституційної спроможності та забезпечення прозорості можуть суттєво покращити бізнес-клімат і сприяти залученню іноземних інвестицій [2].

Станом на 1 вересня 2023 року, загальна сума задокументованих прямих збитків, завданих інфраструктурі України внаслідок повномасштабного вторгнення Росії, становила 151,2 мільярдів доларів (вартість відновлення). Найбільша частка прямих збитків припадає на втрату житлового майна, яка оцінюється в 559 мільярдів доларів. Загалом, у результаті бойових дій було зруйновано або пошкоджено 1 672 тис. об'єктів житлового фонду. Друге та третє місця за обсягом втрат займають інфраструктурний і промисловий сектори з показниками у 366 мільярдів і 114 мільярдів доларів відповідно. З початку бойових дій в Україні було пошкоджено 18 аеропортів і цивільних аеродромів, щонайменше 344 мости та переходи через річки, а також понад 25 тисяч кілометрів національних і місцевих доріг. Масштаби таких руйнувань оцінюються як найбільші з часів Другої світової війни. За оцінками Світового банку, відновлення економіки України після завершення війни з Росією обійдеться щонайменше у 411 мільярдів доларів. Розподіл коштів має бути обережним і поступовим, враховуючи розмір ВВП країни. Здатність України поглинати інвестиції буде обмежена через проблеми з робочою силою та логістикою. Необхідно буде розробити детальні плани відновлення, які включатимуть модернізацію інфраструктури, підвищення енергоефективності та розвиток нових технологій, щоб забезпечити сталий розвиток у довгостроковій перспективі [3].

Провідний український інвестиційний банк Dragon Capital знизив свій прогноз зростання ВВП України на 2024 рік удвічі – до 4 % р/р через очікування продовження війни. Головний економіст Dragon Capital Олена Білан зазначила: «Враховуючи динаміку подій на фронті, ми переглядаємо наше ключове припущення для 2024 року, очікуючи, що війна ймовірно триватиме протягом наступного року». Міжнародний валютний фонд (МВФ) нещодавно підвищив свій прогноз зростання до 1-3 % цього року, 3,2 % наступного року та 6,5 % у 2025 році. Інший провідний український інвестиційний банк, Concorde Capital, прогнозує 6 % зростання цього року, але не більше ніж 3 % у наступні роки. Європейська комісія також підвищила свій прогноз на цей рік до 4,8 %, але зменшила свій прогноз на 2024 рік до 3,7 %. Проте всі прогнози враховують невизначеність ситуації на фронті та можливі зміни у політичній та економічній ситуації в країні. Важливо також врахувати можливість подальших економічних санкцій проти Росії та їх вплив на світову економіку [3].

Список використаних джерел

1. International Experience in Recovery and Reconstruction of States and Regions After Military Conflicts and Environmental Disasters: Lessons for Ukraine. Центр міжнародної безпеки URL: <https://analytics.intsecurity.org/en/ukraine-reconstruction-lessons/> (дата звернення 18.05.2024)
2. Ukraine Economic Update – April 2017. The World Bank Group URL: <https://www.worldbank.org/en/country/ukraine/publication/economic-update-spring-2017> (дата звернення 18.05.2024)
3. Dragon Capital halves Ukraine's 2024 GDP forecast to 4 % in anticipation of another year of war. bne IntelliNews URL: <https://www.intellinews.com/dragon-capital-halves-ukraine-s-2024-gdp-forecast-to-4-in-anticipation-of-another-year-of-war-304724/> (дата звернення 18.05.2024)

СТРАТЕГІЧНА ПОВЕДІНКА ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВІЙНИ Й ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ

Стратегічна поведінка компанії визначається як сукупність дій і рішень, спрямованих на досягнення довгострокових цілей, забезпечення конкурентних переваг та адаптацію до змін в зовнішньому середовищі. Вона включає в себе аналіз внутрішніх і зовнішніх факторів, розробку стратегічних планів та їх реалізацію через конкретні дії та проекти. Основною метою стратегічної поведінки є забезпечення стійкого розвитку компанії, її конкурентоспроможності та здатності ефективно реагувати на виклики ринку [1].

Стратегічна поведінка ґрунтується на теоретичних засадах стратегічного менеджменту, який досліджує методи та інструменти для досягнення організаційних цілей. Вона включає такі елементи, як визначення місії та бачення компанії, аналіз конкурентного середовища, оцінка внутрішніх можливостей і ресурсів, а також формулювання стратегічних цілей та планів їх досягнення. Важливу роль у цьому процесі відіграють інструменти SWOT-аналізу, PEST-аналізу, портфельного аналізу та інших методів, що дозволяють оцінити різні аспекти діяльності компанії [2].

Одним із ключових аспектів стратегічної поведінки є її здатність забезпечити гнучкість та адаптивність компанії до змін в зовнішньому середовищі. Це досягається через постійний моніторинг ринку, аналіз конкурентних дій, впровадження інновацій та оптимізацію внутрішніх процесів. Такий підхід дозволяє компанії не лише виживати в умовах жорсткої конкуренції, але й займати лідерські позиції на ринку, адаптуючись до нових викликів та можливостей [3].

Стратегічна поведінка компанії визначається як комплекс дій, які здійснює організація для досягнення своїх довгострокових цілей. Це включає формування стратегії, що враховує внутрішні можливості та зовнішні загрози, а також реалізацію цієї стратегії через конкретні операційні заходи. Основою стратегічної поведінки є аналіз ринку, конкурентного середовища та внутрішніх ресурсів компанії, що дозволяє приймати обґрунтовані рішення та ефективно управляти змінами [4].

Теорія ігор є важливим інструментом для розуміння стратегічної поведінки компаній. Вона дозволяє моделювати ситуації, де різні учасники приймають рішення, які впливають один на одного. Це особливо важливо в умовах конкуренції, де дії однієї компанії можуть впливати на поведінку інших гравців ринку. Використання теорії ігор допомагає компаніям передбачати можливі відповіді конкурентів та оптимізувати свої стратегії для досягнення найкращих результатів [5].

Стратегічна поведінка забезпечує компаніям значну гнучкість та адаптивність у порівнянні з операційними або тактичними підходами. Операційні підходи зазвичай зосереджені на короткострокових цілях і рутинних процесах, що забезпечують ефективність щоденної діяльності. Тактичні підходи, в свою чергу, орієнтовані на досягнення середньострокових цілей та часто фокусуються на вирішенні конкретних проблем. У порівнянні з цими підходами, стратегічна поведінка дозволяє компаніям розробляти та впроваджувати довгострокові плани, які враховують можливі зміни у зовнішньому середовищі та допомагають ефективно реагувати на виклики ринку [1].

Основна перевага стратегічної поведінки полягає в її здатності враховувати як поточні, так і майбутні умови ринку. Це забезпечує компаніям можливість не лише виживати у конкурентному середовищі, але й займати лідерські позиції, швидко адаптуючись до змін. Наприклад, стратегічне планування дозволяє визначити майбутні тенденції розвитку ринку та відповідно коригувати свої дії, що забезпечує конкурентну перевагу [2].

Використання теорії ігор у стратегічному управлінні надає компаніям значні вигоди, сприяючи більш точному прогнозуванню дій конкурентів. Теорія ігор дозволяє моделювати

взаємодії між компаніями та оцінювати ймовірні сценарії розвитку подій. Це допомагає керівникам приймати обґрунтовані рішення, що базуються на розумінні поведінки конкурентів та можливих результатах їхніх дій [5].

Принципи теорії ігор включають аналіз стратегій учасників ринку, прогнозування їхньої поведінки та оцінку результатів різних сценаріїв. Це дозволяє компаніям оптимізувати використання своїх ресурсів, зменшувати ризики та підвищувати ефективність управлінських рішень. Наприклад, за допомогою теорії ігор можна оцінити, як реагувати на цінову стратегію конкурентів або як розробити нові продукти, що максимально задовольняють потреби ринку [6].

Компанії, що застосовують стратегічну поведінку, можуть значно покращити свої фінансові показники за рахунок більш ефективного використання ресурсів, зниження ризиків та відкриття нових ринків. Стратегічна поведінка дозволяє підприємствам здійснювати глибокий аналіз внутрішнього і зовнішнього середовища, що забезпечує ухвалення обґрунтованих рішень та максимальне використання наявних ресурсів. Наприклад, стратегічне планування дозволяє компаніям передбачати майбутні зміни на ринку та адаптувати свої стратегії відповідно до нових умов, що зменшує ризики та підвищує конкурентоспроможність [4].

Крім того, стратегічна поведінка сприяє виходу на нові ринки та диверсифікації діяльності. Це дозволяє компаніям знижувати залежність від окремих сегментів ринку та розширювати свої можливості для зростання. Наприклад, компанії, які активно досліджують нові ринки та адаптують свої продукти або послуги до місцевих потреб, можуть збільшити свої доходи та підвищити стійкість бізнесу до зовнішніх факторів [2].

Застосування стратегічної поведінки дозволяє значно підвищити рентабельність за рахунок оптимізації витрат, зниження витрат та ефективного виходу на нові ринки. Оптимізація витрат досягається через впровадження новітніх технологій, покращення внутрішніх процесів та зменшення зайвих витрат. Наприклад, автоматизація виробничих процесів та оптимізація ланцюгів постачання можуть суттєво знизити витрати компанії та підвищити її конкурентоспроможність [1].

Крім того, стратегічна поведінка сприяє зниженню витрат за рахунок кращого управління ризиками та підвищенню стійкості до зовнішніх впливів. Це включає розробку стратегій диверсифікації, що дозволяють зменшити вплив окремих негативних факторів на діяльність компанії. Вихід на нові ринки також дозволяє розширити клієнтську базу та збільшити доходи, що позитивно впливає на фінансові показники компанії [3].

Підсумовуючи, можна стверджувати, що стратегічна поведінка є ключовим елементом успішного управління компанією в умовах сучасних викликів. Вона дозволяє компаніям бути гнучкими та адаптивними, що є критично важливим в умовах постійних змін зовнішнього середовища. Використання стратегічного підходу допомагає ефективно використовувати ресурси, знижувати ризики, відкривати нові ринки та оптимізувати витрати. Це сприяє підвищенню рентабельності та загальної конкурентоспроможності компанії [1; 4].

Стратегічна поведінка, заснована на теорії ігор, дозволяє компаніям точніше прогнозувати дії конкурентів та приймати обґрунтовані рішення. Це забезпечує можливість більш ефективного планування та управління, що є надзвичайно важливим у сучасному бізнес-середовищі. Рекомендації для практичного застосування включають постійний моніторинг ринку, впровадження інноваційних рішень, розвиток нових ринків та диверсифікацію діяльності. Компаніям слід активно використовувати аналітичні інструменти та методи для оцінки внутрішніх та зовнішніх умов, щоб забезпечити стійке зростання та розвиток [2; 3].

Список використаних джерел

1. Porter, M. E. (1985). *Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance*. Free Press.
2. Johnson, G., Scholes, K., Whittington, R. (2008). *Exploring Corporate Strategy: Text and Cases*. Prentice Hall.

3. Mintzberg, H., Ahlstrand, B., Lampel, J. (2009). Strategy Safari: The Complete Guide Through the Wilds of Strategic Management. FT Prentice Hall.
4. Barney, J. (1991). Firm Resources and Sustained Competitive Advantage. Journal of Management, 17(1), 99-120.
5. Dixit, A., & Nalebuff, B. (1991). Thinking Strategically: The Competitive Edge in Business, Politics, and Everyday Life. W.W. Norton & Company.
6. Osborne, M. J. (2003). An Introduction to Game Theory. Oxford University Press.

Овсяннікова Д.О.

ОП «Економічна аналітика», 4 курс

*Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.е.н., професор кафедри економічної теорії Ткаченко О.В.*

ПРИВАТИЗАЦІЯ ЯК РЕСУРС ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ І МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Процеси приватизації в Україні, особливо в контексті повоєнної відбудови та модернізації економіки, є надзвичайно актуальною темою. Вона відображає глобальні тенденції в управлінні державними активами та залученні приватного капіталу для відновлення та розвитку критичної інфраструктури. Важливість проблеми полягає в тому, що приватизація може стати ключовим інструментом для залучення інвестицій, стимулювання економічного зростання та підвищення ефективності підприємств. Вона може сприяти забезпеченню прозорості та конкурентності на ринку, ефективності управління ресурсами, а також залученню передових технологій та набуттю відповідних управлінських навичок. Це, в свою чергу, може підвищити якість послуг, що надаються населенню, та сприяти соціальному та економічному розвитку країни. Зрештою, позитивна роль приватизації може проявитися у розширенні міжнародної торгівлі та інтеграції України в світову економіку у повоєнний час.

Економічна історія Європи знає багато прикладів успішної приватизації, але, важливо розглядати моделі приватизації залежно від їхньої мети та контексту. У постсоціалістичних країнах, приватизація частіше є неодмінною складовою реформ, які сприяють формуванню ринкових відносин та реконструкції ринкової економіки, а, головне, приватизація була ключовим засобом перехідного процесу від державної до приватної власності. У країнах з ринковою економікою цілі приватизації можуть бути різними, але загалом це підвищення ефективності підприємств та поповнення бюджету. Яскравим прикладом першої моделі, може слугувати Польща. Процес приватизації в даній країні, що розпочався на початку 90-х, був частиною ширших економічних реформ, які включали цінову та торговельну лібералізацію. Польська модель приватизації, відома як "шокова терапія" Лешека Бальцеровича, передбачала роздержавлення та приватизацію великої кількості державних підприємств та лібералізацію економіки, що сприяло збільшенню ефективності і конкурентоспроможності економіки та залучення іноземних інвестицій. Такі заходи сприяли переходу Польщі до ринкової економіки та її інтеграції зі світовими ринками [2].

Прикладами другої моделі можуть слугувати такі країни як: Великобританія, Франція, Німеччина, Бельгія та Іспанія, де були проведені значні приватизаційні кампанії, що включали продаж державних активів, комерціалізацію діяльності держпідприємств та впровадження механізмів постприватизаційного контролю. Так, приватизаційні процеси в Англії мали за мету покращення ефективності підприємств, підвищення їх конкурентоспроможності, залучення інвестицій. За епохи прем'єр-міністра Маргарет Тетчер приватизація відіграла ключову роль у реформуванні економіки та модернізації державного сектору. Ця політика, відповідно відома як "Тетчеризм", охопила широкий спектр галузей, включаючи нафтову і газову промисловість, енергетику, транспортні та телекомунікаційні компанії, а також житловий сек-

тор. Приватизація British Telecom у 1984 році стала однією з найвідоміших і найбільш значущих, оскільки це сприяло модернізації телекомунікаційної інфраструктури. Ці заходи не тільки підвищили продуктивність, але й залучили значні іноземні інвестиції, що позитивно вплинуло на економіку. Під час уряду Тетчер впроваджено програму "Продаж під ключ", що стимулювала створення "власницького суспільства" та привертала приватні інвестиції в житловий сектор. Приватизація в Британії, хоч і супроводжувалася скороченням робочих місць та соціальною нерівністю, стала прикладом для багатьох країн, що шукали шляхи оновлення своїх економік. Вона сприяла зменшенню державного впливу у великих галузях економіки, стимулювала конкуренцію та підвищувала ефективність підприємств. Основними результатами цього процесу були збільшення ролі приватного сектору, підвищення ефективності виробництва та зростання конкуренції. Водночас, цей процес супроводжувався скороченням робочих місць у деяких галузях та збільшенням соціальної нерівності. Як наслідок вона викликала критику через свої соціальні наслідки, зокрема, зростання нерівності та втрату контролю над деякими стратегічними галузями економіки. Але загалом приватизація в Британії стала прикладом для багатьох країн, які шукали шляхи оновлення своїх економік.

Аналізуючи приватизаційні процеси в Україні варто відзначити, що надходження до бюджету від приватизації з початком війни значно знизилися, в 2021 р. вони становили 4813 млн грн. у 2022р.лише 1712 млн грн, в 2021р.було приватизовано 454 об'єкти, в 2022 р. – 182. Але вже через рік спостерігається позитивна динаміка, що свідчить про відновлення приватизаційного процесу, в 2023р. відповідні показники вже досягли 3150 млн грн (зростання на 84 %) та 343 об'єкти (зростання на 60 %).

Роль приватизації в повоєнній відбудові України полягає у такому:

1. стимулювання інвестицій: Приватизація може привернути іноземні і внутрішні інвестиції, оскільки приватні компанії часто мають більші можливості для розвитку та модернізації;
2. ефективне управління: Приватні компанії зазвичай працюють більш ефективно, що може сприяти підвищенню продуктивності та конкурентоспроможності;
3. розвиток конкуренції: Приватизація сприяє розвитку конкуренції на ринку, що може підвищити якість товарів і послуг, а також знизити їх ціни;
4. залучення нових технологій: Приватні компанії часто впроваджують нові технології та інновації, що сприяє модернізації галузей економіки;
5. збільшення доходів держави: Приватизація може приносити додаткові доходи державі через продаж активів та податкові надходження від приватних компаній [3].

Важливо, що стратегія приватизації враховує довготермінові тенденції та історичні особливості формування економіки країни, а також сучасні виклики, з якими вона стикається. Повоєнна відбудова вимагає не лише відновлення зруйнованої інфраструктури, а й створення нових можливостей для розвитку високотехнологічних галузей, зменшення залежності від сировинного експорту та переходу до інноваційної моделі економіки. Приватизація може сприяти диверсифікації економіки, залученню іноземних інвестицій та підвищенню конкурентоспроможності України на міжнародному рівні. Однак, для досягнення цих цілей, необхідно забезпечити прозорість та справедливості процесу приватизації, щоб уникнути концентрації власності та формування монополій, які можуть стримувати економічний розвиток. Розглядаючи приватизацію як ресурс, важливо враховувати і ризики, які можуть виникнути в процесі передачі державних активів у приватні руки. Це включає ризики зниження соціальних стандартів, втрати контролю над стратегічно важливими галузями та можливість монополізації ринку. Слід враховувати соціальні та екологічні наслідки приватизації, забезпечуючи захист прав працівників та стає використання природних ресурсів. Тому важливо розробити чіткі правила та механізми, які б забезпечили збалансований підхід до приватизації, враховуючи інтереси держави, інвесторів та суспільства в цілому. Успішна реалізація стратегій приватизації вимагає наукового осмислення та практичного врахування всіх цих аспектів [1].

Верховна Рада України ухвалила закони, які спрощують процес приватизації, що може стати каталізатором для релокації бізнесу та прискорення економічного розвитку. Однак, важливо враховувати довготермінові тенденції та проблеми, які існували в економіці Украї-

ни ще до війни, а також ті, що виникли внаслідок військових дій. Для подальшого розвитку України та зміцнення її міжнародної конкурентоспроможності необхідно вирішення довгострокових завдань повоєнної реконструкції. Приватизація може допомогти вирішити проблеми, пов'язані з низькою технологічною структурою економіки та сировинним експортом, шляхом залучення іноземних інвестицій та стимулювання внутрішнього підприємництва. Але важливо забезпечити прозорість та справедливість процесу приватизації, щоб уникнути формування нових монополій та забезпечити рівні умови для всіх інвесторів. Враховуючи ці аспекти, приватизація може стати ключовим інструментом для відновлення та модернізації економіки України у повоєнний період.

Список використаних джерел

1. Новик Т. Повоєнна відбудова України у контексті довоєнних економічних проблем. . Grail of Science. 2023. № 30. С. 44–49. URL: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.04.08.2023.004> (дата звернення: 11.05.2024)
2. Чернецька Т. Ю. Перспективи використання державно- приватного партнерства для відбудови України у повоєнний період. 2023 URL: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.04.08.2023.004>. (дата звернення: 11.05.2024)
3. Бороліна О. А., Бородін В. А., Білогуб Г. А. Світовий досвід державотворення для реалізації проєктів повоєнного відновлення України. *International Journal of Knowledge Transfer Management Studies: International Scientific E-Journal*, 2022, 2. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7404724>. (дата звернення: 11.05.2024)

Литвинець Р.Р.

ОП «Економічна аналітика», 1 рік магістратури
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.е.н., доцент кафедри економічної теорії, Котенок А.Г.

ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ЕКОНОМІКИ КРАЇН СВІТУ І УКРАЇНИ

Концепція штучного інтелекту перетворилася з наукової фантастики на реальну рушійну силу модернізації глобальної промисловості та економіки. Штучний інтелект (ШІ) охоплює широкий спектр технологій, які дозволяють машинам розуміти, діяти і навчатися, від алгоритмів, що приймають рішення на основі даних, до систем, що взаємодіють з природною мовою людини. Зростання ШІ змінює всі аспекти сучасного світу, впроваджуючись у повсякденні завдання і складні промислові процеси. У сучасну епоху важливість ШІ неможливо переоцінити: він стимулює інновації у сферах, таких як електронна комерція, фінанси та військова справа. Завдяки здатності аналізувати великі обсяги даних, ШІ оптимізує операції, покращує клієнтський досвід і створює нові продукти. Крім того, ШІ відіграє важливу роль у вирішенні глобальних проблем, таких як зміна клімату та управління ресурсами, дозволяючи ефективніше використовувати ресурси і прогнозувати екологічні тенденції.

Зміни на ринку праці. Поява штучного інтелекту спричиняє глибокі зміни на ринку праці, створюючи нові високотехнологічні робочі місця та витісняючи традиційні. Це підкреслює трансформаційний характер ШІ, який створює як можливості, так і виклики. ШІ сприяє створенню ролей, що вимагають передових технічних навичок у галузях, таких як наука про дані, інженерія машинного навчання та дослідження ШІ. Попит на фахівців зростає, що позитивно впливає на технологічний сектор. Водночас автоматизація, яку забезпечує ШІ, становить загрозу для традиційних робочих місць, особливо рутинних завдань. Це стосується не лише

ручної праці, а й сфер обслуговування клієнтів та професійних послуг, де ШІ може ефективно аналізувати великі обсяги інформації. Зміни на ринку праці через ШІ створюють соціально-економічні виклики, потребуючи значної перекваліфікації працівників. Швидкі темпи розвитку ШІ можуть випереджати здатність програм підготовки робочої сили до адаптації, що створює невідповідність між наявними навичками та потребами роботодавців [1].

Вплив ШІ на вакансії у різних економіках. На рис. 1а показано, що ШІ найбільше впливає на робочі місця в розвинених країнах, де технології ШІ не лише замінюють, але й доповнюють людські можливості. Країни, що розвиваються, та країни з низьким рівнем доходу, демонструють менший вплив і повільнішу інтеграцію ШІ. На рис. 1б показано, що існує чітка кореляція між індексом готовності до ШІ та часткою зайнятих у професіях з високим ступенем впливу ШІ. Розвинені країни з високими балами за індексом готовності до ШІ мають кращу можливість для інтеграції ШІ, що полегшує управління створенням нових робочих місць і витісненням старих. Це досягається завдяки наявності необхідної цифрової інфраструктури, нормативно-правової бази та політики у сфері людського капіталу.

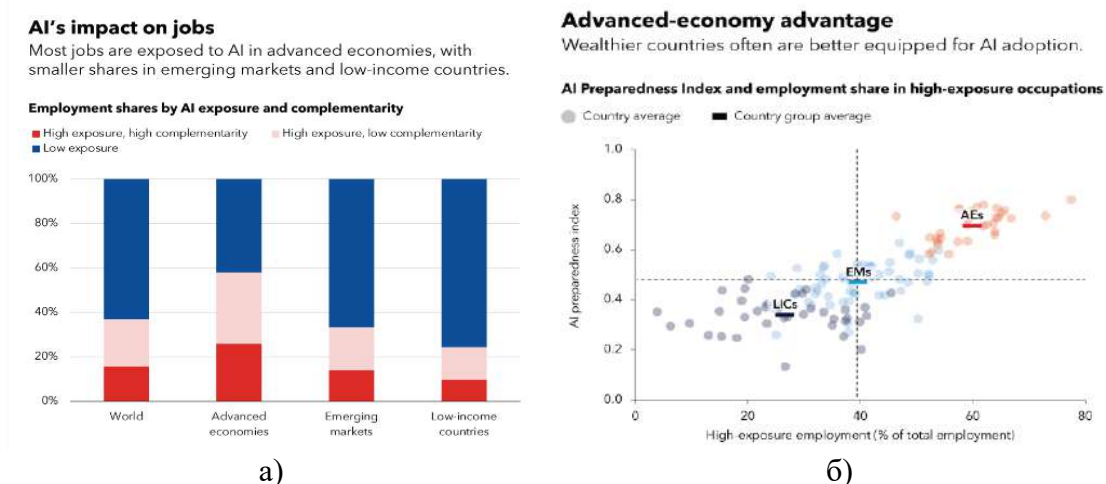

Рис. 1. Вплив ШІ на вакансії на ринку праці

Джерело: побудовано відповідно до даних автора [1]

Вплив на галузі економіки. Галузь ритейлу та онлайн-комерції є одним з найпотужніших впроваджувачів ШІ у бізнес. За даними маркетингових досліджень, у 2022 році обсяг світового ринку рішень ШІ для eCommerce становив \$4-6 млрд і зростатиме на 14-16 % щорічно, досягнувши \$18-22 млрд до 2032 року [2]. ШІ суттєво змінює онлайн-ритейл, покращуючи користувацький досвід, оптимізуючи операції і стимулюючи зростання продажів. У фінансовому секторі ШІ радикально змінює роботу установ, включаючи алгоритмічну торгівлю, управління ризиками та автоматизацію обслуговування клієнтів. Це дозволяє обробляти великі обсяги даних з підвищеною точністю, покращуючи прийняття рішень та досвід клієнтів. ШІ також спрощує обробку позик та іпотек, аналізуючи заявки швидше та точніше, знижуючи ризик дефолту [3].

Вплив ШІ на економіку України. В Україні відбуваються ті ж самі зміни, що і в світі: зростання вакансій, які потребують ШІ, заміна робочих місць та автоматизація процесів. Штучний інтелект активно використовується в цивільних і військових секторах. Після нападу Росії у 2022 році український стартап розробив алгоритм на базі ШІ для ідентифікації російських військ через супутникові знімки. Міністерство оборони використовує технологію розпізнавання обличчя для ідентифікації солдатів, які брали участь у нападах на цивільне населення Київської області, та для визначення загиблих. ШІ також використовується в додатку «ТиХ-то» для ідентифікації підозрілих осіб на блокпостах та під час комендантської години, а також покращує наведення БПЛА і збивання ракет. Застосування ШІ в Україні не обмежується

військовою сферою. Українські ІТ-компанії використовують ІІІ для створення цифрових копій людей, реалістичних візуальних ефектів у відеоіграх та автоматизації музичного супроводу [4].

Виклики та ризики впровадження ІІІ. Основним викликом для технологій ІІІ є їх значний вуглецевий слід. Величезні обсяги даних, необхідні для навчання ІІІ, обробляються в центрах обробки даних, які споживають багато енергії і виробляють від 2 до 4 % глобальних викидів CO₂, що дорівнює викидам від авіації. Крім вуглецевих викидів, існує велика потреба в воді для охолодження серверів, що створює додатковий тиск на регіони з обмеженими водними ресурсами. Хоча ІІІ може допомагати боротися зі зміною клімату, сама технологія спричиняє екологічні проблеми через значне енергоспоживання. Життєвий цикл ІІІ включає дві фази: навчання та виведення. Фаза навчання особливо енергоємна через обробку великих наборів даних. Наприклад, навчання моделі GPT-3 виробляє приблизно 502 тонни CO₂, що еквівалентно викидам від 112 автомобілів за рік. Фаза виведення виробляє менше викидів, але все ще значні – 84 тонни CO₂ на рік для GPT-3. З поширенням і ускладненням моделей ІІІ, їх енергетичні потреби та екологічний вплив зростатимуть [5, 6].

Вплив штучного інтелекту на світову економіку та на Україну є значним і трансформаційним. ІІІ впроваджується в різноманітні сфери економіки, від ритейлу до фінансів, де він забезпечує оптимізацію операцій, покращення клієнтського досвіду та інноваційні рішення, що сприяють росту продажів та ефективності. Технології ІІІ дозволяють автоматизувати рутинні завдання, що впливають на ринок праці, створюючи нові високотехнологічні робочі місця, але також і витісняючи традиційні. Це викликає необхідність значної перекваліфікації та адаптації робочої сили. У контексті України, ІІІ також стимулює динамічний технологічний сектор і сприяє інтеграції новітніх технологій у різні галузі. Водночас впровадження ІІІ в Україні та світі має свої виклики, зокрема значний вуглецевий слід від великих дата-центрів та енергоспоживання. Це вимагає пошуку нових ефективніших рішень та технології постійного навчання, а також використання поновлюваних джерел енергії для підтримки екологічної стійкості.

Список використаних джерел

1. Georgieva K. AI Will Transform the Global Economy. Let's Make Sure It Benefits Humanity. *IMF BLOG*. URL: <https://www.imf.org/en/Blogs/Articles/2024/01/14/ai-will-transform-the-global-economy-lets-make-sure-it-benefits-humanity> (дата звернення: 18.05.2024).
2. Паталяк Є. Як ІІІ змінює електронну комерцію: 8 прикладів. *WEZOM*. URL: <https://wezom.com.ua/ua/blog/yak-shi-zminyuje-elektronnu-komertsiyu-8-prikladiv> (дата звернення: 18.05.2024).
3. Sundararam S., Puri V. How Mr. Cooper built an AI driven mortgage platform | Google Cloud Blog. *Google Cloud Blog*. URL: <https://cloud.google.com/blog/products/ai-machine-learning/how-mr-cooper-built-an-ai-driven-mortgage-platform> (дата звернення: 18.05.2024).
4. Ржеутська Л. ІІІ в Україні - як не зарегулювати, захищаючись від ризиків – DW – 03.11.2023. *dw.com*. URL: [https://www.dw.com/uk/si-v-ukraini-ak-ne-zareguluvati-ale-zahistitis-vid-rizikiv/a-67288026#:~:text=Додаток %20"ТиХто" %20за %20допомогою %20ІІІ,не %20обмежується %20лише %20військовою %20сферою](https://www.dw.com/uk/si-v-ukraini-ak-ne-zareguluvati-ale-zahistitis-vid-rizikiv/a-67288026#:~:text=Додаток%20) (дата звернення: 18.05.2024).
5. Мюллер Н. Штучний інтелект - нова екологічна загроза? – DW – 14.08.2023. *dw.com*. URL: <https://www.dw.com/uk/stucnij-intelekt-nova-ekologicna-zagroza/a-66525523> (дата звернення: 18.05.2024).
6. Dora S. AI has a large and growing carbon footprint, but there are potential solutions on the horizon. *The Conversation*. URL: <https://theconversation.com/ai-has-a-large-and-growing-carbon-footprint-but-there-are-potential-solutions-on-the-horizon-223488> (дата звернення: 18.05.2024).

Наукове видання

**ЗБІРНИК ДОПОВІДЕЙ
91-ї щорічної студентської наукової конференції**

**«ІННОВАЦІЙНІ ПРОЄКТИ
ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДРОДЖЕННЯ
ТА КОНКУРЕНТНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ»**

15 квітня – 19 травня 2024 р.

Видано в авторській редакції

Коректор *В. Македон*
Верстка *М. Криворученко*

Підп. до друку 03.07.2024. Формат 60×84/8.
Друк. арк. 7,54. Зам. 24-5850

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
03680, м. Київ, проспект Берестейський, 54/1

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи (серія ДК, № 235 від 07.11.2000)

E-mail: litera@kneu.edu.ua